

VIZIJA IN STRATEGIJA RAZVOJA MESTNE OBČINE VELENJE DO LETA 2040

Izvajalec projekta:
Zavod Palemid Maribor – Inštitut za trajnostni razvoj
Vodja projekta:
dr. Vito Bobek
Koordinator z naročnikove strani:
Mestna občina Velenje
Karla Sitar, Ana Petkovšek

Junij 2026

Kazalo vsebine

POVZETEK DOKUMENTA »VIZIJA IN STRATEGIJA RAZVOJA MESTNE OBČINE VELENJE DO LETA 2040«	5
1. UVOD	7
1.1 Namen in izhodišča projekta »VIS MO Velenje 2040«	7
1.2 Metodologija in faze izvajanja	8
1.3 Načela projekta	10
1.4 Vloga občine in izvajalca	11
1.5 Ciljni rezultat	12
1.6 Ključni mejniki in vključeni deležniki	13
2. ANALIZA STANJA	15
2.1 Statistična in prostorska analiza	16
2.1.1 Ključni kazalniki za MO Velenje	16
2.1.2 Primerjava z regijo SAŠA in Savinjsko regijo	18
2.1.3 Gospodarska, socialna in okoljska struktura MO Velenje	20
2.2 SWOT analiza – 1. del: Prednosti in slabosti	23
2.3 Analiza strateških razvojnih dokumentov	24
2.3.1 Evropske politike in programi	24
2.3.2 Nacionalni dokumenti	28
2.3.3 Regijske strategije	33
2.3.4 Lokalni strateški dokumenti občine Velenje	35
2.3.5 Ključni zakonski okvirji prestrukturiranja in zapiranja premogovništva	38
2.4 SWOT analiza – 2. del: Priložnosti in nevarnosti	40
2.4.1 Potencialne priložnosti iz strateških usmeritev	40
2.4.2 Potencialne nevarnosti iz zunanjih dejavnikov in sistemskih ovir	42
2.5 Primerjava obeh delov SWOT analize in izhodišča za nadaljnje načrtovanje	43
2.5.1 Primerjava: podatkovna/strateška analiza	44
2.5.2 Izhodišča za vizijo, cilje in razvojne stebre	46
3. VREDNOTE, PRIČAKOVANJA IN DOJEMANJE OBČINE S STRANI PREBIVALCEV	48
3.1 Ugotovitve ankete med občani Velenja	49
3.1.1 Kaj prebivalci ocenjujejo kot najpomembnejše za kakovost bivanja	50
3.1.2 Ocena obstoječega stanja po vsebinskih stebrih (gospodarstvo, promet, okolje, izobraževanje, kakovost življenja)	51
3.1.3 Stopnja zaupanja prebivalcev v razvojno sposobnost občine	53
3.1.4 Komentariji in kritične točke: kaj prebivalci pogrešajo	54
3.1.5 Predlogi občanov zaboljšave	56
3.2 Ugotovitve iz delavnic z angažiranimi prebivalci	58
3.2.1 Ključne izražene vrednote in razvojni poudarki	59
3.2.2 Ocene in stališča do stanja v petih stebrih	60
3.2.3 Vrednote prihodnosti in pričakovanja do leta 2040	65
3.2.4 Predlogi vizije in prednostnih smeri razvoja	66
3.3 Zaznave občine Velenje v sosednjih občinah	70

3.3.1 Splošna ocena kakovosti bivanja v Velenju	71
3.3.2 Pogledi na turistično ponudbo in razvojni potencial	72
3.3.3 Kaj prebivalci sosednjih občin prepoznajo kot prednosti in slabosti	73
3.3.4 V čem je Velenje najboljše – zaznani razvojni potenciali	72
3.3.5 Razlogi za obisk občine Velenje	74
3.4 Realizacija prejšnje Vizije in strategije (Strateški razvojni dokument mestne občine Velenje 2008-2025) in izhodišča za novo vizijo razvoja	75
3.4.1 Ključni cilji in usmeritve prejšnjega Strateškega razvojnega dokumenta 2008-2025	77
3.4.2 Pregled doseženih rezultatov in izvedenih ukrepov	77
3.4.3 Glavne omejitve in izzivi pri izvajanju	78
3.4.4 Ključne izkušnje in izhodišča za oblikovanje Vizije 2040	79
	80
4. VIZIJA RAZVOJA OBČINE VELENJE DO LETA 2040	82
4.1 Oblikovanje vizije: izhodišča, metode in viri	83
4.2 Skupna vizija občine – sinteza vrednot in razvojnih smeri	84
4.3 Povezanost vizije z evropskimi, nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi dokumenti	86
4.4 Vloga vizije pri oblikovanju razvojnih ciljev in ukrepov	89
5. STRATEŠKI CILJI IN USMERITVE DO LETA 2040	92
5.1 Gospodarstvo	93
5.1.1 Ključni izzivi in priložnosti	93
5.1.2 Strateški cilji do leta 2040	95
5.1.3 Usmeritve in prioritetni ukrepi	97
5.2 Promet in infrastruktura	100
5.2.1 Ključni izzivi in priložnosti	100
5.2.2 Strateški cilji do leta 2040	101
5.2.3 Usmeritve in prioritetni ukrepi	103
5.3 Okolje in prostor	105
5.3.1 Ključni izzivi in priložnosti	105
5.3.2 Strateški cilji do leta 2040	107
5.3.3 Usmeritve in prioritetni ukrepi	109
5.3.4 Razvojne usmeritve prostorskega načrtovanja v Mestni občini Velenje	111
5.4 Izobraževanje, znanje in družbena vključenost	113
5.4.1 Ključni izzivi in priložnosti	113
5.4.2 Strateški cilji do leta 2040	114
5.4.3 Usmeritve in prioritetni ukrepi	116
5.5 Kakovost življenja in skupnostni razvoj	119
5.5.1 Ključni izzivi in priložnosti	119
5.5.2 Strateški cilji do leta 2040	120
5.5.3 Usmeritve in prioritetni ukrepi	122
5.6 Velenje v Misiji 100 podnebno nevtralnih in pametnih mest	125
5.7 Razvoj strateško pomembnih lokacij Mestne občine Velenje	127
5.8 Sinteza strateških usmeritev	128
5.9 Priporočila za učinkovito izvajanje strategije	130
6. KAZALNIKI IN SPREMLJANJE IZVAJANJA STRATEGIJE	132
6.1 Nabor in tipi kazalnikov	133
6.2 Pripomočki za spremljanje in poročanje (Excel orodje, metodologija)	135

6.3 Uporabljeni kazalniki v orodju »VIS Velenje	136
6.3.1 Kazalnik – I. razvojni steber: Gospodarstvo	138
6.3.2 Kazalnik – II. razvojni steber: Promet	140
6.3.3. Kazalnik – III. razvojni steber: Okolje	141
6.3.4 Kazalnik – IV. razvojni steber: Izobraževanje	142
6.3.5 Kazalnik – V. razvojni steber: Kakovost življenja	143
7. SKLEPNE UGOTOVITVE IN USMERITVE ZA PRIHODNOST	145
7.1 Povezava s proračunskim in prostorskim načrtovanjem	146
7.2 Priložnosti za sodelovanje z deležniki	148
7.3 Priporočila za nadaljnje delo	149
Seznam virov	150
Priloga 1: Referenčni grafi in tabele ciljne vrednosti kazalnikov po strateških stebrih (2024–2040)	153

POVZETEK DOKUMENTA »VIZIJA IN STRATEGIJA RAZVOJA MESTNE OBČINE VELENJE DO LETA 2040«

Strategija *Vizija in strategija razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 (VIS MO Velenje 2040)* predstavlja krovni dolgoročni razvojni dokument občine, ki določa temeljne razvojne usmeritve, strateške cilje in ključne razvojne prioritete za obdobje do leta 2040. Dokument je nastal kot odgovor na kompleksne in medsebojno prepletene družbene, gospodarske, okoljske in prostorske izzive, s katerimi se sooča Mestna občina Velenje, zlasti v kontekstu postopnega zapiranja premogovništva, izvajanja pravičnega prehoda, podnebnih sprememb ter dolgoročnih demografskih in razvojnih trendov. Strategija opredeljuje skupno razvojno vizijo in služi kot temeljni referenčni okvir za usklajeno načrtovanje, izvajanje in spremljanje razvojnih politik občine v sodelovanju z različnimi deležniki.

Izhodišča strategije temeljijo na celoviti in večnivojski analizi stanja, ki vključuje statistično, prostorsko in primerjalno analizo, pregled ključnih strateških dokumentov na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni ter poglobljeno SWOT analizo. Analiza je pokazala, da ima Mestna občina Velenje številne razvojne prednosti, kot so razvita urbana struktura, relativno dobra dostopnost javnih storitev, kakovostno naravno okolje ter pomembna vloga v gospodarskem in zaposlitvenem smislu v širšem regijskem prostoru. Hkrati so bili prepoznani tudi ključni izzivi, povezani z demografskimi spremembami, izobrazbeno strukturo prebivalstva, okoljsko obremenjenostjo zaradi industrijske preteklosti, omejenostjo prostorskih virov ter potrebo po večji gospodarski diverzifikaciji in odpornosti lokalnega gospodarstva. Pomemben del analitične podlage predstavljajo tudi ugotovitve anket in delavnic, ki odražajo zaznave, vrednote in pričakovanja prebivalcev ter drugih deležnikov in so pomembno vplivale na oblikovanje razvojne vizije in strateških ciljev.

Na podlagi teh ugotovitev je bila oblikovana razvojna vizija Mestne občine Velenje do leta 2040, ki Velenje opredeljuje kot zeleno, vključujoče, pametno in odporno mesto z visoko kakovostjo bivanja. Vizija poudarja uravnotežen razvoj, ki temelji na socialni pravičnosti, trajnostni rabi naravnih virov, zmanjševanju okoljskih obremenitev, spodbujanju znanja in inovacij ter krepitvi lokalne skupnosti. Velenje se v viziji pozicionira kot mesto, ki uspešno prehaja iz industrijsko zaznamovane preteklosti v trajnostno in razvojno raznoliko prihodnost, pri čemer ohranja svojo identiteto, krepi družbeno kohezijo ter izboljšuje dolgoročno odpornost na zunanje šoke in spremembe.

Uresničevanje vizije temelji na petih strateških razvojnih stebrih, ki celostno pokrivajo ključna področja razvoja občine. Ti stebri so: gospodarstvo; promet in infrastruktura; okolje in prostor; izobraževanje, znanje in družbena vključenost; ter kakovost življenja in skupnostni razvoj. Za vsak steber so opredeljeni strateški cilji do leta 2040, usmeritve in prioritetni ukrepi ter nabor ključnih projektov in pobud, ki omogočajo postopno in ciljno usmerjeno uresničevanje zastavljenih ciljev. Takšna struktura zagotavlja jasno povezavo med dolgoročno vizijo, srednjeročnimi razvojnimi usmeritvami in konkretnimi izvedbenimi aktivnostmi ter omogoča boljše usklajevanje politik na ravni občine in širšega razvojnega okolja.

Poleg vsebinskih stebrov strategija vključuje tudi horizontalne razvojne okvire, ki prečijo vsa področja razvoja in pomembno vplivajo na način uresničevanja strateških ciljev. Ključen evropski okvir predstavlja vključevanje Mestne občine Velenje v Misijo 100 podnebno nevtralnih in pametnih mest, ki spodbuja celostno povezovanje okoljskih, energetskih, prometnih, digitalnih in družbenih politik v smeri dolgoročne podnebne nevtralnosti. Pomemben nacionalni okvir predstavlja pravičen prehod, ki vključuje postopno zapiranje premogovništva ter razvojno prestrukturiranje Savinjsko-šaleške regije in zahteva jasno ločevanje zapiranih in razvojnih procesov. Digitalna preobrazba in razvoj pametnega mesta predstavljata dodatni horizontalni element, ki podpira večjo učinkovitost javnih storitev, transparentno upravljanje ter aktivno vključevanje prebivalcev v razvojne procese.

Poseben poudarek strategija namenja prostorski razsežnosti razvoja, ki se uresničuje skozi razvoj strateško pomembnih lokacij Mestne občine Velenje. Ta območja predstavljajo prostorske nosilce razvojnih sprememb in vključujejo območje jezer, deponijo premoga, poslovne cone, mestno središče skupaj z območjema Kardeljeve in Stantetove ulice, Zlati grič, Selo ter območje Pošta–Paka. Njihova obravnava omogoča prostorsko konkretizacijo strateških ciljev ter povezovanje gospodarskih, okoljskih, družbenih in prostorskih vidikov razvoja v realnem prostoru. Razvoj teh lokacij je zasnovan celostno, fazno in prilagodljivo, ob upoštevanju zakonodajnega okvira, okoljskih omejitev ter potreb in pričakovanj lokalne skupnosti.

Izvajanje strategije VIS MO Velenje 2040 temelji na faznem pristopu, ki omogoča postopno uresničevanje ciljev v skladu z razpoložljivimi viri, institucionalnimi zmogljivostmi in razvojnimi prioritetami. Strategija je tesno povezana s proračunskim in prostorskim načrtovanjem ter z drugimi razvojnimi dokumenti občine. Pomemben del izvedbenega okvira predstavlja sistem spremljanja in vrednotenja, ki temelji na naboru objektivnih in anketnih kazalnikov ter omogoča redno spremljanje napredka, vmesno evalvacijo in prilagajanje ukrepov v času izvajanja do leta 2040.

Strategija VIS MO Velenje 2040 je zasnovana kot živ in prilagodljiv dokument, ki se bo skozi izvajanje razvijal v dialogu z prebivalci, deležniki in partnerji na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni. Njena uspešnost bo temeljila na sodelovanju, partnerstvih in skupni odgovornosti vseh vključenih akterjev. Z jasno vizijo, strukturiranimi cilji in preglednim izvedbenim okvirom strategija postavlja trdne temelje za dolgoročni, trajnostni in vključujoči razvoj Mestne občine Velenje kot sodobnega in odpornega mesta prihodnosti.

1. UVOD

V svetu, ki ga zaznamujejo hitre spremembe, negotovosti in kompleksni globalni izzivi, postaja strateško načrtovanje prihodnosti lokalnih skupnosti ključnega pomena. Tudi za Mestno občino Velenje velja, da prihodnji razvoj ne sme biti prepuščen naključju, temveč mora temeljiti na jasno oblikovani viziji, usklajeni z vrednotami njenih prebivalcev. Prav zato je Mestna občina Velenje pristopila k pripravi dokumenta »Vizija in strategija Mestne občine Velenje do leta 2040«, ki je strateški razvojni okvir, nastal z vključevanjem občank in občanov ter strokovnih služb.

Z vključitvijo širšega kroga prebivalcev – tako preko strukturiranih delavnic kot tudi anketnih raziskav – je bil cilj projekta VIS MO Velenje, da prebivalci aktivno soustvarjajo strateške usmeritve, ki bodo temelj razvoja v prihodnjih 14 letih. S tem se uresničuje načelo načrtovanja, skladnega z evropskimi in nacionalnimi smernicami, ki poudarjajo pomen vključevanja civilne družbe v oblikovanje politik in odločitev na lokalni ravni.

Dokument, ki sta ga pripravili Mestna občina Velenje in Zavod Palemid Maribor – Inštitut za trajnostni razvoj, obsega ključne razvojne stebre, na katerih bo občina temeljila svoj prihodnji razvoj, pri čemer se bo še posebej upošteval vpliv vrednot, ki so jih izrazili prebivalci občine Velenje. Dokument vsebuje kvantificirane cilje, predloge ukrepov in aktivnosti za njihovo uresničevanje ter sistem kazalnikov, ki bo omogočal redno spremljanje napredka in prilagajanje ukrepov glede na spremenjene okoliščine.

Projekt »VIS MO Velenje« je potekal v več fazah v obdobju šestih mesecev po podpisu pogodbe (do konca novembra 2025) in vključuje obsežne analize, terensko delo, vključevanje lokalnih deležnikov, usklajevanje s politikami EU in nacionalnimi razvojnimi usmeritvami ter usposabljanje občinske uprave za spremljanje in izvajanje strategije. V dokumentu je izpostavljen tudi pomen črpanja EU sredstev, razvojne kohezije, prostorskega in zelenega prehoda, kot jih določajo ključni strateški okvirji.

Cilj strategije ni le oblikovanje papirnatega dokumenta, temveč ustvarjanje operativnega orodja, ki bo županu, občinskemu svetu in upravi služilo kot temelj za razvojne odločitve in pripravo proračunov v prihodnjih letih. Vizija občine bo tako temeljila na realnih možnostih, a hkrati izražala ambicije skupnosti po ustvarjanju kakovostnega, povezanega, vključujočega in trajnostnega življenjskega okolja.

Združeni v ciljih, povezani v vrednotah in usmerjeni v prihodnost – tako bomo Velenje razvijali kot sodobno mesto priložnosti in kakovostnega življenja za vse generacije.

1.1 Namen in izhodišča projekta »VIS MO Velenje 2040«

Projekt *VIS MO Velenje – Vizija in strategija razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040* je predstavljal razvojno-analitični pristop k strateškemu načrtovanju, katerega osrednji cilj je bila priprava vključujočega, strokovno podprtega in dolgoročno usmerjenega strateškega dokumenta. Namen dokumenta je bil razviti jasno in usklajeno vizijo prihodnjega razvoja občine, ki temelji na vrednotah prebivalcev in upošteva specifičnosti lokalnega okolja ter strateške izzive, s katerimi se občina sooča.

Projekt se je osredotočil na razvoj širokega konsenza med prebivalci, strokovnimi službami in občinskimi odločevalci o tem, kakšno Velenje si želimo leta 2040. Ta strateški razmislek se ni omejeval zgolj na obstoječe razvojne politike ali trenutne proračunske prioritete, temveč je v ospredje postavil vprašanja kakovosti življenja, trajnosti, gospodarskih priložnosti, socialne vključenosti, kulturne identitete ter prostorske in infrastrukturne koherence.

Projekt je temeljil na prepričanju, da prihodnost občine ne sme biti rezultat zgolj političnega ali tehničnega kompromisa, temveč mora odražati prepoznane vrednote in razvojne potrebe lokalnega prebivalstva. Zato je bila kot temelj izbrana metodologija načrtovanja, ki je vključevala neposredno sodelovanje različnih deležnikov: prebivalcev, predstavnikov civilne družbe, strokovnih služb, občinske uprave, vodstva občine ter izbranih zunanjih strokovnjakov.

S posebnim poudarkom na aktivnem vključevanju občanov so bile v sklopu projekta izvedene štiri tematske delavnice z nadpovprečno angažiranimi prebivalci, terenska anketa med prebivalci vseh krajevnih skupnosti in mestnih četrti ter zaznavna anketa v sosednjih občinah. S tem je bila zajeta celovita percepcija tako notranjih kot zunanjih deležnikov o razvojnem položaju in potencialih Velenja.

Projekt se je izvajal na podlagi pogodbe med Mestno občino Velenje (naročnikom) in Zavodom Palemid Maribor – Inštitutom za trajnostni razvoj (izvajalcem). Izvedba je potekala v obdobju šestih mesecev po podpisu pogodbe, skladno z jasno opredeljenim terminskim načrtom. Zaključila se je z oblikovanjem končnega strateškega dokumenta, ki bo predstavljen občinskemu svetu ter predviden za formalni sprejem kot razvojna podlaga za dolgoročno delovanje občine.

V procesu priprave dokumenta je bilo upoštevano tudi širše strateško okolje – nacionalne in evropske politike, vključno z evropskim zelenim dogovorom, kohezijskimi prioritetami, nacionalnim programom reform in regionalnimi razvojnimi programi. Posebna skrb je bila namenjena zagotavljanju skladnosti dokumenta z aktualnimi cilji trajnostnega razvoja (SDG), načeli vključevanja ranljivih skupin ter pripravi sistemskih kazalnikov, ki bodo omogočali učinkovito spremljanje izvajanja strategije v prihodnjih letih.

Projekt *VIS MO Velenje* je tako predstavljal primer dobre prakse na področju povezovanja strateškega načrtovanja z metodami vključevanja in empiričnega raziskovanja ter hkrati vzpostavil operativno orodje za podporo upravljanju občine na podlagi podatkov, ciljev in razvojne logike, usmerjene v leto 2040.

1.2 Metodologija in faze izvajanja

Projekt je bil strukturiran v več zaporednih faz, ki so skupaj tvorile celovit in sistematičen pristop k oblikovanju dolgoročne vizije ter strateških razvojnih usmeritev Mestne občine Velenje.

Faza 1: Vrednote, vizija in analiza

Ta faza je bila namenjena poglobljenemu razumevanju temeljnih vrednot prebivalcev, zaznanih razvojnih potencialov ter stališč glede ključnih vsebinskih področij razvoja občine. Uporabljene so bile naslednje metode:

- Kvalitativne delavnice z nadpovprečno angažiranimi prebivalci občine (npr. predstavniki društev, KS, prostovoljci, civilna družba). Na vprašalnik je odgovorilo 175 posameznikov (delavnic v mesecu maju se je udeležilo 39 posameznikov, papirno verzijo vprašalnika je izpolnilo 74 posameznikov, e-obliko vprašalnika pa 62 posameznikov, izbranih po načelu namernega vzorčenja – »purposive sampling«). Cilj teh delavnic ni bil doseči statistično reprezentativnost, temveč zajeti raznolikost stališč, idej in izkušenj aktivne populacije. Vrsta raziskave je bila kvalitativna, uporabljeni so bili strukturirani vprašalniki z odprtimi in ocenjevalnimi vprašanji. Priporočena velikost vzorca je znašala 30–50 oseb, ki je bila presežena z namenom večje vsebinske pokritosti.
- Vzporedno je potekala terenska anketa med prebivalci vseh krajevnih skupnosti in mestnih četrti v Mestni občini Velenje. Namen ankete je bil kvantitativno izmeriti zadovoljstvo prebivalcev z življenjem v občini, kakovostjo javnih storitev, prometne in stanovanjske infrastrukture ter stopnjo zaupanja v delovanje občine. Upoštevana je bila ocena 26.000 odraslih prebivalcev občine. Pri tem je bila velikost vzorca izračunana na osnovi standardne formule za določanje velikosti vzorca v populaciji, kjer so bili uporabljeni naslednji parametri:

$$n = \frac{N \cdot Z^2 \cdot p(1 - p)}{e^2(N - 1) + Z^2 \cdot p(1 - p)}$$

kjer je:

- velikost populacije (N) = 26.000,
 - zanesljivost (Z) = 1,96,
 - delež pojavnosti (p) = 0,5 in
 - dovoljena napaka (e) = 0,05.
- Na podlagi teh vrednosti se je priporočena velikost vzorca izračunala na približno 385 oseb, kar zadostuje za 95-odstotno zanesljivost z največ ±5 % napako. Anketa je bila zato izvedena na vzorcu 588 prebivalcev, razpršenih po vseh naseljih in mestnih četrtih.
 - Anketa o prepoznavnosti in percepciji občine Velenje v sosednjih občinah: Polzela, Šoštanj, Slovenj Gradec, Mislinja, Dobrna in Žalec. Cilj je bil zaznati zunanjo podobo občine, njen ugled, konkurenčne prednosti in zaznane slabosti v širšem regionalnem kontekstu. Gre za zaznavno anketo (perception survey), ki je potekala v kvantitativni obliki. Priporočena velikost vzorca je znašala 60 oseb na občino, kar skupaj pomeni vsaj 360 anket. Opravljenih je bilo 377 anket.
 - V maju so bile izvedene še 3 javne razprave z občani in strokovno javnostjo, razdeljene po stebrih gospodarstvo, infrastruktura in okolje ter izobraževanje in kakovost bivanja, ki se jih je udeležilo okoli 200 ljudi.

Povzetek velikosti vzorcev:

Aktivnost	Predlagana velikost vzorca	Izvedeno število
Delavnice z angažiranimi občani	30–50 oseb →	175
Terenska anketa z občani Velenja	cca 385 oseb	588
Anketa v sosednjih občinah (6 občin)	60 oseb/občina → 360	377
Javna razprava – gospodarstvo	/	59
Javna razprava – promet, infrastruktura in okolje	/	61
Javna razprava – Izobraževanje in kakovost življenja	/	51

S tem je bila v prvi fazi oblikovana empirična osnova za nadaljnje strateške razmisleke, ki so vključevali tudi identifikacijo temeljnih razvojnih prioritet.

Faza 2: SWOT analiza in prepoznavnost

- analiza močnih in šibkih točk, priložnosti in nevarnosti,
- primerjava notranjih vrednot s percepcijo zunanjega okolja.

Faza 3: Kvantificirani cilji in operativni programi

- delavnica z občinsko upravo,
- oblikovanje jasnih, merljivih in usklajenih ciljev na petih strateških stebrih:
 1. Gospodarstvo
 2. Promet
 3. Okolje
 4. Izobraževanje
 5. Kakovost življenja

Faza 4: Kazalniki in spremljanje izvajanja

- določitev kazalnikov spremljanja (output, outcome, impact),
- priprava Excel orodja za spremljanje izvajanja in prenos znanja na občinsko upravo.

1.3 Načela projekta

Projekt *VIS MO Velenje* je bil zastavljen in izveden na podlagi jasno opredeljenih načel, ki so zagotavljala metodološko doslednost, vsebinsko relevantnost in dolgoročno uporabnost končnega dokumenta. V nadaljevanju so predstavljena temeljna načela, ki so usmerjala načrtovanje in izvedbo vseh faz projekta:

- **Participacija:** V ospredje je bilo postavljeno načelo aktivnega vključevanja občank in občanov, predstavnikov civilne družbe, krajevnih skupnosti, prostovoljnih organizacij ter strokovne javnosti. To načelo je bilo udejanjeno preko izvedbe delavnic z nadpovprečno angažiranimi posamezniki, terenskih anket ter vključevanja strokovnih služb občinske uprave. Na ta način je bil zagotovljen širok spekter pogledov in razvojnih prioritet, kar je bistveno prispevalo k legitimnosti in uporabnosti končnega strateškega dokumenta.
- **Usklajenost:** Pri oblikovanju vizije in strateških ciljev je bila posebna pozornost namenjena povezovanju lokalno izraženih vrednot s širšimi razvojnimi okviri, kot so nacionalne razvojne strategije (npr. Strategija razvoja Slovenije 2030), evropski cilji (Zeleni dogovor, kohezijska politika, Agenda 2030), regijski razvojni programi ter sektorski strateški dokumenti. S tem je strategija postala ne le izraz lokalnih ambicij, temveč tudi del širših razvojnih usmeritev, kar povečuje možnosti za koordinirano izvajanje in dostop do evropskih sredstev.
- **Merljivost:** Pomembno načelo projekta je bilo oblikovanje ciljev, ki niso le vsebinsko ustrezni, temveč tudi merljivi in časovno opredeljeni. V ta namen so bili v sodelovanju z občinsko upravo in skrbniki kazalnikov oblikovani specifični kazalniki spremljanja napredka po posameznih vsebinskih stebrih. Kazalniki so omogočili oceno začetnega stanja, določitev ciljev do leta 2040 ter spremljanje učinkov sprejetih ukrepov skozi čas.
- **Prožnost in odprtost:** Strategija je bila zasnovana tako, da omogoča prilagajanje spremembam v družbenem, okoljskem in tehnološkem okolju. Prilagodljivost je bila dosežena z vključitvijo rednega mehanizma spremljanja kazalnikov in možnosti revizije strateških ciljev na podlagi novih okoliščin ali strateških priložnosti. Tako dokument ne predstavlja togega načrta, temveč živi okvir, ki ga je mogoče posodablјati in operativno dopolnjevati.
- **Trajnost:** Celoten pristop k oblikovanju vizije in strategije je temeljil na konceptu trajnostnega razvoja, ki povezuje gospodarsko uspešnost, socialno kohezijo in okoljsko odgovornost. Cilji in ukrepi strategije odražajo dolgoročno zavezanost zmanjševanju okoljskih vplivov, izboljševanju kakovosti življenja prebivalcev ter oblikovanju odporne, vključujoče in inovativne skupnosti. Poudarek je bil tudi na medgeneracijskem dialogu ter podpori mladim kot nosilcem prihodnjega razvoja.

1.4 Vloga občine in izvajalca

Izvedba projekta VIS MO Velenje je temeljila na partnerskem sodelovanju med Mestno občino Velenje kot naročnikom in Zavodom Palemid Maribor – Inštitutom za trajnostni razvoj kot izbranim izvajalcem. Jasna razdelitev nalog, obveznosti in pristojnosti je bila ključnega pomena za uspešno izvedbo vseh faz projekta ter zagotavljanje transparentnosti in učinkovitosti pri doseganju skupnih ciljev.

Mestna občina Velenje je v vlogi naročnika projekta zagotavljala vse pogoje za nemoteno izvajanje aktivnosti ter aktivno sodelovala pri pripravi vsebin. Njena vloga je obsegala več ravni:

- **Administrativna podpora:** občina je zagotovila vse organizacijske in tehnične pogoje za komunikacijo z javnostjo, razmnoževanje gradiv, sklice in zapisnike ter koordinacijo znotraj občinske uprave. Pomembno vlogo je imela tudi pri razpisovanju prostorov in logistični podpori delavnic.
- **Vključevanje strokovnih služb:** ključne občinske službe so sodelovale pri posredovanju podatkov, presoji izvedljivosti predlaganih ciljev in ukrepov ter pri identifikaciji obstoječih politik in projektov, ki jih je bilo treba upoštevati v procesu načrtovanja.

- Logistika za izvedbo delavnic in terenskega dela: občina je poskrbela za izvedbo vseh dogovorjenih delavnic, kar je vključevalo organizacijo prostorov, tehnično podporo (računalniška in predstavitvena oprema), tisk vprašalnikov in vabil ter distribucijo gradiv. Za izvedbo terenske ankete je angažirala tudi skupino študentov, ki je opravila anketiranje po celotnem območju občine.
- Koordinacija sodelovanja s ključnimi deležniki: občina je omogočila dostop do pomembnih deležnikov v lokalni skupnosti, med njimi predstavnikov civilne družbe, krajevnih skupnosti, prostovoljnih organizacij, gospodarstva in izobraževalnih ustanov. Aktivno je sodelovala pri pripravi seznama udeležencev delavnic in vabil ter spodbujala udeležbo s strani občinskega vodstva.

Izvajalec projekta, Zavod Palemid Maribor – Inštitut za trajnostni razvoj, je bil odgovoren za vsebinsko in metodološko zasnovo projekta ter za strokovno izvedbo analitičnih in načrtovalskih nalog. Njegova vloga je obsegala naslednje naloge:

- Zasnova metodologije in priprava raziskovalnih instrumentov: izvajalec je pripravil metodološki okvir, ki je vključeval strukturirane vprašalnike za delavnice, terensko in zaznavno anketo ter usmeritve za izvedbo fokusnih pogovorov. Vsa orodja so bila zasnovana tako, da omogočajo kvantitativno in kvalitativno analizo podatkov.
- Izvedba analiz in obdelava podatkov: po izvedbi vseh terenskih aktivnosti je izvajalec sistematično analiziral zbrane podatke, oblikoval agregirane ugotovitve in predstavil ključne razvojne vzorce. Analiza je vključevala identifikacijo trendov, primerjavo vrednot z zaznavami ter oblikovanje predlogov za strateške usmeritve.
- Vodenje delavnic in priprava vsebinskega osnutka dokumenta: izvajalec je moderiral vse štiri delavnice z nadpovprečno angažiranimi občani in kasneje sodeloval pri vsebinski obdelavi pridobljenih podatkov. Na osnovi rezultatov je pripravil predlog vizije, strateških ciljev in operativnih prioritet.
- Oblikovanje sistema kazalnikov in predlogov za operativne programe: na osnovi vsebinskih ciljev so bili skupaj z občinsko upravo in določenimi »skrbniki kazalnikov« razviti merljivi kazalniki (input, output, outcome, impact), ki bodo služili za spremljanje izvajanja strategije. Izvajalec je pripravil tudi pregled možnih operativnih ukrepov, orodij spremljanja in Excel predlogo za interno uporabo občinske uprave.

Projekt je bil torej rezultat tesnega sodelovanja med lokalno upravo in strokovno institucijo, pri čemer sta bili vlogi naročnika in izvajalca jasno razmejeni, a dopolnjujoči. To je omogočilo visoko raven vsebinske kakovosti, izvedbeno učinkovitost ter razvoj trdnih temeljev za nadaljnje strateško upravljanje Mestne občine Velenje.

1.5 Ciljni rezultat

Končni rezultat projekta VIS MO Velenje je celovito pripravljen strateški dokument, ki predstavlja vizijo in usmeritve za dolgoročni razvoj Mestne občine Velenje do leta 2040. Dokument ni zasnovan zgolj kot formalni strateški akt, temveč kot operativno in živo orodje, namenjeno vodenju občinskih razvojnih politik, pripravi proračunov, usklajevanju sektorskih načrtov ter izvajanju projektov z evropskimi, državnimi in zasebnim financiranjem.

Strateški dokument vključuje več ključnih elementov, ki ga delajo uporaben, izvedljiv in dolgoročno vzdržen:

- Usklajena vizija prihodnjega razvoja občine: dokument oblikuje skupno razvojno vizijo MOV do leta 2040, ki je nastala na osnovi procesa sodelovanja občanov in temelji na izraženih vrednotah prebivalcev. Vizija povezuje strateške usmeritve na področju gospodarstva, okolja, izobraževanja, prometne dostopnosti in kakovosti življenja.
- Operativni cilji in predlogi ukrepov: v dokumentu so opredeljeni strateški cilji, povezani s petimi ključnimi stebri razvoja, ki so nadgrajeni z naborom konkretnih ukrepov, pobud in programskih predlogov. Ti elementi tvorijo most med dolgoročno usmeritvijo in vsakodnevnim delovanjem občinske uprave.
- Kazalniki spremljanja izvajanja strategije: za vsak strateški cilj so bili razviti merljivi kazalniki, ki omogočajo redno spremljanje napredka, oceno učinkovitosti izvedenih ukrepov in pravočasno prilagajanje strategije glede na spremembe v okolju. Dokument vsebuje tudi predlog sistema za spremljanje v Excel obliki, prilagojen za interno uporabo občinske uprave.
- Transparentnost in vključujoča priprava: posebna vrednost dokumenta izhaja iz metodološke zasnove, ki je temeljila na odprtem, podatkovno podprtem in sodelovalnem procesu. V pripravo so bili vključeni različni deležniki, kar povečuje legitimnost strateških usmeritev in možnosti njihovega dejanskega uresničevanja.

Dokument je bil predložen v pisni in elektronski obliki ter formalno predstavljen občinskemu svetu, kjer je predviden tudi njegov sprejem kot uradnega strateškega akta občine. Poleg tega je bil predstavljen tudi širši javnosti kot temeljni okvir razvoja občine v naslednjih 15 letih.

V prihodnjih letih bo dokument služil kot:

- strateški dokument za zastavitev dolgoročnih smeri razvoja Mestne občine Velenje ter za jasno opredelitev razvojnih prioritet in strateških ciljev, ki bodo usmerjali razvojno odločanje občinskega vodstva, občinske uprave in ključnih deležnikov;
- temeljni instrument za pripravo občinskih proračunov in razvojnih načrtov;
- podlaga za pridobivanje sredstev iz državnih in evropskih virov;
- referenčni okvir za usklajevanje z regijskimi in sektorskimi strategijami;
- orodje za spremljanje uresničevanja razvojnih ciljev občine ter za oblikovanje novih pobud.

S tem dokumentom je Mestna občina Velenje dobila sodoben, usklajen in izvedljiv strateški okvir, ki povezuje lokalne potrebe z nacionalnimi in evropskimi cilji ter zagotavlja operativno podlago za dolgoročno trajnostno delovanje občine.

1.6 Ključni mejniki in vključeni deležniki

Projekt VIS MO Velenje poteka po vnaprej določenem časovnem načrtu, usklajenem med naročnikom in izvajalcem ter opredeljenem v pogodbi in rokovniku aktivnosti. V projekt so vključeni različni deležniki, katerih sodelovanje zagotavlja kakovost in legitimnost končnega dokumenta.

Časovni okvir projekta

- Podpis pogodbe: 18. 4. 2025
- Izvedba delavnic in terenskega anketiranja: 19. 5. – 30. 7. 2025

- Delavnica z občinsko upravo (cilji, kazalniki): 21. 8. 2025
- Zaključek analitičnih in vsebinskih faz: 30. 11. 2025
- Javne razprave po posameznih stebrih: 11. –13. 5. 2026
- Priprava osnutka končnega dokumenta: 29. 05. 2026

Vključeni deležniki

- Občanke in občani, predstavniki krajevnih skupnosti, mestni svetniki, predstavniki javnih zavodov, gospodarstva ter nevladnih organizacij in društev: preko delavnic, posvetov in anket izražajo vrednote, potrebe, pričakovanja ter razvojne pobude za prihodnji razvoj Mestne občine Velenje.
- Študenti in upokojenci, vključeni v ekipe zelenih informatorjev Mestne občine Velenje: sodelujejo pri terenskem anketiranju ter zbiranju povratnih informacij iz lokalnega okolja.
- Strokovne službe občine: sodelujejo pri opredeljevanju razvojnih ciljev, kazalnikov uspešnosti in prednostnih področij ukrepanja.
- Izvajalec (Zavod Palemid Maribor): vodi metodološki pristop, izvaja analize, koordinira sodelovanje deležnikov ter pripravi končni dokument.

Pripomočki in podpora

- Vprašalniki: strukturirani in tematski vprašalniki za delavnice in ankete (kvalitativni in kvantitativni).
- Excel orodje: priprava uporabniškega orodja za spremljanje uresničevanja vizije in kazalnikov.
- Prostorska podpora: zagotovi jo občina (računalniška oprema, prostori za delavnice, tisk vprašalnikov).

2. ANALIZA STANJA

Namen poglavja

Poglavje Analiza stanja predstavlja celovit pregled ključnih razvojnih izhodišč Mestne občine Velenje. Na podlagi demografskih, gospodarskih, prostorskih, okoljskih in institucionalnih vidikov opredeljuje glavne razvojne potenciale, strukturne omejitve ter sistemske izzive, ki vplivajo na dolgoročni razvoj občine. Analiza služi kot strokovna podlaga za oblikovanje vizije, strateških ciljev in prednostnih ukrepov do leta 2040.

2.1 Statistična in prostorska analiza

2.1.1 Ključni kazalniki za MO Velenje

Površina in geografske značilnosti: Mestna občina Velenje (MOV) obsega 83,5 km², kar jo po velikosti uvršča na 83. mesto med slovenskimi občinami. Območje vključuje 4023 ha gozdov, 1511 ha najboljših kmetijskih zemljišč in 1594 ha stavbnih zemljišč. Najvišja točka občine je Špik na Paškem Kozjaku (1089 m), najnižja pa v Črnovi (308 m). Povprečna nadmorska višina znaša 503 m, središče mesta pa leži na 390 m (Mestna občina Velenje, 2024).

Prebivalstvo: Po zadnjih razpoložljivih in potrjenih podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je imela Mestna občina Velenje sredi leta 2024 približno 33.700 prebivalcev. Podatki za leto 2025 na občinski ravni na začetku februarja 2026 še niso v celoti objavljeni, preliminarni kazalniki pa kažejo na stabilno število prebivalcev. Gostota naseljenosti znaša okoli 400 prebivalcev na km², kar je bistveno nad slovenskim povprečjem, ki znaša približno 105 prebivalcev na km² (SURS, 2024).

Demografski kazalniki: Povprečna starost prebivalcev MOV znaša približno 43,5 leta, kar je nekoliko pod državnim povprečjem. Indeks staranja, ki izraža razmerje med prebivalci, starejšimi od 65 let, in mlajšimi od 15 let, se giblje okoli vrednosti 135 in ostaja nižji od slovenskega povprečja. To kaže na relativno ugodnejšo starostno strukturo v primerjavi z večino drugih občin, čeprav so trendi staranja prebivalstva prisotni tudi v MOV (SURS, 2024).

Naravni in selitveni prirast: Zadnji razpoložljivi podatki kažejo, da je imela MOV v letu 2023 pozitiven naravni prirast (1,9 na 1.000 prebivalcev), kar jo uvršča med redke slovenske občine s pozitivnim naravnim gibanjem prebivalstva. Selitveni prirast je znašal približno 7,0 na 1.000 prebivalcev, kar pomeni, da se je v občino priselilo več prebivalcev, kot se jih je odselilo. Skupni prirast prebivalstva je tako presegal državno povprečje, kar nakazuje relativno visoko privlačnost občine za bivanje in delo (SURS, 2024).

Izobraževanje: V šolskem letu 2024/2025 v MOV deluje 12 vrtcev, v katere je vključenih približno 1.300 otrok, kar predstavlja okoli tri četrtine vseh otrok v ustrezni starostni skupini. Osnovnošolsko izobraževanje obiskuje približno 3.200 učencev, srednješolsko pa okoli 1.200 dijakov. Število študentov na 1.000 prebivalcev ostaja nekoliko nižje od slovenskega povprečja, kar deloma odraža odsotnost univerzitetnega središča v občini in odhajanje mladih na študij v druga mesta (SURS, 2024).

Trg dela in plače: Delež delovno aktivnih prebivalcev, starih od 15 do 64 let, ostaja primerljiv z državnim povprečjem in znaša približno 69 %. Povprečna bruto in neto plača v MOV sta še vedno nekoliko nižji od slovenskega povprečja (približno 7–8 %), kar je povezano s strukturo gospodarstva in večjim deležem industrijskih in storitvenih dejavnosti z nižjo dodano vrednostjo (SURS, 2024).

Promet in infrastruktura: Na območju MOV je približno 245 km kategoriziranih cest ter več kot 10 km urejenih kolesarskih stez. Občina razpolaga z okoli 11.900 javnimi parkirišči, od tega nekaj več kot 2.300 plačljivih. Infrastruktura se postopno nadgrajuje, zlasti na področju trajnostne mobilnosti in umirjanja prometa v urbanem središču (Mestna občina Velenje, 2024).

Okolje in odpadki: Količina zbranih komunalnih odpadkov na prebivalca je v MOV nižja od slovenskega povprečja. Zadnji razpoložljivi podatki (2023) kažejo približno 355 kg odpadkov na prebivalca letno, kar potrjuje relativno uspešno izvajanje ukrepov ločenega zbiranja in ozaveščanja prebivalcev. Podatki za leto 2025 na občinski ravni še niso objavljeni, trend pa ostaja stabilen (SURS, 2024).

Tabela: Napovedi razvojnih trendov Mestne občine Velenje za leto 2025

Kazalnik	Zadnji razpoložljivi podatek (2023/2024)	Trend do 2025	Kratka razlaga
Prebivalstvo	približno 33.700 prebivalcev	stabilno do rahlo naraščajoče	pozitiven selitveni prirast in relativna privlačnost občine
Povprečna starost	približno 43,5 leta	zmerno naraščanje	splošni demografski trend staranja prebivalstva
Indeks staranja	približno 135	rahlo naraščanje	počasnejša dinamika staranja kot na ravni države
Naravni prirast	pozitiven (1,9 na 1.000 preb.)	stabilen	ugodnejša demografska struktura v primerjavi z večino občin
Selitveni prirast	pozitiven (7,0 na 1.000 preb.)	stabilen	priseljevanje zaradi zaposlitvenih in bivalnih dejavnikov
Zaposlenost (15–64 let)	približno 69 %	stabilna	skladno z nacionalnimi trendi na trgu dela
Plače	7–8 % pod državnim povprečjem	postopno izboljševanje	vpliv gospodarskega prestrukturiranja in novih dejavnosti
Komunalni odpadki	355 kg na prebivalca	stabilno do rahlo upadajoče	krepitev ločenega zbiranja in krožnega gospodarstva

Viri: Mestna občina Velenje (2024); Statistični urad Republike Slovenije (2024).

Tabela: Primerjalni demografski in razvojni kazalniki – MOV in Slovenija

Kazalnik	MOV	Slovenija	Komentar
Površina (km²)	83,5	20.271	podatek za Slovenijo predstavlja skupno površino države
Prebivalstvo	33.680	2.123.949	stanje sredi leta 2023
Gostota naseljenosti (preb./km²)	401	105	izračunano kot razmerje prebivalstva in površine
Povprečna starost (leta)	43,4	44,1	MOV ima nekoliko mlajšo populacijo
Indeks staranja	135	145	ugodnejše razmerje mladih in starejših v MOV
Naravni prirast (na 1.000 preb.)	1,9	–2,1	MOV izstopa pozitivno glede na državno raven

Kazalnik	MOV	Slovenija	Komentar
Selitveni prirast (na 1.000 preb.)	7,0	približno 6,0	podatek za Slovenijo se nanaša predvsem na mednarodne selitve
Skupni prirast (na 1.000 preb.)	8,9	3,3	združuje naravni in selitveni prirast
Delež delovno aktivnih (15–64 let, %)	69 %	69 %	enaka stopnja aktivnosti
Povprečna bruto plača (odstopanje od povp. RS)	–8 %	0 %	Slovenija predstavlja referenčno izhodišče
Povprečna neto plača (odstopanje od povp. RS)	–7 %	0 %	enaka metodologija kot pri bruto plači
Komunalni odpadki (kg/preb.)	355	378	MOV je pod državnim povprečjem

Viri: Mestna občina Velenje (2024); Statistični urad Republike Slovenije (2024).

Ugotovljeni demografski, prostorski in okoljski trendi predstavljajo ključno izhodišče za oblikovanje razvojnih ciljev in ukrepov VIS. Relativno ugodna starostna struktura in pozitiven selitveni prirast narekujeta usmeritve na področju stanovanjske politike, zagotavljanja dostopnih javnih storitev ter razvoja kakovostnega bivalnega okolja. Hkrati nadpovprečna gostota poselitve in prometna obremenjenost utemeljujeta krepitev trajnostne mobilnosti in prostorsko premišljenega urbanega razvoja. Podatki o trgu dela in plačah opozarjajo na potrebo po nadaljnjem gospodarskem prestrukturiranju ter podpori dejavnostim z višjo dodano vrednostjo. Okoljski kazalniki pa potrjujejo pomen nadaljnjih vlaganj v krožno gospodarstvo, učinkovito ravnanje z viri in prilagajanje na podnebne spremembe.

2.1.2 Primerjava z regijo SAŠA in Savinjsko regijo

Mestna občina Velenje (MOV) se nahaja v središču Savinjsko-šaleške (SAŠA) regije, ki je kot subregija del širše Savinjske statistične regije. Ta razdelek prikazuje primerjalno analizo ključnih kazalnikov MOV v odnosu do SAŠA regije in celotne Savinjske regije. Primerjava služi za opredelitev relativnega položaja MOV z vidika demografije, gospodarstva, trga dela ter prostorskih značilnosti.

Površina in prebivalstvo: Savinjska statistična regija obsega 2.301 km² in je imela po zadnjih razpoložljivih podatkih v letu 2023 približno 256.000 prebivalcev, kar predstavlja okoli 12 % prebivalstva Republike Slovenije. Znotraj regije predstavlja pomembno funkcionalno območje SAŠA regija, ki obsega 705,5 km² in šteje približno 61.800 prebivalcev. Mestna občina Velenje je osrednje urbano središče SAŠA regije, saj v njej živi približno 33.700 prebivalcev, kar pomeni več kot polovico celotnega prebivalstva SAŠA regije. Takšna koncentracija prebivalstva potrjuje razvojno, gospodarsko in storitveno vlogo MOV v širšem regionalnem prostoru (SURS, 2024; ORP SAŠA, 2021; RRP Savinjske regije, 2022).

Kazalnik	MOV	SAŠA regija	Savinjska statistična regija
Površina (km ²)	83,5	705,5	2.301
Prebivalstvo (2023)	33.680	61.803	256.359

Kazalnik	MOV	SAŠA regija	Savinjska statistična regija
Gostota naseljenosti (preb./km ²)	401	88	111

Opomba: Gostota naseljenosti SAŠA regije je izračunana na podlagi razmerja med prebivalstvom in površino regije.

Viri: Statistični urad Republike Slovenije (2024); ORP SAŠA (2021); RRP Savinjske regije (2022).

Demografija

Povprečna starost prebivalcev Mestne občine Velenje je po zadnjih razpoložljivih podatkih znašala približno 43,5 leta, kar je primerljivo s povprečno starostjo prebivalstva v širšem regionalnem okolju. Povprečna starost prebivalcev SAŠA regije znaša približno 43,8 leta, medtem ko je v Savinjski statistični regiji nekoliko nižja, okoli 43,3 leta. Indeks staranja v MOV znaša približno 135, kar je primerljivo z vrednostjo v SAŠA regiji (okoli 133), medtem ko je v Savinjski statistični regiji nekoliko višji in znaša približno 136. Ti podatki kažejo, da se MOV in SAŠA regija soočata s procesi staranja prebivalstva, vendar v nekoliko ugodnejšem obsegu kot širša regija in slovensko povprečje (SURS, 2024; ORP SAŠA, 2021; RRP Savinjske regije, 2022).

Gospodarski kazalniki

Mestna občina Velenje ima izrazito gospodarsko vlogo znotraj SAŠA regije. Po zadnjih razpoložljivih podatkih iz regionalnih razvojnih dokumentov je bilo v MOV registriranih 697 gospodarskih družb, kar predstavlja približno 62 % vseh gospodarskih družb v SAŠA regiji. V gospodarskih družbah s sedežem v MOV je bilo zaposlenih več kot 12.000 oseb, kar pomeni okoli 72 % vseh zaposlenih v gospodarskih družbah SAŠA regije. Novejši, metodološko primerljivi podatki za SAŠA regijo po letu 2021 niso sistematično objavljeni, saj gre za razvojno regijo, za katero se ekonomski kazalniki praviloma povzemajo v okviru obstoječih območnih razvojnih programov (ORP SAŠA, 2021).

Savinjska statistična regija ima razvejano gospodarsko strukturo, v kateri prevladujejo predelovalne dejavnosti, trgovina in logistika. Po zadnjih celovitih in potrjenih podatkih regionalnega razvojnega programa je Savinjska regija leta 2018 ustvarila približno 4.454 milijonov EUR bruto dodane vrednosti. Podatki o bruto dodani vrednosti po razvojnih regijah po letu 2018 v obstoječih regionalnih razvojnih dokumentih še niso posodobljeni, saj se novi regionalni razvojni programi pripravljajo na daljše programske intervale, usklajene z evropskimi finančnimi perspektivami (RRP Savinjske regije, 2022).

Povprečna bruto plača v Mestni občini Velenje je bila po zadnjih razpoložljivih podatkih Statističnega urada Republike Slovenije v letu 2023 približno 8 % nižja od slovenskega povprečja. Podatki za leto 2024 so na ravni države že objavljeni, vendar na občinski in razvojno-regionalni ravni še niso v celoti razčlenjeni, zato za potrebe VIS ostaja uporaba podatkov za leto 2023 metodološko najbolj primerljiva in strokovno utemeljena (SURS, 2024).

Trg dela

Stopnja delovne aktivnosti prebivalstva, starih od 15 do 64 let, v Mestni občini Velenje znaša po zadnjih razpoložljivih podatkih približno 69 %, kar je primerljivo s stopnjo delovne aktivnosti v SAŠA regiji in Savinjski statistični regiji ter skladno s slovenskim povprečjem. To kaže na relativno stabilno vključenost prebivalstva na trg dela v širšem regionalnem okolju (SURS, 2024). Registrirana stopnja brezposelnosti se je po letu 2019 občutno znižala. Po podatkih Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje je v letu 2023 povprečna stopnja registrirane brezposelnosti v SAŠA regiji znašala približno 4,6 %, v Savinjski statistični regiji okoli 4,4 %, na ravni Slovenije pa približno 4,0 %. Neposredno primerljivi podatki za leto 2024 na ravni razvojnih regij še niso v celoti objavljeni, zato podatki za leto 2023 predstavljajo zadnjo metodološko primerljivo osnovo za analizo v okviru VIS (ZRSZ, 2024; SURS, 2024).

Selitveni in naravni prirast

Mestna občina Velenje izstopa z vidika naravnega gibanja prebivalstva, saj je po zadnjih razpoložljivih podatkih v letu 2023 beležila pozitiven naravni prirast, ki je znašal približno 1,9 na 1.000 prebivalcev. To predstavlja pomembno odstopanje od razmer v širšem regionalnem okolju. V istem obdobju je bil naravni prirast v SAŠA regiji negativen (okoli –0,5 na 1.000 prebivalcev), prav tako v Savinjski statistični regiji, kjer je znašal približno –2,0 na 1.000 prebivalcev. Podatki potrjujejo, da se MOV kljub splošnim trendom staranja prebivalstva in nizke rodnosti v regiji sooča z ugodnejšo demografsko dinamiko, kar predstavlja pomembno razvojno prednost in izhodišče za nadaljnje ukrepe na področju stanovanjske politike, javnih storitev in dolgoročne demografske vzdržnosti (SURS, 2024; RRP Savinjske regije, 2022).

Izobrazba in človeški kapital

Po zadnjih razpoložljivih podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je bilo v Mestni občini Velenje v letu 2023 približno 31 študentov na 1.000 prebivalcev, kar je nekoliko pod povprečjem Savinjske statistične regije, kjer ta kazalnik znaša okoli 35 študentov na 1.000 prebivalcev. Hkrati MOV izstopa v primerjavi s preostalim delom SAŠA regije brez Velenja, kjer je delež študentov izrazito nižji, kar potrjuje vlogo MOV kot osrednjega izobraževalnega in zaposlitvenega središča regije. Novejši, metodološko primerljivi podatki po razvojnih regijah za leto 2024 še niso v celoti objavljeni, zato podatki za leto 2023 predstavljajo zadnjo zanesljivo osnovo za primerjavo (SURS, 2024).

Delež prebivalcev z višješolsko ali visokošolsko izobrazbo je v Savinjski statistični regiji po zadnjih razpoložljivih podatkih znašal približno 24 %, kar pomeni postopno izboljšanje v primerjavi z letom 2019, vendar ta delež še vedno zaostaja za slovenskim povprečjem, ki znaša okoli 27 %. Podrobnejši podatki o izobrazbeni strukturi po razvojnih regijah (SAŠA) po letu 2022 niso sistematično posodobljeni v javno dostopnih strateških dokumentih, zato se v analizi VIS uporabljajo agregirani regionalni podatki (SURS, 2024; RRP Savinjske regije, 2022).

2.1.3 Gospodarska, socialna in okoljska struktura MO Velenje

Gospodarska struktura

Mestna občina Velenje je zgodovinsko utemeljena kot pomembno industrijsko središče, katerega razvoj je bil v preteklosti ključno zaznamovan s premogovništvom, energetiko ter

elektro-predelovalnimi dejavnostmi, zlasti proizvodnjo bele tehnike. Dolga desetletja je osrednji gospodarski steber območja predstavljala družba Premogovnik Velenje, ki je imela poleg gospodarske tudi izrazito socialno in identitetno vlogo v lokalnem in regijskem prostoru. V skladu z Nacionalno strategijo za izstop iz premoga in prestrukturiranje premogovnih regij se dejavnost premogovništva postopno ukinja, kar pomeni strukturni prelom v razvoju območja ter hkrati odpira potrebo po pospešenem gospodarskem in socialnem prestrukturiranju.

Pomemben steber industrijskega razvoja Velenja in širše SAŠA regije predstavlja tudi elektro-predelovalna industrija, zlasti proizvodnja gospodinjskih aparatov, ki se je razvila v okviru družbe Gorenje in se danes nadaljuje v okviru mednarodne skupine Hisense Gorenje. Ta dejavnost ima ključno vlogo pri ohranjanju delovnih mest, tehnološkega znanja ter izvozne usmerjenosti gospodarstva in predstavlja enega izmed nosilnih stebrov prehoda v novo razvojno fazo po opuščanju premogovništva.

Prehod iz tradicionalnih energetskih in težkoindustrijskih dejavnosti v bolj raznolike, tehnološko napredne in trajnostno naravnane gospodarske dejavnosti predstavlja enega osrednjih razvojnih izzivov Mestne občine Velenje. Ta proces zahteva usklajeno delovanje lokalne skupnosti, države in gospodarstva ter jasno strateško usmeritev, ki jo VIS naslavlja kot ključno izhodišče za dolgoročni gospodarski in družbeni razvoj območja (Mestna občina Velenje, 2024).

Gospodarska dejavnost v MOV je raznolika, z močnim poudarkom na:

- predelovalnih dejavnostih (okoli 30 % vseh podjetij),
- gradbeništvu (15 %),
- trgovini in storitvenih dejavnostih (skupaj 35 %) (SURS, 2024).

V letu 2022 je bilo v MOV aktivnih 697 gospodarskih družb, pri čemer so mikro podjetja (do 10 zaposlenih) predstavljala več kot 93 % vseh. Povprečna bruto plača v občini je približno 8 % nižja od slovenskega povprečja, kar je povezano z industrijsko strukturo in nižjo dodano vrednostjo (SURS, 2024).

Tabela: Delež zaposlenih po dejavnostih v Mestni občini Velenje (2023)

Dejavnost	Delež zaposlenih (%)
Predelovalne dejavnosti	29,4
Gradbeništvo	15,2
Trgovina, popravila motornih vozil	18,1
Izobraževanje, zdravstvo, socialno varstvo	17,6
Ostale storitve	19,7

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2024). Podatki temeljijo na zadnjih razpoložljivih in metodološko primerljivih statistikah SURS za leto 2023. Podrobnejši podatki za leto 2024 na ravni posameznih občin še niso v celoti objavljeni.

Struktura zaposlenosti v Mestni občini Velenje odraža postopno prestrukturiranje lokalnega gospodarstva iz tradicionalno industrijsko-energetske usmeritve v bolj raznoliko in storitveno

podprto razvojno strukturo. Čeprav predelovalne dejavnosti še vedno predstavljajo največji delež zaposlenosti, se njihov relativni pomen postopno zmanjšuje, kar je povezano z energetskim prehodom in tehnološkimi spremembami v industriji. Sočasno se povečuje pomen gradbeništva ter storitvenih dejavnosti, zlasti na področju trgovine, izobraževanja, zdravstva in socialnega varstva, kar odraža večje potrebe prebivalstva in krepitev javnih storitev. Takšna struktura zaposlenosti potrjuje, da se gospodarstvo MOV nahaja v prehodnem obdobju, kjer bodo nadaljnji razvojni ukrepi VIS usmerjeni v spodbujanje dejavnosti z višjo dodano vrednostjo, krepitev znanja in inovacij ter ustvarjanje stabilnih in kakovostnih delovnih mest v novih gospodarskih panogah.

Socialna struktura

Socialna struktura MOV je pod vplivom nekdanje socialistične urbanizacije in industrializacije. V mestu še vedno prevladuje kolektivno bivanje v večstanovanjskih blokih, ki predstavljajo več kot 80 % celotnega stanovanjskega fonda (Mestna občina Velenje, 2024).

Občina ima dobro razvito mrežo javnih institucij s področja izobraževanja, zdravstva, socialnega varstva in kulture. Leta 2023 je delovalo (SURS, 2024):

- 12 vrtcev,
- 6 osnovnih šol,
- 3 srednje šole,
- regionalna bolnišnica ter
- center za socialno delo.

Socialna kohezija je stabilna, vendar je zaznati povečano potrebo po programih za aktivacijo mladih ter dolgotrajno brezposelnih. Posebno pozornost občina namenja vključevanju ranljivih skupin, vključno z invalidi in priseljenci.

Okoljska struktura

Mestna občina Velenje se nahaja na območju, ki je bilo v preteklosti okoljsko obremenjeno zaradi večdesetletnega premogovništva in energetike, zlasti v Šaleški dolini. Ključni okoljski izzivi so povezani predvsem z degradiranimi območji nekdanjih industrijskih in rudniških površin, zlasti na območju Termoelektrarne Šoštanj ter opuščenih rudniških območij, ter s potrebo po sanaciji tal in njihovi postopni rekultivaciji. V zadnjih letih se je stanje kakovosti zraka bistveno izboljšalo; število preseganj mejnih vrednosti delcev PM10 je pod zakonsko dovoljenimi mejami in zato ne predstavlja več osrednjega okoljskega izziva za občino (ORP SAŠA, 2021).

Na področju ravnanja z odpadki je MOV v zadnjih letih zaznala določene spremembe. Po podatkih Strategije ravnanja z odpadki v Mestni občini Velenje do leta 2030 je v letu 2024 delež ločeno zbranih komunalnih odpadkov znašal 62,2 %, kar pomeni znižanje glede na pretekla leta in hkrati uvršča MOV pod slovensko povprečje. Ti podatki kažejo na potrebo po dodatnih ukrepih na področju ozaveščanja, optimizacije sistema ločenega zbiranja ter nadaljnjega razvoja krožnega gospodarstva (Mestna občina Velenje, 2024).

Občina kljub temu aktivno izvaja projekte, usmerjene v izboljšanje okoljskih kazalnikov in kakovosti bivanja, zlasti na področju energetske učinkovitosti, trajnostne mobilnosti in

prostorske revitalizacije degradiranih območij. Med pomembnejšimi primeri dobrih praks izstopajo projekti Sončna šola ter Revitalizacija Stare elektrarne, ki prispevajo k prehodu v bolj trajnostno in okoljsko odgovorno razvojno usmeritev občine (Mestna občina Velenje, 2024).

2.2 SWOT analiza – 1. del: Prednosti in slabosti

Ugotovljene prednosti

Na podlagi izvedene statistične, primerjalne in strukturne analize Mestne občine Velenje (MOV) lahko izpostavimo naslednje ključne prednosti:

- **Relativno visoka gostota naseljenosti** (401 prebivalca na km²), kar kaže na koncentrirano urbano strukturo in potencial za učinkovito izvajanje javnih storitev ter prostorskih intervencij (SURS, 2024).
- **Pozitiven naravni in selitveni prirast** – MOV izstopa kot ena redkih slovenskih občin z rastjo prebivalstva (+1,9 naravni in +7,0 selitveni prirast na 1.000 prebivalcev), kar je pokazatelj privlačnosti bivalnega okolja (SURS, 2024).
- **Močna gospodarska osnova**, utemeljena na predelovalni industriji in storitvenih dejavnostih; MOV prispeva več kot 70 % vseh zaposlenih v SAŠA regiji (ORP SAŠA, 2021).
- **Prisotnost ključnih infrastrukturnih virov**, vključno z razvejano cestno infrastrukturo (245 km kategoriziranih cest) ter dobro razvito javno parkirno mrežo (Mestna občina Velenje, 2024).
- **Ravnanje z odpadki** v Mestni občini Velenje izkazuje mešano sliko: količina zbranih komunalnih odpadkov na prebivalca je nižja od slovenskega povprečja, kar predstavlja pozitiven okoljski dosežek, medtem ko delež ločeno zbranih komunalnih odpadkov v letu 2024 znaša 62,2 % in ostaja pod državnim povprečjem, kar kaže na potrebo po dodatnih izboljšavah sistema ločenega zbiranja (Mestna občina Velenje, 2024; SURS, 2024).
- **Razvita mreža socialne in izobraževalne infrastrukture**, vključno z vrtci, osnovnimi in srednjimi šolami, visokošolskima institucijama (Fakulteta za varstvo okolja in Fakulteta za energetiko), zdravstvenimi ustanovami ter centrom za socialno delo.
- **Usmerjenost Mestne občine Velenje v energetske prehod in trajnostni razvoj** se odraža v ključnih projektih, kot so preobrazba in posodobitev sistema daljinskega ogrevanja, energetska sanacija javnih in stanovanjskih stavb, razvoj trajnostnega turizma ter celostni pristopi k revitalizaciji degradiranih območij (Mestna občina Velenje, 2024).

Ugotovljene slabosti

Kljub številnim prednostim je bilo v analizi identificiranih tudi več izzivov in omejitev, ki predstavljajo slabosti lokalnega okolja:

- **Podpovprečna povprečna bruto in neto plača**, ki je približno 7–8 % nižja od državnega povprečja, kar lahko vpliva na dolgoročno privlačnost delovnih mest za visoko usposobljene kadre (SURS, 2024).
- **Nizka izobrazbena struktura** v primerjavi z državnim povprečjem – število študentov in diplomantov na 1.000 prebivalcev je pod slovenskim povprečjem, kar kaže na izzive pri oblikovanju človeškega kapitala (SURS, 2024).

- **Občutna odvisnost od energetske in rudarske industrije**, kar predstavlja strukturno ranljivost glede na dolgoročne nacionalne in evropske cilje zelenega prehoda (ORP SAŠA, 2021).
- **Dolgoročni vplivi zgodovinskega energetskega in rudarskega razvoja** širše SAŠA regije, ki so na posameznih območjih povzročili degradacijo prostora in potrebo po postopni sanaciji ter prestrukturiranju prostora (npr. območja nekdanje rudarske dejavnosti in spremljajoče infrastrukture) (ORP SAŠA, 2021).
- **Specifična urbanistična struktura mesta**, ki je rezultat načrtovanega razvoja večstanovanjskih sosesk v preteklih desetletjih, hkrati pa vključuje tudi razmeroma velik delež individualne gradnje v posameznih delih občine. Takšna prostorska struktura zahteva premišljeno usmerjanje nadaljnjega razvoja, prenovo obstoječih urbanih območij ter učinkovito rabo prostora (Mestna občina Velenje, 2024).
- **Prevladujoča večstanovanjska zazidava** in visoka stopnja urbanizacije iz prejšnjih obdobj omejujejo fleksibilnost urbanega razvoja in zahteva dodatne prostorske prenove (Mestna občina Velenje, 2024).
- **Relativno majhen delež prebivalcev z višjo izobrazbo**, kar v povezavi z nižjo dodano vrednostjo omejuje razvoj gospodarstva znanja v občini (RRP Savinjske regije, 2022).

SWOT analiza MO Velenje – Prednosti in slabosti

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Visoka gostota naseljenosti	• Podpovprečne plače
• Pozitiven naravni in selitveni prirast	• Nizka izobrazbena struktura
• Močna gospodarska osnova	• Odvisnost od energetske-rudarske industrije
• Razvita infrastruktura (ceste, parkirišča)	• Okoljska obremenjenost
• Učinkovito ravnanje z odpadki	• Omejitve urbanega razvoja
• Razvita mreža socialne in izobraževalne infrastrukture	• Majhen delež prebivalcev z visoko izobrazbo
• Projekti za trajnost in revitalizacijo	

2.3 Analiza strateških razvojnih dokumentov

2.3.1 Evropske politike in programi

Evropske politike za obdobje 2021–2027 predstavljajo pomemben strateški okvir za preobrazbo lokalnih skupnosti, pri čemer Mestna občina Velenje kot središče SAŠA regije pridobiva posebno vlogo v tranziciji v nizkoogljično, digitalno in odpornejšo lokalno gospodarstvo. Evropski dokumenti, kot so Večletni finančni okvir, Evropski zeleni dogovor in instrument Next Generation EU, so v tem obdobju usmerjali ključne razvojne priložnosti za občine v prestrukturiranju, zlasti na območjih, ki se soočajo z zapiranjem premogovništva in potrebo po nadomestnih gospodarskih dejavnostih.

Ob tem se že oblikujejo tudi usmeritve nove finančne perspektive po letu 2027¹, ki bodo še izraziteje poudarjale cilje podnebne nevtralnosti, odpornosti lokalnih skupnosti, tehnološke preobrazbe ter socialne kohezije. Pričakovati je nadaljnjo krepitev podpore za projekte pravičnega prehoda, razogljičenja energetskih sistemov, krožnega gospodarstva, trajnostne mobilnosti ter prilagajanja na podnebne spremembe, ob hkratnem večjem poudarku na merljivih učinkih in dolgoročnih razvojnih rezultatih. Za Mestno občino Velenje to pomeni potrebo po pravočasnem strateškem pozicioniranju, ki bo omogočalo črpanje sredstev tudi po letu 2027, zlasti na področjih prestrukturiranja gospodarstva, razvoja novih znanj in delovnih mest, energetske prenove ter celostne revitalizacije degradiranih območij.

Večletni finančni okvir (VFO) 2021–2027 in kohezijska politika²

Večletni finančni okvir 2021–2027 opredeljuje ključne cilje kohezijske politike Evropske unije, ki vključujejo:

- pametnejšo Evropo z vlaganji v inovacije, digitalizacijo in podporo malim in srednje velikim podjetjem;
- zeleno, nizkoogljično Evropo, utemeljeno na trajnostni rabi virov, razogljičenju in podnebni odpornosti;
- bolj povezano Evropo, s poudarkom na trajnostni mobilnosti in regionalni dostopnosti;
- socialno Evropo, ki krepi vključenost, zaposljivost ter dostop do znanj in spretnosti;
- Evropo bližje državljanom, z okrepljenimi mehanizmi lokalnega razvoja, vodenega s strani skupnosti.

Ti cilji so neposredno relevantni za Mestno občino Velenje, ki se kot nekdanje premogovniško središče z izrazitim industrijskim zaledjem nahaja v procesu celovitega gospodarskega in socialnega prestrukturiranja. Preusmerjanje v zeleno gospodarstvo, digitalno podprte dejavnosti

² Ključni evropski viri za obdobje po 2027:

- Evropska komisija. (2025). *Strategic Foresight Report 2024/2025: Governing in an Age of Transformation*.
Najnovejše poročilo strateškega predvidevanja EU, ki **izrecno obravnava obdobje po 2027**. Poudarja:
 - dolgoročni zeleni in digitalni prehod,
 - odpornost regij in lokalnih skupnosti,
 - pravični prehod v regijah z industrijsko in energetsko dediščino (kot SAŠA).
- Evropska komisija. (2025). *Communication on the Future of EU Cohesion Policy beyond 2027*.
Eden ključnih dokumentov za VIS. Jasno napoveduje:
 - nadaljevanje kohezijske politike po 2027,
 - večji poudarek na **učinkih, regijski odpornosti in zelenem prehodu**,
 - posebno obravnavo regij v tranziciji.
- Evropska komisija. (2024). *Net-Zero Industry Act – Implementation Outlook*.
Čeprav gre za zakonodajni okvir, dokument **naslavlja dolgoročno industrijsko politiko EU** in je zelo relevanten za industrijska območja v prestrukturiranju (npr. energetika, napredne tehnologije).
- Evropska komisija. (2024). *Clean Industrial Deal – Building the EU's competitive net-zero economy*.
Ta dokument velja za **nadgradnjo Zelenega dogovora** in je jasno usmerjen v obdobje po 2027:
 - industrijski prehod,
 - nova delovna mesta,
 - regionalna industrijska preobrazba.
- Evropski parlament. (2024). *The future of EU funding after 2027: Challenges and policy options*.
Analitični dokument, ki se pogosto uporablja kot referenca v strateških dokumentih na lokalni in regionalni ravni.

ter razvoj znanj in novih delovnih mest predstavlja osrednji razvojni izziv občine v sedanji in prihodnjih finančnih perspektivah.

Posebno vlogo v tem procesu ima Sklad za pravični prehod (Just Transition Fund – JTF), ki za Slovenijo v obdobju 2021–2027 namenja več kot 250 milijonov evrov, pri čemer so ukrepi ciljno usmerjeni v premogovne regije, zlasti SAŠA regijo. Ti ukrepi vključujejo podporo razvoju podjetniških con, inkubatorjev in pospeševalnikov, spodbujanje diverzifikacije gospodarstva, vlaganja v znanja ter ustvarjanje novih, kakovostnih delovnih mest v trajnostno naravnanih dejavnostih.

V kontekstu prihodnje finančne perspektive po letu 2027 se pričakuje nadaljnja krepitev teh usmeritev, z večjim poudarkom na dolgoročnih strukturnih učinkih, merljivih razvojnih rezultatih ter celostnem povezovanju gospodarskih, okoljskih in socialnih ciljev. Za Mestno občino Velenje to pomeni strateško priložnost in hkrati odgovornost, da pravočasno utrdi inovacijsko in podjetniško infrastrukturo, vključno s podjetniškim inkubatorjem, ter jo pozicionira kot nosilni instrument za podporo zelenemu in digitalnemu prehodu MSP, razvoju novih dejavnosti ter zaposlovanju v nizkoogljičnih in znanju temelječih sektorjih, kot so energetska učinkovitost, obnovljivi viri energije, digitalne storitve in krožno gospodarstvo.

Evropski zeleni dogovor (European Green Deal)

Zeleni dogovor predstavlja temeljni razvojni okvir Evropske unije za prehod vseh evropskih regij v podnebno nevtravno gospodarstvo do leta 2050. V obdobju po letu 2027 se pričakuje nadaljnja krepitev njegovih ciljev, z večjim poudarkom na sistemskih spremembah, dolgoročnih naložbah in merljivih učinkih na ravni regij in lokalnih skupnosti. V tem kontekstu ima Mestna občina Velenje, kot središče SAŠA regije in območje pravičnega prehoda, posebno vlogo pri uresničevanju ciljev razogljičenja in trajnostnega gospodarskega prestrukturiranja.

Za MO Velenje Zeleni dogovor pomeni predvsem nadaljevanje prestrukturiranja iz premogovno-industrijskega v nizkoogljično in energetske učinkovito gospodarstvo, pri čemer bo v prihodnjih finančnih perspektivah še večji poudarek namenjen razvoju zelenih tehnologij, krožnega gospodarstva in trajnostnih storitev. Pomemben razvojni potencial se odpira na področju podpore zelenim start-upom in inovativnim podjetjem, ki razvijajo rešitve na področju energetike, trajnostne mobilnosti, gradbeništva, obnovljivih virov energije in učinkovite rabe virov.

V obdobju po letu 2027 se pričakuje tudi nadaljnja nadgradnja podpornih mehanizmov na ravni Evropske unije, zlasti v okviru programov za raziskave, inovacije in demonstracijske projekte, kot so Horizon Europe in njegovi nasledniki, program LIFE ter pobude za podporo podnebno nevtralnimi inovacijam. Za Mestno občino Velenje to pomeni potrebo po strateškem razvoju podjetniškega inkubatorja kot osrednje podporne infrastrukture za razvoj zelenih produktov, dostop do znanja, mentorstva in financiranja ter povezovanje podjetnikov z znanstveno-raziskovalnim sektorjem in mednarodnimi inovacijskimi mrežami.

Zeleni dogovor tako MO Velenje ne postavlja zgolj v vlogo prejemnice razvojnih spodbud, temveč jo opredeljuje kot aktivnega nosilca regionalne tranzicije. To zahteva dolgoročno usmerjen razvoj podporne infrastrukture, krepitev kompetenc, sistematično povezovanje lokalnih, nacionalnih in evropskih deležnikov ter spodbujanje podjetniških idej, ki prispevajo k okoljskim ciljem, gospodarski odpornosti in kakovosti bivanja v regiji.

Next Generation EU in nacionalni NOO

Next Generation EU predstavlja izreden odziv Evropske unije na pandemijo in hkrati pomemben prelom v načinu financiranja razvojnih prioritet. Njegov osrednji instrument, Mehanizem za okrevanje in odpornost (RRF), je Sloveniji zagotovil obsežna sredstva v obliki nepovratnih sredstev in posojil, ki so omogočila pospešeno izvajanje zelenega in digitalnega prehoda. Čeprav je RRF časovno omejen instrument, njegove vsebinske usmeritve in strukturni pristopi predstavljajo ključno referenco tudi za oblikovanje politik in razvojnih ukrepov v obdobju po letu 2027.

Slovenski Načrt za okrevanje in odpornost je opredelil razvojni okvir, ki bo dolgoročno vplival na nadaljnje finančne perspektive, zlasti na področjih zelenega prehoda, digitalne preobrazbe ter pametnega, trajnostnega in vključujočega gospodarstva. Ti stebri ostajajo osrednji tudi v razpravah o prihodnjem razvojnem modelu Evropske unije po letu 2027, pri čemer se pričakuje nadaljnja institucionalizacija tovrstnih naložb v okviru rednih kohezijskih in sektorskih politik.

Za Mestno občino Velenje to pomeni, da se izkušnje, vzpostavljeni mehanizmi in pilotni projekti, financirani v okviru RRF, ne obravnavajo kot enkratni ukrepi, temveč kot temelj za dolgoročno strateško pozicioniranje občine v prihodnjih finančnih perspektivah. Poseben poudarek bo tudi po letu 2027 namenjen razvoju podpornega okolja za podjetništvo, inovacije in tehnološki razvoj, zlasti na področjih razogljičenja, energetske učinkovitosti, digitalnih rešitev in trajnostnih storitev.

V tem kontekstu se za Mestno občino Velenje odpirajo dolgoročne razvojne priložnosti, povezane z nadgradnjo podjetniške in inovacijske infrastrukture, vključno z razvojem inkubatorja nove generacije, specializiranega za zelene in digitalne dejavnosti, razvojem poslovnih con z višjo dodano vrednostjo ter izvajanjem celovitih programov usposabljanj, svetovanja in mentorstva za podjetnike in zaposlene v okviru tranzicije SAŠA regije. Takšen pristop omogoča, da se učinki začasnih instrumentov, kot je RRF, trajno prenesejo v razvojni model občine tudi po zaključku trenutne finančne perspektive.

Zaključna presoja strateškega pomena za MO Velenje

Evropske strateške usmeritve za obdobje 2021–2027 – vključno z Večletnim finančnim okvirom, Evropskim zelenim dogovorom in mehanizmom NextGenerationEU – so postavile jasne razvojne prioritete, kot so digitalna in zelena transformacija, krepitev odpornosti ter pravičen prehod regij, ki se soočajo s strukturnimi spremembami. Te usmeritve niso časovno omejene zgolj na aktualno finančno perspektivo, temveč predstavljajo podlago za dolgoročnejšo razvojno usmeritev Evropske unije, ki se bo nadaljevala tudi po letu 2027, z okrepljenim poudarkom na podnebni nevtralnosti, tehnološki preobrazbi in socialni koheziji.

V tej luči je Mestna občina Velenje v izjemno pomembnem, a hkrati občutljivem položaju. Kot središče SAŠA regije, ene izmed dveh najbolj prizadetih premogovnih regij v Sloveniji, se sooča z obsežnimi posledicami zapiranja Premogovnika Velenje in Termoelektrarne Šoštanj. Proces prestrukturiranja gospodarstva, ki ga ti strukturni premiki narekujejo, zahteva celovito diverzifikacijo regijskega gospodarstva, ustvarjanje novih delovnih mest ter prenovo prostorske, podjetniške in inovacijske infrastrukture. Ti izzivi niso kratkoročni, temveč bodo zaznamovali razvoj regije tudi v obdobju po letu 2027.

Evropski strateški dokumenti regij v tranziciji ne zavezujejo zgolj k prehodu v nizkoogljično in podnebno nevtralno družbo, temveč jim hkrati omogočajo dostop do ciljno usmerjenih finančnih in vsebinskih mehanizmov za podporo gospodarskemu in socialnemu prestrukturiranju. V tem kontekstu imajo podjetniški inkubatorji in sorodne podporne infrastrukture ključno vlogo kot nosilci inovacij, podjetništva in ustvarjanja novih delovnih mest. Mestna občina Velenje ima na tem področju vzpostavljene strokovne podlage in jasno opredeljeno razvojno vizijo, ki se uresničuje skozi sistematičen razvoj sodobne podjetniške in inovacijske infrastrukture, usmerjene v podporo zelenemu in digitalnemu prehodu. Takšen pristop je vsebinsko skladen s cilji Sklada za pravični prehod, slovenskega Načrta za okrevanje in odpornost ter Strategije pametne specializacije, hkrati pa predstavlja neposreden odgovor na razvojne izzive, opredeljene v Območnem načrtu za pravični prehod SAŠA regije.

Ključni strateški izziv Mestne občine Velenje tako ni zgolj v pridobivanju evropskih in nacionalnih sredstev, temveč predvsem v njihovi dolgoročno usmerjeni, strukturirani in učinkoviti uporabi, ki mora ostati relevantna tudi v prihodnjih finančnih perspektivah po letu 2027. Uspešnost tega pristopa temelji na treh medsebojno povezanih pogojih:

- načrtni nadgradnji podporne podjetniške infrastrukture, ki presega osnovne prostorske pogoje in vključuje tematske laboratorije, prototipna okolja, mentorstvo, coworking ter podporo prehodu v pilotno in industrijsko proizvodnjo;
- sistematičnem vpenjanju razvojnih projektov v nacionalne in evropske strateške okvire, z jasnim referenčnim okvirom, kot so ONPP SAŠA, RRP, NOO in S5, ter z zavedanjem njihovega dolgoročnega razvoja po letu 2027;
- aktivni koordinacijski vlogi občine kot povezovalnega jedra regijskih akterjev, vključno z izobraževalnimi institucijami, raziskovalnimi organizacijami, malimi in srednje velikimi podjetji, investitorji ter državnimi organi.

Evropski strateški dokumenti za obdobje 2021–2027 postavljajo jasne razvojne cilje in okvirje, vendar bo njihova dolgoročna učinkovitost na ravni mestnih občin in regij v veliki meri odvisna od kakovosti nacionalnih politik ter njihove nadaljnje nadgradnje in prilagoditve po letu 2027. Ključno je, da evropski finančni in vsebinski viri najdejo neposreden in konsistenten odraz v nacionalnih operativnih dokumentih, programih in razvojnih usmeritvah. V Sloveniji to vlogo opravljajo zlasti Načrt za okrevanje in odpornost, Strategija razvoja Slovenije 2030, Strategija pametne specializacije ter Območni načrti za pravični prehod, ki bodo tudi v prihodnje predstavljali referenčni okvir za regionalni razvoj. Za Mestno občino Velenje in SAŠA regijo je ta povezava med evropskimi dolgoročnimi cilji in nacionalno implementacijo še posebej pomembna. Le s celostnim in konsistentnim razumevanjem, kako so nacionalni strateški dokumenti naravnani k podpiranju zelenega, digitalnega in pravičnega prehoda tudi po letu 2027, bo mogoče zasnovati in upravljati podjetniške infrastrukture, ki ne bodo zgolj fizični objekti, temveč ključni razvojni instrumenti trajnostne in odporne preobrazbe regije.

V nadaljevanju zato podrobneje analiziramo ključne nacionalne strateške dokumente, ki oblikujejo razvojno okolje Mestne občine Velenje in podpirajo njene dolgoročne ambicije na področju gospodarskega prestrukturiranja, podjetništva in inovacij.

2.3.2 Nacionalni dokumenti

Nacionalni strateški dokumenti Republike Slovenije za obdobje 2021–2030 tvorijo osrednji programski okvir za prenos evropskih razvojnih prioritet na nacionalno, regionalno in lokalno

raven. Opredeljujejo ključne usmeritve na področju zelenega in digitalnega prehoda, konkurenčnosti gospodarstva, prostorskega in regionalnega razvoja, prestrukturiranja premogovnih regij ter krepitev socialne kohezije. Za Mestno občino Velenje, ki se nahaja v središču regije v procesu prehoda iz premogovno-industrijskega v trajnostno in inovacijsko naravnano razvojno usmeritev, ti dokumenti predstavljajo temeljni referenčni okvir za oblikovanje razvojnih ciljev in ukrepov VIS. Usklajevanje ciljev VIS z nacionalnimi razvojnimi dokumenti je ključno za zagotavljanje vsebinske skladnosti, dolgoročne razvojne logike ter učinkovitega umeščanja občinskih razvojnih usmeritev v širši nacionalni in evropski kontekst.

a) Načrt za okrevanje in odpornost Republike Slovenije (NOO)

Načrt za okrevanje in odpornost predstavlja izvedbeni okvir sredstev iz mehanizma NextGenerationEU, katerega osrednji cilji so pospeševanje zelene in digitalne tranzicije, krepitev odpornosti ter dolgoročna gospodarska rast. V kontekstu Mestne občine Velenje je bistveno, da NOO sistemsko podpira razvoj podjetniškega okolja, krepitev zmogljivosti malih in srednje velikih podjetij ter razvoj digitalnih in trajnostno naravnanih storitev. Posamezne vsebinske komponente NOO, zlasti tiste, usmerjene v zeleni prehod ter pametno, trajnostno in vključujočo rast, zagotavljajo referenčni okvir za oblikovanje razvojnih ciljev VIS na področjih podpore podjetništvu, inovacijam, razogljičenju gospodarstva in digitalni preobrazbi. Usklajevanje ciljev VIS z usmeritvami NOO omogoča, da se lokalne razvojne prioritete umeščajo v nacionalni okvir na način, ki podpira dolgoročno prestrukturiranje regije in povečuje njeno razvojno odpornost (Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2021).

b) Strategija pametne specializacije (S5)

Strategija pametne specializacije Slovenije (S5), posodobljena za obdobje 2021–2027 in usmerjena tudi v nadaljnje razvojne perspektive po letu 2027, določa prednostna področja vlaganj v raziskave, razvoj in inovacije, usmerjena v zeleni in digitalni prehod ter povečanje dodane vrednosti slovenskega gospodarstva. Prednostna področja vključujejo pametna mesta in skupnosti, tovarne prihodnosti, trajnostno mobilnost, zdravje in kakovost življenja, hrano in trajnostne vire, trajnostni turizem, krožno gospodarstvo ter trajnostne tehnologije in materiale, pri čemer digitalne tehnologije delujejo kot horizontalni omogočiteljni dejavnik. Za Mestno občino Velenje S5 predstavlja ključen nacionalni referenčni okvir za usklajevanje ciljev VIS na področjih gospodarskega prestrukturiranja, inovacij, podjetništva ter zelenega in digitalnega prehoda (MGRT, 2021, posodobljeno 2023).

c) Strategija razvoja Slovenije 2030 (SRS2030)

Strategija razvoja Slovenije 2030 (SRS 2030) ostaja krovni dolgoročni razvojni dokument države, ki opredeljuje vizijo Slovenije kot države z visoko kakovostjo življenja za vse. Čeprav dokument formalno ni bil nadomeščen z novo strategijo, so bile njegove usmeritve po letu 2020 vsebinsko nadgrajene in prilagojene skozi redna Poročila o razvoju Slovenije ter spremljanje izvajanja ciljev SRS 2030, zlasti v luči pandemije, energetskega prehoda in zelenega dogovora. Strateški cilji SRS 2030 – konkurenčno in inovativno gospodarstvo, znanje in spretnosti, dostojno življenje za vse, ohranjeno okolje ter učinkovito upravljanje – tako danes predstavljajo posodobljen referenčni okvir za oblikovanje razvojnih politik na nacionalni, regionalni in lokalni ravni.

Za Mestno občino Velenje to pomeni, da se cilji VIS ne usklajujejo zgolj z izhodiščnim besedilom SRS 2030, temveč tudi z njenimi aktualnimi izvedbenimi usmeritvami, ki vse bolj poudarjajo odpornost regij, pravični prehod, trajnostno rabo virov ter razvoj znanj in kakovostnih delovnih mest v regijah v prestrukturiranju.

d) Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS) – normativni okvir (OdSPRS)

Strategija prostorskega razvoja Slovenije predstavlja temeljni dolgoročni strateški dokument za usmerjanje prostorskega razvoja na nacionalni ravni, njena vsebina pa je pravno zavezujoča z uveljavitvijo Odloka o strategiji prostorskega razvoja Slovenije. OdSPRS določa ključne usmeritve za trajnostno rabo prostora, razvoj večsrediščne prostorske strukture, energetske učinkovito gradnjo ter prenovo degradiranih in opuščenih urbanih območij. Za Mestno občino Velenje so te usmeritve posebej relevantne v kontekstu prestrukturiranja in revitalizacije obstoječih urbanih območij, saj OdSPRS daje jasen normativni okvir za prenovo obstoječih prostorskih struktur in notranji razvoj naselij v skladu z načeli trajnostnega prostorskega razvoja (Uradni list RS, 2021).

e) Celoviti nacionalni energetski in podnebni načrt (NEPN)

Celoviti nacionalni energetski in podnebni načrt predstavlja osrednji nacionalni strateški dokument za doseganje ciljev razogljičenja, povečanja rabe obnovljivih virov energije, izboljšanja energetske učinkovitosti ter zmanjšanja emisij toplogrednih plinov do leta 2030, z jasno dolgoročno usmeritvijo do leta 2050. NEPN določa okvir za usklajevanje energetskih, podnebnih in razvojnih politik ter predstavlja ključno izhodišče za načrtovanje ukrepov na regionalni in lokalni ravni.

Za Mestno občino Velenje, ki se nahaja v regiji v energetske in gospodarske prehode, NEPN predstavlja pomemben referenčni okvir za oblikovanje ciljev VIS na področjih energetske prenove stavb, razogljičenja energetskih sistemov, trajnostne mobilnosti ter uvajanja nizkoogljičnih tehnologij. Usklajevanje ciljev VIS z usmeritvami NEPN omogoča, da se lokalni razvojni ukrepi umeščajo v nacionalni energetsko-podnebni okvir ter ostanejo relevantni tudi v prihodnjih finančnih perspektivah po letu 2027, kjer se pričakuje nadaljnja krepitev podnebnih ciljev in zahtev po merljivih učinkih. Takšna skladnost povečuje možnosti za dostop do nacionalnih in evropskih virov financiranja ter prispeva k dolgoročni energetski odpornosti in trajnostnemu razvoju občine (Ministrstvo za okolje in prostor, 2020).

f) Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja 2020–2030 (ReNPVO 20–30)

Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja 2020–2030 predstavlja temeljni nacionalni strateški dokument na področju varstva okolja, trajnostne rabe naravnih virov ter prehoda v krožno gospodarstvo. Dokument določa dolgoročne cilje na področjih zmanjševanja okoljskih obremenitev, varstva tal, voda in zraka, trajnostnega ravnanja z odpadki ter prilagajanja na podnebne spremembe, pri čemer hkrati vzpostavlja okvir za okoljsko odgovorno prostorsko in razvojno načrtovanje.

Za Mestno občino Velenje je ReNPVO ključen referenčni dokument pri oblikovanju ciljev VIS, zlasti v kontekstu prenove degradiranih območij, trajnostne rabe prostora ter uvajanja načel krožnega gospodarstva v lokalni razvoj. Usklajevanje ciljev VIS z usmeritvami ReNPVO omogoča, da se razvojne pobude in prostorske usmeritve načrtujejo v skladu z okoljskimi

nosilnimi zmogljivostmi ter dolgoročnimi okoljskimi cilji države. Čeprav je resolucija časovno opredeljena do leta 2030, njene vsebinske usmeritve ostajajo relevantne tudi po letu 2027, saj predstavljajo izhodišče za prihodnje nacionalne okoljske politike in nadgradnje okoljskih zahtev v naslednjih razvojnih in finančnih perspektivah. Takšna skladnost prispeva k trajnostni in okoljsko odgovorni preobrazbi regije v tranziciji (Ministrstvo za okolje in prostor, 2020).

g) Slovenska industrijska strategija 2021–2030

Slovenska industrijska strategija 2021–2030 predstavlja osrednji nacionalni strateški dokument za usmerjanje razvoja industrije v smeri višje dodane vrednosti, večje konkurenčnosti, internacionalizacije ter digitalne in tehnološke preobrazbe. Strategija poudarja pomen prehoda iz tradicionalnih, nizko produktivnih industrijskih dejavnosti v bolj znanju in inovacijam temelječe industrijske modele, ob hkratnem upoštevanju ciljev trajnostnega razvoja in razogljičenja gospodarstva.

Za Mestno občino Velenje je Slovenska industrijska strategija pomemben referenčni okvir pri oblikovanju ciljev VIS na področju gospodarskega prestrukturiranja, razvoja industrijskih dejavnosti z višjo dodano vrednostjo ter podpore tehnološkemu razvoju in digitalizaciji podjetij. Usklajevanje ciljev VIS z usmeritvami industrijske strategije omogoča, da se lokalne razvojne usmeritve umeščajo v nacionalni okvir industrijske politike ter prispevajo k dolgoročni konkurenčnosti regije v tranziciji. Čeprav je strategija časovno opredeljena do leta 2030, njene ključne usmeritve – zlasti krepitev inovacij, digitalizacija in odpornost industrije – ostajajo relevantne tudi v razpravah o prihodnjih industrijskih politikah po letu 2027 (Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport, 2020).

h) Strategija digitalne preobrazbe Slovenije do 2030

Strategija digitalne preobrazbe Slovenije do 2030 predstavlja osrednji nacionalni strateški dokument za usmerjanje digitalnega razvoja države. Njeni ključni cilji vključujejo razvoj napredne in varne digitalne infrastrukture, krepitev digitalnih kompetenc prebivalstva in zaposlenih, spodbujanje digitalne preobrazbe gospodarstva ter razvoj digitalno podprtih javnih storitev in vključujočih digitalnih skupnosti. Strategija hkrati poudarja pomen digitalizacije kot horizontalnega omogočitelja dejavnika za zeleni prehod, inovacije in konkurenčnost.

Za Mestno občino Velenje Strategija digitalne preobrazbe predstavlja pomemben referenčni okvir pri oblikovanju ciljev VIS na področjih digitalne preobrazbe gospodarstva, razvoja digitalnih znanj, podpore inovativnim podjetniškim modelom ter uvajanja digitalnih rešitev v javnem in zasebnem sektorju. Usklajevanje ciljev VIS z usmeritvami strategije omogoča, da se lokalne razvojne usmeritve umeščajo v nacionalni okvir digitalne politike ter prispevajo k dolgoročni odpornosti in konkurenčnosti regije v tranziciji. Čeprav je strategija časovno opredeljena do leta 2030, njeni ključni poudarki – zlasti razvoj digitalnih kompetenc, podatkovno podprto odločanje in digitalna vključenost – ostajajo relevantni tudi v prihodnjih razvojnih in finančnih perspektivah po letu 2027 (Urad Vlade RS za digitalno preobrazbo, 2022).

i) Strategija za trajnostno in pametno mobilnost ter Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji do leta 2030

Strategija za trajnostno in pametno mobilnost na ravni Evropske unije ter Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji do leta 2030 predstavljata ključna strateška dokumenta za usmerjanje razvoja prometnega sistema v smeri večje trajnosti, varnosti, učinkovitosti in digitalne podprtosti. Nacionalna strategija razvoja prometa opredeljuje dolgoročne cilje na področjih zmanjševanja emisij v prometu, izboljšanja dostopnosti, krepitve javnega potniškega prometa, spodbujanja aktivnih oblik mobilnosti ter izboljšanja regionalne in medregionalne povezanosti.

Za Mestno občino Velenje oba dokumenta predstavljata pomemben referenčni okvir pri oblikovanju ciljev VIS na področjih prostorskega razvoja, dostopnosti gospodarskih in storitvenih dejavnosti ter trajnostne mobilnosti prebivalstva. Usklajevanje ciljev VIS z nacionalnimi in evropskimi prometnimi usmeritvami omogoča, da se lokalne razvojne usmeritve umeščajo v širši prometni in prostorski kontekst ter prispevajo k večji funkcionalni povezanosti SAŠA regije, zmanjševanju okoljskih obremenitev in izboljšanju kakovosti bivanja. Čeprav sta dokumenta časovno umeščena do leta 2030, njune ključne usmeritve – zlasti prehod v nizkoogljični prometni sistem in večja vloga pametnih prometnih rešitev – ostajajo relevantne tudi v prihodnjih razvojnih in finančnih perspektivah po letu 2027 (Ministrstvo za infrastrukturo, 2021).

j) Strategija slovenskega turizma 2022–2028

Strategija slovenskega turizma 2022–2028 predstavlja osrednji nacionalni strateški dokument za razvoj turizma v smeri trajnosti, višje dodane vrednosti ter večje odpornosti na gospodarske in okoljske spremembe. Dokument temelji na prehodu iz količinskega v kakovostni razvoj turizma ter poudarja pomen zelenih, butičnih, kulturnih in doživljajskih turističnih produktov, ki temeljijo na lokalnih virih, znanju in identiteti prostora. Ključni cilji strategije vključujejo trajnostno upravljanje turističnih destinacij, razpršitev turističnih tokov, digitalizacijo turizma ter krepitev povezav med turizmom in drugimi gospodarskimi dejavnostmi.

Za Mestno občino Velenje Strategija slovenskega turizma predstavlja pomemben referenčni okvir pri oblikovanju ciljev VIS na področju razvoja trajnostnih in inovativnih gospodarskih dejavnosti, ki dopolnjujejo proces prestrukturiranja regije. Usklajevanje ciljev VIS z usmeritvami nacionalne turistične strategije omogoča vključevanje turizma kot podporne, a razvojno relevantne panoge, povezane s trajnostnim razvojem prostora, kulturno dediščino, kakovostjo bivanja in zelenim prehodom. Čeprav je strategija časovno opredeljena do leta 2028, njene ključne usmeritve – zlasti trajnostno upravljanje destinacij, digitalna podpora in razvoj doživetij z višjo dodano vrednostjo – ostajajo pomembne tudi v prihodnjih razvojnih in finančnih perspektivah po letu 2027 (Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport, 2022).

k) Nacionalni program za kulturo 2021–2028

Nacionalni program za kulturo 2021–2028 kulturo opredeljuje kot pomemben razvojni dejavnik, ki prispeva k družbeni koheziji, ustvarjalnosti, inovacijam ter razvoju lokalnih in regionalnih okolij. Program poudarja pomen kulturne infrastrukture, podpore ustvarjalnim in kulturnim industrijam, medsektorskega povezovanja kulture z gospodarstvom in turizmom ter vključevanja kulture v procese trajnostnega prostorskega in urbanega razvoja.

Za Mestno občino Velenje Nacionalni program za kulturo predstavlja referenčni okvir pri oblikovanju ciljev VIS na področju razvoja ustvarjalnih dejavnosti, krepitve kulturnega

potenciala prostora ter vključevanja kulture v širše razvojne procese prestrukturiranja regije. Usklajevanje ciljev VIS z usmeritvami nacionalne kulturne politike omogoča, da se kultura obravnava ne le kot vsebinsko področje, temveč kot horizontalni dejavnik razvoja, ki prispeva k inovativnosti, privlačnosti okolja in kakovosti bivanja. Čeprav je dokument še v fazi osnutka in časovno opredeljen do leta 2028, njegove ključne usmeritve ostajajo relevantne tudi v obdobju po letu 2027, saj nakazujejo dolgoročno vlogo kulture v razvoju ustvarjalnega in trajnostno naravnega družbeno-gospodarskega okolja (Ministrstvo za kulturo, 2021).

l) Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027

Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 predstavlja temeljni nacionalni dokument za izvajanje skupne kmetijske politike Evropske unije, usmerjen v trajnostno kmetijstvo, prehransko varnost, varovanje naravnih virov ter uravnotežen razvoj podeželskih območij. Dokument poudarja pomen okoljsko odgovorne rabe prostora, ohranjanja biotske raznovrstnosti, prilagajanja na podnebne spremembe ter krepitve lokalnih prehranskih verig in samooskrbe.

Čeprav kmetijstvo v Mestni občini Velenje ne predstavlja osrednje gospodarske dejavnosti v primerjavi z industrijo in storitvami, ima pomembno vlogo z vidika rabe prostora, lokalne pridelave hrane ter ohranjanja kulturne krajine. Kmetijske dejavnosti prispevajo k vzdrževanju kmetijskih zemljišč, preprečevanju zaraščanja ter ohranjanju krajinske in ekološke vrednosti območja, kar je pomembno tako za biotsko raznovrstnost kot za kakovost bivalnega in turističnega okolja.

Za Mestno občino Velenje Strateški načrt skupne kmetijske politike predstavlja referenčni okvir pri oblikovanju ciljev VIS na področjih trajnostne rabe prostora, podpore lokalni samooskrbi, varovanja krajine ter povezovanja kmetijstva z drugimi razvojnimi dejavnostmi, kot so turizem, varstvo okolja in kakovost bivanja. Čeprav je dokument časovno opredeljen do leta 2027, njegove ključne usmeritve – zlasti trajnostno upravljanje kmetijskih zemljišč in krepitev odpornosti podeželskih območij – ostajajo relevantne tudi v prihodnjih programskih in finančnih perspektivah po letu 2027 (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2023).

2.3.3 Regijske strategije

Mestna občina Velenje je del Savinjske statistične regije, ki v obdobju 2021–2027 sodi med prednostna območja za izvajanje politik pravičnega prehoda, regionalne kohezije in trajnostnega razvoja. Na regionalni ravni so oblikovani ključni strateški dokumenti, ki opredeljujejo razvojne prioritete in predstavljajo referenčni okvir za usklajevanje lokalnih razvojnih usmeritev, ciljev in ukrepov z nacionalnimi in evropskimi politikami. Za Mestno občino Velenje so v tem kontekstu najpomembnejši Regionalni razvojni program Savinjske regije, Območni načrt za pravični prehod SAŠA regije ter z njim povezani izvedbeni programi, ki usmerjajo dolgoročno prestrukturiranje regije v tranziciji.

a) Regionalni razvojni program (RRP) Savinjske regije 2021–2027

Regionalni razvojni program Savinjske regije 2021–2027 predstavlja temeljni strateški dokument na ravni regije, ki vključuje tudi Mestno občino Velenje. Dokument opredeljuje skupne razvojne cilje, prednostne usmeritve in področja sodelovanja med občinami, regijskimi razvojnimi institucijami ter nacionalnimi nosilci politik. RRP vzpostavlja referenčni okvir za

usklajevanje lokalnih razvojnih usmeritev z regijskimi in nacionalnimi razvojnimi cilji, zlasti na območjih, ki se soočajo s strukturnimi spremembami.

Na področju gospodarskega in podjetniškega razvoja RRP Savinjske regije poudarja naslednje ključne strateške prioritete:

- spodbujanje podjetništva, inovacij in konkurenčnosti gospodarstva, zlasti v regijah v prestrukturiranju;
- razvoj sodobnega podpornega okolja za podjetništvo in inovacije ter digitalno podprte infrastrukture;
- zeleni prehod in uveljavljanje načel krožnega gospodarstva;
- razvoj človeških virov, znanj in spretnosti ter večjo vključenost ranljivih skupin na trg dela.

Za Mestno občino Velenje RRP Savinjske regije predstavlja pomemben regijski okvir za oblikovanje ciljev VIS, saj omogoča usklajevanje lokalnih razvojnih prioritet s širšimi regijskimi usmeritvami ter krepitev sinergij med občinami v procesu dolgoročnega gospodarskega in socialnega prestrukturiranja (Razvojna agencija Savinjske regije, 2021).

b) Območni načrt za pravični prehod SAŠA regije (ONPP SAŠA)

Območni načrt za pravični prehod SAŠA regije predstavlja osrednji strateški dokument za izvajanje Sklada za pravični prehod in obravnava socialne, gospodarske ter okoljske posledice opuščanja rabe premoga v regiji. Dokument opredeljuje geografsko območje upravičenosti, ciljne skupine ter prednostna razvojna področja, ki so ključna za dolgoročno prestrukturiranje gospodarstva, ohranjanje zaposlenosti in krepitev socialne kohezije v regiji v tranziciji.

V okviru ONPP SAŠA je Mestna občina Velenje prepoznana kot osrednje razvojno središče regije, z izrazito vlogo pri spodbujanju gospodarske diverzifikacije, razvoju novih dejavnosti ter ustvarjanju delovnih mest z višjo dodano vrednostjo. Dokument poudarja pomen razvoja podpornega podjetniškega in inovacijskega okolja, vlaganj v znanja in kompetence, trajnostne rabe prostora ter razogljichenja gospodarstva kot ključnih stebrov pravičnega prehoda. Za Mestno občino Velenje ONPP SAŠA predstavlja ključen regijski referenčni okvir za oblikovanje ciljev VIS, saj omogoča usklajevanje lokalnih razvojnih usmeritev z regijskimi prioritetami ter cilji pravičnega prehoda, ki bodo ostali relevantni tudi v prihodnjih razvojnih in finančnih perspektivah po letu 2027 (Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport, 2023).

c) Izvedbeni program Območnega načrta za pravični prehod SAŠA regije

Izvedbeni program Območnega načrta za pravični prehod SAŠA regije predstavlja operativno-strateški dokument, ki podrobneje razčlenjuje cilje in ukrepe, opredeljene v ONPP SAŠA, ter določa okvir za njihovo postopno izvajanje. Dokument vzpostavlja jasna merila za načrtovanje in izvajanje razvojnih ukrepov, opredeljuje časovno dinamiko izvajanja, razpoložljive finančne vire ter pričakovane učinke na ravni regije, podprte s kvantificiranimi kazalniki doseganja ciljev.

Poseben poudarek je namenjen teritorialni razporeditvi razvojnih aktivnosti in vlogi posameznih območij znotraj regije. V tem okviru ima Mestna občina Velenje opredeljeno vlogo osrednjega urbanega in razvojnega središča, zlasti pri spodbujanju gospodarskega

prestrukturiranja, razvoja podpornega okolja za nova delovna mesta ter krepitvi znanj in kompetenc, potrebnih za pravični prehod. Izvedbeni program tako predstavlja pomemben regijski referenčni okvir za usklajevanje ciljev VIS z operativnimi usmeritvami pravičnega prehoda, pri čemer zagotavlja preglednost, faznost in merljivost razvojnih procesov, ki bodo relevantni tudi v obdobju po letu 2027 (Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport, 2023).

d) Strategija lokalnega razvoja za Lokalno akcijsko skupino Zgornje Savinjske in Šaleške doline za programsko obdobje 2021-2027

Lokalna akcijska skupina Zgornje Savinjske in Šaleške doline (LAS ZSSD) zajema območje desetih občin, med njimi tudi Mestno občino Velenje, zlasti njen podeželski del. Oblikovana je kot partnerstvo javnega, zasebnega in civilnega sektorja.

Namen Strategije lokalnega razvoja LAS za programsko obdobje 2021 – 2027 je ustvarjanje pogojev za kakovostno, sonaravno in trajnostno vzdržno življenje v Savinjsko-Šaleški regiji in s tem doseganje koncepta pametnih vasi. Osnovni moto je ohranitev vitalnega, poseljenega podeželja, ki omogoča kakovostno bivanje tukaj živečih ljudi in z inovativnimi rešitvami izboljšuje gospodarske, socialne in okoljske izzive našim zanamcem.

2.3.4 Lokalni strateški dokumenti občine Velenje

Mestna občina Velenje je v okviru strateškega koncepta VIS (Velenjska inovativna skupnost) razvila širok nabor razvojnih dokumentov, ki usmerjajo preobrazbo lokalnega okolja v smeri trajnostnega, vključujočega, podjetniškega in digitalno podprtega mesta. Ti dokumenti so razvrščeni po štirih vsebinskih stebrih: gospodarstvo, promet, okolje in kakovost življenja. Skupaj tvorijo lokalni strateški okvir, ki omogoča usklajevanje projektov MO Velenje z regionalnimi in nacionalnimi dokumenti – zlasti tistimi, ki so sofinancirani iz evropskih virov (NOO, JTF, ESRR).

Spodaj predstavljamo dokumente po stebrih in posebej izpostavljamo tiste, ki neposredno podpirajo razvoj podjetniških inkubatorjev, tehnoloških središč in drugih oblik podporne infrastrukture.

a. Gospodarstvo

Strategija razvoja in trženja turizma v Velenju in Šoštanju 2022–2027: Dokument spodbuja razvoj butičnega, izkustvenega in trajnostnega turizma ter krepitev prepoznavnosti Šaleške doline kot družinam prijazne destinacije. Poseben poudarek namenja vključevanju lokalnih deležnikov in malih ter srednje velikih podjetij v destinacijski razvoj ter spodbujanju inovativnih, tudi digitalno podprtih turističnih produktov. Za Mestno občino Velenje strategija predstavlja pomemben lokalni razvojni okvir, ki podpira diverzifikacijo gospodarstva in dopolnjuje cilje VIS na področju trajnostnega podjetništva in storitvenih dejavnosti (Mestna občina Velenje, 2022).

Smernice za organizacijo Velenjskih zelenih dogodkov: Postavljajo standarde za trajnostno organizacijo dogodkov in ustvarjajo okolje za zelene storitve in produkte, ki so lahko predmet podjetniškega razvoja (Mestna občina Velenje, 2024a).

Krizni načrt za turizem – veljaven strateški dokument, namenjen krepitvi odpornosti turističnega gospodarstva na krizne razmere (npr. zdravstvene, okoljske ali gospodarske krize) ter zagotavljanju kontinuitete delovanja, prilagodljivosti ponudnikov in stabilnosti destinacije v izrednih razmerah (Mestna občina Velenje, 2025, Krizni načrt za turizem destinacije Velenje).

b. Promet

Strategija izboljšanja varnosti v prometu – Vizija NIČ: Opredeljuje prometno varnost in urejanje prometnih poti – pomembno za varno in dostopno umestitev poslovnih con in inkubatorjev.

Mobilnostni načrt destinacije Šaleška dolina – strateški dokument, ki usmerja razvoj trajnostnih oblik mobilnosti in izboljšanje dostopnosti znotraj destinacije ter podpira cilje zmanjševanja okoljskih obremenitev, večje povezanosti prostora in kakovosti turistične ter bivalne izkušnje. Dokument predstavlja pomemben lokalni okvir za usklajevanje ciljev VIS na področju trajnostne mobilnosti in prostorskega razvoja (Visit Šaleška, 2024).

Občinska celostna prometna strategija Mestne občine Velenje – veljaven strateški dokument, sprejet junija 2025, ki usmerja razvoj trajnostne mobilnosti, dostopnosti in mestne logistike ter predstavlja pomemben lokalni okvir za usklajevanje ciljev VIS na področjih prostorskega razvoja, gospodarskih dejavnosti in kakovosti bivanja (Mestna občina Velenje, 2025).

c. Okolje

Lokalni energetski koncept (LEK): Temeljni dokument za načrtovanje energetske učinkovitih objektov, vključno z novimi podjetniškimi stavbami (Mestna občina Velenje, 2021).

Trajnostni energetsko-podnebni akcijski načrt (SECAP): Določa operativne ukrepe za zmanjševanje emisij in energetsko prenovo – vključevanje v vsak nov projekt.

Načrt upravljanja z drevnino: Podpora zelenemu načrtovanju v urbanih in poslovnih območjih.

Občinski program varstva okolja Mestne občine Velenje 2025–2030 (v pripravi) – Mestna občina Velenje pripravlja nov Občinski program varstva okolja (OPVO) za obdobje 2025–2030, ki bo po sprejetju predstavljal ključni lokalni strateški dokument na področju trajnostnega razvoja in varstva okolja. Program temelji na poročilu o stanju okolja ter določa cilje in ukrepe na področjih varstva narave, kakovosti zraka in voda, ravnanja z odpadki ter prilagajanja na podnebne spremembe. OPVO bo služil kot pomembna podlaga za prostorsko, gospodarsko in infrastrukturno načrtovanje v občini. Poseben poudarek v procesu priprave je namenjen vključevanju javnosti in deležnikov, kar prispeva k prepoznavanju ključnih okoljskih izzivov ter krepitvi usklajenosti lokalnih razvojnih usmeritev s sodobnimi okoljskimi standardi in cilji trajnostnega razvoja (Mestna občina Velenje).

Strategija ravnanja z odpadki v Mestni občini Velenje do leta 2030 – veljaven lokalni strateški dokument, ki določa cilje in ukrepe na področju preprečevanja nastajanja odpadkov, povečanja ločenega zbiranja, učinkovitega ravnanja s komunalnimi odpadki ter prehoda v krožno gospodarstvo. Strategija predstavlja pomemben lokalni okvir za usklajevanje ciljev VIS na

področjih varstva okolja, trajnostne rabe virov in kakovosti bivanja ter podpira doseganje nacionalnih in evropskih okoljskih ciljev.

d. Kakovost življenja

Pomemben operativni okvir za izboljševanje kakovosti življenja v Mestni občini Velenje predstavlja **Akcijski načrt Misija 100**, ki se izvaja v okviru EU Misije 100 podnebno nevtrálnih in pametnih mest. Dokument je usmerjen v sistemsko razogljíčenje energetike, mobilnosti in gospodarstva ter vključuje ukrepe na področjih daljinskega ogrevanja, trajnostne mobilnosti, krožnega gospodarstva, zelene infrastrukture, digitalizacije in aktivnega vključevanja prebivalcev. Z izvedbo teh ukrepov občina neposredno izboljšuje bivalno okolje, zdravje prebivalcev in dolgoročno kakovost življenja, pri čemer za podnebne in razvojne ukrepe namenja znaten delež občinskega proračuna (MO Velenje, Akcijski načrt Misija 100 – EU Misija podnebno nevtrálnih in pametnih mest).

Strategija digitalnega razvoja pametnega mesta in skupnosti MOV: Ključni dokument za digitalno preobrazbo občine in podlaga za podporo zagonskim podjetjem v digitalnem sektorju (Mestna občina Velenje, 2022b).

Lokalni program razvoja delovanja mladih v Mestni občini Velenje 2026–2030 (lokalna mladinska strategija): Celostno naslavlja potrebe mladih na področjih izobraževanja, zaposlovanja, bivanja, participacije, zdravja in prostega časa ter spodbuja aktivno vključevanje mladih v razvoj lokalne skupnosti in izboljševanje kakovosti življenja (Mestna občina Velenje,

Lokalni program razvoja delovanja mladih v Mestni občini Velenje 2026–2030 – lokalna mladinska strategija). Lokalni program kulture Mestne občine Velenje: Opredeljuje razvojne cilje in ukrepe na področju kulture, krepi dostopnost kulturnih vsebin, podpira ustvarjalnost ter spodbuja razvoj kulturnih in kreativnih dejavnosti kot pomembnega elementa kakovosti življenja in lokalnega razvoja (Mestna občina Velenje, Lokalni program kulture Mestne občine Velenje 2022-2028).

Trajnostna urbana strategija Mestne občine Velenje 2030: Predstavlja temeljni razvojni dokument za celostni trajnostni razvoj mesta, ki povezuje prostorsko, gospodarsko, okoljsko in socialno razsežnost urbanega razvoja. Strategija vključuje ukrepe za revitalizacijo degradiranih urbanih območij, izboljšanje kakovosti bivanja, spodbujanje inovativnih dejavnosti, trajnostne mobilnosti ter učinkovite rabe prostora in virov (Mestna občina Velenje, Trajnostna urbana strategija 2030).

Strategija enakih možnosti Mestne občine Velenje: Vzpostavlja celovit okvir za zagotavljanje enakih možnosti, preprečevanje diskriminacije ter spodbujanje socialne vključenosti vseh prebivalcev, s posebnim poudarkom na ranljivih skupinah, dostopnosti javnih storitev, participaciji in enakosti spolov. Dokument ima horizontalni značaj in pomembno vpliva na oblikovanje vključujočega razvojnega, institucionalnega in podpornega okolja v občini (Mestna občina Velenje, Strategija enakih možnosti Mestne občine Velenje, 2022).

Strategija lokalnega razvoja LAS 2021–2027: Omogoča mikrofinanciranje in podporo projektom v manjših lokalnih skupnostih znotraj občine.

TalentMagnet strategija Mestne občine Velenje: Predstavlja celovit strateški dokument za privabljanje in zadrževanje mladih, izobraženih kadrov, ki temelji na analizi socialno-ekonomskega položaja SAŠA regije. Strategija spodbuja povezovanje izobraževalnega sistema z gospodarstvom, razvoj blagovne znamke mesta ter oblikovanje kratkoročnih in dolgoročnih ukrepov za izboljšanje delovnega in bivalnega okolja, s čimer prispeva k inovacijski, razvojni in trajnostni preobrazbi občine (Mestna občina Velenje, TalentMagnet strategija Mestne občine Velenje).

Lokalni strateški dokumenti Mestne občine Velenje tvorijo koherenten in medsebojno usklajen okvir za celostni, trajnostni in vključujoč razvoj občine v dolgoročnem obdobju. Temeljijo na načelih uravnoteženega prostorskega, gospodarskega, okoljskega, energetskega in družbenega razvoja ter so usmerjeni v izboljševanje kakovosti življenja vseh prebivalcev. Osrednji povezovalni dokument teh usmeritev je VIS MO Velenje 2040, ki opredeljuje razvojno vizijo občine kot pametne, zelene, odporne in socialno vključujoče skupnosti.

VIS MO Velenje 2040 ne predstavlja sektorske strategije, temveč celostni razvojni okvir, namenjen razvoju celotne lokalne skupnosti. Njegov namen je povezovanje različnih področij razvoja – gospodarstva, prostora, okolja, mobilnosti, digitalizacije, kulture, izobraževanja in socialne kohezije – v enotno vizijo dolgoročnega napredka. V tem okviru projekt ne združuje zgolj obstoječih sektorskih strategij, temveč jih vsebinsko nadgrajuje in usklajuje v skupno razvojno smer, usmerjeno v trajnostno rabo virov, pravičen prehod in krepitev družbene odpornosti.

Področni dokumenti s področja gospodarstva, okolja, mobilnosti in kakovosti življenja so medsebojno usklajeni ter skladni z razvojnimi usmeritvami na regionalni in nacionalni ravni. Ta skladnost omogoča oblikovanje celovitega razvojnega okolja, v katerem se različni ukrepi in naložbe medsebojno dopolnjujejo in krepijo sinergijske učinke.

V tem kontekstu podjetniška infrastruktura – kot so podjetniški inkubatorji, inovacijska in digitalna središča, prenovljena degradirana območja ter podporni programi za mlade in inovativne posameznike – ne predstavlja samostojnega cilja, temveč eno izmed razvojnih orodij za uresničevanje širših ciljev VIS MO Velenje 2040. Njena vloga je v podpori gospodarski raznolikosti, ustvarjanju kakovostnih delovnih mest, zadrževanju talentov in aktivaciji lokalnega človeškega ter prostorskega potenciala, kar dolgoročno prispeva k razvoju celotne skupnosti.

Projekt VIS MO Velenje 2040 tako deluje kot integracijska platforma, ki omogoča usklajeno izvajanje razvojnih politik ter učinkovito uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja, digitalne preobrazbe in pravičnega prehoda, pri čemer je podjetniška infrastruktura umeščena kot podporni, ne pa osrednji namen razvojne vizije.

2.3.5 Ključni zakonski okvirji prestrukturiranja in zapiranja premogovništva

Proces preobrazbe Savinjsko-šaleške premogovne regije temelji na dveh vsebinsko in funkcionalno ločenih, a medsebojno povezanih zakonodajnih okvirih: Zakonu o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje (ZPZPV) ter Zakonu o razvojnem prestrukturiranju Savinjsko-šaleške premogovne regije. Njuna hkratna uveljavitev vzpostavlja sistemsko podlago

za pravičen prehod regije, pri čemer je ključno jasno razlikovanje med zapiralnimi in razvojnimi procesi.

Zakon o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje (ZPZPV) ureja postopno, trajno in popolno opuščanje izvajanja rudarskih del ter likvidacijo družbe Premogovnik Velenje. Zakon določa časovnico zapiranja do leta 2045, ki vključuje faze zapiralnih del ob sočasnem pridobivanju premoga do leta 2033, nadaljnja sanacijska dela po prenehanju pridobivanja premoga, zaprtje jamskega dela ter končno likvidacijo družbe. Poseben poudarek je namenjen okoljskim sanacijam, monitoringu podzemnih in površinskih vplivov, upravljanju rudarske dediščine ter kadrovskim ukrepom, vključno s posebnimi pogoji upokojevanja, odpravninami in ohranjanjem nujnih strokovnih profilov za varno izvedbo zapiralnih del

Namen ZPZPV je torej tehnično, okoljsko in socialno varno zapiranje premogovništva, pri čemer zakon ne naslavlja razvojnih politik regije, temveč izključno upravljanje posledic opuščanja rudarske dejavnosti.

Zakon o razvojnem prestrukturiranju Savinjsko-šaleške premogovne regije pa predstavlja ločen in vsebinsko samostojen zakonodajni okvir, namenjen razvojnemu prehodu regije po izstopu iz premoga. Njegov temeljni cilj je odprava negativnih gospodarskih, socialnih in okoljskih posledic zapiranja Premogovnika Velenje ter razvoj dolgoročno vzdržnega, gospodarsko raznolikega in socialno vključujočega regionalnega razvoja. Zakon določa območje SAŠA premogovne regije, opredeljuje ukrepe razvojnega prestrukturiranja ter vzpostavlja institucionalni in finančni okvir za njihovo izvajanje v obdobju 2026–2035

Ukrepi razvojnega prestrukturiranja vključujejo spodbujanje gospodarske diverzifikacije, razvoj podjetništva, raziskav, inovacij in digitalizacije, energetske prestrukturiranje, socialno kohezijo, izobraževanje in usposabljanje, okoljsko prenovu ter revitalizacijo degradiranih območij. Posebno je poudarjeno, da se ukrepi razvojnega prestrukturiranja ne smejo prekrivati z ukrepi okoljske sanacije, ki se izvajajo v okviru ZPZPV, s čimer je zagotovljena jasna ločitev zapiralnih in razvojnih pristojnosti

Ključna razmejitev med obema zakonoma je zato naslednja: zapiranje premogovništva ne pomeni razvoja, temveč nujno predpostavko zanj. Razvojni prehod regije se ne zgodi avtomatično z zaprtjem rudnika, temveč zahteva aktivne razvojne politike, nove investicije, institucionalno podporo in dolgoročno strateško usmerjanje.

Vloga Mestne občine Velenje je v tem okviru dvojna. Na eni strani nastopa kot sodelujoči deležnik v procesu zapiranja, zlasti pri urejanju prostora, spremljanju okoljskih vplivov ter zagotavljanju lokalne stabilnosti v času zapiralnih faz. Na drugi strani pa ima občina ključno razvojno vlogo kot nosilka in soustvarjalka projektov razvojnega prestrukturiranja, upravičenka do razvojnih spodbud ter povezovalni akter med državnimi institucijami, regionalnimi strukturami, gospodarstvom in lokalno skupnostjo. Strategija VIS MO Velenje 2040 se v tem kontekstu umešča kot dolgoročni razvojni dokument, ki zagotavlja vsebinsko uskladitev lokalnih razvojnih prioritet z zakonsko določenimi cilji pravičnega prehoda.

2.4 SWOT analiza – 2. del: Priložnosti in nevarnosti

Strateška analiza iz prejšnjega poglavja (2.3) je pokazala, da se Mestna občina Velenje nahaja v prelomni fazi prestrukturiranja, v kateri so nacionalni, regionalni in lokalni razvojni dokumenti usmerjeni k zelenemu, digitalnemu in pravičnemu prehodu. V tem okviru ima občina pomembno priložnost, da ob podpori evropskih in nacionalnih razvojnih mehanizmov ter lastne dolgoročne vizije (VIS MO Velenje 2040) postopno preoblikuje svoje gospodarsko, prostorsko in družbeno okolje v trajnostno, nizkoogljično, digitalno podprto in socialno vključujočo lokalno skupnost, ki temelji na raznoliki gospodarski strukturi, učinkoviti rabi prostora in virov ter visoki kakovosti življenja prebivalcev.

SWOT analiza kot nadaljevanje strateškega ovrednotenja osvetljuje ključne zunanje dejavnike, ki lahko pozitivno (priložnosti) ali negativno (grožnje) vplivajo na celostni razvoj Mestne občine Velenje v kontekstu dolgoročnih strateških usmeritev. Analiza izhaja iz širšega družbenega, okoljskega, prostorskega in gospodarskega okolja ter upošteva razvojne usmeritve, opredeljene v analiziranih strateških dokumentih na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni.

V tem okviru je prvi del poglavja osredotočen na priložnosti, ki izhajajo iz vsebin obravnavanih strateških dokumentov in razvojnih politik ter predstavljajo zunanje okoliščine za uresničevanje razvojne vizije občine. Podjetniška infrastruktura je v nadaljevanju obravnavana kot eden izmed možnih izvedbenih mehanizmov za doseganje širših razvojnih ciljev, ne pa kot edini ali prevladujoči predmet SWOT analize.

2.4.1 Potencialne priložnosti iz strateških usmeritev

V nadaljevanju so finančni mehanizmi predstavljeni zgolj kot podporni okvir za uresničevanje razvojnih vsebin, ki so v središču strateškega razmisleka občine.

Analiza strateških dokumentov na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni razkriva večplastne priložnosti za razvoj Mestne občine Velenje v širšem kontekstu zelenega, digitalnega in pravičnega prehoda. Te priložnosti so razvrščene po vsebinskih sklopih in vključujejo neposredno finančno podporo ter strukturne in sistemske spremembe, ki krepijo celostni razvoj lokalne skupnosti, izboljšujejo kakovost bivanja, spodbujajo trajnostno rabo prostora in virov ter ustvarjajo ugodne pogoje za gospodarski, družbeni in inovacijski razvoj občine.

a) Finančne priložnosti

- Dostop do sredstev Sklada za pravični prehod (SPP), ki je namenjen prestrukturiranju premogovnih regij in podpira prehod v nizkoogljično, trajnostno in gospodarsko raznoliko okolje. Sklad se uporablja za projekte v SAŠA regiji in Zasavju, s poudarkom na ustvarjanju novih razvojnih priložnosti, delovnih mest ter preobrazbi lokalnega gospodarstva.
- Kohezijska sredstva Evropske unije v okviru decentraliziranih razpisov omogočajo financiranje lokalno in regionalno usmerjenih projektov na področjih trajnostnega urbanega razvoja, prostorske prenove, inovacij, socialne vključenosti in krepitve lokalnih razvojnih zmogljivosti.

- Načrt za okrevanje in odpornost (NOO) kot osrednji nacionalni instrument za koriščenje sredstev Mehanizma za okrevanje in odpornost predstavlja pomemben vir financiranja ukrepov na področjih digitalne in zelene preobrazbe, energetske učinkovitosti, trajnostne mobilnosti ter krepitve odpornosti lokalnih skupnosti.
- Programi Evropske unije (Horizon Europe, LIFE, Interreg, EIT) ponujajo dodatne priložnosti za vključevanje v mednarodne projekte, prenos znanja in razvoj inovativnih rešitev na področjih podnebnih ukrepov, digitalizacije, krožnega gospodarstva in pametnega razvoja mest.

b) Vsebinske priložnosti

- Razvojne usmeritve na evropski, nacionalni in lokalni ravni podpirajo celosten pristop k razvoju lokalnih skupnosti, ki poleg zelenega in digitalnega prehoda vključuje tudi krepitev socialne kohezije, kakovosti bivanja, dostopnosti javnih storitev, aktivacije človeškega kapitala ter uravnoveženega prostorskega razvoja.
- Strateški dokumenti ustvarjajo ugodno vsebinsko okolje za raznolike razvojne pobude, ki povezujejo gospodarski razvoj z izobraževanjem, raziskavami, kulturo, socialnimi inovacijami, trajnostnim upravljanjem prostora in vključevanjem prebivalcev v razvojne procese.
- Podpora razvoju inovativnih prostorskih, organizacijskih in vsebinskih rešitev (npr. pametna mesta, trajnostna mobilnost, krožno gospodarstvo, digitalne javne storitve, kulturne in kreativne dejavnosti) odpira priložnosti za preobrazbo obstoječih urbanih struktur in prilagajanje mesta sodobnim družbenim in okoljskim izzivom.
- V tem širšem okviru so podjetniški inkubatorji, inovacijska središča in podporna okolja za različne ciljne skupine umeščeni kot ena izmed možnih izvedbenih oblik za uresničevanje razvojnih ciljev, ne pa kot edina ali prevladujoča vsebinska usmeritev.

c) Prostorske in sistemske priložnosti

- Usmerjanje razvoja v degradirana in premalo izkoriščena urbana območja je skladno z Odlokom o Strategiji prostorskega razvoja Slovenije (OdSPRS) ter lokalnimi prostorskimi in razvojnimi dokumenti, zlasti Trajnostno urbano strategijo Mestne občine Velenje 2030, ki spodbujajo notranji razvoj naselij, racionalno rabo prostora ter prenovu obstoječih urbanih struktur.
- Možnost oblikovanja celostnih projektov, ki povezujejo podjetništvo, kulturo, energetiko in mladinsko politiko – kar povečuje upravičenost do financiranja in sinergijske učinke.
- Koordinirana podpora lokalnih akterjev, ki jo omogoča pristop VIS Velenje 2040, krepi organizacijsko sposobnost občine za pripravo in izvajanje kompleksnih razvojnih projektov.

d) Povezovalne priložnosti

- Razvoj partnerstev z raziskovalnimi institucijami, gospodarstvom in nevladnimi organizacijami, skladno s cilji S5 in ONPP SAŠA.
- Vključevanje mladih, žensk in ranljivih skupin v podjetniški ekosistem omogoča dostop do dodatnih ukrepov (npr. iz programov socialnega podjetništva, aktivacije trga dela).

2.4.2 Potencialne nevarnosti iz zunanjih dejavnikov in sistemskih ovir

Kljub jasno opredeljenim razvojnim priložnostim se Mestna občina Velenje in širša SAŠA regija soočata tudi s številnimi zunanjimi nevarnostmi in sistemskimi omejitvami, ki lahko vplivajo na uspešnost uresničevanja razvojne vizije ter časovno in vsebinsko izvedbo ključnih razvojnih projektov. Te nevarnosti izhajajo predvsem iz energetskega, infrastrukturnega, zakonodajnega in institucionalnega okolja ter zahtevajo celostno obravnavo pri nadaljnjem razvojnem načrtovanju.

a) Energetske in okoljske nevarnosti

- Nepravočasna ali nepopolna realizacija projektov preobrazbe sistema daljinskega ogrevanja predstavlja pomembno nevarnost, saj lahko vodi v povečano uporabo individualnih kurišč, s tem povezano poslabšanje kakovosti zraka ter zmanjšanje doseganja okoljskih in podnebnih ciljev občine.
- Energetska negotovost, povezana z nihanjem cen energentov, odvisnostjo od zunanjih virov in počasnim preходом na nizkoogljične rešitve, lahko dolgoročno vpliva na stabilnost lokalnega razvojnega okolja in kakovost bivanja prebivalcev.

b) Infrastrukturne in prometne nevarnosti

- Zamiki pri realizaciji ključnih državnih infrastrukturnih projektov, zlasti tretje razvojne osi (3RO), predstavljajo pomembno nevarnost za prostorsko dostopnost, razvojno konkurenčnost regije ter privlačnost območja za nove prebivalce, investicije in dejavnosti.
- Dolgotrajni postopki umeščanja energetskih in drugih infrastrukturnih objektov v prostor lahko povzročajo časovne zamike pri izvedbi razvojnih projektov in povečujejo tveganje neusklajenosti med strateškim načrtovanjem in dejansko realizacijo.

c) Institucionalne in upravljske nevarnosti

- Podhranjeni kadrovske viri na lokalni ravni, zlasti na področjih strateškega upravljanja, koordinacije kompleksnih razvojnih projektov in črpanja evropskih sredstev, lahko omejujejo operativno sposobnost občine za pravočasno in učinkovito izvajanje razvojnih nalog.
- Pomanjkanje ustreznih institucionalnih zmogljivosti za učinkovito upravljanje večjih razvojnih in prostorskih objektov predstavlja nevarnost za dolgoročno vzdržnost investicij ter optimalno rabo novih prostorskih kapacitet.

d) Zakonodajne in sistemske nevarnosti na nacionalni ravni

- Nepravočasno sprejemanje ali spremembe ključnih zakonodajnih in podzakonskih aktov lahko ogrozijo stabilnost financiranja razvojnih projektov ter vplivajo na kontinuiteto izvajanja ukrepov pravičnega, zelenega in digitalnega prehoda.
- Institucionalna kompleksnost in prekrivanje pristojnosti med različnimi ravni upravljanja lahko zmanjšujeta učinkovitost usklajevanja razvojnih politik in upočasnjujeta izvedbo večsektorskih projektov.

Analiza potencialnih nevarnosti kaže, da uspešno uresničevanje razvojne vizije Mestne občine Velenje ni odvisno zgolj od razpoložljivosti finančnih virov, temveč predvsem od stabilnega

energetskega in infrastrukturnega okolja, pravočasnega zakonodajnega okvira ter zadostnih institucionalnih in upravljavskih zmogljivosti. Pomemben dejavnik tveganj predstavljajo tudi izzivi digitalnega okolja, kot so kibernetske grožnje, zlorabe podatkov, spletne manipulacije ter tveganja, povezana z uporabo naprednih digitalnih tehnologij, vključno z umetno inteligenco. Upoštevanje teh nevarnosti je ključno za realno oceno izvedljivosti razvojnih ukrepov, za varno digitalno preobrazbo ter za krepitev dolgoročne odpornosti lokalne skupnosti.

2.5 Primerjava obeh delov SWOT analize in izhodišča za nadaljnje načrtovanje

SWOT analiza je bila v dokumentu izvedena v dveh ločenih delih z namenom jasne metodološke ločitve med notranjimi razvojnimi značilnostmi občine (prednosti in slabosti) ter zunanjimi razvojnimi vplivi (priložnosti in grožnje). Sklicevanje na evropske politike, programe in razpise v delu, ki obravnava priložnosti, ne predstavlja razvojnih ciljev občine, temveč odraža zunanji razvojni in finančni okvir, v katerem se uresničujejo lokalne strateške usmeritve. Evropski in drugi zunanji viri so v dokumentu obravnavani kot podporni mehanizmi za izvajanje strategije, ne kot nadomestilo za vsebinske razvojne prioritete občine.

Poglavji 2.2 in 2.4 skupaj tvorita celovito SWOT analizo razvojnega konteksta Mestne občine Velenje. V poglavju 2.2 je bila predstavljena notranja analiza, ki obravnava ključne notranje dejavnike razvoja (prednosti in slabosti), v poglavju 2.4 pa zunanja analiza, osredotočena na priložnosti in nevarnosti, ki izhajajo iz širšega institucionalnega, gospodarskega, okoljskega in družbenega okolja. Takšen dvojen pristop omogoča celosten vpogled v izhodišča, v katerih se oblikuje dolgoročni razvoj občine.

Sinteza notranjih in zunanjih dejavnikov omogoča prepoznavanje ključnih razvojnih potencialov, omejitev in strateških izzivov ter predstavlja analitično podlago za nadaljnje oblikovanje razvojnih usmeritev. SWOT analiza tako ne služi zgolj kot opisno orodje, temveč kot podporni mehanizem za usklajevanje razvojnih prioritet, presojo izvedljivosti ukrepov in krepitev odpornosti lokalne skupnosti.

Za ponazoritev ključnih ugotovitev v nadaljevanju predstavljamo sintezno SWOT matriko, ki združuje bistvene elemente notranje in zunanje analize ter deluje kot povezovalni element med analitičnim delom dokumenta in nadaljnjo opredelitvijo vizije, ciljev ter razvojnih stebrov v okviru projekta VIS MO Velenje 2040.

Slika: SWOT analiza Mestne občine Velenje – sinteza notranjih in zunanjih dejavnikov

Prednosti • Jasna dolgoročna razvojna vizija (VIS MO Velenje 2040). • Visoka skladnost z nacionalnimi in evropskimi strategijami. • Aktivna vloga občine pri povezovanju razvojnih deležnikov.	Slabosti • Podhranjene kadrovske in organizacijske zmogljivosti za vodenje kompleksnih razvojnih projektov. • Omejene institucionalne zmogljivosti za dolgoročno upravljanje večjih razvojnih in prostorskih projektov. • Relativno kratke izkušnje z večsektorskimi razvojnimi pristopi večjega obsega.
Priložnosti • Sklad za pravični prehod (SPP) ter drugi evropski in nacionalni finančni mehanizmi. • Kohezijska sredstva EU in decentralizirani razpisi za trajnostni urban razvoj. • Močna podpora zelenemu, digitalnemu in pravičnemu prehodu (EU–nacionalno–lokalno). • Prenova degradiranih in premalo izkoriščenih urbanih območij (OdSPRS, TUS). • Razvoj integriranih projektov, ki povezujejo	Nevarnosti • Nepravočasna preobrazba sistema daljinskega ogrevanja (tveganje poslabšanja kakovosti zraka). • Energetska negotovost in nestabilnost cen energentov. • Zamiki pri izvedbi tretje razvojne osi (3RO). • Dolgotrajni postopki umeščanja energetskih in infrastrukturnih objektov v prostor. • Zakonska in finančna negotovost, ki lahko ogrozi stabilnost financiranja prehodov.

Grafični prikaz povzema ključne ugotovitve SWOT analize iz poglavij 2.2 in 2.4 ter vključuje notranje dejavnike (prednosti in slabosti) ter zunanje dejavnike (priložnosti in nevarnosti), ki skupaj oblikujejo strateški okvir za celostni razvoj Mestne občine Velenje v skladu z dolgoročno razvojno vizijo VIS MO Velenje 2040.

2.5.1 Primerjava: podatkovna/strateška analiza

Primerjava notranjih (empiričnih) in zunanjih (strateških) dejavnikov kaže, da se Mestna občina Velenje sooča z izrazitim neskladjem med razpoložljivimi razvojnimi priložnostmi v širšem okolju ter trenutnimi notranjimi zmogljivostmi za njihovo učinkovito uresničevanje. Zunanje razvojne politike, finančni mehanizmi in strateški okviri ponujajo obsežne možnosti za podporo zelenemu, digitalnemu in družbeno vključujočemu razvoju, medtem ko notranje organizacijske, upravljaljske in institucionalne zmogljivosti občine še ne dosegajo v celoti zahtevnosti in obsega teh priložnosti.

Ta neskladnost ne pomeni razvojne slabosti, temveč jasno opredeljen **razvojni izziv**, ki kaže na potrebo po postopni krepitvi notranjih zmogljivosti. Strateška intervencija je zato usmerjena predvsem v izboljšanje upravljaljskih in koordinacijskih sposobnosti, večjo sistemsko podporo razvojnim pobudam ter vzpostavljanje pogojev, ki omogočajo učinkovito povezovanje različnih akterjev in razvojnih virov v lokalnem okolju.

a) Prednosti v primerjavi s priložnostmi

Primerjava notranjih prednosti in zunanjih priložnosti kaže na visoko stopnjo skladnosti med dolgoročno razvojno usmeritvijo Mestne občine Velenje ter razvojnimi politikami in podporami v širšem okolju. Med ključnimi notranjimi prednostmi izstopata jasno opredeljena

razvojna vizija (VIS MO Velenje 2040) ter usklajenost občinskega strateškega načrtovanja z regionalnimi in nacionalnimi razvojnimi dokumenti (npr. ONPP SAŠA, NOO, S5).

Na zunanji ravni te notranje prednosti dopolnjujejo obsežne razvojne priložnosti, zlasti razpoložljivost sredstev Sklada za pravični prehod (SPP), kohezijskih in drugih evropskih finančnih mehanizmov ter jasno opredeljene vsebinske prioritete, povezane z zelenim, digitalnim in pravičnim prehodom. Poleg finančnih vidikov priložnosti vključujejo tudi ugoden strateški in institucionalni okvir za celostni razvoj lokalne skupnosti, prostorsko prenovo ter krepitev odpornosti in kakovosti bivanja.

Sklep: Visoka stopnja skladnosti med notranjimi razvojnimi prednostmi in zunanjimi priložnostmi ustvarja trdno strateško izhodišče za usklajeno in postopno uresničevanje dolgoročne razvojne vizije Mestne občine Velenje.

b) Slabosti v primerjavi z nevarnostmi

Primerjava notranjih slabosti in zunanjih nevarnosti kaže, da se ključni izzivi Mestne občine Velenje ne nanašajo na pomanjkanje razvojnih ambicij ali prostorskega potenciala, temveč predvsem na upravljavške, organizacijske in institucionalne omejitve pri izvajanju zahtevnih razvojnih procesov. Podatkovna analiza izpostavlja zlasti podhranjene kadrovske in upravne zmogljivosti za vodenje, koordinacijo in časovno usklajevanje kompleksnih projektov, ki presegajo klasične sektorske pristope.

Te notranje slabosti se v kombinaciji z zunanjimi nevarnostmi – kot so energetska negotovost, dolgotrajni postopki umeščanja objektov v prostor, zamiki pri realizaciji ključnih infrastrukturnih projektov ter zakonodajna in finančna nestabilnost – lahko odražajo v povečani ranljivosti lokalnega razvojnega procesa. Obstaja tveganje, da se razpoložljive razvojne priložnosti in finančni viri ne bodo izkoristili v polnem obsegu, če notranje upravljavške in koordinacijske zmogljivosti ne bodo pravočasno okrepljene.

Sklep: Neusklajenost med obsegom zunanjih razvojnih izzivov in trenutnimi notranjimi upravljavskimi zmogljivostmi predstavlja pomembno omejitev za učinkovito uresničevanje razvojne vizije. Naslavljanje teh slabosti je ključno za zmanjševanje izpostavljenosti sistemskim nevarnostim ter za zagotavljanje stabilnega in vzdržnega razvoja Mestne občine Velenje.

c) Sinteza: usklajevanje notranjih in zunanjih dejavnikov

Sinteza notranjih in zunanjih dejavnikov kaže, da se Mestna občina Velenje nahaja v razvojnem okolju, ki hkrati ponuja obsežne zunanje priložnosti ter postavlja visoke zahteve glede sposobnosti njihovega usklajenega in postopnega uresničevanja. Ključni izziv zato ni razkorak v razvojnem potencialu, temveč potreba po usklajevanju obsega razvojnih ambicij z notranjimi organizacijskimi, upravljavskimi in institucionalnimi zmogljivostmi.

V tem kontekstu nadaljnje ukrepanje ni usmerjeno v en sam vsebinski odgovor, temveč v krepitev sistemskih pogojev, ki omogočajo dolgoročno, prilagodljivo in stabilno izvajanje razvojnih usmeritev. To vključuje zlasti:

- postopno krepitev upravljavskih in koordinacijskih kapacitet ter izboljšanje pogojev za izvajanje kompleksnih razvojnih projektov;

- vsebinsko in časovno usklajevanje razvojnih pobud z razpoložljivimi strateškimi, finančnimi in prostorskimi okviri na lokalni, nacionalni in evropski ravni.

Na tej podlagi bo nadaljnje načrtovanje v poglavju 2.5.2 usmerjeno v opredelitev razvojnih ciljev in vsebinskih stebrov, ki bodo podpirali celostni razvoj Mestne občine Velenje, povečali odpornost lokalne skupnosti ter omogočili učinkovito uresničevanje dolgoročne razvojne vizije v okviru VIS MO Velenje 2040.

2.5.2 Izhodišča za vizijo, cilje in razvojne stebre

Na podlagi sintezne SWOT analize, predstavljene v poglavjih 2.5.1, se oblikujejo ključna izhodišča za nadaljnji razvoj Mestne občine Velenje v okviru projekta VIS MO Velenje 2040. Ta izhodišča izhajajo iz celostnega razumevanja notranjih razvojnih značilnosti občine ter zunanjih strateških okvirov, ki zaznamujejo prehod v zeleno, digitalno in družbeno vključujočo razvojno paradigmo. Namen tega poglavja je opredeliti izhodišča za oblikovanje vizije, ciljev in razvojnih stebrov, ki bodo podpirali dolgoročni razvoj celotne lokalne skupnosti.

a) Strateška logika razvojnega pristopa

Primerjalna analiza notranjih in zunanjih dejavnikov kaže, da se Mestna občina Velenje nahaja v okolju, kjer so razvojne priložnosti, finančni viri in vsebinske usmeritve na evropski, nacionalni in regionalni ravni jasno opredeljeni, hkrati pa zahtevajo visoko stopnjo usklajevanja, koordinacije in institucionalne sposobnosti na lokalni ravni. Strateška logika nadaljnega razvoja zato ne temelji na posameznih projektih ali sektorjih, temveč na krepitvi sistemskih pogojev, ki omogočajo dolgoročno, prilagodljivo in učinkovito uresničevanje razvojnih usmeritev.

V ospredju strateškega pristopa je uravnoteževanje razvojnih ambicij z realnimi upravljavskimi in organizacijskimi zmogljivostmi ter postopno izboljševanje pogojev za izvajanje kompleksnih, večsektorskih razvojnih procesov, ki povezujejo gospodarski, prostorski, okoljski in družbeni vidik razvoja.

b) Vloga podpornih in razvojnih okolij

Razvojna in podporna okolja v Mestni občini Velenje imajo v tem kontekstu vlogo izvedbenih in povezovalnih mehanizmov, ki prispevajo k uresničevanju širših razvojnih ciljev skupnosti. Njihov namen ni zgolj podpora posameznim dejavnostim, temveč ustvarjanje pogojev za sodelovanje med različnimi deležniki, prenos znanja, razvoj kompetenc ter učinkovito uporabo razpoložljivih razvojnih virov.

Takšna okolja lahko delujejo kot prostori povezovanja javnega sektorja, gospodarstva, izobraževalnih institucij, raziskovalnih organizacij, kulturnega in civilnega sektorja ter prebivalcev, s čimer prispevajo k večji odpornosti, prilagodljivosti in inovativnosti lokalne skupnosti.

c) Izhodišča za oblikovanje razvojne vizije

Na podlagi navedenih izhodišč se razvojna vizija Mestne občine Velenje oblikuje kot dolgoročna usmeritev k celostnemu, trajnostnemu in vključujočemu razvoju, ki temelji na izboljševanju kakovosti bivanja, odgovorni rabi prostora in virov, krepitvi znanja in kompetenc ter aktivnem vključevanju prebivalcev v razvojne procese.

Vizija izhaja iz razumevanja Velenja kot mesta v preobrazbi, ki svojo prihodnost gradi na povezovanju gospodarskega razvoja, socialne kohezije, okoljske odgovornosti in kulturne vitalnosti, ob hkratni usklajenosti z razvojnimi usmeritvami na regionalni, nacionalni in evropski ravni.

d) Izhodišča za opredelitev razvojnih stebrov

Za uresničevanje razvojne vizije se v nadaljevanju opredelijo razvojni stebri, ki predstavljajo tematski in vsebinski okvir za nadaljnje načrtovanje ukrepov, programov in prostorskih rešitev. Razvojni stebri niso vezani na posamezne projekte, temveč izražajo ključna področja delovanja, znotraj katerih se bodo povezovali različni razvojni ukrepi in pobude. Ti vključujejo zlasti:

- krepitev upravljavskih, organizacijskih in razvojnih zmogljivosti lokalne skupnosti;
- podporo zelenemu, digitalnemu in pravičnemu prehodu v vseh vidikih lokalnega razvoja;
- spodbujanje sodelovanja, znanja, ustvarjalnosti in družbene vključenosti kot temeljev dolgoročne odpornosti skupnosti.

Na tej podlagi bo v nadaljevanju oblikovan nabor konkretnih ciljev in ukrepov, ki bodo omogočali postopno in usklajeno uresničevanje razvojne vizije Mestne občine Velenje v okviru projekta VIS MO Velenje 2040.

3. VREDNOTE, PRIČAKOVANJA IN DOJEMANJE OBČINE S STRANI PREBIVALCEV

Namen poglavja

Poglavje Vrednote, pričakovanja in dožemanje občine s strani prebivalcev obravnava zaznave, stališča in pričakovanja prebivalcev Mestne občine Velenje glede kakovosti bivanja, razvojnih usmeritev in delovanja lokalne skupnosti. Na podlagi analize mnenj prebivalcev identificira ključne vrednote, zaznane prednosti in pomanjkljivosti ter razvojne prioritete z vidika uporabnikov prostora in storitev. Ugotovitve poglavja predstavljajo pomembno izhodišče za usklajevanje strateških ciljev z dejanskimi potrebami prebivalcev ter za krepitev vključujočega razvoja občine do leta 2040.

3.1 Ugotovitve ankete med občani Velenja

Za oblikovanje strokovno utemeljenih predlogov za nadaljnji razvoj Mestne občine Velenje je bila izvedena obsežna anketa med prebivalci različnih krajevnih skupnosti (KS) in mestnih četrti (MČ). Namen ankete je bil pridobiti vpogled v dožemanje kakovosti bivanja, zadovoljstvo z obstoječim stanjem ter pričakovanja glede prihodnjega razvoja.

Anketa je zajela 588 prebivalca, od tega 281 žensk (47,8 %) in 307 moških (52,2 %). Vzorec je bil prostorsko razporejen po vseh KS in MČ, kar omogoča primerjavo tudi na ravni posameznih območij.

Po starostni strukturi so anketiranci razdeljeni v tri glavne skupine:

- do 25 let: 150 oseb (25,5 %),
- od 25 do 60 let: 298 oseb (50,7 %),
- nad 60 let: 140 oseb (23,8 %).

Največji delež anketiranih predstavljajo prebivalci v aktivni delovni dobi, sledijo mlajši občani in nato starejši. Takšna sestava omogoča uravnoteženo oceno kakovosti bivanja skozi različne življenjske perspektive.

Tabela: Število anketirancev po spolu in starostnih skupinah v posameznih KS in MČ

KS / MČ	Ženske	Moški	Skupaj (spol)	Do 25 let	25–60 let	Nad 60 let	Skupaj (starost)
KS Bevče	10	10	20	2	13	5	20
KS Cirkovce	11	12	23	8	8	7	23
KS Gorica	26	26	52	15	21	16	52
KS Kavče	10	16	26	5	13	8	26
KS Konovo	17	9	26	5	17	4	26
KS Paka pri Velenju	15	10	25	11	7	7	25
KS Pesje	12	10	22	7	10	5	22
KS Plešivec	10	10	20	3	8	9	20
KS Podkraj	17	14	31	8	15	8	31
KS Stara vas	8	17	25	2	23	0	25
KS Staro Velenje	11	7	18	4	5	9	18
KS Šalek	15	21	36	14	17	5	36
KS Šentilj	14	31	45	7	35	3	45
KS Škale - Hrastovec	19	19	38	9	20	9	38
KS Šmartno	18	5	23	11	2	10	23
KS Vinska Gora	25	25	50	13	24	13	50
MČ Velenje Desni breg	21	26	47	11	29	7	47
MČ Velenje Levi breg - vzhod	11	27	38	10	25	3	38
MČ Velenje Levi breg - zahod	11	12	23	5	6	12	23
SKUPAJ	281	307	588	150	298	140	588

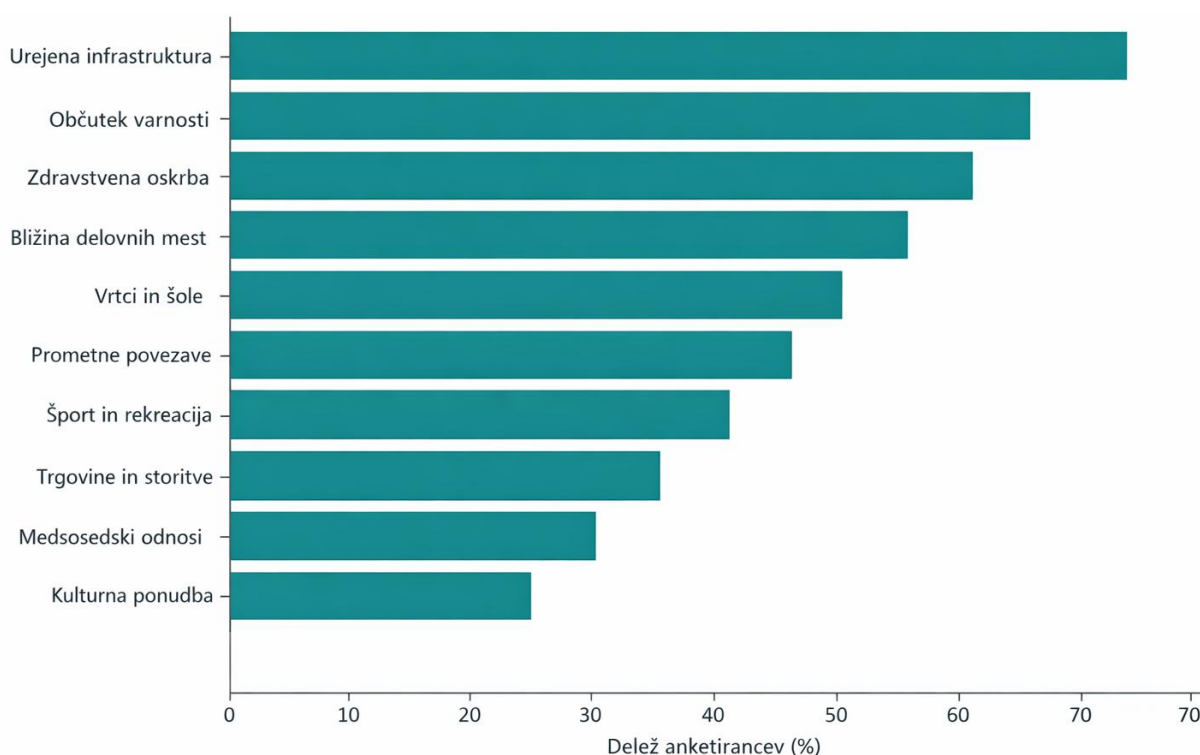
3.1.1 Kaj prebivalci ocenjujejo kot najpomembnejše za kakovost bivanja

Ugotovitve ankete med prebivalci Mestne občine Velenje kažejo, da prebivalci kot ključne dejavnike kakovosti bivanja najpogosteje izpostavljajo infrastrukturno urejenost, občutek varnosti in dostopnost zdravstvene oskrbe. To potrjujejo odgovori na vprašanje »Kaj je po vašem mnenju najpomembnejše za kvaliteto bivanja?«, kjer je urejena infrastruktura zbrala največ odgovorov (398), kar pomeni, da je zanjo kot prednostno področje opredelilo skoraj 70 % vseh anketirancev.

Sledita občutek varnosti bivanja (345 odgovorov) in dobra zdravstvena oskrba (330 odgovorov), kar kaže na izrazito pomembnost osnovne socialne in zdravstvene varnosti v lokalnem okolju. Prav tako se kot pomemben dejavnik pojavlja bližina delovnih mest (316 odgovorov), kar kaže na povezanost kakovosti bivanja z možnostjo zaposlitve znotraj ali v bližini kraja bivanja.

Pomembno mesto med odgovori zasedajo tudi pogoji v vrtcih in šolah (290), kar nakazuje, da je izobraževalna infrastruktura pomembna zlasti za družine z mlajšimi otroki. Med pogostejše omenjenimi dejavniki so še: prometne povezave (276), možnosti za šport in rekreacijo (228), oskrba s trgovinami in storitvami (202), medsosedske odnosi (182) ter kulturna ponudba (154).

Slika: Dejavniki kakovosti bivanja v Mestni občini Velenje (delež anketirancev v %).

Ugotovitve nakazujejo, da prebivalci kakovost bivanja razumejo kot preplet fizičnega okolja (infrastruktura, promet), socialne varnosti (varnost, zdravstvo, sosedski odnosi) ter dostopnosti storitev in dejavnosti (izobraževanje, kultura, rekreacija). Rezultati tako služijo kot pomembna iztočnica za usmerjanje razvojnih politik občine v prihodnosti.

3.1.2 Ocena obstoječega stanja po vsebinskih stebrih (gospodarstvo, promet, okolje, izobraževanje, kakovost življenja)

Rezultati ankete med prebivalci Mestne občine Velenje omogočajo celovit vpogled v percepcijo kakovosti bivanja, razdeljeno po petih vsebinskih stebrih: gospodarstvo, promet in infrastruktura, okolje, izobraževanje ter kakovost življenja. V nadaljevanju so predstavljene ključne ugotovitve na ravni celotne občine (povprečja vseh krajevnih skupnosti in mestnih četrti).

Gospodarstvo

Povprečne ocene v gospodarskem stebru so med vsemi analiziranimi področji najnižje, kar odraža določeno nezadovoljstvo prebivalcev in kritično oceno obstoječega gospodarskega okolja. Najvišje ocenjena kategorija je turistična ponudba (3,56), kar nakazuje na prepoznavnost lokalnih naravnih in kulturnih potencialov. Sledita ponudba storitev (3,06) ter izkoriščenost kmetijskega potenciala (2,80), kar kaže na delno zadovoljstvo z dostopnostjo in raznolikostjo gospodarskih dejavnosti. Ponudba delovnih mest (2,70) in še posebej ponudba stanovanj (2,29) pa sta ocenjeni kot podoptimalni, kar lahko kaže na zaznano stanovanjsko stisko, omejene zaposlitvene možnosti ter nezadostno odzivnost lokalnega trga na potrebe prebivalcev. Skupna povprečna ocena gospodarskega stebra tako potrjuje potrebo po ciljno usmerjenih ukrepih za izboljšanje dostopnosti stanovanj in spodbujanje novih gospodarskih priložnosti.

Promet in infrastruktura

Na področju prometa in infrastrukture so razlike med posameznimi podkategorijami razmeroma majhne, kar kaže na uravnoteženo zaznavanje kakovosti storitev. Najvišje ocene so prejeli elementi, povezani z javno razsvetljavo (3,69), kačipoti in označbami (3,66) ter dostopnostjo telekomunikacij (3,62). Dobro je ocenjena tudi urejenost sprehajalnih in tematskih poti (3,36) ter delovanje zimske službe (3,55). Nekoliko nižje, vendar še vedno zadovoljive vrednosti so bile zabeležene pri ureditvi lokalnih cest in ulic (3,16), parkirišč (3,17) ter kolesarskih poti (3,03). Najnižjo oceno beleži urejenost pločnikov (2,93), kar nakazuje na potrebo po dodatnih vlaganjih v varnost in dostopnost pešcev. Javni prevoz je ocenjen z 3,23, kar predstavlja izboljšanje glede na prejšnje rezultate in kaže na zmerno zadovoljstvo prebivalcev, zlasti v krajevnih skupnostih z boljšimi povezavami. Skupna povprečna ocena stebra prometa in infrastrukture ostaja zadovoljiva, z nekaj prepoznanimi možnostmi za nadaljnje izboljšave.

Okolje

Steber okolja je ocenjen najvišje med vsemi analiziranimi področji, kar kaže na visoko stopnjo zadovoljstva prebivalcev z naravnim in bivalnim okoljem. Najvišje ocene beležijo oskrba z vodo (4,07) ter urejenost pokopališč (4,00), kar odraža zaupanje v kakovost komunalnih storitev in spoštljiv odnos do okolja. Visoko so ocenjeni tudi kakovost zraka (3,88) in stanje hrupa (3,87), kar kaže na ugodne bivalne razmere in ustrezno prostorsko načrtovanje. Ravnanje z odpadki (3,66) in urejenost javnih površin (3,60) dodatno potrjujeta pozitiven odnos skupnosti do čistega in urejenega okolja. Nekoliko nižje, a še vedno zadovoljive ocene so zabeležene pri

čistosti potokov in jezer (3,42) ter kanalizaciji in čistilnih napravah (3,24). Enako oceno (3,24) ima tudi vključenost občanov, kar kaže na možnost nadaljnjega razvoja sodelovalnih pristopov pri okoljskih projektih. Najnižjo vrednost beleži prostorski plan občine (3,07), kar nakazuje potrebo po večji transparentnosti in vključevanju javnosti v prostorsko načrtovanje. Kljub tem razlikam skupna povprečna ocena stebra okolja ostaja visoka in kaže na splošno zadovoljstvo prebivalcev z okoljskimi razmerami.

Izobraževanje in vključevanje

Izobraževalni steber izkazuje zelo visoke ocene, kar kaže na splošno zadovoljstvo prebivalcev z izobraževalno infrastrukturo in vsebinami. Najvišje ocenjeni kategoriji sta vsebine za starejše občane (4,15) in vključenost v življenje kraja (4,03), kar odraža dobro povezanost izobraževalnih ustanov z lokalno skupnostjo ter razvite možnosti za medgeneracijsko učenje. Visoke ocene beležita tudi ustreznost vsebin (3,63) ter objekti osnovnih šol in otroških vrtcev (oboje 3,70), kar potrjuje kakovostno infrastrukturo in primerno prilagojene programe. Nekoliko nižja, a še vedno zadovoljiva ocena dostopnosti programov za mlade (3,08) nakazuje potrebo po razširitvi ponudbe izvenšolskih dejavnosti in vsebin, namenjenih mladim. Skupna povprečna ocena izobraževalnega stebra je med najvišjimi v analizi, kar potrjuje stabilnost in učinkovitost lokalnega izobraževalnega sistema.

Kakovost življenja

Področje kakovosti življenja je ocenjeno razmeroma visoko, kar kaže na splošno zadovoljstvo prebivalcev z življenjskimi pogoji in družbenim okoljem. Najvišje ocene beležita varnost bivanja (4,00) in medsosedski odnosi (3,77), kar potrjuje občutek socialne varnosti, povezanosti in medsebojnega zaupanja v skupnosti. Visoke vrednosti dosegata tudi področji športa in rekreacije (3,85) ter kulture (3,63), kar kaže na dobro razvito ponudbo prostega časa in družbenih dejavnosti. Zdravstvena oskrba (3,45) in socialne aktivnosti (3,39) sta ocenjeni zadovoljivo, vendar nakazujeta možnost dodatnih izboljšav, zlasti pri dostopnosti storitev in vključevanju ranljivih skupin. Nižje ocene beležijo medgeneracijsko sobivanje in skrb za starejše (2,81) ter stopnja zaupanja v občino (3,17), kar opozarja na potrebo po večji socialni povezanosti in bolj odprti komunikaciji med občinsko upravo in prebivalci. Kljub tem razlikam skupna ocena kakovosti življenja ostaja visoka in kaže na ugodno bivalno okolje ter močno socialno strukturo skupnosti.

Analiza po vsebinskih stebrih kaže, da so prebivalci MO Velenje na splošno najbolj zadovoljni z okoljskimi razmerami, izobraževalno infrastrukturo ter kakovostjo življenja, zlasti glede varnosti, kulture in športa. Dobro so ocenjeni tudi posamezni elementi prometne in komunalne infrastrukture. Po drugi strani pa prebivalci izražajo več pričakovanj glede izboljšanja gospodarskih priložnosti, zlasti na področju zaposlovanja in dostopnosti stanovanj, ter krepitve socialne povezanosti in programov za ranljive skupine, predvsem starejše. Ugotovitve tako predstavljajo pomembno podlago za oblikovanje prihodnjih razvojnih prioritet občine, usmerjenih v uravnotežen in vključujoč lokalni razvoj.

3.1.3 Stopnja zaupanja prebivalcev v razvojno sposobnost občine

Zaupanje prebivalcev v razvojno sposobnost Mestne občine Velenje predstavlja pomemben indikator legitimnosti lokalnega upravljanja in učinkovitosti komuniciranja z javnostjo. Anketirani občani so ocenjevali, v kolikšni meri verjamejo, da bo občina znala prisluhniti njihovim pričakovanjem glede kakovosti bivanja v njihovem kraju. Odgovori so bili podani na lestvici od 1 (sploh ne zaupam) do 5 (zelo zaupam).

Povprečna ocena zaupanja na ravni vseh krajevnih skupnosti in mestnih četrti znaša 3,17, kar pomeni zmerno pozitivno stopnjo zaupanja. Med posameznimi območji pa obstajajo izrazite razlike.

Najvišje povprečne ocene zaupanja so bile izmerjene v:

- KS Gorica (3,7),
- MČ Velenje Desni breg (3,6),
- KS Šalek (3,5),
- KS Vinska Gora (3,5).

Na drugi strani pa zaupanje izrazito upada v:

- KS Staro Velenje (2,7),
- KS Plešivec (2,8),
- KS Konovo in KS Škale - Hrastovec (3,0).

To pomeni, da ima občina relativno visoko zaupanje predvsem v urbanih območjih z urejeno infrastrukturo in večjim dostopom do storitev, medtem ko je nezaupanje bolj prisotno v manjših oziroma obrobnejših naseljih.

Tabela: Povprečna ocena zaupanja v razvojno sposobnost MO Velenje po KS/MČ

KS / MČ	Povprečna ocena
KS Bevče	3.1
KS Cirkovce	3.3
KS Gorica	3.7
KS Kavče	3.0
KS Konovo	2.9
KS Paka pri Velenju	3.2
KS Pesje	3.3
KS Plešivec	2.8
KS Podkraj	3.1
KS Stara vas	3.3
KS Staro Velenje	2.7
KS Šalek	3.5
KS Šentilj	3.1
KS Škale - Hrastovec	3.0

KS / MČ	Povprečna ocena
KS Šmartno	3.0
KS Vinska Gora	3.5
MČ Velenje Desni breg	3.6
MČ Velenje Levi breg - vzhod	3.2
MČ Velenje Levi breg - zahod	3.0
POVPREČJE VSEH KS IN MČ	3.17

Poleg kvantitativne ocene so anketiranci navedli tudi dva glavna razloga za zaupanje oziroma nezaupanje. Najpogostejši izrazi zaupanja vključujejo:

- “Zaupam, ker imamo sposobnega župana, občinski svet in upravo”, ter
- “Zaupam, ker imam dobre dosedanje izkušnje”.

Na drugi strani se nezaupanje največkrat utemeljuje z:

- “Ne zaupam, ker je preveč političnih nesoglasij”, in
- “Ne zaupam, ker imam slabe dosedanje izkušnje”.

Ti odgovori razkrivajo, da zaupanje prebivalcev ni zgolj funkcija objektivnega stanja, temveč močno odvisno tudi od subjektivne presoje preteklih izkušenj in zaznane politične (ne)usklajenosti.

Zmerna povprečna raven zaupanja skupaj z jasno izpostavljenimi razlogi ponuja dragoceno podlago za izboljšanje komunikacije in vključevanja občanov. V prihodnje bi občina lahko okrepila neposreden dialog z območji, kjer je zaupanje nižje, ter s konkretnimi ukrepi naslovila zaznane razloge za nezaupanje.

3.1.4 Komentarji in kritične točke: kaj prebivalci pogrešajo

V odprtih odgovorih so prebivalci Mestne občine Velenje izpostavili številne pomanjkljivosti in predloge za izboljšave, ki se nanašajo na vseh pet vsebinskih stebrov ankete. Analiza teh komentarjev razkriva ključna razvojna neskladja med pričakovanji občanov in trenutnim stanjem v občini.

Gospodarstvo: Manjko priložnosti za mlade in kakovostne storitve

Na gospodarskem področju je bilo največ komentarjev povezanih z:

- nezadostno ponudbo kakovostnih delovnih mest, zlasti za visoko izobražene in mlade (npr. »ni dovolj raznolikosti in mest za visoko izobrazbo«, »premalo velikih podjetij, ni izbire«),
- pomanjkanjem dostopnih stanovanj, kjer posebej izstopa poudarek na mladih (»ne sledi številu prebivalstva«, »premalo za mlade«),
- nizko raven gostinske ponudbe (npr. »zelo slaba gostinska ponudba«, »manjka trgovina z lokalnimi dobrotami«),

- neizkoriščenostjo kmetijskega potenciala, pri čemer se opozarja na uničevanje zelenih površin in pomanjkanje podpore kmetom.

Promet in infrastruktura: razpoke, pomanjkanje parkirišč in pločnikov

Na področju infrastrukture se prebivalci pogosto pritožujejo nad:

- slabo urejenimi cestami in pločniki (»luknjaste«, »100 odtenkov sive«, »zmešnjava s kolesarskimi stezami«),
- pomanjkanjem in plačljivostjo parkirišč, zlasti v središču mesta (»vse plačljivo«, »premalo parkirišč«),
- nezadostno razširjeno kolesarsko infrastrukturo,
- pomanjkljivim pluženjem pozimi,
- odsotnostjo peš poti s promocijskim potencialom.

Te pripombe poudarjajo potrebo po izboljšanju prometne pretočnosti, dostopnosti in uporabniške izkušnje v javnem prostoru.

Okolje: zaskrbljenost zaradi zanemarjenosti in onesnaženja

Komentarji, vezani na okolje, izpostavljajo:

- zanemarjenost javnih površin, kot so pomanjkljiva košnja, pomanjkanje zelenja in cvetja (»vedno več odpadkov«, »slaba košnja«, »pogrešam več cvetja«),
- pomanjkanje nadzora nad odpadki in odvozom,
- neurejenost kanalizacije v obrobni delih,
- nezadostno čiščenje površinskih voda, vključno s komentarji o onesnaženosti jezera in zanemarenih potokih.

Čeprav povprečne ocene okoljskih indikatorjev kažejo visoko zadovoljstvo, se pri podrobnejšem pogledu razkrivajo lokalizirane težave, zlasti v manj urbaniziranih območjih.

Izobraževanje: dostopnost, vsebine in energetska sanacija

Na področju izobraževanja so se občani osredotočili na:

- dostopnost športnih površin in telovadnic izven rednega pouka,
- dotrajanost šolskih in vrtčevskih objektov ter pomanjkanje parkirišč v njihovi bližini,
- kritiko šolskih vsebin, kjer se pojavljajo tudi ideološko obarvani komentarji (npr. »vsiljevanje homoseksualne propagande«, »učni sistem brez stika z realnostjo«),
- premalo vsebin za starejše, čeprav nekateri pohvalijo delovanje medgeneracijskega centra.

Ta steber razkriva tako fizične kot vsebinske vrzeli, ki jih občani zaznavajo zlasti pri mladih in starejših uporabnikih.

Kakovost življenja: pomanjkanje zdravnikov in ustrezne oskrbe

V zadnjem stebru je bilo največ komentarjev vezanih na:

- pomanjkanje zdravnikov specialistov, zlasti okulistov in zobozdravnikov (»v mestu ni okulista«, »ni zobozdravnikov«),
- visoke cene športnih dejavnosti, kljub razpoložljivosti objektov (»cene članarin katastrofalne«),
- nezadostno kulturno dogajanje za mlade, ob siceršnji splošni pohvali kulturne infrastrukture,
- nizko kakovost in dostopnost lokalne oskrbe, zlasti manjših trgovin in specializirane ponudbe (»manjkajo trafike«, »manj kakovostne trgovine«),
- odsotnost nočnega življenja in socialnih dogodkov za mlajšo populacijo.

Ti odgovori poudarjajo vrzel med fizično dostopnostjo dobrin in subjektivnim doživljanjem kakovosti storitev.

Kritični komentarji občanov Mestne občine Velenje kažejo na visoko angažiranost prebivalstva in jasno artikulacijo potreb po izboljšavah. Ključno sporočilo je potreba po:

- večji dostopnosti stanovanj in storitev za mlade,
- energetski obnovi in prilagoditvi infrastrukture,
- izboljšani komunikaciji z obrobni KS,
- ter uravnoteženem razvoju, ki bo nagovarjal tudi kakovost bivanja za ranljive skupine (starejši, mladostniki, visoko izobraženi).

Sistematično vključevanje teh povratnih informacij v razvojne dokumente MO Velenje predstavlja ključen korak k bolj vključujočemu in prilagojenemu urbanemu upravljanju.

3.1.5 Predlogi občanov za izboljšave

Poleg ocenjevanja obstoječega stanja so anketirani prebivalci Mestne občine Velenje podali tudi številne konkretne predloge za izboljšave, ki predstavljajo pomembno orientacijo za prihodnje razvojne korake občine. Njihovi predlogi so večinoma usmerjeni v povečanje kakovosti bivanja, uravnotežen razvoj vseh območij in boljšo prilagojenost storitev potrebam različnih starostnih skupin.

1. Gospodarski razvoj in zaposlitvene možnosti

Občani poudarjajo potrebo po:

- spodbujanju prihodov večjih in raznolikih delodajalcev v obrtne cone,
- razvoju novih delovnih mest za visoko izobražene,
- povečanju števila neprofitnih in dostopnih stanovanj za mlade družine,

- krepitev lokalne ponudbe gostinskih in turističnih storitev, vključno z namestitvami in večjim izkoriščanjem naravnih danosti.

2. Infrastruktura, promet in mobilnost

Med predlogi s področja infrastrukture so bili najpogosteje omenjeni:

- sanacija poškodovanih cest, predvsem lokalnih povezav,
- gradnja ali širitev pločnikov, zlasti ob prometnih cestah,
- povečanje števila parkirnih mest, tudi v bližini šol, vrtcev in večstanovanjskih objektov,
- dodatne kolesarske povezave med KS in mestnim jedrom,
- ureditev sprehajalnih poti in njihova boljša označitev.

Več prebivalcev je izrazilo tudi željo po bolj dostopnem in zanesljivem javnem prevozu, še posebej v bolj oddaljenih ali hribovitih delih občine.

3. Varstvo okolja in kakovost javnega prostora

Pomembna skupina predlogov se nanaša na varstvo okolja, kjer občani predlagajo:

- več cvetličnih nasadov in drevorede za estetsko in klimatsko izboljšanje javnih površin,
- povečanje števila smetnjakov in boljši nadzor nad odlaganjem odpadkov,
- čiščenje rek, potokov in predvsem Velenjskega jezera ter reke Pake,
- večjo vključenost občanov pri prostorskem načrtovanju, zlasti pri ohranjanju zelenih površin.

4. Izobraževanje in programi za različne generacije

V sklopu predlogov s področja izobraževanja se pogosto pojavljajo pobude za:

- energetsko sanacijo šol in vrtcev ter prenovo zastarelih objektov,
- odprtost športnih objektov izven šolskega časa,
- prenovo učnih programov, bolj prilagojenih sodobnim izzivom, vključno z digitalno pismenostjo,
- oblikovanje dodatnih programov za starejše občane, zlasti v krajih, kjer delujejo dnevni centri.

5. Socialna povezanost in oskrba

Z vidika družbene infrastrukture prebivalci predlagajo:

- obogatitev kulturne in nočne ponudbe za mlade (npr. več dogodkov, koncertov, odprtih prostorov za druženje),
- dostop do zdravnikov specialistov v domačem kraju, zlasti okulista, zobozdravnika in psihologa,
- večje število kakovostno založenih trgovin z lokalnimi izdelki in nujno ponudbo (trafike, lekarne, drogerije),

- povečanje dostopa do pomoči za starejše in ranljive skupine, vključno z mobilnimi storitvami.

Predlogi občanov kažejo visoko raven pripravljenosti na sodelovanje v razvoju lokalne skupnosti. Ključni poudarki so usmerjeni v:

- dostopnost (stanovanja, zdravstvo, mobilnost),
- vključenost (mladi, starejši, KS izven mestnega središča) in
- raznolikost (ponudbe delovnih mest, kulturnih in prostočasnih dejavnosti).

Upoštevanje teh predlogov v prihodnjih strateških dokumentih in pri operativnem načrtovanju lahko bistveno okrepi vodenje ter utrdi zaupanje občanov v razvojno sposobnost občine.

Tabela: *SWOT analiza – ugotovitve ankete med občani Mestne občine Velenje*

PREDNOSTI
• Urejena infrastruktura in visoka zaznava varnosti bivanja. • Dobra kakovost pitne vode, ustrezno urejena javna razsvetljava in visoka vključenost krajevnih skupnosti. • Pozitivno ocenjena kulturna in športna infrastruktura.
SLABOSTI
• Nizka ocena ponudbe stanovanj in pomanjkanje kakovostnih delovnih mest, zlasti za mlade in visoko izobražene. • Pomanjkanje zdravnikov specialistov (okulistov, zobozdravnikov) in omejena dostopnost do socialnih in oskrbnih storitev. • Slaba prometna povezanost in infrastrukturne vrzeli v obrobni naseljih (pločniki, parkirišča, cestna infrastruktura).
PRILOŽNOSTI
• Visoka pripravljenost prebivalcev na sodelovanje, izražanje mnenj in podajanje konstruktivnih predlogov. • Potencial za razvoj lokalne gostinske, turistične in trgovinske ponudbe, z večjo vključenostjo lokalnih produktov. • Možnost digitalizacije storitev, energetske sanacije objektov in odprtosti športne infrastrukture izven rednega delovanja.
NEVARNOSTI
• Demografski pritiski in odseljevanje mladih zaradi nezadostne ponudbe dostopnih in neprofitnih stanovanj. • Občutek zapostavljenosti nekaterih krajevnih skupnosti zaradi zaznane neuravnoteženosti občinskih investicij. • Zmanjšano zaupanje zaradi politične polarizacije, ki zmanjšuje občutek enotnosti in vključenosti v odločanje.

3.2 Ugotovitve iz delavnic z angažiranimi prebivalci

V sklopu priprave strokovne podlage za dolgoročni razvoj Mestne občine Velenje je bila v maju 2025 izvedena serija delavnic z nadpovprečno angažiranimi prebivalci, ki predstavljajo pomembno glasno in reflektirano skupino lokalnega okolja. Delavnice so bile organizirane v okviru projekta »VIS MO Velenje – Vizija in strategija razvoja občine na osnovi vrednot prebivalcev«, ki temelji na modelu vključevanja različnih družbenih skupin.

Udeleženci so se zbrali na štirih terminih, 19. in 20. maja 2025, v prostorih Podnebno energetske pisarne (Kreativni center Čuk, Stari trg 11, Velenje), kjer so aktivno prispevali k razpravi o ključnih izzivih, vrednotah in razvojnih priložnostih občine. Delavnice je metodološko vodil dr. Vito Bobek, z uporabo strukturiranega pristopa, ki vključuje oblikovanje vizije na podlagi zaznanih vrednot, izzivov in priložnosti ter vključitev predlogov v oblikovanje operativnih razvojnih usmeritev.

Poleg delavnic je bil udeležencem posredovan tudi strukturiran vprašalnik, ki je vseboval odprta in zaprta vprašanja v okviru petih tematskih stebrov: gospodarstvo, promet, okolje, izobraževanje in kakovost življenja. Vključena so bila tudi vprašanja o zaupanju v občinsko upravo, pričakovanjih glede prihodnosti ter vrednotah, ki naj usmerjajo razvoj do leta 2040. Na vprašalnik je odgovorilo 175 posameznikov (delavnic v mesecu maju se je udeležilo 39 posameznikov, papirno verzijo vprašalnika je izpolnilo 74 posameznikov, e-obliko vprašalnika pa 62 posameznikov, izbranih po načelu namernega vzorčenja – »purposive sampling«). Cilj teh delavnic ni bil doseči statistično reprezentativnost, temveč zajeti raznolikost stališč, idej in izkušenj aktivne populacije. Vrsta raziskave je bila kvalitativna, uporabljeni so bili strukturirani vprašalniki z odprtimi in ocenjevalnimi vprašanji. Priporočena velikost vzorca je znašala 30–50 oseb, ki je bila presežena z namenom večje vsebinske pokritosti.

Na podlagi delavnic in vprašalnikov so oblikovane usmeritve, ki jih v nadaljevanju poglavja predstavimo po vsebinskih sklopih: (1) zaznane prednosti in priložnosti, (2) glavne razvojne ovire in nevarnosti, (3) predlogi prebivalcev za ukrepe in pobude ter (4) vrednote in razvojna pričakovanja do leta 2040. Dodatno se posebej osvetljujejo razlike med mnenji prebivalcev iz različnih krajevnih skupnosti in različnih starostnih skupin, kar omogoča bolj ciljno in pravično oblikovanje nadaljnjih ukrepov.

Zbrani uvidi bodo v naslednjih fazah procesa neposredno uporabljeni za oblikovanje operativnih ciljev, razvojnih prioritet ter kazalnikov spremljanja, ob upoštevanju tudi strokovnih analiz in sinteze strateških dokumentov.

3.2.1 Ključne izražene vrednote in razvojni poudarki

V okviru projekta VIS MO Velenje so prebivalci Mestne občine Velenje prispevali k oblikovanju vrednotne osnove, ki bo služila kot usmerjevalni kompas dolgoročnemu razvoju občine. Namen te faze ni bil ocenjevanje trenutnega stanja, temveč identifikacija temeljnih načel in vrednot, ki naj vodijo oblikovanje vizije in strateških dokumentov do leta 2040. Udeleženci so v strukturiranem vprašalniku lahko izbrali največ tri ključne vrednote, kar je omogočilo razvoj prednostnega vrednotnega okvira.

Analiza vseh 175 zbranih vprašalnikov kaže, da se med najbolj pogosto izpostavljenimi vrednotami pojavljajo naslednje:

- Tehnološki razvoj in inovativnost s podjetnostjo (vsaka po 14,5 %): te vrednote skupaj tvorijo najmočnejši razvojni poudarek, kar kaže na široko prepoznano potrebo po tehnološkem preboju in podpori podjetništvu kot ključnima stebroma prihodnje identitete občine.

- Okoljska osveščenost (9,9 %): prebivalci izrazito podpirajo prehod v trajnostne prakse in varovanje naravnega okolja, pri čemer se poudarja pomen čistega zraka, varovanja jezer in zelene mobilnosti.
- Medgeneracijsko sodelovanje (9,2 %) in energetska neodvisnost (7,6 %) sta prav tako pomembni vrednoti, ki povezujeta družbeno kohezijo s strateškim premislekom o dolgoročni stabilnosti.
- Povezanost znotraj občine in pripadnost skupnosti (vsaka po 6,9 %) odražata potrebo po okrepitvi lokalne identitete in občutku skupne prihodnosti.
- Tolerantnost (5,3 %) ter pritegovanje talentiranih posameznikov in povezanost navzven (obe po 4,6 %) poudarjajo odprtost, vključevanje in internacionalizacijo kot pomembne komponente sodobne skupnosti.
- Krožno gospodarstvo in ohranjanje kulturne identitete (obe po 3,8 %) predstavljata specifične poudarke trajnosti in kontinuitete s preteklostjo, ki jih občani želijo strateško vključiti v prihodnje razvojne vizije.

Poleg vnaprej ponujenih možnosti so številni udeleženci dopisovali tudi lastne vrednote, kot so: kultura miru in nenasilja, enak dostop do znanja, davčna politika za mlade, prestrukturiranje z enakopravnostjo ter privlačno okolje za mlade družine. Te vrednote razkrivajo širšo zaznavo družbene pravičnosti, vključenosti in kakovostnega bivanja, ki presega zgolj infrastrukturne ali gospodarske prioritete.

Več odgovorov opozarja tudi na potrebo, da se vrednote ne obravnavajo kot abstraktni ideal, temveč da se dosledno udeležajo v vsakodnevnem delovanju občinske uprave, pri pripravi prostorskih aktov, pri razpisih in v komunikaciji z javnostjo. Horizontalna prisotnost vrednot naj preči vse sektorske politike – od okoljskih, gospodarskih do socialnih.

Pomembno je poudariti, da se v tem poglavju obravnava izključno vrednotni okvir, ne pa že vsebinski razvojni predlogi, ki bodo obravnavani v poglavjih 3.2.3 in 3.2.4. Predstavljene vrednote tvorijo etično, identitetno in konceptualno podstat, iz katere bodo v naslednjih fazah izhajali strateški cilji, ukrepi in merila uspešnosti razvojne strategije MO Velenje do leta 2040.

3.2.2 Ocene in stališča do stanja v petih stebrih

a) Gospodarstvo

Ocene prebivalcev glede gospodarskega stanja v občini Velenje kažejo kompleksno sliko, v kateri se prepletajo zmerno pozitivna zaznava splošne ponudbe z izrazitimi opozorili o strukturnih pomanjkljivostih.

Ponudba delovnih mest je bila najpogostejše ocenjena kot *zadovoljiva* (41,0 %), *dobra* (17,9 %) ali *zelo dobra* (5,1 %), kar skupaj predstavlja 64,0 % vseh odgovorov. Kljub temu pa je 35,9 % vprašanih ocenilo stanje kot *slabo* ali *zelo slabo*, kar kaže na izrazito polariziranost mnenj. V odprtih komentarjih se pogosto pojavljajo kritike na račun pomanjkanja zaposlitev z visoko dodano vrednostjo, zlasti za mlade, visoko izobražene in ženske. Več respondentov izpostavlja

monostrukturo gospodarstva, slabše možnosti v storitvenem in kreativnem sektorju ter odhajanje mladih zaradi omejenih kariernih perspektiv.

Stanovanjska ponudba predstavlja enega najbolj perečih izzivov lokalnega okolja. Skoraj dve tretjini sodelujočih (62,5 %) jo ocenjuje kot slabo ali zelo slabo, dodatnih 22,5 % pa kot zgolj zadovoljivo. Noben od respondentov je ni ocenil kot »zelo dobro«. Glavne težave se nanašajo na nedostopnost stanovanj za mlade, visoke cene, pomanjkanje javnih najemnih oskrbovanih stanovanj ter študentskih kapacitet. V komentarjih se večkrat pojavlja očitek, da se »gradi za elito«, medtem ko za lokalno prebivalstvo ostaja premalo možnosti za samostojno bivanje.

Izkoriščenost kmetijskega potenciala je bila v 72,9 % ocenjena kot *zadovoljiva* ali *dobra*. Kljub razmeroma dobrim ocenam so udeleženci v večjem številu opozorili na neizkoriščene priložnosti za lokalno samooskrbo, urbano vrtničkarstvo in pridelavo zelišč, ob tem pa večkrat izpostavili potencial uporabe odpadne toplote iz TEŠ za rastlinjake. Pogosta so tudi priporočila za povezovanje kmetijstva s turizmom in izobraževalnimi vsebinami.

Turistična ponudba je prejela razmeroma mešane ocene – dobra ali zelo dobra jo ocenjuje 43,6 % vprašanih, vendar jo je skoraj 57 % označilo za zgolj zadovoljivo ali slabo. Med najpogostejše omenjenimi pomanjkljivostmi so pomanjkanje nastanitvenih kapacitet, šibka kulinarična ponudba, neobstoj celostne razvojne strategije ter premalo dogodkov in programov, ki bi pritegnili obiskovalce v vseh letnih časih.

Stanje malega gospodarstva je bilo najpogostejše ocenjeno kot *zadovoljivo* (54,1 %) ali *dobro* (27,0 %), a se je 16,2 % anketirancev opredelilo za negativno oceno. V komentarjih prevladuje ocena, da manjkajo rokodelske, servisne in obrtniške storitve, zlasti v mestnem jedru, kjer so v preteklosti že obstajali, a so zdaj večinoma izginili. Poleg tega se pojavlja potreba po sistemski podpori lokalnim podjetnikom, zlasti tistim, ki se ukvarjajo z inovativnimi ali trajnostnimi storitvami.

b) Promet

Ocene prometne infrastrukture v Mestni občini Velenje kažejo izrazite razlike med posameznimi komponentami – od močnega nezadovoljstva pri državnih povezavah do visoke podpore mehkim oblikam mobilnosti.

Državne ceste so najslabše ocenjen del prometne infrastrukture. Skupno 58,2 % prebivalcev jih je ocenilo z oceno 1 (zelo slabo) ali 2 (slabo). Glavne kritike se nanašajo na dotrajane glavne vpadnice (zlasti Kidričeva in Šaleška cesta), pomanjkanje pločnikov, nevarna križišča ter nezadostno vzdrževanje. Močno nezadovoljstvo izraža tudi dejstvo, da niti en sam anketiranec ni podal najvišje ocene (5 – zelo dobro), kar kaže na splošno zaznavo prometne zapostavljenosti.

Lokalna cestna infrastruktura (ceste in ulice) je bila ocenjena nekoliko bolj pozitivno: 58,1 % vprašanih jo ocenjuje kot dobro ali zadovoljivo, a 26,9 % vseeno navaja slabo stanje. Komentarji izpostavljajo ozkost ulic, prekomerna prekopavanja, slabo vzdrževanje v obrobnihih naseljih in pomanjkanje prometne varnosti v bližini šol ter vrtcev.

Kolesarske poti in sprehajalne poti sodijo med najboljše ocenjene vidike prometne infrastrukture. Skoraj 84,2 % vprašanih ocenjuje kolesarske poti kot zadovoljive ali boljše, pri

čemer so visoko ocenjene zlasti povezave ob jezerih in v Sončnem parku. Kljub temu so pogosto omenjene pomanjkljivosti: narisane kolesarske steze na cestišču veljajo za nevarne, manjkajo povezave s podeželjem, zlasti proti Polzeli, Gorici in Staremu Velenju, ter pomanjkanje usmerjevalne signalizacije. Podobno velja za sprehajalne poti, kjer so več kot 81 % vprašanih podali oceno 4 ali 5, a opozorili na slabšo osvetlitev in vzdrževanje na določenih odsekih.

Povezanost z drugimi kraji (železnica, avtobus) je bila zelo negativno ocenjena: 58,2 % anketiranih je podalo oceno 1 ali 2, kar kaže na občutek prometne izoliranosti. V komentarjih so pogosto omenjeni neustrezni železniški vozni redi, nizka frekvenca avtobusnih povezav ter neučinkovitost mestnega prevoza »Lokalc«, ki po mnenju prebivalcev ne ustreza realnim potrebam uporabnikov.

Parkirišča so bila v večini ocenjena kot zadovoljiva ali dobra (70,0 % anketirancev je izbralo oceno 3 ali 4), pri čemer se 10,0 % odločilo za najvišjo oceno. Kljub temu se v komentarjih pogosto pojavljajo opozorila o pomanjkanju parkirnih mest v bližini Zdravstvenega doma, v središču mesta in v stanovanjskih območjih. Dodatne kritike so usmerjene na visoke cene parkiranja, slabo označenost ter nepreglednost plačilnega sistema, kar vpliva na uporabniško izkušnjo.

c) Okolje

Ocene prebivalcev MO Velenje v kategoriji okolje razkrivajo razmeroma pozitivno splošno zaznavo, ki pa jo spremljajo številni komentarji o strukturnih in prostorskih izzivih. Vprašalnik je zajemal 10 vsebinskih sklopov, ki so bili ocenjeni na lestvici od 1 (zelo slabo) do 5 (zelo dobro). Povzetek ocen in vsebinske ugotovitve po posameznih področjih so naslednji:

- Oskrba z vodo je izstopajoče najbolj pozitivno ocenjena postavka: kar 85,5 % anketirancev jo je ocenilo kot dobro ali zelo dobro, pri čemer je bila večkrat pohvaljena kakovost pitne vode in zanesljivost dobave.
- Urejenost pokopališč je prejela zelo visoke ocene (skupno 83,8 % ocen 4 ali 5). Komentarji so večinoma pohvalni, z redkimi pripombami glede pretirane uporabe sveč in manjše urejenosti posameznih odsekov.
- Kakovost zraka je bila ocenjena z oceno 4 ali 5 pri 58,1 % vprašanih, a je več komentarjev opozarjalo na onesnaženje iz TEŠ, individualna kurišča in neprijeten vonj na določenih območjih, zlasti ob toplejših dneh.
- Ravnanje z odpadki je bilo ocenjeno kot zadovoljivo ali boljše pri 84,8 % prebivalcev, vendar so številni opozorili na neurejenost ekoloških otokov, divja odlagališča in pomanjkanje nadzora.
- Javne površine (npr. parki, trgi, urbana oprema) so bile dobro ocenjene s strani 64,5 % vprašanih, a se pojavljajo kritike glede neenakomerne urejenosti po posameznih četrtih ter slabše dostopnosti za invalide.
- Čistost potokov in jezer je dosegla oceno 4 ali 5 pri 66,1 % vprašanih. Komentarji opozarjajo na smetenje, onesnažene brežine ter odsotnost rednega vzdrževanja.
- Kanalizacija in čistilne naprave so bile ocenjene pozitivno v 72,6 % primerov, a z nekaj pripombami o neprijetnih vonjavah, nepokritih jaških in nepopolni dostopnosti na robnih območjih.

- Stanje hrupa je bilo ocenjevano raznoliko: 45,2 % vprašanih je izbralo oceni 4 ali 5, medtem ko jih je 22,6 % podalo oceno 1 ali 2. V komentarjih prevladuje skrb zaradi hrupa prometa, prireditev in industrije, predvsem v nočnem času.
- Vključenost občanov v urejanje okolja je bila ocenjena kot dobra v 41,9 % primerov, vendar skoraj 25 % vprašanih meni, da je vključevanje šibko. Večkrat je bilo omenjeno, da se »odloča brez dialoga z lokalnimi skupnostmi«.
- Prostorski plan je prejel najnižjo skupno povprečno oceno v kategoriji okolje – skoraj 33 % ocen je bilo negativnih (1 ali 2), dodatnih 33,9 % pa nevtralnih (3). Opažanja se nanašajo na neusklajenost gradbenih posegov z javnim interesom, umetno širjenje zazidljivih območij ter neupoštevanje naravne in kulturne krajine.

d) Izobraževanje

Ocene prebivalcev MO Velenje na področju izobraževanja kažejo razmeroma visoko zadovoljstvo z obstoječimi storitvami, a hkrati razkrivajo pomembne vrzeli pri infrastrukturi, vsebinah in vključevanju v skupnost.

Materialni pogoji v vrtcih so bili ocenjeni pozitivno: 58,0 % anketirancev je podalo oceno 4 ali 5, dodatnih 30,6 % pa oceno 3 (zadovoljivo). V komentarjih so bile največkrat izpostavljene slaba izolacija, pomanjkanje sodobne opreme, premalo igralnic, pa tudi visoki stroški za starše in kritike glede subvencij za priseljence. Kljub temu je bilo pohvaljeno delo vzgojiteljic in urejena zunanost nekaterih enot.

Materialni pogoji v osnovnih šolah so prejeli podobne ocene: 59,6 % anketirancev jih je ocenilo kot dobre ali zelo dobre, dodatnih 29,0 % kot zadovoljive. Med glavnimi težavami so bili izpostavljeni dotrajani prostori (npr. telovadnice, sanitarije), pomanjkanje opreme ter kadrovski izzivi, zlasti v večjih šolah. Pojavljajo se tudi pozivi k večji energetski in prostorski učinkovitosti.

Izvajanje in vsebina izobraževalnih procesov je bilo z oceno 4 ali 5 ocenjenih 51,6 % vprašanih, dodatnih 32,3 % pa z oceno 3. Prebivalci opozarjajo na togost učnih načrtov, pomanjkanje sodobnih vsebin ter nizko prilagojenost programov generaciji Z. Posebej pogosto se pojavljajo priporočila za več okoljskih vsebin, lokalne samooskrbe, finančne pismenosti ter kulturne dediščine.

Hkrati rezultati ankete izpostavljajo tudi potrebo po krepitvi digitalne pismenosti starejših prebivalcev, zlasti na področjih uporabe digitalnih javnih storitev, osnovnih informacijsko-komunikacijskih znanj ter varne rabe digitalnih orodij. To nakazuje, da bi bilo treba izobraževalne in učne programe v prihodnje bolj diferencirano prilagajati različnim starostnim skupinam ter tako prispevati k večji vključenosti in enakim razvojnim možnostim vseh prebivalcev.

Vključenost šol in vrtcev v skupnost je bila med bolje ocenjenimi postavkami: 62,9 % prebivalcev jo ocenjuje kot zadovoljivo ali dobro, pri čemer komentarji izražajo željo po več medgeneracijskih dogodkih, terenskem delu in sodelovanju z lokalnimi društvi. Ocenjeno je, da vključevanje pogosto zavisi od osebne angažiranosti ravnateljev ali posameznih učiteljev, kar povzroča neenakomerne prakse med šolami.

Izobraževalne vsebine za starejše so bile ocenjene posebej pozitivno: 72,6 % anketirancev jih je označilo kot dobre ali zelo dobre. Več kot četrtina respondentov je pohvalila Univerzo za tretje življenjsko obdobje in Planet generacij kot zgledna primera prakse. Kljub temu pa je bilo opozorjeno na nizko informiranost, pomanjkanje programov v krajevnih skupnostih in visoke starostne omejitve za vključevanje.

e) Kakovost življenja

Splošna ocena kakovosti življenja v Mestni občini Velenje je med najbolj pozitivno ocenjenimi vsebinskimi sklopi v celotnem vprašalniku. Skupno kar 84,2 % anketiranih je svoje življenje v občini ocenilo kot dobro (73,7 %) ali zelo dobro (10,5 %). Visok delež pozitivnih ocen potrjuje občutek splošnega zadovoljstva z bivalnim okoljem, urbanim standardom in dostopnostjo osnovnih storitev.

Kljub prevladujoče pozitivni oceni so številni komentarji opozorili na pomembne izzive, ki vplivajo na zaznano varnost in dolgoročno stabilnost življenjskih pogojev v občini. Med najpogostejše izpostavljenimi problemi so bili:

- Pomanjkanje dostopnih stanovanj, zlasti za mlade in družine;
- Odhod mladih in izobraženih posameznikov, zaradi omejenih zaposlitvenih možnosti;
- Strah pred negotovo prihodnostjo (zlasti zaradi energetske tranzicije in ekonomskega prestrukturiranja);
- Rastoča socialna razslojenost, povezana z občutkom, da so nekateri deli prebivalstva sistemsko zapostavljeni.

Na vprašanje o najpomembnejših dejavnikih kakovosti bivanja so anketiranci najpogostejše izbrali naslednje vsebine (vsak je lahko izbral tri):

- Občutek varnosti (20,3 % vseh odgovorov): poudarjena vloga urejenega javnega prostora, nizke kriminalitete in medosebnega zaupanja;
- Zdravstvena oskrba (19,5 %): izražena je bila skrb zaradi pomanjkanja specialistov, slabše dostopnosti in dolgih čakalnih dob;
- Urejena infrastruktura (14,4 %): kot pozitivna lastnost je bila izpostavljena dosegljivost storitev v 15 minutah, a hkrati tudi slabša prometna povezanost s sosednjimi regijami;
- Delovna mesta v bližini (12,7 %): povezano z željo po zmanjšanju migracije mladih in povečanju lokalnih možnosti za zaposlitev.

Med drugim so bili kot pomembni dejavniki navedeni še šport in rekreacija, kulturna ponudba, oskrba s storitvami, dostopnost za gibalno ovirane, socialne aktivnosti in medsosedske odnosi, a z znatno manjšim deležem izbir.

Posebno pozornost zahteva nizka ocena vključenosti mladih v razvojne procese občine. Ta postavka je bila ena najslabše ocenjenih v celotnem vprašalniku: 43,6 % anketirancev je izbralo oceno 1 ali 2, dodatnih 30,6 % pa oceno 3, kar skupaj pomeni, da kar tri četrtine prebivalcev zaznava pomanjkljivo participacijo mladih. Komentarji opozarjajo, da »mladih nihče ne vpraša«, da so »programi zastareli« in da »občina ne gradi okolja, kjer bi mladi ostajali in soustvarjali prihodnost«.

3.2.3 Vrednote prihodnosti in pričakovanja do leta 2040

Odgovori nadpovprečno angažiranih občanov, ki so sodelovali v poglobljenem vprašalniku v okviru projekta VIS MO Velenje, razkrivajo jasno artikulirano vizijo zelenega razvoja občine do leta 2040. Prispevki temeljijo na premišljenem razmisleku o prihodnosti in kažejo visoko stopnjo zavedanja o ključnih pogojih za kakovostno življenje. V ospredje stopajo želje po zeleni, vključujoči, tehnološko napredni in socialno pravični občini, pri čemer so razvidni tudi konkretni razvojni poudarki.

a) Vizija kot zelena, vključujoča in trajnostno naravnana skupnost

Večina sodelujočih si Velenje v letu 2040 predstavlja kot ekološko nevtrarno, energetske učinkovito in naravno uravnoteženo okolje, v katerem so varovane kakovostne življenjske razmere. Med najpogostejše poudarjenimi cilji so:

- čist zrak in kakovostna pitna voda,
- odmik od industrijskih praks, ki rušijo ravnovesje z naravo (npr. sežigalnice, onesnažujoče dejavnosti),
- ohranitev in aktivna zaščita jezer in zelenih površin kot prostorov za življenje, rekreacijo in turizem.

Posebej je bila izpostavljena potreba po trajnostnem in premišljenem prostorskem razvoju, ki se izogne nepovezanim in kratkoročnim prostorskim posegom.

b) Tehnološka preobrazba in znanstvena ambicija

Številni angažirani občani izražajo željo, da bi Velenje postalo vodilno središče pametnih rešitev in tehnološke preobrazbe. Med ključnimi poudarki so:

- razvoj pametne infrastrukture,
- digitalizacija javnih storitev,
- spodbujanje podjetij z visoko dodano vrednostjo in
- ustanovitev raziskovalnih centrov za umetno inteligenco, robotiko ali energetske inovacije.

V komentarjih je pogosto izpostavljena sinergija z obstoječimi kapacitetami, kot so Hisense, Saša inkubator, TEŠ po prestrukturiranju ter lokalne izobraževalne ustanove.

c) Socialna kohezija, varnost in medgeneracijsko sodelovanje

Vrednote, povezane s skupnostjo, solidarnostjo in medgeneracijsko povezanostjo, so bile med najbolj pogosto izpostavljenimi. Občani poudarjajo:

- pomen medgeneracijskega sodelovanja kot temelja za stabilno prihodnost,
- pripadnost skupnosti in občutek varnosti kot stebra kakovosti bivanja,
- potrebo po tolerantnem in vključujočem okolju, kjer je poskrbljeno za vse generacije.

V komentarjih se pogosto pojavljajo izrazi, kot so "občina, kjer nihče ni pozabljen", ter pozivi k varnemu, spoštljivemu in medsebojno povezanemu okolju.

d) Dostojno življenje in dostopna družbena infrastruktura

Predstave o prihodnjem razvoju temeljijo tudi na zelo konkretnih pričakovanjih glede dostopnosti in pravičnosti:

- visok standard javnega zdravstva, ki je bil prepoznan kot eden ključnih pogojev za kakovost bivanja,
- dostop do lokalnih delovnih mest, kot predpogoj za zadržanje mladih v občini,
- dostopno stanovanjsko politiko za mlade, starejše in ranljive skupine,
- javno dostopno infrastrukturo za vse – tudi gibalno ovirane, starejše in tiste iz bolj oddaljenih območij.

Pogosto se pojavljajo predlogi za ustanovitev študentskih domov, gradnjo javnih najemnih oskrbovanih stanovanj, socialnih programov za starejše in dnevnih centrov za tretje življenjsko obdobje.

Vzporedno se izraža tudi zaskrbljenost zaradi nizke vključitve mladih v razvojne procese občine – mnogi menijo, da občina ne omogoča pogojev za aktivno udeležbo mladih, kar slabša medgeneracijski prenos znanja in dolgoročno stabilnost lokalnega okolja.

e) Povezovanje znotraj občine in izven regije

Vizija prihodnosti vključuje tudi jasno izraženo potrebo po okrepljenem povezovanju – tako znotraj občine kot navzven:

- prometna izolacija (slaba železniška in avtobusna povezanost) je prepoznana kot sistemska razvojna ovira, ki naj se v prihodnje prednostno reši,
- kot ključni vrednoti sta izpostavljeni povezanost znotraj občine (6,9 %) in odprtost navzven (4,6 %),
- v komentarjih so pogosto predlagane pobude za sodelovanje s Celjem, Šoštanjem in SAŠA regijo, vključevanje v kulturne in izobraževalne mreže ter spodbujanje privabljanja strokovnjakov in investitorjev iz tujine.

Sodelujoči občani si ne predstavljajo prihodnosti Velenja kot zgolj tehničnega napredka ali estetske prenovе, temveč kot strukturirano, vključujočo in strateško preobraženo občino, utemeljeno na skupnostnih vrednotah, pametnih rešitvah in dolgoročni viziji. Njihove predstave o letu 2040 niso naključna zbirka želja, temveč vsebinsko konsistentna projekcija, ki temelji na konkretnih zaznavah, življenjskih izkušnjah in razvojni odgovornosti.

3.2.4 Predlogi vizije in prednostnih smeri razvoja

V zadnjem delu poglobljenega vprašalnika so imeli nadpovprečno angažirani občani možnost, da izrazijo lastne predloge o tem, kakšno razvojno vizijo naj zasleduje Mestna občina Velenje in katere vsebinske prioritete naj si zastavi do leta 2040. Zbrani predlogi izkazujejo visoko stopnjo premišljenosti, poznavanja lokalnih razmer in razumevanja dolgoročnega strateškega razmišljanja, kar dodatno potrjuje smiselnost uporabe sodelovalnih metod pri oblikovanju razvojnih dokumentov.

a) Gospodarsko prestrukturiranje in podjetniški ekosistem

Ena izmed najbolj ponavljajočih se tem je bila potreba po diverzifikaciji lokalnega gospodarstva in nadgradnji spodbudnega okolja za podjetništvo:

- Močna podpora razvoju malih in srednjih podjetij (MSP) ter inovativnih zagonskih podjetij, zlasti na področjih zelene energetike, digitalnih storitev, turizma in predelovalne industrije;
- Ustanovitev inkubatorjev za nove tehnologije, tehnoloških parkov in centrov za digitalni prehod;
- Oblikovanje pogojev za privabljanje podjetij z visoko dodano vrednostjo, kar vključuje:
 - pripravo ustrezno opremljenih zemljišč,
 - uvedbo investicijskih spodbud,
 - aktivno sodelovanje z izobraževalnimi ustanovami.

Ti predlogi se navezujejo na širši proces prestrukturiranja SAŠA regije, ki izhaja iz postopnega zmanjševanja vloge premogovne energetike in z njo povezanih dejavnosti ter iz nacionalnih in evropskih usmeritev k nizkoogljičnemu razvoju. Odzivi prebivalcev tako ne izražajo stališča do posameznih energetskih objektov, temveč poudarjajo potrebo po dolgoročni prilagoditvi razvojnega modela regije novim gospodarskim, okoljskim in družbenim razmeram.

V tem kontekstu se izpostavlja pomen krepitve znanj, kompetenc in prilagodljivosti prebivalcev, tako mladih kot aktivnega in starejšega prebivalstva, ter ustvarjanje pogojev za razvoj raznolikih gospodarskih dejavnosti z višjo dodano vrednostjo. Poudarek ni zgolj na uvajanju novih formalnih izobraževalnih programov, temveč na širšem razvoju vseživljenjskega učenja, nadgradnji obstoječih znanj, preusposabljanju ter povezovanju izobraževanja z lokalnim gospodarstvom in razvojnimi pobudami, kar prispeva k zadrževanju mladih v regiji in krepitvi razvojne odpornosti lokalne skupnosti.

b) Stanovanjska in prostorska politika

Zaradi izrazitega nezadovoljstva z obstoječo stanovanjsko ponudbo so bili predlogi na tem področju med bolj konkretiziranimi:

- Načrtovanje novih stanovanjskih naselij, ob aktivni vlogi občine pri prostorskih načrtih, zemljiščih in infrastrukturi;
- Gradnja javnih najemnih oskrbovanih stanovanj za starejše, najemnih stanovanj za mlade in razvoj študentskega kampusa, ki bi združeval stanovanje, raziskovanje in vključevanje;
- Pospešitev postopkov umeščanja v prostor ter krepitev lokalnega stanovanjskega sklada;
- Prostorski razvoj usmerjen v zgoščevanje obstoječih območij, revitalizacijo degradiranih območij in večnamensko urbano prenovo.

Predlogi krepijo tudi okoljsko odgovorno razsežnost razvoja, saj temeljijo na uravnoteženi rabi prostora in trajnostnem upravljanju urbanih virov.

c) Razvoj turizma in kulturne dediščine

Občani so večkrat poudarili potrebo po boljši izrabi lokalnega turističnega in kulturnega potenciala, zlasti prek:

- Aktivacije jezer, območja VISTA in rudarske dediščine kot osrednjih nosilcev turistične identitete;
- Prenove rudarskih objektov, Gradov Turn in Šalek, stare elektrarne in drugih zgodovinskih objektov z novimi programi za kulturo, izobraževanje in dogodke;
- Povečanja namestitvenih kapacitet, z vključevanjem turističnih kmetij, glamping rešitev in družinskih penzionov;
- Razvoja kulturnih poti in kulinarične ponudbe, utemeljene na lokalnih zgodbah in tradicijah (npr. rudarska malica, potopljene vasi, zgodbe o Pozoju);
- Razvoj integrirane promocijske platforme za upravljanje in povezovanje ponudbe (predlagana s strani več kot tretjine sodelujočih).

Gre za model trajnostnega, identitetno utemeljenega turizma, ki temelji na sodelovanju z lokalno skupnostjo in dolgoročni viziji razvoja.

d) Infrastruktura, mobilnost in povezovanje

Predlogi na področju infrastrukture in mobilnosti so pogosto obravnavali rešitve za zaznane slabosti (glej poglavje 3.2.2):

- Zaključek tretje razvojne osi ter izboljšanje povezav z regionalnimi središči (Celje, Žalec);
- Razvoj digitalne infrastrukture kot enakovrednega razvojnega stebra (optika, javni Wi-Fi, digitalne storitve za občane);
- Prenova pešpoti, kolesarskih poti in spodbujanje trajnostne mobilnosti (mestni prevoz, skupni prevozi, polnilnice za električna vozila);
- Reorganizacija sistema Lokalc, z več linijami, razširjeno časovno dostopnostjo in povezavami s podeželskimi območji.

Predlogi ne zajemajo zgolj investicij, temveč tudi oblikovanje celovite prometne strategije, ki upošteva generacijsko in krajevno dostopnost.

e) Podpora mladim, znanju in participaciji

Med najpogostejše izraženimi skrbmi je bila nizka participacija mladih v lokalnem razvoju. Med rešitvami, ki jih predlagajo angažirani občani, izstopajo:

- Namenski prostori za mlade (kulturni center, coworking prostori, mladinske zadruge);
- Razvoj programov vključevanja v odločanje, kot so mladinski svet;
- Podpora mladinskemu podjetništvu, tekmovanjem, mentorskim programom in inovacijskim delavnicam;
- Nadgradnja in vsebinska posodobitev obstoječih visokošolskih študijskih programov v Mestni občini Velenje z novimi usmeritvami na področjih naprednih tehnologij, digitalizacije, umetne inteligence, podatkovne analitike ter interdisciplinarnih znanj,

povezanih z zelenim prehodom, energetiko in trajnostnim razvojem, ob hkratnem tesnejšem povezovanju študija z lokalnim in regionalnim okoljem.

Skupna rdeča nit je pričakovanje, da naj bo Velenje do leta 2040 kraj, kjer mladi ne zgolj ostajajo, temveč aktivno sooblikujejo prihodnost občine.

Nadpovprečno angažirani občani, vključeni v poglobljeni vprašalnik v okviru projekta VIS MO Velenje, so podali širok in vsebinsko usmerjen nabor razvojnih predlogov, ki tvorijo konsistenten okvir strateških prioritet občine. Ti predlogi bodo neposredno vključeni v oblikovanje operativnih ciljev, razvojnih ukrepov in kazalnikov spremljanja, ki bodo sestavni del dolgoročne razvojne strategije MO Velenje.

Poglavje 3.2 celovito potrjuje, da strukturirane metode, kot sta poglobljen vprašalnik in delavnice z nadpovprečno angažiranimi občani, omogočajo kvalitativen vpogled v lokalno vizijo, izzive in rešitve. Pridobljene vsebine niso le zbir subjektivnih vtisov, temveč predstavljajo empirično podlago, ki dopolnjuje strokovne analize in strateške dokumente.

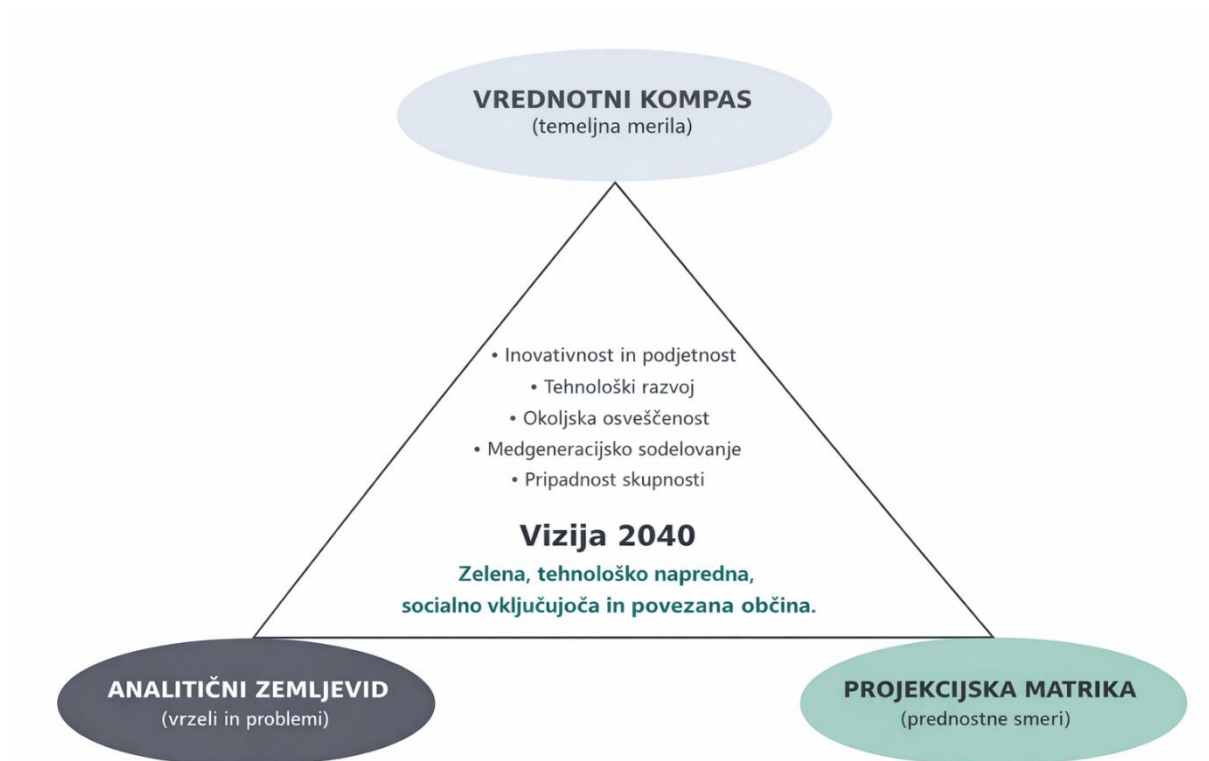
Odgovori kažejo, da angažirani občani ne pristopajo k razvoju občine reaktivno ali kritično, temveč z visoko mero systemske miselnosti, konstruktivnosti in želje po sodelovanju. Njihova pričakovanja so v veliki meri realistična, utemeljena v obstoječih omejitvah in zato operativno uporabna.

Ugotovitve iz poglavij 3.2.1 do 3.2.4 skupaj oblikujejo trojni okvir za strateško delovanje občine:

- Vrednotni kompas (kaj šteje kot temeljno merilo razvoja),
- Analitični zemljevid (kje so zaznane vrzeli in problemi),
- Projekcijska matrika (kaj so prednostne smeri in kako jih uresničiti).

Ta okvir se v nadaljevanju vizualno predstavi v sintezni shemi, ki prikazuje, kako se vsebinske ravni – vrednote, stanje in predlogi – medsebojno dopolnjujejo in tvorijo usmerjeno razvojno vizijo MO Velenje do leta 2040.

Shema: Trojni okvir ugotovitev kot podlaga za razvojno vizijo MO Velenje

Shema zgoraj prikazuje sintezni model ugotovitev iz delavnic in vprašalnikov, izvedenih v okviru poglavja 3.2. Tri vsebinske ravni – vrednotni kompas, analitični zemljevid in projekcijska matrika – skupaj tvorijo konsistenten okvir, na katerem temelji oblikovanje vizije MO Velenje do leta 2040.

Vključitev prebivalcev v proces oblikovanja vizije ni bila zgolj dopolnilna ali simbolna, temveč strukturna in vsebinsko odločilna. Prav zato se bodo rezultati tega poglavja neposredno uporabili kot izhodišče za oblikovanje strateških ciljev, prioritetenih projektov ter sistema kazalnikov, ki bo predstavljal hrbtenico razvojne strategije MO Velenje do leta 2040.

S tem se potrjuje načelo, da ima vsaka strategija, ki temelji na vrednotah, utemeljena v skupnosti, višjo stopnjo legitimnosti, večjo verjetnost uresničitve in močnejšo sposobnost povezovanja lokalnih deležnikov okrog skupnih ciljev.

3.3 Zaznave občine Velenje v sosednjih občinah

Percepcija občine Velenje v očeh prebivalcev sosednjih občin predstavlja pomembno dopolnilo k razumevanju regionalne umeščenosti, privlačnosti in razvojnega potenciala mesta. Na podlagi strukturirane ankete, izvedene v šestih sosednjih občinah (Dobrna, Mislinja, Polzela, Slovenj Gradec, Šoštanj in Žalec), je bila zbrana vrsta mnenj in ocen, ki osvetljujejo, kako občino Velenje dojemajo njeni najbližji regionalni sosedi.

Skupno je bilo v anketi zajetih 377 prebivalcev iz navedenih občin, med njimi 218 žensk in 159 moških. Po starostni strukturi je bilo 110 anketirancev mlajših od 25 let, 199 v starostnem razponu med 25 in 60 let, in 68 starejših od 60 let. Takšna sestava omogoča reprezentativen

vpogled v raznolike generacijske in družbene skupine, ki dnevno ali občasno prihajajo v stik z Velenjem – bodisi kot uporabniki njegovih storitev, obiskovalci ali zaposleni.

V tem poglavju so analizirani kvantitativni in kvalitativni podatki: ocene kakovosti bivanja in turistične ponudbe, zaznana področja za izboljšave ter pogosti razlogi za obisk Velenja. Analiza omogoča poglobljen vpogled v prepoznavnost Velenja ter v identifikacijo priložnosti za nadaljnji razvoj in čezmejno sodelovanje z regijskim zaledjem.

Tabela: Demografska struktura anketirancev po občinah

Občina	Št. anket	Ž	M	do 25 let	25–60 let	nad 60 let
Dobrna	60	35	25	11	39	10
Mislinja	60	34	26	17	40	3
Polzela	50	29	21	11	25	14
Slovenj Gradec	63	38	25	30	25	8
Šoštanj	62	41	21	20	35	7
Žalec	82	41	41	21	35	26
SKUPAJ	377	218	159	110	199	68

3.3.1 Splošna ocena kakovosti bivanja v Velenju

Splošna ocena kakovosti bivanja v občini Velenje, kot jo zaznavajo prebivalci šestih sosednjih občin, se na ravni celotnega vzorca anketiranih giblje pri povprečni vrednosti 3,69 na petstopenjski lestvici. Ta rezultat nakazuje, da je občina Velenje v svojem širšem regionalnem okolju prepoznana kot prostor s solidnimi pogoji za življenje, vendar z opaznimi razlikami med občinami.

Tabela: Povprečna ocena kakovosti bivanja v občini Velenje po sosednjih občinah

Občina	Povprečna ocena kakovosti bivanja
Dobrna	3,50
Mislinja	3,45
Polzela	3,88
Slovenj Gradec	3,68
Šoštanj	3,88
Žalec	3,73
SKUPAJ	3,69

Najnižjo povprečno oceno so podali anketirani iz občine Mislinja (3,45) in Dobrna (3,50), medtem ko sta najvišji oceni zabeleženi v občinah Polzela in Šoštanj (obe po 3,88). Zelo podobno povprečje izražajo tudi prebivalci občin Žalec (3,73) in Slovenj Gradec (3,68).

Tovrstna ocena odraža predvsem zaznavo temeljnih značilnosti bivalnega okolja, kot so infrastruktura, varnost, dostopnost storitev, okoljska kakovost in splošna urejenost prostora. Hkrati pa so bili v odprtih vprašanjih izpostavljeni tudi različni izzivi, ki vplivajo na percepcijo

kakovosti bivanja – med najpogostejšimi so bili omenjeni slabe ceste, pomanjkanje parkirnih mest, prevelika prisotnost tujcev in neustrezna zdravstvena infrastruktura. Ti komentarji dopolnjujejo kvantitativne ocene in opozarjajo na področja, kjer si prebivalci iz okolice Velenja želijo izboljšav.

Dejstvo, da nobena izmed občin ni podala ocene nižje od 3,45, kaže na relativno stabilno in pozitivno osnovno percepcijo Velenja kot funkcionalnega urbanega središča v regiji. Kljub temu pa so medobčinske razlike dovolj izrazite, da jih je smiselno upoštevati pri načrtovanju komunikacijskih in razvojnih strategij, usmerjenih v večjo regijsko integracijo in krepitev vloge Velenja kot privlačnega mesta za bivanje in delo.

3.3.2 Pogledi na turistično ponudbo in razvojni potencial

V okviru ankete so prebivalci sosednjih občin ocenjevali tudi turistično ponudbo občine Velenje. Rezultati kažejo, da je percepcija turističnih vsebin izrazito pozitivna, saj skupna povprečna ocena znaša 3,96 na petstopenjski lestvici. To je višje od ocene splošne kakovosti bivanja (3,69), kar kaže na prepoznavnost Velenja kot atraktivne destinacije za prosti čas in obiskovalce.

Najvišje povprečne ocene so podali anketiranci iz občin Žalec (4,21) in Šoštanj (4,20), zelo visoko pa je tudi mnenje iz občine Slovenj Gradec (4,00). Najnižjo oceno (čeprav še vedno pozitivno) so podali prebivalci občine Mislinja (3,56). V nadaljevanju predstavljamo tabelo s povprečnimi ocenami po občinah:

Tabela: Povprečna ocena turistične ponudbe v občini Velenje po sosednjih občinah

Občina	Povprečna ocena turistične ponudbe
Dobrna	3,90
Mislinja	3,56
Polzela	3,89
Slovenj Gradec	4,00
Šoštanj	4,20
Žalec	4,21
SKUPAJ	3,96

Kvalitativni komentarji dodatno utrjujejo kvantitativne rezultate. Najpogosteje pohvaljeni so: Velenjsko jezero in plaža, Vista, kulturni dogodki (zlasti Piken festival) ter splošna urejenost okolja. V nadaljevanju so zbrani najpogostejši pozitivni komentarji, razvrščeni po občinah:

Tabela: Najpogostejši komentarji o turistični ponudbi po občinah

Občina	Komentar 1	Komentar 2	Komentar 3
Dobrna	Odlično jezero in plaža	Visoke cene	Pohvale Pika festivalu
Mislinja	Urejeno jezero in vista	Pogrešam večjo izbiro v kulinariki	Veliko zelenih površin in sprehajalnih poti
Polzela	Odlično urejeno jezero	Več trgovin z oblačili, večja ponudba v restavracijah	Grad, Piken festival in veliko koncertov

Občina	Komentar 1	Komentar 2	Komentar 3
Slovenj Gradec	Velenjsko jezero s plažo je super urejeno	Vista, festival Pika	Lepa plaža
Šoštanj	Odlična Velenjska plaža in jezero	Dobra gostinska ponudba, festivali, kolesarske poti	Zelo raznolika ponudba
Žalec	Velenjsko jezero s plažo je super urejeno	Dogajanje na Visti	Dober muzej premogovništva
SKUPAJ	Velenjsko jezero s plažo je super urejeno	Odlično jezero in plaža	Visoke cene

Z analizo odprtih odgovorov o razvojnih potencialih občine Velenje se dodatno utrjuje vtis, da javnost prepozna turizem kot osrednjo strateško priložnost mesta. V skoraj vseh občinah se pojavlja turizem kot prvi ali drugi najpogostejši odgovor, pogosto pa ga spremljajo tudi omembe industrije, energetike, trajnostnega razvoja in kulturnih dogodkov.

Tovrstne zaznave kažejo, da ima Velenje ugled regijskega središča z razvitimi infrastrukturnimi pogoji za sprejem obiskovalcev, atraktivno naravno in kulturno ponudbo ter potencialom za nadaljnjo specializacijo v smeri zelenega in doživljajskega turizma. Kljub temu pa več odzivov opozarja tudi na visoke cene, pomanjkanje kulinarčne raznolikosti in sezonskost ponudbe, kar nakazuje konkretne izzive za prihodnje strateško načrtovanje.

3.3.3 Kaj prebivalci sosednjih občin prepoznajo kot prednosti in slabosti

Poleg numeričnih ocen so anketirani prebivalci sosednjih občin podali tudi številne odprte komentarje o tem, kaj jih v občini Velenje moti oziroma kaj prepoznajo kot slabosti, pa tudi o zaznanih razvojnih priložnostih. Takšna vsebina omogoča kvalitativno poglobitev v razumevanje stališč, ki kvantitativne ocene le delno odražajo.

Med najpogostejše omenjenimi slabostmi izstopa slaba prometna infrastruktura, še posebej v obliki pritožb glede slabih cest in pomanjkanja parkirnih mest. Komentarji, kot so *"luknjaste ceste"*, *"premalo parkirnih mest v centru"* ali *"neurejen javni prevoz"*, se pojavljajo v skoraj vseh občinah. Poleg tega mnogi anketiranci izpostavljajo kulturne in jezikovne razlike, kar se izraža v kritikah na račun prevelike prisotnosti tujcev, pomanjkanja asimilacije in redke uporabe slovenskega jezika v javnem prostoru.

Zanimivo je, da se komentarji o zdravstveni infrastrukturi, kot je *"ni bolnišnice"* ali *"slabo urejeno zdravstvo"*, pojavljajo zlasti v bližnjih, manjših občinah (npr. Dobrna, Polzela). Pomemben segment kritike se nanaša tudi na omejeno stanovanjsko ponudbo, pomanjkanje večjih izobraževalnih ustanov in na občutek, da Velenje kljub urbanosti ni v vseh pogledih varno mesto.

Spodaj so predstavljeni trije najpogostejši negativni komentarji po posamezni občini in skupno v regiji:

Tabela: Najpogostejši negativni komentarji po občinah

Občina	Komentar 1	Komentar 2	Komentar 3
Dobrna	Slabe ceste	Preveč tujcev	Ni bolnišnice

Občina	Komentar 1	Komentar 2	Komentar 3
Mislinja	Pomanjkanje parkirnih mest	Slabe ceste	Premalo izobraževalnih institucij
Polzela	Pomanjkanje parkirnih mest	Slabe ceste	Preveč priseljencev
Slovenj Gradec	Slabe ceste	Moti me smrad (premog)	Gneča, preveč ljudi
Šoštanj	Pogrešam prostore za druženje mladih	Slabe ceste	Premalo nočnega življenja
Žalec	Slabe ceste	Zrak (slab vonj)	Preveč tujcev
SKUPAJ	Slabe ceste	Preveč tujcev	Pomanjkanje parkirnih mest

Kljub kritikam pa so v odprtih odgovorih pogosto prisotne tudi pozitivne ocene razvoja, kot na primer pohvale za urejenost okolja, kulturno dogajanje, infrastrukturo, dostopnost in predvsem turistično ponudbo. Te zaznave so bile podrobneje predstavljene že v prejšnjem razdelku, v tem poglavju pa jih lahko razumemo kot kontra-pozicijo pogostim negativnim ocenam: Velenje je urejeno, toda cestno dotrajano; zanimivo, a jezikovno raznoliko; odprto, a premalo povezano z manjšimi občinami.

Te kontradikcije potrjujejo kompleksno podobo Velenja v očeh njegovega regijskega okolja in hkrati poudarjajo nujnost boljše komunikacije z zalednimi občinami, jasne identitete mesta in bolj celovitega pristopa k urbanemu in socialnemu načrtovanju.

3.3.4 V čem je Velenje najboljše – zaznani razvojni potenciali

Vprašanje o tem, *v čem je oziroma bi lahko bila občina Velenje najboljša*, je anketirancem omogočilo razmislek o prihodnosti mesta skozi prizmo svojih potreb, izkušenj in zaznav. V odgovorih izstopajo štirje glavni razvojni stebri, ki jih sosednje občine prepoznavajo kot ključne za prihodnost Velenja: turizem, industrija, energetika in kulturni ter športni dogodki.

Skoraj v vseh občinah se turizem pojavi kot prvi ali drugi najpogostejši odgovor. To nakazuje, da je Velenje že utrjeno prepoznavno po svoji naravni in urbani krajini, Velenjskem jezeru, Vista parku, festivalskih dogodkih in muzejski ponudbi. Anketirani zaznavajo potencial v razvoju dodatnih vsebin za različne ciljne skupine (družine, mladi, starejši), pa tudi v širjenju spremljevalnih dejavnosti, kot so nastanitve, kulinarika in vodenje po dediščini.

Poleg turizma je pogosto izpostavljena tudi industrijska moč občine, kar vključuje tako preteklost (Gorenje, premogovništvo) kot nove priložnosti (tehnološki razvoj, prestrukturiranje energetike). Energetika se pojavlja kot izraz nadaljnje identitete mesta – vključno s preходом v obnovljive vire, trajnostno upravljanje virov in inovativne pristope, kot je preobrazba Termoelektrarne Šoštanj (TEŠ).

Spodnja tabela prikazuje tri najpogostejše zaznane prednosti oz. razvojne potenciale po posamezni občini in skupno:

Tabela: V čem bi lahko bila občina Velenje najboljša – komentarji po občinah

Občina	Komentar 1	Komentar 2	Komentar 3
Dobrna	Turizem	Industrija	Energetika
Mislinja	Turizem	Privabiti tuje investitorje	Izboljšati ceste

Občina	Komentar 1	Komentar 2	Komentar 3
Polzela	Turizem	Industrija	Prireditve, festivali
Slovenj Gradec	Turizem	Festivali	Bela tehnika
Šoštanj	Turizem	Šport	Trajnostni razvoj in ekologija
Žalec	Turizem	Premogovništvo	Energetika
SKUPAJ	Turizem	Industrija	Energetika

Poudarjeno zaupanje v razvojni potencial turizma in industrije kaže na visoka pričakovanja, da bo Velenje tudi po koncu rudarske in energetske tranzicije ostalo pomembno regijsko središče. Hkrati je zaznati potrebo po bolj jasni dolgoročni strategiji, ki bo znala povezati naravne danosti, gospodarsko dediščino in sodobne trajnostne trende v koherentno celoto. S takšnim pristopom bi lahko Velenje okrepilo svojo vlogo kot zgled uspešnega regionalnega prestrukturiranja in laboratorij dobrih praks za druga slovenska mesta v tranziciji.

3.3.5 Razlogi za obisk občine Velenje

Eden ključnih kazalnikov regionalne privlačnosti mesta je pogostost in namen obiskov prebivalcev iz okoliških občin. Anketiranci so imeli možnost navesti razloge, zaradi katerih najpogosteje obiščejo občino Velenje. Rezultati kažejo, da se Velenje uveljavlja kot regionalno središče storitev, rekreacije in vsakdanjih opravkov, saj prevladujejo motivi, ki so neposredno povezani z osnovnimi potrebami in kakovostjo življenja.

Najpogosteje omenjeni razlog za obisk Velenja je nakupovanje, ki je na prvem mestu v štirih od šestih občin. To potrjuje vlogo Velenja kot pomembnega trgovskega središča regije, ki z nakupovalnimi centri, dostopnostjo in ponudbo privablja prebivalce tudi iz bolj oddaljenih krajev.

Na drugem mestu po pogostosti izstopa rekreacija na in ob jezeru, kar potrjuje turistično-rekreativno funkcijo Velenja. Velenjsko jezero je prepoznano kot kakovostna destinacija za prosti čas, kar dodatno utrjuje pozitivne zaznave o mestni urejenosti in zelenih površinah.

Na tretjem mestu je večkrat naveden razlog obiski (sorodnikov, prijateljev) ali obisk restavracije/bar, kar kaže na socialno in kulturno integriranost Velenja v širši prostor. S tem Velenje ne opravlja le gospodarsko-funkcionalne vloge, temveč tudi povezovalno družbeno vlogo v regiji.

Spodnja tabela prikazuje tri najpogostejše razloge za obisk občine Velenje po posameznih občinah ter skupno:

Tabela: Najpogostejši razlogi za obisk občine Velenje po občinah

Občina	Komentar 1	Komentar 2	Komentar 3
Dobrna	Po nakupih	Rekreacija na in ob jezeru	Obisk restavracije/bar
Mislinja	Po nakupih	V službo	Obisk restavracije/bar
Polzela	V trgovino	Rekreacija na in ob jezeru	Obiski
Slovenj Gradec	Po nakupih	Rekreacija na in ob jezeru	Restavracije in bari
Šoštanj	Po nakupih	Rekreacija na in ob jezeru	Obiski
Žalec	Rekreacija na in ob jezeru	Po nakupih	Obiski

Občina	Komentar 1	Komentar 2	Komentar 3
SKUPAJ	Po nakupih	Rekreacija na in ob jezeru	Obiski

Ti podatki potrjujejo, da je Velenje za sosednje občine hkrati nakupovalna destinacija, prostor za sprostitev, in socialno stičišče. Pomembno je poudariti, da so to oblike vsakdanjih interakcij, ki ustvarjajo mehke oblike regionalne integracije, krepijo izkušnjo občine Velenje kot odprtega in dostopnega mesta ter utrjujejo njeno simbolno in funkcionalno središčno vlogo v širšem prostoru.

Sklepni povzetek poglavja 3.3

Analiza zaznav občine Velenje v sosednjih občinah razkriva večdimenzionalno podobo mesta v regijskem prostoru. Velenje je v zavesti prebivalcev iz okolice prepoznano kot funkcionalno, relativno dobro razvito in privlačno urbano središče, zlasti na področju trgovine, turizma in rekreacije. Skupna ocena kakovosti bivanja je pozitivna (3,69), še višja pa je ocena turistične ponudbe (3,96), kar kaže na jasno izražene potenciale za nadaljnji razvoj v tej smeri.

Kvalitativni komentarji izpostavljajo tako močna področja (npr. jezero, dogodki, infrastruktura) kot tudi kritične točke (npr. slaba cestna infrastruktura, pomanjkanje parkirnih mest, prisotnost družbenih napetosti zaradi kulturne raznolikosti). Obenem je turizem nedvomno najpogostejše naveden kot razvojna priložnost, medtem ko so nakupi in rekreacija glavna razloga za obisk mesta.

Spodnja tabela povzema ključne ugotovitve poglavja 3.3:

Tabela: Povzetek zaznav občine Velenje v sosednjih občinah

Vidik	Ključne ugotovitve
Kakovost bivanja	Povprečna ocena: 3,69; najvišje v Polzeli in Šoštanju (3,88)
Turistična ponudba	Povprečna ocena: 3,96; najvišje v Žalcu in Šoštanju (4,21/4,20)
Prednosti (pozitivni komentarji)	Jezero, Vista, festivali, urejenost, dostopnost
Slabosti (negativni komentarji)	Slabe ceste, preveč tujcev, pomanjkanje parkirnih mest
Razvojni potenciali	Turizem, industrija, energetika
Najpogostejši razlogi za obisk	Po nakupih, rekreacija na in ob jezeru, obiski

Poglavje 3.3 dokazuje, da je Velenje v očeh svojih sosedov privlačno, vendar ne brez težav. Poudarek na medobčinskem sodelovanju, infrastrukturi in strateškem razvoju turizma se zdi ključen za utrjevanje njegove vloge regijskega središča tudi v prihodnje.

3.4 Realizacija prejšnje Vizije in strategije (Strateški razvojni dokument mestne občine Velenje 2008-2025) in izhodišča za novo vizijo razvoja

3.4.1 Ključni cilji in usmeritve prejšnjega Strateškega razvojnega dokumenta 2008-2025

Strateški razvojni dokument Mestne občine Velenje za obdobje 2008–2025 je bil zasnovan kot celovit razvojni okvir, katerega temeljni namen je bil izboljšati konkurenčnost občine, omogočiti dolgoročno gospodarsko stabilnost ter hkrati krepiti kakovost bivanja prebivalcev. Dokument je izhajal iz analize razvojnega položaja občine, zaznanih strukturnih primanjkljajev ter razvojnih priložnosti v regionalnem, nacionalnem in evropskem prostoru, pri čemer je posebno pozornost namenjal vključevanju prebivalcev in deležnikov v proces oblikovanja vizije in ciljev razvoja.

Osrednji strateški cilj dokumenta je bil spodbuditi uravnotežen razvoj občine, ki bi temeljil na gospodarski preobrazbi, razvoju znanja in inovativnosti, izboljšanju prometne in komunalne infrastrukture, odgovornem upravljanju prostora in okolja ter krepitvi družbene kohezije. Vizija razvoja do leta 2025 je Velenje opredeljevala kot gospodarsko razvito, infrastrukturno dobro povezano in okoljsko sprejemljivo urbano središče z visoko kakovostjo življenja, ki je privlačno tako za prebivalce kot za obiskovalce in investitorje.

Strateške usmeritve so bile strukturirane v pet vsebinskih stebrov, ki so skupaj tvorili temelj razvojnega modela občine. Na področju gospodarstva je bil poudarek namenjen diverzifikaciji gospodarske strukture, zmanjševanju odvisnosti od velikih industrijskih sistemov, spodbujanju malega in srednjega podjetništva, razvoju dejavnosti z višjo dodano vrednostjo ter krepitvi inovativnosti, raziskav in razvoja. Poseben poudarek je bil namenjen ustvarjanju kakovostnih delovnih mest, razvoju človeških virov ter izboljšanju povezav med gospodarstvom in izobraževalnimi institucijami.

Na področju prometa in infrastrukture so cilji sledili izboljšanju prometne dostopnosti občine, nadgradnji cestnega in javnega prometnega omrežja ter razvoju sodobne komunalne in komunikacijske infrastrukture. Dokument je izpostavljal potrebo po boljši regionalni in medregionalni povezanosti, zmanjševanju prometnih zastojev ter večji varnosti in funkcionalnosti prometnega sistema, ob hkratnem izboljševanju pogojev za pešce in kolesarje.

V okviru stebra okolje in prostor je bil strateški poudarek usmerjen v varstvo okolja, izboljšanje kakovosti zraka, voda in bivalnega okolja ter bolj usklajeno in trajnostno prostorsko načrtovanje. Dokument je izhajal iz zavedanja okoljskih obremenitev, povezanih z energetiko in industrijo, ter poudarjal potrebo po postopnem izboljševanju okoljskih standardov, učinkovitejšem ravnanju z viri in ohranjanju naravnih ter zelenih površin v urbanem prostoru.

Izobraževanje je bilo opredeljeno kot ključen dolgoročni razvojni dejavnik občine. Strateški cilji so vključevali izboljšanje kakovosti izobraževalne infrastrukture, krepitev formalnega in neformalnega izobraževanja, spodbujanje vseživljenjskega učenja ter večjo povezanost izobraževalnega sistema z razvojnimi potrebami gospodarstva in lokalnega okolja. Poseben poudarek je bil namenjen mladim, razvoju kompetenc prihodnosti in zadrževanju izobraženega kadra v občini.

Na področju kakovosti življenja so bile strateške usmeritve usmerjene v krepitev socialne varnosti, dostopnosti javnih storitev, kulturnega in športnega udejstvovanja ter izboljšanje bivalnega okolja. Dokument je poudarjal pomen družbene povezanosti, medgeneracijskega sodelovanja, kulturne identitete in varnosti, ob hkratnem razvoju urbanih vsebin, ki prispevajo k privlačnosti mesta.

Celoten strateški razvojni dokument 2008–2025 je temeljil na načelu celostnega pristopa, ki povezuje gospodarski, prostorski, okoljski in družbeni razvoj ter vzpostavlja jasno povezavo med vizijo, strateškimi cilji, operativnimi programi in projekti. Vzpostavitev sistema kazalnikov za spremljanje izvajanja strategije je predstavljala pomemben element dokumenta, saj je omogočala sprotno spremljanje napredka in prilagajanje razvojnih usmeritev glede na dejanske razmere in dosežene rezultate.

3.4.2 Pregled doseženih rezultatov in izvedenih ukrepov

Izvajanje stare Strategije razvojnih ciljev Mestne občine Velenje za obdobje 2008–2025 je v zadnjih letih prineslo vrsto konkretnih projektov in ukrepov, ki so prispevali k izboljšanju kakovosti življenja, razvoju infrastrukture, podpori gospodarstvu, socialni vključenosti prebivalcev ter trajnostnemu razvoju mesta. V občini se projekti izvajajo s pomočjo občinskega proračuna, republiških sredstev ter vse večjega deleža sofinanciranja iz evropskih virov, kar kaže na aktivno uporabo zunanjih finančnih instrumentov pri uresničevanju strateških ciljev .

Na področju gospodarskega razvoja in podjetništva izpostavlja Mestna občina Velenje gradnjo Tehnološkega parka Velenje – TecHub, sodobnega objekta inovacij in tehnološkega razvoja, ki bo po zaključku gradnje nadgradil pogoje za razvoj inovativnih podjetij ter nastanek več novih delovnih mest in privabljanje investicij . Prav tako občina nadaljuje razvoj poslovnih con, kot je Poslovna cona Pesje – vzhod, s čimer spodbuja rast lokalnega gospodarstva in rabo degradiranih območij za namene gospodarske rabe .

Na področju javne infrastrukture in kakovosti prostora so bili izvedeni ali so v teku ključni urbanistični in komunalni projekti, kot je prenova mestnega središča – Cankarjeve ceste, namenjena trajnostni mobilnosti, izboljšanju prometne in javne infrastrukture ter večji dostopnosti prostora za vse uporabnike . Občina prav tako izvaja obsežne investicije v izboljšanje sistema daljinskega ogrevanja Šaleške doline z namenom povečanja energetske učinkovitosti in zmanjševanja izpustov toplogrednih plinov .

Rezultati vlaganj občine v obnovo in izgradnjo javnih objektov kažejo na širše učinke v lokalnem sektorju storitev in infrastrukture. V letu 2024 je bil zaključen obsežen investicijski cikel, ki je med drugim vključeval dozidavo Centra za vzgojo, izobraževanje in usposabljanje Velenje, ureditev večgeneracijskega parka Lipa ter sanacijo komunalne infrastrukture in vzpostavil skoraj popolne pokritosti občine s pitno vodo .

Na področju socialne vključenosti so bili izvedeni ukrepi blažitve socialnih in energetskih stisk občanov, kot so subvencije za zmanjšanje porabe toplote ter izredna socialna pomoč za plačilo življenjskih stroškov, kar je prispevalo k izboljšanju socialne varnosti prebivalcev .

Na področju turizma in promocije mesta so bile izvedene različne aktivnosti za spodbujanje trajnostnih oblik turizma, urejanje turistične infrastrukture ob Velenjskem jezeru ter podpora

prostovoljskim in turističnim organizacijam, s čimer se povečuje prepoznavnost destinacije in vključevanje lokalnih deležnikov v razvoj turistične ponudbe .

Občina je bila tudi prepoznana na mednarodni ravni, kot na primer z Evropsko nagrado Green Leaf 2024, kar odraža prizadevanja za trajnostno urbano preobrazbo in zmanjševanje okoljskih obremenitev ter krepí ugled mesta kot primer dobre prakse pri zeleni tranziciji .

Skupni učinek izvedenih projektov in ukrepov kaže, da je Mestna občina Velenje v obdobju izvajanja stare strategije uspešno naslovila številne razvojne izzive, pri čemer se je kakovost življenja prebivalcev izboljšala, lokalno gospodarstvo okrepilo in občina postavila temelje za prihodnjo trajnostno rast in razvoj, kar predstavljajo pomembna izhodišča za oblikovanje vizije in strateških ciljev novega dokumenta VIS do leta 2040.

3.4.3 Glavne omejitve in izzivi pri izvajanju

Kljub številnim doseženim rezultatom se je pri izvajanju Strateškega razvojnega dokumenta Mestne občine Velenje za obdobje 2008–2025 pokazalo več omejitev in izzivov, ki so vplivali na dinamiko, obseg in učinkovitost uresničevanja zastavljenih ciljev. Večina teh izzivov je bila povezana s širšimi sistemskimi, gospodarskimi in institucionalnimi okoliščinami ter ni izvirala iz same vsebine strategije, temveč iz spremenjenih razvojnih pogojev v daljšem časovnem obdobju.

Ena ključnih omejitev je bila dolgotrajna gospodarska in strukturna preobrazba Šaleške doline, ki je bila močno zaznamovana z zgodovinsko vlogo energetike in industrije. Postopno prilagajanje na nove gospodarske razmere, diverzifikacija gospodarske strukture in razvoj dejavnosti z višjo dodano vrednostjo so zahtevali več časa, finančnih sredstev in institucionalne podpore, kot je bilo prvotno predvideno. Posledično so se nekateri razvojni premiki uresničevali počasneje, kot je bilo načrtovano.

Pomemben izziv je predstavljala tudi omejena finančna kapaciteta občinskega proračuna v posameznih obdobjih, zlasti v času gospodarskih kriz in povečane negotovosti na nacionalni ravni. To je vplivalo na možnost sočasnega izvajanja večjih investicijskih projektov ter zahtevalo postopno fazno izvedbo ali prilagajanje obsega posameznih ukrepov. Odvisnost od zunanjih virov financiranja, predvsem državnih in evropskih sredstev, je dodatno pogojevala časovno dinamiko izvajanja projektov.

Na področju prostorskega razvoja in infrastrukture so se kot omejitve izkazali dolgotrajni postopki umeščanja projektov v prostor, kompleksni postopki pridobivanja soglasij ter usklajevanja z različnimi nosilci urejanja prostora. Ti postopki so pogosto podaljšali čas priprave in izvedbe projektov ter zahtevali dodatna strokovna in organizacijska prizadevanja.

Izzive je predstavljalo tudi usklajevanje strateških ciljev na lokalni ravni z nacionalnimi politikami in zakonodajnimi spremembami, ki so se v obdobju izvajanja strategije večkrat spreminjale. Spremembe zakonodajnega okvira, zlasti na področju energetike, okolja, prostorskega načrtovanja in javnih financ, so zahtevale sprotno prilagajanje razvojnih pristopov in projektnih rešitev.

Na področju družbenega razvoja in vključevanja prebivalcev se je pokazalo, da dolgoročne razvojne spremembe zahtevajo stalno komunikacijo, sodelovanje in krepitev zaupanja med

občino, prebivalci in drugimi deležniki. Različna pričakovanja, interesi in stopnje pripravljenosti na spremembe so v posameznih primerih vplivali na hitrost sprejemanja in uresničevanja razvojnih odločitev.

Pomemben izziv je predstavljala tudi omejena sistematičnost spremljanja in vrednotenja izvajanja strategije v celotnem obdobju njenega trajanja. Čeprav so bili vzpostavljeni osnovni kazalniki in mehanizmi spremljanja, se je skozi prakso pokazala potreba po bolj integriranem, preglednem in digitalno podprtem sistemu spremljanja, ki bi omogočal bolj pravočasno prilagajanje ukrepov in večjo preglednost doseženih rezultatov.

Navedene omejitve in izzivi so pomembno prispevali k razumevanju dejanskih pogojev izvajanja strateških dokumentov na lokalni ravni ter predstavljajo dragocena izhodišča za nadgradnjo pristopov, orodij in upravljavskih mehanizmov v novi Strategiji VIS do leta 2040.

3.4.4 Ključne izkušnje in izhodišča za oblikovanje Vizije 2040

Izkušnje, pridobljene v obdobju izvajanja Strateškega razvojnega dokumenta Mestne občine Velenje 2008–2025, predstavljajo pomembno izhodišče za oblikovanje nove Vizije razvoja do leta 2040. Analiza doseženih rezultatov, identificiranih omejitev in sistemskih izzivov je pokazala, da dolgoročni razvoj občine zahteva celostni, prilagodljiv in na podatkih temelječ pristop, ki presega sektorsko razmišljanje in omogoča učinkovito povezovanje različnih razvojnih področij.

Ena ključnih izkušenj preteklega obdobja je pomen jasne in dolgoročno usmerjene vizije, ki služi kot skupni referenčni okvir za strateške cilje, ukrepe in projekte ter hkrati omogoča prilagajanje nepredvidenim spremembam v gospodarskem, okoljskem in družbenem okolju. Vizija mora biti dovolj ambiciozna, da spodbuja razvojne premike, vendar hkrati dovolj realna in operativna, da omogoča postopno uresničevanje ciljev v okviru razpoložljivih virov.

Izvajanje prejšnje strategije je jasno pokazalo tudi potrebo po večji integraciji razvojnih politik, zlasti na presečišču gospodarstva, prostora, energetike, mobilnosti, okolja in družbenega razvoja. Razdrobljenost ukrepov in omejena medsebojna povezanost posameznih področij sta v določenih primerih zmanjšali sinergijske učinke projektov. Nova vizija zato izhaja iz načela celostnega razvoja, ki povezuje posamezne vsebinske stebre v enoten razvojni model občine.

Pomembno izhodišče za Vizijo 2040 predstavlja tudi spoznanje o nujnosti dolgoročne gospodarske preobrazbe, ki temelji na znanju, inovativnosti, trajnostnih dejavnostih in razvoju delovnih mest z višjo dodano vrednostjo. Preteklo obdobje je potrdilo, da gospodarski razvoj ni zgolj vprašanje investicij v infrastrukturo, temveč zahteva sočasno vlaganje v človeške vire, podporno podjetniško okolje, povezovanje z izobraževalnimi in raziskovalnimi institucijami ter ustvarjanje privlačnega bivalnega okolja.

Na področju okolja in prostora so izkušnje poudarile pomen pravočasnega in sistematičnega prilagajanja na podnebne spremembe ter prehoda v nizkoogljično in energetske učinkovito lokalno okolje. Okoljski izzivi, s katerimi se je občina soočala v preteklosti, so dodatno okrepili zavedanje, da trajnostni razvoj ni dodaten, temveč osrednji razvojni cilj, ki mora biti vključen v vse strateške odločitve in projekte.

Preteklo obdobje je prav tako pokazalo, da dolgoročni razvoj ni mogoč brez aktivnega vključevanja prebivalcev, civilne družbe, gospodarstva in drugih deležnikov. Vključevanje javnosti v proces oblikovanja nove Vizije 2040 tako temelji na izkušnjah sodelovalnih pristopov, uporabljenih pri prejšnji strategiji, ter na nadgradnji mehanizmov dialoga, transparentnosti in soustvarjanja razvojnih rešitev.

Pomembno izhodišče za novo vizijo predstavlja tudi potreba po izboljšanem sistemu spremljanja in vrednotenja izvajanja strategije. Izkušnje preteklega obdobja so pokazale, da učinkovito upravljanje razvoja zahteva jasne cilje, merljive kazalnike, redno poročanje ter digitalno podprta orodja, ki omogočajo pravočasno zaznavanje odstopanj in prilagajanje ukrepov.

Na podlagi navedenih izkušenj nova Vizija razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 izhaja iz načel trajnostnosti, odpornosti, vključenosti in inovativnosti ter predstavlja nadgradnjo preteklih razvojnih usmeritev. Vizija 2040 ne pomeni prekinitve s preteklimi prizadevanji, temveč njihovo vsebinsko in metodološko nadgradnjo, prilagojeno sodobnim razvojnim izzivom in priložnostim v lokalnem, nacionalnem in evropskem prostoru.

4. VIZIJA RAZVOJA MESTNE OBČINE VELENJE DO LETA 2040

Namen poglavja

Poglavje 4 predstavlja osrednji strateški del dokumenta in opredeljuje ključne razvojne usmeritve, strateške stebre ter dolgoročne cilje Mestne občine Velenje do leta 2040. Na podlagi predhodnih analiz stanja ter zaznanih vrednot in pričakovanj prebivalcev oblikuje strukturiran okvir razvojnih prioritet, ki povezujejo gospodarske, prostorske, okoljske in družbene vidike razvoja. Namen poglavja je podati jasno, celovito in usklajeno strateško podlago za načrtovanje ukrepov, projektov in politik, ki bodo usmerjali trajnostni, vključujoči in razvojno uravnotežen razvoj občine.

Poglavje o viziji razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 predstavlja ključno programsko izhodišče celotnega razvojnega dokumenta VIS MO Velenje. Vizija je zasnovana na poglobljeni sintezi treh medsebojno dopolnjujočih stebrov: (1) strateških dokumentov evropske, nacionalne, regionalne in lokalne ravni, (2) empiričnih vpogledov iz izvedene ankete med prebivalci Velenja ter (3) vrednot in predlogov, izraženih na delavnicah z nadpovprečno angažiranimi občani. Ta trojni okvir omogoča, da vizija ni le politična izjava ali normativni ideal, temveč realističen in operativen kompas za strateške usmeritve občine v naslednjih petnajstih letih.

Mestna občina Velenje se nahaja v prelomnem zgodovinskem trenutku. Proces opuščanja premogovništva ter energetske tranzicije zahteva prestrukturiranje lokalnega gospodarstva, prostorskih rešitev in družbene infrastrukture. Hkrati pa evropski in nacionalni programi – kot so Zeleni dogovor, Sklad za pravični prehod, NOO in S5 – občini ponujajo pomembne razvojne priložnosti. Te so še posebej izrazite na področjih digitalizacije, zelene preobrazbe, podjetništva, kulture in turizma.

V takšnem okolju postaja oblikovanje dolgoročne razvojne vizije ne le formalna zahteva, temveč nujen korak k strateškemu usklajevanju vseh razvojnih virov in potencialov. Vizija, kot bo predstavljena v nadaljevanju, ne izhaja le iz strokovnih analiz in političnih ciljev, temveč tudi iz pričakovanj občanov in občank – kot jih izražajo v anketah, delavnicah in komentarjih. S tem poglavjem se vzpostavlja temeljna smer, v katero bo občina usmerjala svoje prostorske, gospodarske, socialne in institucionalne politike do leta 2040.

4.1 Oblikovanje vizije: izhodišča, metode in viri

Vizija razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 temelji na širokem in večplastnem naboru izhodišč, ki povezujejo strateške dokumente, empirične podatke in sodelovanje lokalne skupnosti. Proces oblikovanja vizije ni potekal zgolj kot administrativna naloga, temveč kot strukturiran in transparenten postopek, ki upošteva kompleksnost izzivov, s katerimi se občina sooča ob prehodu v post-premogovno obdobje.

Izhodišča za oblikovanje vizije

Izhodišča za oblikovanje vizije so bila oblikovana na podlagi naslednjih treh ključnih ravni:

- **Strateška analiza razvojnih dokumentov:** S celovito analizo evropskih (npr. Zeleni dogovor, VFO, Next Generation EU), nacionalnih (npr. NOO, S5, SRS2030, OdSPRS) in regionalnih (RRP Savinjske regije, ONPP SAŠA) dokumentov so bile opredeljene ključne usmeritve, ki določajo razvojne možnosti in omejitve za MO Velenje. Dodatno so bili vključeni vsi aktualni lokalni strateški dokumenti po petih vsebinskih stebrih VIS (gospodarstvo, promet, okolje, izobraževanje, kakovost življenja).
- **Empirična analiza mnenj prebivalcev:** Leta 2025 izvedena anketa med 588 občani iz vseh krajevnih skupnosti in mestnih četrti je podala jasen vpogled v zaznave, prioritete in razvojna pričakovanja različnih starostnih in družbenih skupin. Anketirani so izpostavili kot ključne vrednote kakovosti bivanja urejeno infrastrukturo, dostopnost zdravstvene oskrbe, varnost, zaposlitev v bližini doma, stanovanjsko dostopnost in socialno povezanost.

- Delavnice z nadpovprečno angažiranimi prebivalci: V okviru projekta VIS MO Velenje je bilo izvedenih več strukturiranih delavnic (maj 2025), v katerih so sodelovali predstavniki različnih generacij in lokalnih okolij. Skupaj z dodatnim kvalitativnim vprašalnikom (n = 175) so oblikovali vrednotni kompas in predloge za vsebinske razvojne prioritete občine do leta 2040. V ospredje so postavili tehnološki razvoj, okoljsko odgovornost, družbeno vključenost, povezovanje znotraj občine in navzven ter skrb za medgeneracijsko kohezijo.

Metodološki pristop

Proces oblikovanja vizije je temeljil na kombinaciji:

- pregledna **analiza** strateških dokumentov na vseh ravneh,
- kvantitativnih metod z uporabo strukturirane ankete med občani,
- kvalitativnih metod (delavnice, fokusne skupine, odprti odgovori) za zajem vrednot in zaznav,
- komparativne analize zaznav v sosednjih občinah (npr. Šoštanj, Polzela, Žalec) kot dopolnilne perspektive regionalne umeščenosti MO Velenje.

Vizija je tako rezultat systemskega, vključujočega in strokovno utemeljenega procesa, v katerem so se medsebojno prepletali »zgoraj-navzdol« strateški okviri in »od spodaj-navzgor« izražena pričakovanja prebivalcev. Njena posebna vrednost je v tem, da ne izhaja le iz razvojnih dokumentov, temveč tudi iz konkretnih življenjskih izkušenj, skrbi in ambicij ljudi, ki v občini živijo in ustvarjajo.

4.2 Skupna vizija občine – sinteza vrednot in razvojnih smeri

Vizija razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 izhaja iz prepričanja, da mora lokalni razvoj temeljiti na povezovanju skupnostnih vrednot, dolgoročnih strateških usmeritev in dejanskih razvojnih potencialov. Oblikovana je bila s pomočjo obsežnega procesa sodelovanja občanov, ki je združil strokovna izhodišča in pričakovanja občank in občanov. Vizija ni zgolj deklarativna, temveč operativno zasnovana usmeritev, ki omogoča strateško vodenje občine v kontekstu zelenega, digitalnega in vključujočega prehoda. Osrednja vizijska izjava je naslednja:

»Velenje 2040 – pametna, zelena in vključujoča občina znanja in solidarnosti, ki s trajnostnim gospodarstvom, digitalno preobrazbo in povezano skupnostjo zagotavlja visoko kakovost življenja za vse generacije.«

Ta izjava povzema ključna razvojna načela, ki izhajajo iz vseh treh analitičnih stebrov – strateške dokumentacije, empiričnih raziskav in procesov vključevanja. Zajemajo pet temeljnih razvojnih dimenzij:

1. Pametno mesto znanja in inovacij

- Poudarek na razvoju digitalne infrastrukture, pametnih mestnih rešitev in podpornega okolja za inovacije;

- Nadaljnji razvoj, nadgradnja in vsebinsko povezovanje obstoječe podjetniške infrastrukture, vključno s podjetniškimi inkubatorji (Stara elektrarna – Center prihodnosti, TecHub), PC Standard, poslovno cono Stara vas, poslovno cono Pesje ter drugimi poslovnimi conami v Mestni občini Velenje.
- Krepitev sodelovanja z izobraževalnimi ustanovami ter privabljanje in zadrževanje talentov.

Vizija vključuje tehnološki preboj kot odziv na industrijsko tranzicijo in kot temelj prihodnje konkurenčnosti.

2. Zelena, energetska učinkovita in podnebno odgovorna skupnost

- Zavezanost ciljem podnebne nevtralnosti, energetske prenovi, krožnemu gospodarstvu in varovanju naravnih virov;
- Ohranjanje in zaščita jezer, rek, gozdov in zelenih površin ter čistega zraka;
- Uporaba obnovljivih virov energije in lokalnih trajnostnih virov;
- Nadaljnji razvoj trajnostne mobilnosti;
- Spodbujanje lokalne samooskrbe.

Vrednote trajnosti in okoljske pravičnosti so med najbolj izraženimi med prebivalci (npr. čisti zrak, naravna ravnovesja, zaščita pred prekomerno pozidavo).

3. Kakovost bivanja za vse generacije

- Zagotavljanje kakovostnih in dostopnih zdravstvenih storitev na primarni ravni kot temeljnega elementa socialne varnosti in kakovosti bivanja.
- Razvoj celostnih socialnih programov ter krepitev medgeneracijskega sodelovanja kot nosilnega elementa povezane in solidarne lokalne skupnosti.
- Razvoj dostopne in uravnotežene stanovanjske politike, vključno z gradnjo stanovanj, prilagojenih potrebam mladih, družin in starejših.
- Spodbujanje aktivne participacije mladih in ranljivih skupin prebivalcev v lokalnem odločanju, z namenom krepitev vključenosti, soustvarjanja politik in demokratične kulture.
- Krepitev skrbi za starejše ter zagotavljanje dostopnih in kakovostnih storitev na področju predšolske vzgoje in osnovnega izobraževanja, kot ključnih podpornih sistemov za družine in skupnost.
- Zagotavljanje varnosti prebivalcev z razvojem preventivnih programov, urejanjem varnega bivalnega okolja ter krepitev sodelovanja med lokalno skupnostjo in pristojnimi institucijami.
- Zagotavljanje občutka varnosti, pripadnosti in dostojnega življenja je temelj dolgoročne stabilnosti občine.

4. Regijsko odprta in notranje povezana občina

- Povečanje prometne povezanosti znotraj občine in do drugih središč (Celje, SAŠA regija), vključno s povečanjem javnega medkrajnega prevoza;
- Povečanje dostopnosti do digitalne infrastrukture in razvoj digitalnih storitev;
- Povezovanje z bližnjimi občinami prek skupnih projektov, zlasti na področju mobilnosti, turizma in kulture;

- Notranja povezanost krajevnih skupnosti, zmanjševanje občutka zapostavljenosti.

Zunanja in notranja povezanost je bistvena za funkcionalno in simbolno enotnost urbanega okolja.

5. Kreativna in identitetno močna občina

- Ohranitev kulturne dediščine in njena vključitev v sodobne razvojne projekte;
- Krepitev kulturne in turistične ponudbe, temelječe na lokalnih zgodbah in simbolih (npr. rudarska identiteta, festivalska scena, Velenjsko jezero);
- Spodbujanje kulturno-kreativnega podjetništva kot sestavnega dela lokalne ekonomije.
- Spodbujanje kreativnosti s poudarkom na mladih.

Lokalna identiteta, povezana s krajem, zgodovino in ustvarjalnostjo, predstavlja pomemben socialni kapital prihodnjega razvoja.

Vizija Velenja do leta 2040 je torej sinteza – ni enodimenzionalna, temveč večsmerna in celostna. Je usklajena z evropskimi cilji (zeleni dogovor, digitalna Evropa), nacionalnimi strategijami (S5, NOO, SRS2030) ter lokalnimi pričakovanji ljudi, ki si želijo razvoj, ki bo pravičen, dostopen in dolgoročno stabilen.

4.3 Povezanost vizije z evropskimi, nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi dokumenti

Vizija razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 je oblikovana v zavestnem dialogu s ključnimi strateškimi dokumenti na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Njena umeščenost v širši strateški kontekst ni zgolj formalna, temveč vsebinska, saj izhaja iz skupnih razvojnih usmeritev, ciljev in vrednot, ki zaznamujejo sodobne pristope k trajnostnemu, vključujočemu in dolgoročnemu razvoju lokalnih skupnosti.

Takšna usklajenost omogoča, da se razvojne usmeritve Mestne občine Velenje načrtujejo in izvajajo na način, ki je skladen s širšimi razvojnimi politikami ter hkrati prilagojen lokalnim potrebam in zmogljivostim. Vizija tako deluje kot povezovalni okvir, ki podpira stabilnost razvojnega načrtovanja, krepi koherentnost posameznih politik in omogoča postopno uresničevanje dolgoročnih ciljev v sodelovanju z različnimi deležniki na vseh ravneh upravljanja.

Usklajenost z evropskimi strateškimi okviri

Vizija razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 je vsebinsko usklajena s ključnimi strateškimi usmeritvami Evropske unije za programsko obdobje 2021–2027 in dolgoročnimi cilji po letu 2030. Usklajenost se odraža v skupnih vrednotah in razvojnih prioritetah, zlasti na področjih trajnostnega razvoja, podnebne odgovornosti, digitalne preobrazbe ter krepitve družbene vključenosti in odpornosti lokalnih skupnosti.

- Evropski zeleni dogovor kot osrednji strateški okvir Evropske unije postavlja cilj podnebne nevtralnosti do leta 2050 ter spodbuja celostne pristope k varovanju okolja, trajnostni rabi virov in pravičnemu prehodu. Razvojna vizija Mestne občine Velenje se s poudarkom na trajnostnem razvoju, postopnem zmanjševanju okoljskih obremenitev,

odgovorni rabi prostora in izboljševanju kakovosti bivanja umešča v ta vrednostni in vsebinski okvir.

- Sklad za pravični prehod (SPP) prepozna SAŠA regijo kot območje, ki se sooča z izrazitimi strukturnimi izzivi preobrazbe. Vizija Velenja 2040 se s svojo usmeritvijo v dolgoročno socialno, gospodarsko in okoljsko vzdržnost ter v krepitev odpornosti lokalne skupnosti vsebinsko povezuje s cilji pravičnega prehoda, pri čemer ne izpostavlja posameznih projektov, temveč širši razvojni kontekst.
- Pobuda NextGenerationEU in Mehanizem za okrevanje in odpornost (RRF) poudarjata pomen digitalne preobrazbe, institucionalne odpornosti in trajnostne rasti. Ti poudarki se v viziji Mestne občine Velenje odražajo skozi spodbujanje digitalnih kompetenc, podporo pametnim rešitvam v javnih storitvah ter krepitev prilagodljivosti lokalnega okolja na družbene, gospodarske in tehnološke spremembe.
- Cilji kohezijske politike Evropske unije (2021–2027) ter strateške usmeritve za naslednja programska obdobja po letu 2027, zlasti poudarki na pametni specializaciji, podnebni odpornosti, teritorialni koheziji in večji vlogi lokalnih skupnosti pri oblikovanju razvojnih politik, so skladni z vizijo razvoja Velenja kot tehnološko napredne, okoljsko odgovorne in socialno vključujoče skupnosti. Vizija s tem presega zgolj kratkoročne programske okvire in se umešča v dolgoročno razvojno perspektivo, ki omogoča postopno prilagajanje prihodnjim evropskim razvojnim prioritetam.

Skladnost z nacionalnimi strateškimi dokumenti

Vizija razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 je vsebinsko usklajena s ključnimi nacionalnimi strateškimi dokumenti Republike Slovenije, ki določajo razvojne usmeritve do leta 2030 ter dolgoročne cilje do sredine stoletja. Usklajenost se kaže v skupnih razvojnih prioritetah, ki naslavljajo trajnostni razvoj, digitalno preobrazbo, socialno vključenost in krepitev odpornosti lokalnih skupnosti.

- Načrt za okrevanje in odpornost (NOO) poudarja zeleni in digitalni prehod, krepitev odpornosti ter razvoj znanj in kompetenc. Vizija Mestne občine Velenje se s svojo usmeritvijo v trajnostni razvoj, podporo digitalnim rešitvam in izboljševanje prilagodljivosti lokalnega okolja vsebinsko umešča v ta strateški okvir, pri čemer ohranja dolgoročno perspektivo, ki presega časovni horizont posameznih ukrepov.
- Strategija pametne specializacije (S5) opredeljuje prednostna področja razvoja, kot so pametne skupnosti, napredne tehnologije in trajnostne rešitve. Razvojna vizija Velenja se z usmeritvijo v inovativne pristope, uporabo znanja in tehnološki razvoj ter povezovanje različnih sektorjev umešča v logiko pametne specializacije, brez vezave na posamezne projekte ali dejavnosti.
- Strategija razvoja Slovenije 2030 (SRS 2030) kot temeljni razvojni dokument države postavlja v ospredje visoko kakovost življenja, vključujoče gospodarstvo in odgovorno ravnanje z okoljem. Ti cilji so neposredno odraženi v viziji razvoja Mestne občine Velenje, ki poudarja izboljševanje bivalnih pogojev, družbeno kohezijo in trajnostno upravljanje prostora in virov.
- Celoviti nacionalni energetske in podnebni načrt (NEPN) ter Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja (ReNPVO 2020–2030) usmerjata razvoj v energetske učinkovitost, zmanjševanje emisij, trajnostno mobilnost in krožno gospodarstvo. Vizija Velenja se s poudarkom na okoljski odgovornosti, postopnem zmanjševanju okoljskih obremenitev in prilagajanju podnebnim spremembam umešča v ta nacionalni okvir.
- Strategija digitalne preobrazbe Slovenije do 2030 in Slovenska industrijska strategija 2021–2030 izpostavljata pomen digitalnih kompetenc, tehnološkega razvoja in

prilagoditve gospodarstva na globalne spremembe. Vizija Mestne občine Velenje te usmeritve povzema skozi poudarek na razvoju znanja, digitalnih spretnosti in inovativnih pristopov, ki podpirajo dolgoročno konkurenčnost in odpornost lokalne skupnosti.

- Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050 predstavlja temeljni nacionalni okvir za dolgoročno upravljanje prostora. Dokument poudarja uravnotežen razvoj poselitve, trajnostno mobilnost, načrtovanje zelene in modre infrastrukture, energetske učinkovitost ter varovanje naravnih virov, kmetijskih in gozdnih zemljišč. Razvojna vizija Mestne občine Velenje s poudarkom na trajnostnem prostorskem razvoju, prenovi urbanih območij, varovanju naravnega okolja ter uravnoteženem razvoju mestnih in podeželskih območij sledi ključnim usmeritvam tega nacionalnega strateškega dokumenta.

Povezava z regionalnimi strateškimi dokumenti Savinjske in SAŠA regije

Vizija razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 je vsebinsko umeščena v regionalni razvojni kontekst Savinjske in SAŠA regije, znotraj katere Velenje predstavlja pomembno urbano, gospodarsko in družbeno središče. Povezanost z regionalnimi strateškimi dokumenti se odraža v skupnih razvojnih ciljih, prioritetah in vrednotah, ki naslavlajo izzive prestrukturiranja, trajnostnega razvoja in krepitve odpornosti regije.

- Regionalni razvojni program (RRP) Savinjske regije 2021–2027 opredeljuje ključne razvojne usmeritve na področjih trajnostnega gospodarskega razvoja, pametne in dostopne infrastrukture, zelenega prehoda ter socialne vključenosti. Vizija Mestne občine Velenje se s poudarkom na izboljševanju kakovosti bivanja, odgovorni rabi prostora, razvoju znanja in vključevanju prebivalcev vsebinsko umešča v ta regionalni okvir ter prispeva k uresničevanju skupnih regionalnih ciljev.
- Območni načrt za pravični prehod SAŠA regije (ONPP SAŠA) predstavlja strateški odziv regije na strukturne spremembe, povezane s preходом v nizkoogljično gospodarstvo. Vizija razvoja Velenja 2040 se z usmeritvijo v dolgoročno socialno, gospodarsko in okoljsko vzdržnost ter v krepitev prilagodljivosti lokalne skupnosti umešča v cilje pravičnega prehoda, pri čemer ne izpostavlja posameznih projektov, temveč širši razvojni kontekst regije.
- Izvedbeni okvir ONPP SAŠA določa operativne mehanizme, faznost in kazalnike za uresničevanje strateških ciljev pravičnega prehoda na regionalni ravni. Vizija Mestne občine Velenje ta okvir upošteva kot referenčno podlago za usklajevanje razvojnih usmeritev in časovnic, ob hkratnem ohranjanju svoje vloge kot dolgoročni, integrativni dokument lokalnega razvoja.
- Strategija lokalnega razvoja za Lokalno akcijsko skupino Zgornje Savinjske in Šaleške doline za programsko obdobje 2021-2027 opredeljuje razvojne usmeritve za podeželska območja z namenom ustvarjanja pogojev za kakovostno, sonaravno in trajnostno vzdržno življenje v Savinjsko-Šaleški regiji in s tem doseganje koncepta pametnih vasi. Osnovni moto je ohranitev vitalnega, poseljenega podeželja, ki omogoča kakovostno bivanje tukaj živečih ljudi in z inovativnimi rešitvami izboljšuje gospodarske, socialne in okoljske izzive našim zanamcem.

Sklepna integracija z lokalnimi strateškimi dokumenti

Vizija razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 temelji na celostnem povezovanju in usklajevanju obstoječih lokalnih strateških dokumentov v enoten razvojni okvir. Projekt VIS MO Velenje 2040 pri tem deluje kot **krovni in integrativni dokument**, ki ne nadomešča posameznih sektorskih strategij, temveč jih vsebinsko povezuje, medsebojno usklajuje in umešča v skupno dolgoročno razvojno perspektivo občine.

V proces oblikovanja vizije so bili vključeni ključni lokalni strateški dokumenti, med drugim Strategija digitalnega razvoja Mestne občine Velenje, Trajnostna urbana strategija 2030, Lokalni energetski koncept (LEK), Akcijski načrt za trajnostno energijo in podnebje (SECAP), Strategija razvoja turizma, Lokalni program kulture ter Strategija enakih možnosti. Ti dokumenti prispevajo k posameznim vsebinskim področjem vizije ter skupaj oblikujejo uravnotežen pristop k prostorskemu, okoljskemu, gospodarskemu in družbenemu razvoju občine.

Dopolnilno vizijo podpirajo tudi usmeritve iz dokumentov, kot so TalentMagnet strategija, lokalni programi na področju mladih ter strateške podlage s področja mobilnosti in vključevanja ranljivih skupin. Njihova vloga v okviru VIS ni operativna, temveč usmerjevalna, saj prispevajo k boljšemu razumevanju potreb različnih ciljnih skupin ter k oblikovanju vključujočega in odzivnega razvojnega okolja.

Vizija Mestne občine Velenje 2040 je s tem umeščena v jasno strukturiran sistem lokalnih razvojnih dokumentov, ki omogoča dolgoročno usklajenost občinskih politik, večjo koherentnost razvojnih usmeritev ter stabilno podlago za sodelovanje z regionalnimi, nacionalnimi in evropskimi partnerji. Takšna integracija krepi legitimnost vizije ter podpira njeno vlogo kot dolgoročnega vodila za razvoj lokalne skupnosti v spreminjajočem se strateškem okolju.

4.4 Vloga vizije pri oblikovanju razvojnih ciljev in ukrepov

Vizija razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 ne predstavlja zgolj strateškega vodila, temveč opravlja ključno funkcijo v strukturiranju operativnega delovanja občine. Njena glavna vloga je v tem, da služi kot temeljna referenčna točka za oblikovanje dolgoročnih ciljev, razvojnih stebrov in konkretnih ukrepov, ki bodo vodili k uresnitvi zaželenega prihodnjega stanja.

Vizija kot programski kompas

Vizija Velenje 2040 je zastavljena tako, da omogoča oblikovanje ciljev na različnih ravneh – strateški, sektorski in operativni. Vsaka od petih osrednjih razvojnih dimenzij vizije (pametna občina, zelena preobrazba, kvaliteta bivanja, povezanost, identiteta) je hkrati tematski steber, znotraj katerega se določajo:

- cilji (npr. izboljšanje dostopnosti do stanovanj za mlade),
- kazalniki uspešnosti (npr. delež obnovljenih degradiranih območij, delež javnih najemnih stanovanj v neprofitni shemi),
- Ukrepi/projekti (npr. oblikovanje občinskega stanovanjskega sklada).

S tem vizija ne ostaja abstrakten dokument, temveč se neposredno preliva v operativne načrte, akcijske strategije in razvojne investicije.

Povezava z razvojnim načrtovanjem

Vloga vizije je dvojna: usmerjevalna in evalvacijska.

- Kot usmerjevalna podlaga omogoča oblikovanje prioriternih vsebin, časovno zaporedje ukrepov, ciljno naravnost programov in teritorialno koncentracijo vlaganj (npr. v podjetniške cone, pametno infrastrukturo, stanovanjska območja).
- Kot evalvacijski okvir pa vizija služi za stalno preverjanje skladnosti predlaganih projektov z dolgoročnimi usmeritvami. V praksi to pomeni, da se vsak nov ukrep, pobuda ali investicija presoja glede na prispevek k uresničevanju ključnih razvojnih smeri, opredeljenih v viziji.

Vloga vizije pri povezovanju deležnikov

Vizija opravlja tudi pomembno integracijsko funkcijo – povezuje različne razvojne akterje (občina, podjetja, izobraževalne ustanove, nevladne organizacije, občani) okrog skupnih ciljev. S tem postaja orodje za usklajevanje interesov, oblikovanje partnerstev in skupno načrtovanje projektov. Proces oblikovanja vizije je sam po sebi ustvaril širok konsenz in občutek pripadnosti, kar povečuje legitimnost ukrepov, ki iz nje izhajajo. Vizija torej ni le rezultat, temveč tudi orodje za trajni strateški dialog med občinsko upravo in lokalno skupnostjo.

Uporaba vizije v programih in strategijah

Vizija Velenje 2040 se bo neposredno uporabljala kot temelj za oblikovanje in nadgradnjo:

- lokalnih izvedbenih strategij (npr. strategija trajnostne mobilnosti, digitalna strategija, strategija stanovanjske politike),
- občinskih prostorskih načrtov (OPN) in njihovih sprememb,
- naložbenih programov (zlasti tistih, ki kandidirajo za sredstva NOO, SPP, ESRR, Interreg ipd.),
- letnih in srednjeročnih razvojnih načrtov, vključno s proračunskimi dokumenti.

S tem vizija pridobi operativno moč, saj vpliva tako na vsebino kot na alokacijo sredstev in institucionalno koordinacijo.

Vizija razvoja MO Velenje do leta 2040 ni zaključen dokument, temveč živi strateški okvir, ki se vgrajuje v vsakodnevne odločitve in načrtovalne procese občine. S tem omogoča usmerjeno, odgovorno in usklajeno razvojno politiko, ki povezuje dolgoročne cilje s konkretnimi ukrepi v prostoru in družbi.

Vizija razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040, kot je bila oblikovana na podlagi strateških dokumentov, empiričnih raziskav in procesa vključevanja občanov, predstavlja celovit okvir za dolgoročno razvojno naravnost občine. Njena vsebina ne izraža le zelenega prihodnjega stanja, temveč vzpostavlja jasno vrednotno in programsko osnovo za nadaljnje načrtovanje ukrepov, ki bodo usmerjali preobrazbo Velenja v zeleno, pametno, vključujoče in regijsko odprto središče.

Povezanost vizije z evropskimi, nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi dokumenti zagotavlja njeno uresničljivost, skladnost z nadrejenimi razvojnimi politikami ter operativno podlago za vključevanje v različne finančne in institucionalne podporne mehanizme. Obenem vizija opravlja ključno vlogo pri določanju ciljev, prioritet in ukrepov, ki jih bo občina v naslednjih letih razvijala, izvajala in spremljala.

V poglavju 5 bodo zato podrobneje predstavljeni razvojni cilji, ukrepi in prednostna področja delovanja, razdeljena po tematskih stebrih. Na tej osnovi bo mogoče oblikovati usklajene, merljive in časovno določene razvojne aktivnosti, ki bodo konkretizirale vizijo v prostoru in vsakdanjem življenju prebivalcev.

5. STRATEŠKI CILJI IN USMERITVE DO LETA 2040

Namen poglavja

Poglavje Strateški cilji in usmeritve do leta 2040 opredeljuje ključne dolgoročne cilje in prednostne razvojne usmeritve Mestne občine Velenje, ki izhajajo iz analize stanja, vrednot in pričakovanj prebivalcev ter opredeljene razvojne vizije. Poglavje strukturira strateške cilje po tematskih področjih in vzpostavlja jasen okvir za usklajevanje razvojnih politik, ukrepov in projektov v dolgoročnem obdobju. Njegov namen je podati pregledno, koherentno in ciljno usmerjeno podlago za izvajanje strategije ter spremljanje napredka pri uresničevanju razvojnih prioritet občine do leta 2040.

Strateški cilji in usmeritve do leta 2040 predstavljajo osrednje jedro razvojne zasnove Mestne občine Velenje. Temeljijo na celovitih analizah stanja, rezultatih anket med prebivalci ter na razpravah in delavnicah z upravo, javnimi zavodi in drugimi ključnimi deležniki. Poglavje določa vsebinsko pot od vizije (poglavje 4) do izvajanja ukrepov in projektov, pri čemer združuje strateško razmišljanje, operativne prednostne naloge in razvojne pobude na lokalni ravni.

Osrednja vloga poglavja je, da poveže dolgoročno vizijo »Velenje 2040« z jasno opredeljenimi razvojnimi usmeritvami po petih vsebinskih stebrih: gospodarstvo, promet in infrastruktura, okolje in prostor, izobraževanje, znanje in družbena vključenost ter kakovost življenja in skupnostni razvoj. Vsak steber vključuje analizo ključnih izzivov, strateške cilje, prednostne ukrepe ter nabor razvojnih projektov, ki tvorijo okvir za izvajanje strategije v prihodnjih letih.

Strateški cilji so oblikovani v skladu z načeli trajnostnega, pametnega in vključujočega razvoja, ki usklajuje gospodarske, okoljske in socialne razsežnosti. Pri pripravi so bila upoštevana tudi nacionalna in evropska strateška izhodišča, kot so *Strategija pametne specializacije (S4)*, *Strategija digitalne preobrazbe gospodarstva*, *Podnebna strategija Republike Slovenije* ter *Agenda 2030 za trajnostni razvoj (SDG)*. Posebna pozornost je namenjena povezovanju lokalnih potencialov, inovacijskim zmožnostim ter človeškemu kapitalu kot ključnemu viru razvoja.

Kazalniki, s katerimi se bodo spremljali dosežki posameznih ciljev, so opredeljeni v poglavju 6, kjer je vzpostavljen sistem za spremljanje in vrednotenje napredka do leta 2040. Poglavje 5 se zato osredotoča predvsem na vsebinsko-logično strukturo ciljev, usmeritve za izvajanje ter ključne projekte in pobude, ki bodo omogočili prehod iz strateške vizije v konkretno izvedbo.

Takšen pristop omogoča, da se razvojni proces usmerja prožno in skladno z dejanskimi potrebami občine, ob stalnem vključevanju prebivalcev in deležnikov ter ob podpori podatkovno podprtega odločanja. Strateški cilji in usmeritve tako predstavljajo temeljno povezavo med dolgoročno vizijo, razvojnimi programi in merljivimi rezultati, ki bodo oblikovali Velenje kot sodobno, zeleno in vključujočo mestno skupnost prihodnosti.

5.1 Gospodarstvo

5.1.1 Ključni izzivi in priložnosti

Gospodarski steber predstavlja temelj razvoja Mestne občine Velenje, saj neposredno vpliva na kakovost bivanja, blaginjo prebivalcev in dolgoročno vzdržnost lokalne skupnosti. Kljub preobrazbi v zadnjem desetletju in prehodu iz industrijske v bolj raznoliko gospodarsko strukturo se občina še vedno sooča z izzivi, povezanimi z raznolikostjo zaposlitvenih priložnosti, dostopnostjo stanovanj, privlačnostjo poslovnega okolja in izkoriščenostjo lokalnih potencialov.

Eden ključnih izzivov ostaja trg dela. Čeprav je zaposlenost stabilna, struktura delovnih mest kaže na razmeroma nizek delež visokotehnoških in znanstveno-raziskovalnih dejavnosti. Obenem so podjetniki na posvetih izpostavili pomanjkanje kadra ter prilagoditev in vzpostavitev dodatnih izobraževalnih programov. Analize in posveti so pokazali potrebo po večjem vlaganju v ustvarjanje delovnih mest z visoko dodano vrednostjo, povezovanju podjetij z izobraževalnimi ustanovami ter spodbujanju inovacijskega ekosistema. Pomemben dejavnik

ostaja tudi privabljanje in zadrževanje mladih strokovnjakov, kar zahteva kombinacijo gospodarskih spodbud in kakovostnega življenjskega okolja.

Stanovanjska politika je drugi izrazit izziv gospodarskega stebra. Nizka dostopnost do cenovno sprejemljivih stanovanj, zlasti za mlade in mlade družine, omejuje demografsko in gospodarsko privlačnost občine. Delavnica z upravo je posebej poudarila potrebo po oblikovanju integriranega stanovanjskega programa, ki bi vključeval nove neprofitne in najemne enote, hkrati pa spodbujal energetske prenove in trajnostne gradbene prakse.

Turizem v Mestni občini Velenje se razvija kot pomembna razvojna dejavnost, ki prispeva h gospodarski raznolikosti, kakovosti bivanja in prepoznavnosti občine. Razvoj temelji na usmeritvah Strategije razvoja in trženja turizma ter Kriznega načrta za turizem destinacije Velenje.

Poseben poudarek je namenjen razvoju destinacije, ki je družinam prijazna, trajnostno upravljana (Slovenia Green Destination Platinum), odporna na podnebne, zdravstvene in druge krizne razmere ter usmerjena v celoletno ponudbo z višjo dodano vrednostjo. Kot priložnost je bil izpostavljen tudi športni turizem.

Turizem se povezuje z varstvom okolja, trajnostno mobilnostjo, krožnim gospodarstvom, kulturno dediščino ter lokalno oskrbo. Turistična ponudba predstavlja pomemben, a še nezadostno izkoriščen razvojni potencial. Izpostavljen je bil manko na področju gostinstva in kulinarike ter nočitvenih kapacitet.

Mestna občina Velenje ima dobro izhodišče v naravnih in kulturnih virih ter razvitih turističnih produktih, kot so Velenjsko jezero, Muzej premogovništva in urbani dogodki. Ključni izziv do leta 2040 ostajata povečanje nočitvenih zmogljivosti ter razvoj celovitih, celoletnih in trajnostno naravnanih turističnih produktov, ki so prilagojeni različnim ciljnim skupinam, zlasti družinam, ter povezujejo šport, kulturo, kulinariko in podeželje.

Na področju lokalnega kmetijstva se kaže potreba po večji povezanosti med urbanim središčem in podeželskimi območji. Eden od načinov približevanja podeželja mestu je že delujoča mestna tržnica, ki naj bi v bližnji prihodnosti doživela posodobitev z izgradnjo nove tržnice.

Kljub prisotnosti aktivnih kmetij in dopolnilnih dejavnosti potencial lokalnega kmetijstva še ni v celoti izkoriščen. Pomembna razvojna priložnost je v krepitvi lokalnih prehranskih verig, večji vključitvi lokalne hrane v javne zavode ter v nadgradnji in večji prepoznavnosti obstoječih regijskih znamk, kot je znamka Z nasmehom narave, kot elementa trajnostne identitete Velenja in širše SAŠA regije. Pri tem je pomembno tudi povezovanje kmetijstva in z njim povezanih dopolnilnih dejavnosti z razvojem turistične ponudbe, zlasti na področjih lokalne gastronomije, podeželskega turizma in doživljajskih programov.

Dodatno pozornost zahteva storitveni sektor in malo gospodarstvo, ki imata pomembno vlogo pri vsakodnevni kakovosti življenja prebivalcev. Anketni rezultati kažejo zmerno zadovoljstvo z dostopnostjo storitev, pri čemer se kot izziv pojavlja neenakomerna razporeditev med mestnim središčem in krajevnimi skupnostmi. Priložnost predstavlja razvoj lokalnih podjetniških podpornih okolij, mrež coworking prostorov in storitev v manjših naseljih, ki bi prispevali k policentričnemu razvoju. S strani manjših obrtnikov in podjetnikov je bil izpostavljen tudi sistem javnega naročanja, ki velikokrat izloči manjša podjetja.

Med priložnostmi, ki jih je izpostavila uprava, izstopajo predvsem:

- okrepitev sodelovanja med gospodarstvom, izobraževalnimi institucijami in raziskovalnimi centri,
- aktivacija degradiranih območij v poslovne cone,
- digitalna in energetska preobrazba lokalnih podjetij,
- razvoj kreativnih industrij in storitev z visoko dodano vrednostjo,
- sistematično vključevanje mladih podjetnikov v mestne razvojne projekte.

Gospodarstvo Velenja se torej nahaja v fazi strukturne tranzicije, kjer je ključno uravnotežiti tradicionalne industrijske panoge z novimi, trajnostnimi in znanjem podprtimi dejavnostmi. V tem okviru se kot ključni izzivi kažejo diverzifikacija, inovacijska sposobnost in odpornost na gospodarske šoke, medtem ko priložnosti izhajajo iz digitalne transformacije, trajnostnih praks in medsektorskega povezovanja.

5.1.2 Strateški cilji do leta 2040

Na podlagi ugotovitev analiz, anket med prebivalci ter strokovnih delavnic z upravo Mestne občine Velenje so bili za gospodarski steber oblikovani štiri strateški cilji, ki opredeljujejo dolgoročno smer gospodarskega razvoja občine do leta 2040. Cilji izhajajo iz lokalnih posebnosti, nacionalnih razvojnih usmeritev in evropskih strateških okvirjev ter predstavljajo temelj za pripravo programov, projektov in proračunskih prioritet v prihodnjem obdobju.

Cilj 1: Povečati število kakovostnih in trajnostnih delovnih mest

Namen: Okrepiti gospodarsko strukturo z razvojem dejavnosti z višjo dodano vrednostjo, ki temeljijo na znanju, inovacijah in trajnostni rabi virov ter diverzificirati gospodarstvo, tako po sektorjih kot po velikosti.

Pričakovani učinki:

- rast zaposlenosti v tehnološko naprednih in storitvenih panogah,
- večja konkurenčnost lokalnih podjetij,
- zadrževanje mladih in visoko usposobljenih kadrov v regiji,
- zmanjšanje dnevne delovne migracije in povečanje notranje zaposlenosti.

Cilj 2: Boljša dostopnost do cenovno ugodnih in kakovostnih stanovanj

Namen: Izboljšati stanovanjske pogoje za vse skupine prebivalstva, zlasti mlade, mlade družine in ranljive skupine, ter s tem povečati demografsko privlačnost občine.

Pričakovani učinki:

- povečanje fonda javnih najemnih stanovanj,
- večja dostopnost stanovanj glede na dohodek,
- izboljšana energijska učinkovitost stanovanjskega fonda,
- oblikovanje integrirane stanovanjske politike, povezane z urbanističnim razvojem in zeleno infrastrukturo.

Cilj 3: Nadgraditi turistično ponudbo v smeri trajnostnih in celoletnih produktov

Namen: Razviti Velenje kot prepoznavno, trajnostno in družinam prijazno turistično destinacijo s poudarkom na doživetjih, zelenem turizmu ter povezovanju mestnega in podeželskega prostora, ob razvoju izkustvenih, celoletnih turističnih produktov in poudarku na lokalni gastronomiji.

Pričakovani učinki:

- povečanje števila nočitev in večja razpršenost obiskov skozi vse leto,
- višja povprečna doba bivanja obiskovalcev,
- razvoj novih turističnih produktov z višjo dodano vrednostjo,
- večja vključenost lokalnih ponudnikov in ustvarjanje dodatnih prihodkov,
- razvoj lokalne gastronomije (gastronomska piramida),
- povečanje števila ponudnikov, vključenih v shemo Slovenia Green,
- utrjevanje identitete Velenja kot sodobne, aktivne, trajnostno naravnane in družinam prijazne turistične destinacije.

Cilj 4: Okrepiti lokalno prehransko verigo in tržni potencial podeželja

Namen: Povečati samooskrbo, dodano vrednost lokalnih pridelkov in povezavo med mestnim središčem ter podeželskimi območji.

Pričakovani učinki:

- krepitev lokalnih kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi,
- večja prisotnost lokalne hrane v javnih zavodih in gostinstvu,
- rast prepoznavnosti lokalnih blagovnih znamk in podeželskih produktov,
- trajnostno upravljanje kmetijskih zemljišč in ohranjanje kulturne krajine.

Cilj 5: Razširiti storitveno ponudbo in spodbuditi podjetniško ustvarjalnost

Namen: Okrepiti mali in storitveni sektor ter ustvariti pogoje za razvoj novih podjetniških pobud.

Pričakovani učinki:

- večja dostopnost osnovnih storitev v vseh delih občine,
- spodbujanje podjetništva mladih in žensk,
- razvoj podpornega okolja (inkubatorji, coworking, lokalna mreža mentorjev),
- razvoj regijskega sklada za podporo start-up in scale-up podjetjem
- krepitev lokalne ekonomije in trajnostnih poslovnih modelov.

Cilj 6: Krepitev digitalne infrastrukture in razvoja podjetij za pametno mesto

Namen: Do leta 2040 razviti visoko kakovostno, varno in zanesljivo digitalno infrastrukturo za podjetja ter spodbuditi razvoj podjetniškega ekosistema, ki omogoča nastajanje inovativnih digitalnih rešitev in storitev za pametno mesto. Cilj podpira prestrukturiranje gospodarstva,

krepitev konkurenčnosti ter privabljanje investicij v nove, znanju in tehnologiji intenzivne panoge.

Pričakovani učinki:

- izboljšana konkurenčnost gospodarstva ter nadgraditev visokokakovostnega širokopasovnega dostopa do interneta kot standarda v poslovnih okoljih in industrijskih conah,
- povečanje števila podjetij, ki razvijajo inovativne digitalne rešitve in storitve za pametno mesto,
- večja privlačnost Velenja za investitorje zaradi napredne digitalne infrastrukture, ustreznih kompetenc in spodbudnega inovacijskega okolja,
- pospešena digitalna transformacija obstoječih podjetij, ki prispeva k višji produktivnosti in odpornosti gospodarstva,
- razvoj novih delovnih mest z višjo dodano vrednostjo na področjih digitalnih tehnologij in upravljanja naprednih sistemov,
- okrepljeno sodelovanje med gospodarstvom, izobraževalnimi ustanovami in občino, kar prispeva k razvoju kompetenc in učinkovitemu prenosu znanja v lokalno okolje.

Ti cilji skupaj tvorijo celovit okvir za gospodarski razvoj občine, ki združuje gospodarsko konkurenčnost, socialno pravičnost in okoljsko trajnost. Operativni kazalniki, ciljne vrednosti in merilni mehanizmi za spremljanje napredka so podrobno opredeljeni v poglavju 6 – Sistem spremljanja in vrednotenja strategije do leta 2040.

5.1.3 Usmeritve in prioritetni ukrepi

Uresničevanje gospodarskih ciljev Mestne občine Velenje do leta 2040 bo potekalo prek niza razvojnih usmeritev in ukrepov, ki povezujejo krepitev konkurenčnosti, ustvarjanje delovnih mest, trajnostno rabo prostora in večjo gospodarsko odpornost občine. Usmeritve in ukrepi so zasnovani tako, da omogočajo prožno izvajanje, vključevanje različnih deležnikov in skladnost z nacionalnimi ter evropskimi razvojnimi politikami.

1. Spodbujanje ustvarjanja kakovostnih delovnih mest

Usmeritev: Povečanje števila delovnih mest z visoko dodano vrednostjo skozi inovacije, tehnološki razvoj in partnerstva med podjetji, raziskovalnimi institucijami ter izobraževalnimi zavodi.

Tipični ukrepi:

- vlaganja v podjetniško in inovacijsko infrastrukturo ter krepitev sodelovanja z raziskovalnimi institucijami in razvojnimi organizacijami na nacionalni in regionalni ravni, v sodelovanju z relevantnimi nacionalnimi raziskovalnimi inštituti (npr. na področjih energetike, materialov in digitalnih tehnologij).
- spodbujanje naložb v visokotehnološke in digitalne dejavnosti,
- krepitev sodelovanja z visokošolskimi in izobraževalnimi institucijami, razvojnimi enotami podjetij, podjetniškimi inkubatorji ter regionalnimi razvojnimi agencijami,

- razvoj lokalnega inovacijskega ekosistema in uvedba spodbud za raziskave in razvoj,
- organizacija kariernih dogodkov ter programov za zadrževanje in privabljanje mladih strokovnjakov,
- podpora krožnim in zelenim poslovnim modelom v industriji in storitvah.

2. Izboljšanje dostopnosti in kakovosti stanovanj

Usmeritev: Zagotavljanje trajnostne in dostopne stanovanjske ponudbe za različne skupine prebivalcev, zlasti mlade, starejše in ranljive skupine.

Tipični ukrepi:

- priprava celovitega lokalnega stanovanjskega programa do leta 2030,
- gradnja in prenova javnih najemnih stanovanj z vključitvijo javno-zasebnih partnerstev, ter gradnja javnih najemnih oskrbovanih stanovanj
- nadgraditev spodbud za energetske sanacije in učinkovito rabo energije v stanovanjskih objektih,
- razvoj pametnih in zelenih sosesk, povezanih z javnim prometom in skupnostnimi storitvami,
- informacijska podpora mladim pri dostopu do stanovanj ter možnostih financiranja.

3. Razvoj trajnostne, družinam prijazne in celoletne turistične ponudbe

Usmeritev: Preoblikovanje turistične ponudbe v smeri trajnostnega, doživljajskega, zelenega in aktivnega turizma, ki temelji na celoletnih in družinam prijaznih produktih, povezuje naravno, urbano in podeželsko okolje ter krepi lokalno identiteto in prepoznavnost destinacije.

Tipični ukrepi:

- razvoj turizma po načelih Zelene sheme slovenskega turizma (Slovenia Green) z namenom dviga kakovosti ponudbe, zmanjševanja okoljskih vplivov in sistematičnega spremljanja trajnostnega razvoja destinacije (npr. Zeleno velenje),
- razvoj družinam prijaznih, doživljajskih in aktivnih turističnih produktov z višjo dodano vrednostjo, ki prispevajo k razpršitvi obiskovalcev v prostoru in času ter podaljševanju turistične sezone,
- sistematično vključevanje lokalne gastronomije in kratkih dobavnih verig v turistično ponudbo z razvojem kulinaričnih doživetij, lokalnih zgodb in dogodkov,
- razvoj in nadgradnja turističnih poti, kolesarskih povezav in druge podporne infrastrukture, ki podpirajo trajnostno mobilnost obiskovalcev in dostopnost turističnih produktov,
- nadgradnja obstoječe turistične ponudbe ob Velenjskem jezeru z vsebinami, primernimi za celoletno in družinam prijazno rabo, ter povezovanje jezerskega, urbanega in podeželskega turizma,
- krepitev sodelovanja med TIC Velenje, lokalnimi ponudniki ter kulturnimi in športnimi ustanovami pri razvoju celostnih turističnih produktov in doživetij,
- vključevanje digitalnih orodij v promocijo, upravljanje in krizno komuniciranje turistične destinacije.

4. Krepitev lokalne prehranske verige in podeželskih potencialov

Usmeritev: Razvoj kratkih verig preskrbe s hrano ter povečanje gospodarskega pomena podeželja z dopolnilnimi dejavnostmi in lokalnimi blagovnimi znamkami.

Tipični ukrepi:

- nadgradnja in večja prepoznavnost obstoječe regijske blagovne znamke »Z nasmehom narave iz SAŠA regije« za promocijo lokalnih pridelkov in izdelkov.
- spodbujanje vključevanja lokalnih živil v javne zavode (vrtci, šole, domovi za starejše),
- podpora dopolnilnim dejavnostim in kmetijskemu podjetništvu,
- razvoj podeželskega turizma in izobraževalnih poti o prehranski samooskrbi,
- sodelovanje z Ministrstvom za kmetijstvo in drugimi partnerji pri izvajanju ukrepov skupne kmetijske politike.

5. Razvoj storitvenega in podjetniškega okolja

Usmeritev: Povečanje raznolikosti in dostopnosti storitev za prebivalce ter krepitev podjetniške kulture in podpornega okolja.

Tipični ukrepi:

- ustanovitev lokalnih coworking prostorov in razvojnih stičišč v krajevnih skupnostih
- organizacija podjetniških delavnic in mentorstev v sodelovanju s SAŠA inkubatorjem,
- razvoj digitalnih orodij za podporo malim podjetjem in samozaposlenim,
- izboljšanje dostopa do osnovnih storitev (trgovine, pošta, banka, zdravstvo) v podeželskih naseljih,
- podpora ženskemu in mladinskemu podjetništvu ter socialnim podjetjem.

6. Spodbujanje zelenega, digitalnega in vključujočega gospodarstva

Usmeritev: Spodbuditi prehod podjetij in javnih institucij v smeri nizkoogljičnih, digitalnih in socialno odgovornih poslovnih modelov.

Tipični ukrepi:

- uvedba programov za energetske učinkovitost in obnovljive vire v podjetjih,
- razvoj digitalnih kompetenc v gospodarstvu in upravi,
- promocija družbeno odgovornega podjetništva in vključevanja ranljivih skupin,
- povezovanje podjetij v krožne verige in industrijske simbioze,
- sodelovanje v evropskih projektih za zeleni in digitalni prehod mest.

Navedene usmeritve in ukrepi tvorijo izvedbeni okvir gospodarskega stebra ter zagotavljajo povezavo med dolgoročno vizijo, razvojnimi programi in prostorskimi politikami. Njihova uresničitev bo omogočila trajnostno rast, višjo kakovost življenja ter utrditev Velenja kot inovativnega in konkurenčnega urbanega središča regije SAŠA.

5.2 Promet in infrastruktura

5.2.1 Ključni izzivi in priložnosti

Področje prometa in infrastrukture predstavlja eno temeljnih razvojnih področij Mestne občine Velenje, saj neposredno vpliva na kakovost bivanja, dostopnost storitev in prostorsko povezanost med mestnim središčem ter krajevnimi skupnostmi. Učinkovit, trajnosten in sodoben prometni sistem je ključni pogoj za nadaljnjo gospodarsko rast, zmanjšanje okoljskega odtisa ter povečanje družbene povezanosti prebivalcev.

Analiza stanja in rezultati ankete kažejo, da prebivalci občine prepoznavajo relativno dobro urejeno osnovno prometno infrastrukturo, zlasti glede javne razsvetljave (3,69), telekomunikacij (3,62) in kažipotov ter označb (3,66). Kljub temu se kažejo pomembni izzivi na področjih, ki zadevajo kakovost javnega prevoza, varnost pešcev, urejenost pločnikov in dostopnost kolesarskih poti, kar potrjuje potrebo po usklajenem razvoju različnih oblik mobilnosti.

Eden ključnih izzivov ostaja povezljivost mestnega središča z oddaljenimi krajevnimi skupnostmi. Občani izražajo potrebo po bolj zanesljivem in pogostejšem javnem prevozu, zlasti v popoldanskih in vikend terminih, ter po boljšem povezovanju avtobusnih in železniških linij. S tem je neposredno povezana tudi trajnostna mobilnost, kjer občina že izvaja pomembne korake, vendar je potrebno okrepiti vlaganja v kolesarsko infrastrukturo, parkirišča za kolesa, električne polnilnice in urejanje mirujočega prometa.

Pomemben izziv predstavlja tudi vzdrževanje in posodobitev lokalnih cest, pločnikov ter parkirišč, kjer se pojavljajo razlike med mestnim središčem in posameznimi naselji. Zlasti urejenost pločnikov (2,93) in lokalnih cest (3,16) zahtevata nadaljnje vlaganje, pri čemer je treba upoštevati tako prometno varnost kot dostopnost za starejše in gibalno ovirane osebe.

Med priložnostmi izstopa možnost celostnega razvoja prometne infrastrukture v povezavi z zeleno in digitalno preobrazbo. Projekti, kot so trajnostna urbana mobilnost (CPS), inteligentni prometni sistemi (ITS) ter digitalizacija upravljanja prometa in razsvetljave, ponujajo priložnost za večjo učinkovitost, zmanjšanje emisij in izboljšano uporabniško izkušnjo.

Razvoj telekomunikacijske infrastrukture, zlasti širokopasovnih omrežij in 5G-povezljivosti, odpira možnosti za nove storitve, delo na daljavo in digitalno preobrazbo gospodarstva. V okviru energetske infrastrukture pa se kot ključni izziv kaže posodobitev javne razsvetljave, razvoj pametnih omrežij ter spodbujanje rabe obnovljivih virov energije v prometu in javnih objektih.

Posebno pozornost zahteva tudi vloga zimskih služb in vzdrževanje prometnic v zimskih razmerah, kar je prebivalci ocenjujejo kot pomembno in večinoma zadovoljivo področje (3,55), a ga bo treba nadgrajevati z modernimi rešitvami in optimizacijo storitev.

Na delavnicah z upravo so bile kot ključne razvojne priložnosti izpostavljene:

- integracija različnih oblik mobilnosti (javna, kolesarska, peš, avtomobilska) v enoten sistem,
- spodbujanje uporabe električnih in hibridnih vozil ter razvoj mreže polnilnic,

- izboljšanje prometne varnosti s pametnimi tehnologijami in infrastrukturnimi ukrepi,
- digitalno upravljanje javne razsvetljave in prometnih tokov,
- prenova degradiranih prometnih površin in parkirišč v večnamenske javne prostore,
- večja povezanost med Velenjem in sosednjimi občinami v okviru regijskih mobilnostnih projektov.

Prometno in infrastrukturno področje Velenja se torej nahaja v fazi modernizacije in trajnostne preobrazbe, kjer bo potrebno uravnotežiti prometno dostopnost, okoljske standarde in kakovost življenja. V prihodnjem obdobju bo ključno, da se investicije usmerjajo v trajnostno mobilnost, pametno infrastrukturo in digitalno povezanost, ki bodo dolgoročno omogočile zeleni prehod in izboljšano prometno kulturo v občini.

5.2.2 Strateški cilji do leta 2040

Razvoj prometa in infrastrukture v Mestni občini Velenje je usmerjen v nadgradnjo celovitega, trajnostnega in pametnega prometnega sistema, ki povezuje mestno jedro, podeželske dele in regijsko okolje. Na podlagi analiz, rezultatov anket in posvetov z upravo je bilo opredeljenih 7 strateških ciljev, ki izražajo dolgoročno vizijo razvoja prometa in infrastrukture do leta 2040.

Cilj 1: Razviti trajnostno, varno in povezano prometno infrastrukturo

Namen: Razviti uravnotežen prometni sistem, ki spodbuja varno, energetske učinkovito in okolju prijazno mobilnost za vse skupine prebivalcev.

Pričakovani učinki:

- izboljšana prometna varnost pešcev, kolesarjev in voznikov,
- večja povezanost med mestom in krajevnimi skupnostmi,
- zmanjšanje emisij toplogrednih plinov in hrupa,
- večja uporaba javnega prevoza in aktivnih oblik mobilnosti (kolesarjenje, hoja).

Cilj 2: Okrepiti javni potniški promet in medkrajevne povezave

Namen: Izboljšati dostopnost in privlačnost javnega prevoza kot konkurenčne alternative osebnemu avtomobilu ter nadgraditi enakovredno prometno oskrbo vseh krajevnih skupnosti.

Pričakovani učinki:

- povečanje uporabe avtobusnega prevoza in integracija z regijskimi linijami,
- izboljšana frekvenca in usklajenost voznih redov,
- večja vključenost digitalnih orodij za informiranje in plačevanje prevoza,
- zmanjšanje prometnih zastojev in emisij v mestnem središču.

Cilj 3: Preobrazba daljinskega sistema ogrevanja

Namen: Postopna preobrazba sistema daljinskega ogrevanja v smeri večje energetske učinkovitosti, zmanjševanja odvisnosti od fosilnih virov ter vključevanja trajnostnih in nizkoogljicnih virov energije. Cilj je zagotoviti dolgoročno zanesljiv, cenovno dostopen in

okoljsko sprejemljiv sistem oskrbe s toploto za prebivalce, gospodarstvo in javne ustanove v Mestni občini Velenje.

Pričakovani učinki:

- postopno zmanjševanje odvisnosti sistema daljinskega ogrevanja od premoga in drugih fosilnih virov energije,
- povečanje deleža obnovljivih in nizkoogljicnih virov energije v sistemu oskrbe s toploto,
- izboljšanje energetske učinkovitosti daljinskega sistema ogrevanja,
- zagotavljanje dolgoročne stabilnosti in zanesljivosti oskrbe s toploto za prebivalce in gospodarstvo,
- zmanjševanje okoljskih obremenitev in emisij toplogrednih plinov,
- krepitev odpornosti lokalnega energetskega sistema v procesu prestrukturiranja SAŠA regije.

Cilj 4: Razviti pametno in energetske učinkovito komunalno infrastrukturo

Namen: Posodobiti ključne infrastrukturne sisteme (ceste, razsvetljava, komunalna in telekomunikacijska omrežja) v smeri digitalne upravljalivosti, učinkovitosti in trajnostne rabe energije.

Pričakovani učinki:

- uvedba pametnih sistemov za upravljanje razsvetljave in prometa,
- širitev širokopasovnih in 5G omrežij na celotno območje občine,
- zmanjšanje porabe energije v javni infrastrukturi – večja zanesljivost oskrbe s komunalnimi storitvami.

Cilj 5: Povečati dostopnost in urejenost javnega prostora

Namen: Nadgraditi varno, estetsko in funkcionalno javno infrastrukturo, ki omogoča visoko kakovost bivanja in enake možnosti dostopa za vse prebivalce.

Pričakovani učinki:

- izboljšana urejenost pločnikov, parkirišč in sprehajalnih poti,
- povečana dostopnost za starejše in gibalno ovirane osebe,
- prenova javnih površin v večnamenske skupnostne prostore,
- večja zadovoljnost prebivalcev z bivalnim okoljem.

Cilj 6: Spodbujati razvoj nizkoogljicne mobilnosti in zelene prometne infrastrukture

Namen: Podpreti prehod na okolju prijazne oblike prevoza ter zmanjšati okoljski odtis prometnega sistema.

Pričakovani učinki:

- razvoj mreže električnih polnilnic,
- povečanje deleža vozil na alternativna goriva,
- razvoj novih kolesarskih in peš povezav,
- integracija mobilnostnih rešitev v regijske zelene koridorje.

Cilj 7: Razvoj pametne mobilnosti in napredne komunikacijske infrastrukture

Namen: Razviti celovito in digitalno podprto prometno ter komunikacijsko infrastrukturo, ki omogoča učinkovito upravljanje mobilnosti, boljšo povezljivost med naselji in zanesljiv dostop do sodobnih elektronskih komunikacij v celotni Mestni občini Velenje. Cilj podpira trajnostne oblike mobilnosti, zmanjševanje okoljskih obremenitev ter izboljšanje prometne varnosti in kakovosti bivanja.

Pričakovani učinki:

- učinkovitejše upravljanje prometnih tokov z uporabo naprednih digitalnih rešitev,
- izboljšana prometna varnost, zlasti za ranljive udeležence v prometu,
- večja učinkovitost parkiranja in zmanjševanje prometnih zastojev,
- izboljšana dostopnost in uporabniška izkušnja javnega potniškega prometa z integracijo različnih oblik mobilnosti,
- visoka stopnja pokritosti naselij z visokokakovostnimi elektronskimi komunikacijami kot osnova za razvoj pametnih prometnih in logističnih storitev,
- zmanjšanje emisij CO₂ in drugih onesnaževal zaradi optimizacije potovanj in spodbujanja trajnostne mobilnosti.

Skupaj ti cilji predstavljajo dolgoročni okvir za trajnostno in pametno prometno politiko Mestne občine Velenje, ki se usklajuje z nacionalnimi dokumenti, kot so Strategija trajnostne mobilnosti Slovenije, Podnebna strategija RS in Nacionalni energetske in podnebni načrt. Podrobnejši kazalniki za spremljanje uresničevanja teh ciljev so opredeljeni v poglavju 6, kjer je določen tudi sistem poročanja, odgovornosti in ciljne vrednosti za obdobje do leta 2040.

5.2.3 Usmeritve in prioritetni ukrepi

Razvoj prometa in infrastrukture v Mestni občini Velenje do leta 2040 temelji na načelih trajnostne mobilnosti, energetske učinkovitosti, varnosti in digitalne preobrazbe. Pri izvajanju ukrepov se bo občina osredotočila na razvoj celostnega prometnega sistema, ki spodbuja okolju prijazne oblike prevoza, krepi medkrajevno povezanost ter izboljšuje kakovost javnih površin in življenjskega okolja.

Razvoj prometne infrastrukture Mestne občine Velenje se navezuje tudi na izboljševanje regionalne in državne prometne povezanosti. V tem okviru ima za dolgoročni razvoj območja poseben pomen načrtovana izgradnja hitre ceste Šentrupert–Slovenj Gradec kot projekta državnega pomena, ki bo prispevala k boljši prometni dostopnosti, večji prometni varnosti ter izboljšanju pogojev za gospodarski razvoj in mobilnost prebivalstva v širši regiji.

1. Trajnostna prometna mobilnost in varna infrastruktura

Usmeritev: Nadgraditi prometni sistem, ki spodbuja hojo, kolesarjenje in uporabo javnega prevoza, hkrati pa zagotavlja visoko raven prometne varnosti in zmanjšanje emisij.

Tipični ukrepi:

- nadgradnja Celostne prometne strategije (CPS) z novimi ukrepi do leta 2030,
- širitev mreže kolesarskih poti in povezovalnih koridorjev med mestnim središčem in KS,
- izgradnja novih pločnikov in izboljšanje varnosti na nevarnih odsekih,
- razvijati šolske varne poti ter povečanje varnosti pešcev na prehodih,
- ureditev prometno mirnih območij v središču mesta in pri šolah,
- spodbujanje uporabe javnega potniškega prometa z ugodnejšimi vozovnicami in digitalnim obveščanjem potnikov,
- uvedba mobilnostnih točk (parkiraj in se pelji, izposoja koles, e-vozila).

2. Posodobitev cestne in komunalne infrastrukture

Usmeritev: Ohraniti redno vzdrževanje, nadgradnjo in digitalno upravljanje cest, pločnikov, parkirišč ter komunalnih sistemov.

Tipični ukrepi:

- sistematično vlaganje v sanacijo in modernizacijo lokalnih cest ter zamenjavo dotrajane infrastrukture,
- izboljšanje urejenosti pločnikov, parkirišč in javnih površin,
- uvajanje pametnih sistemov za upravljanje cestne razsvetljave,
- uporaba okolju prijaznih materialov pri obnovi cest in pločnikov,
- razvoj integriranega GIS sistema za upravljanje komunalnih objektov in prometnic,
- sodelovanje z DARS in državnimi organi pri izvedbi regijskih prometnih povezav.

3. Krepitev javnega prevoza in regijskih povezav

Usmeritev: Izboljšati učinkovitost, dostopnost in privlačnost javnega prevoza ter povečati povezanost Velenja z drugimi občinami v regiji SAŠA.

Tipični ukrepi:

- nadgraditev integriranega voznega reda za mestne in medkrajevne linije,
- uvedba digitalnega sistema spremljanja prihodov avtobusov in možnosti spletnega nakupa vozovnic,
- spodbujanje uporabe električnih avtobusov in postavitve polnilnic,
- izboljšanje avtobusnih postajališč in dostopnosti za osebe z omejeno mobilnostjo,
- povečanje pogostosti prevozov v popoldanskem času in ob vikendih,
- povezovanje z regijskim projektom "Mobilnost SAŠA" za enotno upravljanje prometnih tokov.

4. Razvoj pametne in energetske učinkovite infrastrukture

Usmeritev: Uvesti digitalne in energetske učinkovite rešitve v prometno, komunalno in komunikacijsko infrastrukturo ter povečati rabo obnovljivih virov energije.

Tipični ukrepi:

- modernizacija javne razsvetljave z LED tehnologijo in pametnim upravljanjem,
- razvoj centralnega sistema za nadzor porabe energije v javnih objektih in omrežjih,
- širitev širokopasovnih in 5G povezav po celotnem območju občine,
- razvoj digitalnih dvojčkov za načrtovanje in upravljanje infrastrukture,
- povečanje števila polnilnih postaj za električna vozila,
- spodbujanje podjetij in javnih ustanov k uporabi zelenih voznih parkov.

5. Urejanje in revitalizacija javnih površin

Usmeritev: Zasnovati javne površine kot večnamenske, dostopne in estetsko urejene prostore, ki podpirajo družbeno življenje in trajnostno mobilnost.

Tipični ukrepi:

- prenova mestnega jedra s poudarkom na varnem peš dostopu in zelenih površinah,
- preoblikovanje parkirišč v večnamenske urbane površine,
- razvoj sistemov zbiranja padavinske vode za vzdrževanje zelenic,
- izboljšanje dostopnosti za starejše in gibalno ovirane,
- vključevanje krajevnih skupnosti in prebivalcev v sooblikovanje javnih površin.

6. Odpornost in zanesljivost infrastrukture

Usmeritev: Ohraniti zanesljivo delovanje infrastrukture tudi v izrednih vremenskih razmerah ter povečati pripravljenost na podnebne in energetske izzive.

Tipični ukrepi:

- nadgradnja sistema zimske službe z digitalnim spremljanjem in napovednimi orodji,
- redno vzdrževanje mostov, prepustov in odvodnjavanja,
- vključitev podnebne odpornosti v vse nove infrastrukturne projekte,
- povečanje energetske samooskrbe javnih objektov,
- sodelovanje z regijskimi in državnimi službami pri kriznem načrtovanju.

Z izvajanjem teh usmeritev in ukrepov si Mestna občina Velenje prizadeva razviti prometni in infrastrukturni sistem, ki bo varen, povezan, energetsko učinkovit in prijazen do okolja. Tak sistem bo dolgoročno podpiral gospodarsko konkurenčnost, socialno vključenost in podnebno odpornost mesta ter regije.

5.3 Okolje in prostor

5.3.1 Ključni izzivi in priložnosti

Proces postopnega zapiranja premogovništva v Savinjsko-šaleški regiji predstavlja za Mestno občino Velenje dolgoročen prostorski, okoljski in razvojni izziv, ki presega tehnično prenehanje rudarske dejavnosti. Zapiranje premogovništva je hkrati proces obsežne okoljske in prostorske sanacije ter preobrazbe rabe prostora, ki zahteva usklajeno načrtovanje, dolgoročno upravljanje

in povezovanje okoljskih, energetskih ter prostorskih politik. Poseben poudarek je namenjen sanaciji degradiranih območij, nastalih zaradi zgodovinskega rudarjenja in energetike, ter njihovi postopni ponovni vključitvi v urbani in razvojni sistem mesta. Ob tem ima preobrazba sistema daljinskega ogrevanja ključno vlogo pri energetskem prehodu občine, saj neposredno povezuje zapiranje premogovništva z zmanjševanjem okoljskih obremenitev, izboljšanjem kakovosti bivanja ter prehodom na nizkoogljične in trajnostne energetske rešitve.

Področje okolja in prostora ima v razvojnem okviru Mestne občine Velenje ključno vlogo, saj predstavlja temelj za zdravo življenjsko okolje, trajnostno rabo naravnih virov ter prostorsko uravnotežen razvoj. Velenje je prepoznano kot mesto z nadpovprečno kakovostnim naravnim okoljem, kar potrjujejo tudi visoke ocene prebivalcev na področjih oskrbe z vodo (4,07), kakovosti zraka (3,88) in urejenosti pokopališč (4,00). Kljub temu pa se pojavljajo novi izzivi, povezani s podnebnimi spremembami, prostorsko omejenostjo ter potrebo po bolj sistematičnem vključevanju prebivalcev v prostorsko načrtovanje.

Med ključnimi okoljskimi izzivi izstopa potreba po zmanjšanju emisij toplogrednih plinov, varovanju vodnih virov in krepitev odpornosti občine na podnebne spremembe. Podnebni scenariji napovedujejo večjo pogostost ekstremnih vremenskih dogodkov (neurja, vročinski valovi, poplave), kar zahteva dodatne ukrepe za obvladovanje voda, zeleno infrastrukturo in odpornost urbanih površin. Občina je že pričela z izvajanjem projektov s področja energetske prenove stavb, širjenja sončnih elektrarn in trajnostnega upravljanja z odpadki, vendar bo treba te aktivnosti še nadgraditi z večjo sistematičnostjo in digitalno podporo.

Na področju prostorskega razvoja se kot pomemben izziv kaže omejenost prostorskih virov znotraj urbanega območja in potreba po učinkovitejši rabi obstoječih površin. Razpršenost pozidave ter degradirana območja, ki izhajajo iz industrijske preteklosti, predstavljajo priložnost za prenovo in preobrazbo prostora v skladu z načeli krožnega gospodarstva. Obenem je treba ohraniti usklajenost med gospodarskimi, stanovanjskimi in okoljskimi funkcijami prostora, pri čemer ima Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (OdSPRS) ter lokalni Prostorski plan občine Velenje ključno vlogo pri usmerjanju bodočih posegov.

Rezultati delavnic so pokazali, da prebivalci visoko ocenjujejo urejenost javnih površin (3,60) in ravnanje z odpadki (3,66), vendar opozarjajo na potrebo po vključevanju občanov v prostorsko načrtovanje (3,24) ter izboljšanju transparentnosti pri sprejemanju prostorskih odločitev. Prav zato bo v prihodnje pomembno razvijati participativne pristope k načrtovanju prostora, ki omogočajo konstruktiven dialog med strokovnjaki, prebivalci in gospodarstvom pri oblikovanju prostorskih politik.

Pomembno vlogo ima tudi kakovost vodnega in zelenega sistema občine. Velenje razpolaga z bogatimi vodnimi viri in rekreacijskimi površinami, vendar bo potrebno izboljšati čistost potokov in jezer (3,42) ter krepitev biotske raznovrstnosti v urbanih območjih. Zeleni koridorji, obrečne poti in urbane zasaditve so prepoznani kot učinkoviti ukrepi za izboljšanje mikroklimе, kakovosti zraka in splošnega bivalnega ugodja.

V okviru ravnanja z odpadki so bile na delavnicah kot prioritete izpostavljene:

- povečanje deleža ločeno zbranih odpadkov,
- uvedba spodbud za zmanjševanje količin odpadne embalaže,
- razvoj ponovne uporabe (»reuse«) in skupnostnih centrov,

- krepitev ozaveščanja o krožnem gospodarstvu in odgovorni potrošnji.

Med priložnostmi za prihodnji razvoj izstopajo:

- celostno upravljanje prostora z digitalnimi orodji (GIS, digitalni dvojček prostora),
- vključevanje načel zelenega urbanizma in krožnega gospodarstva v vse prostorske akte,
- razvoj novih programov za spodbujanje energetske samooskrbe in obnovljivih virov energije,
- prenova degradiranih območij in njihova ponovna raba za kulturne, izobraževalne in inovacijske dejavnosti,
- aktivno vključevanje občanov in krajevnih skupnosti v prostorsko načrtovanje,
- nadgraditev sistema za spremljanje kakovosti zraka, vode in tal na ravni občine.

Skupaj ti izzivi in priložnosti nakazujejo, da se mora Velenje v prihodnjih letih osredotočiti na krepitev okoljske odpornosti, učinkovito rabo prostora in prostorsko pravičnost, pri čemer bo bistveno ohraniti uravnoteženost med urbanim razvojem, gospodarsko rastjo in varstvom naravnega okolja.

5.3.2 Strateški cilji do leta 2040

Razvojni cilji na področju okolja in prostora Mestne občine Velenje do leta 2040 temeljijo na viziji zelenega, podnebno odpornega in kakovostnega življenjskega okolja, ki podpira zdravje prebivalcev, varuje naravne vire in omogoča uravnoteženo prostorsko rast. Na podlagi ugotovitev analiz, delavnic z upravo in sodelovanja s strokovno javnostjo je bilo opredeljenih pet dolgoročnih strateških ciljev, ki usmerjajo prihodnji prostorski in okoljski razvoj občine.

Cilj 1: Nadgraditi visoko kakovost naravnega in bivalnega okolja

Namen: Ohranjati in izboljševati kakovost zraka, vode in tal ter zagotavljati zdravo življenjsko okolje za vse prebivalce.

Pričakovani učinki:

- izboljšana čistost potokov, jezer in podtalnice,
- trajno varovanje vodnih virov in ekosistemov,
- zmanjšanje emisij toplogrednih plinov in onesnaževal zraka,
- povečana okoljska ozaveščenost prebivalcev.

Cilj 2: Okrepiti odpornost in prilagajanje občine na podnebne spremembe

Namen: Povečati pripravljenost občine na podnebne in vremenske ekstremne razmere ter razviti zelene in modre infrastrukture za prilagajanje spremembam.

Pričakovani učinki:

- zmanjšanje poplavne ogroženosti in boljše upravljanje z vodami,
- povečanje deleža zelenih površin in urbane vegetacije,

- ohlajanje urbanih območij in izboljšanje mikroklime,
- vključevanje podnebnih tveganj v vse prostorske in razvojne načrte.

Cilj 3: Uveljaviti načela krožnega gospodarstva in trajnostne rabe virov

Namen: Razviti učinkovite sisteme za ravnanje z odpadki, ponovno uporabo in učinkovito rabo energije in materialov v lokalnem gospodarstvu in javnih službah ter okrepiti promocijske aktivnosti.

Pričakovani učinki:

- povečanje deleža ločeno zbranih in ponovno uporabljenih odpadkov,
- zmanjšanje količine odpadne embalaže in mešanih komunalnih odpadkov,
- razvoj centrov ponovne uporabe in lokalnih krožnih verig,
- spodbujanje podjetij k zelenim poslovnim modelom in energetski učinkovitosti.

Cilj 4: Zagotavljati prostorsko uravnotežen, dostopen in vključujoč razvoj

Namen: Razvijati prostor na način, ki bo še naprej omogočal kakovostno bivanje, gospodarsko vitalnost in ohranjanje naravnih ter kulturnih vrednot, ob hkratnem vključevanju prebivalcev v načrtovalske procese.

Pričakovani učinki:

- prenova degradiranih območij in njihova ponovna raba,
- učinkovitejša raba obstoječih urbanih površin,
- vključenost občanov v prostorsko načrtovanje.

Cilj 5: Spodbuditi energetske preobrazbo, samooskrbo in trajnostno upravljanje z energijo

Namen: Pospešiti prehod v energetske učinkovite in nizkoogljično občino z razvojem obnovljivih virov energije, učinkovitim sistemom daljinskega ogrevanja ter postopnim povečevanjem lokalne energetske samooskrbe in odpornosti energetskega sistema.

Pričakovani učinki:

- povečanje deleža sončnih in drugih obnovljivih virov energije v lokalnem energetskega sistemu,
- izboljšanje energetske učinkovitosti občinskih objektov ter večja uporaba lokalnih in obnovljivih virov energije pri njihovem delovanju,
- nadaljnji razvoj in prehod sistema daljinskega ogrevanja (toplovoda) v smeri večje učinkovitosti in trajnostnih virov energije,
- zmanjševanje rabe fosilnih goriv v javnem in zasebnem sektorju,
- sprejem in izvajanje odloka o prioritetni rabi virov energije in energentov na območju Mestne občine Velenje v skladu z usmeritvami Lokalnega energetskega koncepta (LEK),
- krepitev lokalnih energetskega partnerstev, energetskega skupnosti in sodelovanja prebivalcev.

Cilj 6: Pametno upravljanje okolja, energije in prostora

Namen: Nadgraditi digitalno podprte pristope za spremljanje in upravljanje okolja, energije in prostora, ki omogočajo učinkovitejše načrtovanje, zmanjševanje okoljskih obremenitev ter trajnostno in učinkovito rabo virov. Cilj prispeva k večji odpornosti mesta na podnebne spremembe ter k izboljšanju kakovosti bivanja.

Pričakovani učinki:

- izboljšano spremljanje in razumevanje okoljskih razmer (zrak, hrup, voda in vodna telesa) ter večja dostopnost okoljskih podatkov,
- učinkovitejša raba energije in znižanje obratovalnih stroškov v javnih objektih in sistemih javne razsvetljave,
- bolj transparentno in podatkovno podprto prostorsko načrtovanje, ki omogoča boljše usklajevanje razvojnih in varstvenih vidikov prostora,
- zmanjšanje okoljskih in podnebnih tveganj z uporabo naprednih analitičnih pristopov za podporo odločanju,
- večja učinkovitost komunalnih storitev in upravljanja infrastrukture,
- izboljšana kakovost bivanja zaradi boljše upravljanega javnega prostora, zmanjšanja svetlobnega onesnaženja in večje energetske učinkovitosti.

Ti strateški cilji tvorijo okvir za dolgoročno upravljanje okolja in prostora v Mestni občini Velenje, ki povezuje okoljsko odgovornost, prostorsko učinkovitost in družbeno vključevanje. Njihovo uresničevanje bo temeljilo na sodelovanju med občinsko upravo, krajevnimi skupnostmi, javnimi zavodi, gospodarstvom in prebivalci, ob podpori nacionalnih politik ter evropskih zelenih in podnebnih programov. Spremljanje napredka pri doseganju teh ciljev je podrobno opredeljeno v poglavju 6 – Sistem spremljanja in vrednotenja strategije do leta 2040.

5.3.3 Usmeritve in prioritetni ukrepi

Okolje in prostor predstavljata ključno razvojno področje Mestne občine Velenje, kjer se prepletajo ekonomske, ekološke in družbene dimenzije trajnostnega razvoja. V prihodnjem obdobju bo občina nadaljevala z usklajevanjem prostorskih politik, varstvom naravnih virov in izboljšanjem kakovosti bivalnega okolja z ukrepi, ki spodbujajo podnebno odpornost, krožno gospodarstvo, energetske učinkovitost in vključujoče prostorsko načrtovanje.

1. Varovanje naravnih virov in kakovosti okolja

Usmeritev: Ohraniti in izboljšati kakovost zraka, vode in tal ter nadgraditi učinkovito upravljanje z naravnimi viri, ki so temelj zdravega in varnega življenjskega okolja.

Tipični ukrepi:

- krepitev monitoringa kakovosti zraka, voda in tal z uporabo digitalnih senzorjev,
- zmanjšanje emisij v prometu in ogrevanju z lokalnimi energetske ukrepi,
- vzdrževanje in sanacija vodotokov, jezer in zadrževalnikov,
- zaščita vodovarstvenih območij in izvajanje preventivnih ukrepov proti onesnaževanju,
- urejanje in ohranjanje zelenih in modrih koridorjev v urbanih območjih,

- promocija odgovorne rabe naravnih virov in zmanjševanje okoljskega odtisa javnih storitev.

2. Prilagajanje podnebnim spremembam in krepitev odpornosti prostora

Usmeritev: Razviti sistemske ukrepe za povečanje odpornosti občine na podnebne spremembe, obvladovanje poplavnih tveganj in ekstremnih vremenskih pojavov.

Tipični ukrepi:

- priprava lokalnega načrta prilagajanja podnebnim spremembam,
- izvedba projektov zelenih in modrih površin za zadrževanje padavinskih voda,
- ohranjanje in kakovostno upravljanje urbane zelene infrastrukture (drevesa, zeleni pasovi, parki, zelene strehe) ter njena postopna nadgradnja tam, kjer to prispeva k večji odpornosti prostora na podnebne spremembe,
- uporaba naravnih rešitev (Nature-based Solutions) pri prostorskem načrtovanju,
- izboljšanje odvodnjavanja in zaščite vodotokov v urbanih območjih,
- ozaveščanje prebivalcev o ravnanju v izrednih podnebnih razmerah.

3. Uveljavitev krožnega gospodarstva in odgovorne potrošnje

Usmeritev: Razviti lokalne verige krožnega gospodarstva, ki zmanjšujejo količine odpadkov, povečujejo ponovno uporabo in učinkovito rabo materialov ter energije.

Tipični ukrepi:

- razvoj centrov ponovne uporabe (»reuse« centri) in delavnic popravil,
- uvedba lokalnih spodbud za ločeno zbiranje odpadkov v gospodinjstvih in podjetjih,
- povečanje deleža kompostiranja in recikliranja bioloških odpadkov,
- spodbujanje trajnostne javne nabave v občinskih ustanovah,
- razvoj izobraževalnih programov o krožnem gospodarstvu v šolah in lokalnih skupnostih,
- podpora lokalnim podjetjem pri prehodu na zeleno proizvodnjo in embalažo.

4. Učinkovito in vključujoče prostorsko načrtovanje

Usmeritev: Zagotavljati prostorsko uravnotežen razvoj ter vključevati prebivalce in druge deležnike v procese načrtovanja prostora in odločanja o prostorskih posegih.

Tipični ukrepi:

- priprava sprememb in dopolnitev veljavnih prostorskih aktov ter sprejem novih prostorskih izvedbenih aktov v skladu z razvojnimi potrebami občine,
- uporaba digitalnih prostorskih podatkov, GIS orodij in drugih digitalnih rešitev za podporo prostorskemu načrtovanju in vizualizaciji prostorskih rešitev,
- revitalizacija degradiranih in premalo izkoriščenih območij ter spodbujanje njihove nove razvojne rabe,

- vključevanje načel univerzalnega oblikovanja in dostopnosti v prostorsko in urbanistično načrtovanje,
- zagotavljanje transparentnih postopkov priprave prostorskih aktov, vključno z javnimi razgrnitvami, javnimi obravnavami in drugimi oblikami vključevanja javnosti,
- nadaljnji razvoj in uporaba digitalnih orodij za dostop do prostorskih podatkov in spremljanje prostorskih aktov.

5. Spodbujanje energetske učinkovitosti in lokalne samooskrbe

Usmeritev: Povečati energetske učinkovitost javnih in zasebnih objektov ter razviti lokalne vire obnovljive energije, ki prispevajo k samooskrbi občine.

Tipični ukrepi:

- nadaljevanje energetske prenove javnih objektov (šole, vrtci, kulturni domovi),
- razvoj lokalnih energetskih skupnosti in skupnih sončnih elektrarn,
- podpora toplotnim črpalkam in sistemom daljinskega ogrevanja iz obnovljivih virov,
- spodbujanje električne mobilnosti in postavitve polnilne infrastrukture,
- razvoj energetskega svetovanja za gospodinjstva in mala podjetja,
- vključevanje energetske učinkovitosti v vse nove gradbene projekte.

6. Ohranitev krajinske in biotske raznovrstnosti

Usmeritev: Zagotavljati uravnoteženo sobivanje človeka in narave ter ohraniti krajinsko identiteto in biotsko pestrost občine.

Tipični ukrepi:

- razvoj lokalnega registra naravnih vrednot in biotskih območij,
- urejanje ekoloških koridorjev in habitatov znotraj občinskega prostora,
- sajenje avtohtonih vrst dreves in grmovnic v urbanem okolju,
- vključevanje krajevnih skupnosti v urejanje okolice in zelenih površin,
- sodelovanje z nevladnimi organizacijami pri projektih naravovarstvenega izobraževanja,
- integracija ukrepov za varstvo krajine v prostorski politiki in turizmu.

Izvajanje navedenih usmeritev in ukrepov bo omogočilo postopen prehod občine v podnebno odporen, energetsko samozadosten in prostorsko uravnotežen razvojni model. Vsi ukrepi bodo umeščeni v prostorski in proračunski načrt občine, njihovo izvajanje pa bo spremljano skladno s sistemom kazalnikov, določenih v poglavju 6 – Sistem spremljanja in vrednotenja strategije.

5.3.4 Razvojne usmeritve prostorskega načrtovanja v Mestni občini Velenje

Prostorsko načrtovanje v Mestni občini Velenje bo v prihodnjem razvojnem obdobju naslovlilo ključne izzive, ki izhajajo iz podnebnih sprememb, demografskih trendov, potreb po dostopnih stanovanjih, zagotavljanja energetske varnosti ter prehoda na trajnostne oblike mobilnosti. Pri tem bo pomembno premišljeno in usklajeno upravljanje prostora, ki bo omogočalo ustvarjanje sinergij med različnimi rabami prostora ter preprečevanje prostorskih konfliktov. Razvoj

prostora bo temeljil na usklajevanju potreb prebivalcev in gospodarstva z realnimi prostorskimi možnostmi ter omejitvami naravnega okolja.

Prostorsko načrtovanje v Mestni občini Velenje bo sledilo usmeritvam Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050 ter načelom trajnostnega, vključujočega in odpornega razvoja prostora. Poseben poudarek bo namenjen ohranjanju kakovosti bivalnega okolja, učinkoviti rabi prostora ter krepitvi identitete mesta in širšega območja občine.

Ključna razvojna področja prostorskega načrtovanja

Pomembna razvojna usmeritev bo krepitev identitete prostora z urbanističnim, arhitekturnim in krajinskim načrtovanjem. Pri tem bo razvoj usmerjen v prenovu obstoječih naselij, izboljšanje kakovosti javnih prostorov ter premišljeno umeščanje novih posegov v prostor. Posebna pozornost bo namenjena prenovi še neobnovljenih delov mestnega tkiva ter funkcionalni prilagoditvi obstoječega stavbnega in dediščinskega fonda. Novogradnje bodo usmerjene predvsem na obstoječa stavbna zemljišča znotraj naselij, s čimer se bo zmanjšal pritisk na širjenje pozidave v odprti prostor. Med pomembnejše razvojne aktivnosti sodijo tudi prenova ključnih javnih prostorov in objektov v mestnem središču, aktivacija neizkoriščenih stavbnih zemljišč ter razvoj novih mestnih programov in javne infrastrukture.

Drugo pomembno področje predstavlja varstvo narave, naravnih virov in razvoj zelene infrastrukture. Mestna občina Velenje bo ohranjala in nadgrajevala sistem zelenih površin ter zagotavljala njihovo medsebojno povezanost. Zeleni sistemi imajo pomembno vlogo pri zagotavljanju kakovosti bivanja, ustvarjanju prostora za rekreacijo in druženje ter pri povečevanju odpornosti prostora na podnebne spremembe. V prihodnjem obdobju bo pozornost namenjena tudi postopni prenovi mestnega drevesnega fonda ter pripravi strokovnih usmeritev za načrtovanje in razvoj zelenih površin. Razvoj zelene infrastrukture bo dopolnjen z ukrepi za varstvo naravne dediščine ter trajnostno upravljanje gozdov in drugih naravnih virov.

Pomemben poudarek prostorskega razvoja bo namenjen tudi razvoju trajnostne mobilnosti. Prostorsko načrtovanje bo sledilo ciljem Celostne prometne strategije ter spodbujalo ukrepe, ki prispevajo k večji uporabi javnega potniškega prometa, kolesarjenja in hoje. Posebna pozornost bo namenjena izboljšanju povezav med mestnim središčem in okoliškimi območji ter razvoju kakovostnih peš in kolesarskih poti. Prostorski akti in prometne študije bodo postopno uvažali rešitve, ki bodo prispevale k zmanjševanju prometnih obremenitev, izboljšanju dostopnosti ter večji varnosti vseh udeležencev v prometu.

Ena izmed pomembnih razvojnih usmeritev bo tudi aktivacija in prenova razvrednotenih oziroma degradiranih območij, ki so deloma posledica preteklih industrijskih in rudarskih dejavnosti. Razvoj bo usmerjen v postopno revitalizacijo teh območij ter njihovo ponovno vključevanje v gospodarski, turistični ali bivalni razvoj mesta. Pri tem bo pomembno pridobivanje strateško pomembnih zemljišč ter priprava ustreznih prostorskih izvedbenih aktov, ki bodo omogočali aktivacijo prostora in razvoj novih dejavnosti. Tak pristop omogoča racionalnejšo rabo prostora in zmanjšuje potrebo po širjenju pozidave na nova območja.

Posebno razvojno področje predstavlja tudi stanovanjska politika in izboljšanje dostopnosti stanovanj. Mestna občina Velenje bo spodbujala povečanje ponudbe opremljenih stavbnih zemljišč za stanovanjsko gradnjo ter razvoj javnih najemnih stanovanj. Komunalno opremljanje zemljišč ter prilagoditve prostorskih izvedbenih aktov bodo omogočale razvoj novih

večstanovanjskih območij in izboljšanje stanovanjske mobilnosti prebivalcev. Povečanje ponudbe najemnih stanovanj bo prispevalo k večji dostopnosti stanovanj za različne skupine prebivalcev ter k dolgoročno uravnoteženemu razvoju mesta.

Pri prostorskem razvoju bo pomembno tudi ohranjanje prepoznavne krajinske podobe podeželja. Kmetijstvo, gozdarstvo ter trajnostna raba lokalnih virov bodo imeli pomembno vlogo pri ohranjanju vitalnosti podeželskega prostora. Ob tem bo občina spodbujala razvoj storitvenih dejavnosti in lokalnega podjetništva, ki temeljijo na lokalnih virih in dopolnjujejo tradicionalne dejavnosti na podeželju.

Vključevanje javnosti in spremljanje izvajanja

Posebna pozornost bo namenjena vključevanju javnosti v postopke prostorskega načrtovanja. Mestna občina Velenje bo nadgrajevala načine obveščanja in sodelovanja javnosti pri pripravi prostorskih aktov ter spodbujala uporabo digitalnih orodij za podajanje pripomb in pobud. S tem se bo povečala transparentnost postopkov ter omogočilo aktivno soustvarjanje prostorskih rešitev s strani prebivalcev in drugih deležnikov.

Spremljanje izvajanja navedenih prostorskih razvojnih usmeritev bo potekalo v okviru sistema spremljanja strategije, predstavljenega v poglavju 6. Napredek se bo odražal predvsem skozi pripravo in spremembe prostorskih aktov, prenovo javnih prostorov in objektov, razvoj zelene infrastrukture, izboljšanje trajnostne mobilnosti, aktivacijo degradiranih območij ter povečanje dostopnosti stanovanj.

5.4 Izobraževanje, znanje in družbena vključenost

5.4.1 Ključni izzivi in priložnosti

Izobraževanje, znanje in družbena vključenost tvorijo temelj dolgoročne odpornosti in inovacijskega potenciala Mestne občine Velenje. Kakovostna izobraževalna infrastruktura, dostop do vseživljenjskega učenja ter vključujoče družbeno okolje omogočajo oblikovanje kompetenc za prihodnost, socialno povezanost in trajnostno blaginjo.

Rezultati ankete kažejo, da je izobraževalni steber med najbolj ocenjenimi področji. Prebivalci izražajo visoko zadovoljstvo z objekti osnovnih šol (3,70) in vrtcev (3,70) ter z ustreznostjo vsebin (3,63), kar potrjuje stabilnost in kakovost lokalnega izobraževalnega sistema. Izjemno visoko je ocenjena tudi vključenost izobraževalnih ustanov v življenje kraja (4,03), kar odraža močno povezanost med šolami, družinami, kulturnimi in športnimi organizacijami.

Kljub temu pa rezultati opozarjajo na potrebo po večji dostopnosti programov za mlade (3,08) ter razvoju vsebin za starejše občane (4,15), kar razkriva razmeroma neenakomerno pokritost generacijskih potreb. V prihodnjem obdobju bo ključno celovito pristopiti k razvoju izobraževalnega ekosistema, ki bo spodbujal ustvarjalnost, digitalno pismenost, podjetnost in družbeno odgovornost vseh generacij.

Med ključnimi izzivi izstopajo:

- prilagajanje izobraževalnih programov spremembam na trgu dela in razvoju novih tehnologij,

- zagotavljanje dostopa do kakovostnega izobraževanja tudi v manjših krajevnih skupnostih,
- krepitev digitalnih kompetenc učencev, učiteljev in odraslih,
- ohranjanje pedagoškega kadra ter motivacija za delo v vzgojno-izobraževalnih zavodih,
- povečanje medgeneracijskega sodelovanja in družbene povezanosti,
- vključevanje ranljivih skupin (mladi brezposelni, priseljenci, starejši, osebe s posebnimi potrebami).

Na delavnicah z upravo je bila kot pomembna razvojna usmeritev izpostavljena potreba po večji povezanosti izobraževalnega sistema z gospodarstvom in občinskimi razvojnimi projekti, kar bi omogočilo boljšo praktično naravnost izobraževanja ter več priložnosti za lokalno zaposlovanje mladih. Poudarjena je bila tudi potreba po spodbujanju ustvarjalnih in tehničnih poklicev, ki so ključni za prihodnji zeleni in digitalni prehod.

Na področju družbene vključenosti se kot ključni izziv kaže zagotavljanje enakih možnosti za vse skupine prebivalcev, vključno z osebami z omejitvami, starejšimi in družinami v socialno ranljivem položaju. Zelo pozitivno dejstvo predstavlja visoka stopnja sodelovanja prebivalcev v lokalnih društvih, prostovoljnih organizacijah in skupnostnih dejavnostih, ki krepi socialno povezanost in identiteto mesta.

Med priložnostmi za prihodnost izstopajo naslednje usmeritve:

- razvoj centra za vseživljenjsko učenje in medgeneracijsko sodelovanje,
- sistematično uvajanje digitalnih orodij v izobraževalni proces,
- povečanje dostopnosti kulturnih, športnih in izobraževalnih programov za mlade,
- nadgradnja lokalnih mrež prostovoljstva in medgeneracijskih programov,
- vključevanje izobraževanja o trajnostnem razvoju in podjetništvu v kurikule,
- razvoj programov za starejše – od digitalne pismenosti do medgeneracijskih učnih delavnic,
- spodbujanje partnerstev med šolami, podjetji in javnimi zavodi pri razvoju kompetenc prihodnosti.

S celostnim pristopom, ki povezuje izobraževanje, znanje in družbeno vključenost, lahko Velenje v prihodnjih letih utrdi svoj položaj kot učno, solidarno in inovativno mesto, ki zagotavlja enake priložnosti, krepi socialni kapital in spodbuja razvoj kompetenc za trajnostno prihodnost.

5.4.2 Strateški cilji do leta 2040

Izobraževanje, znanje in družbeno vključenost so ključni stebri dolgoročne odpornosti, inovacijskega potenciala in kakovosti življenja v Mestni občini Velenje. Do leta 2040 si občina prizadeva razviti učne, solidarne in ustvarjalne skupnosti, ki spodbujajo pridobivanje znanja, vključevanje vseh generacij ter medsebojno sodelovanje v duhu trajnostne družbe.

Na podlagi ugotovitev analiz, posvetov z upravo in rezultatov anket so opredeljeni štirje strateški cilji, ki usmerjajo razvoj izobraževalnega in družbenega področja do leta 2040.

Cilj 1: Ohraniti kakovostno, vključujoče in dostopno izobraževanje za vse

Namen: Ohraniti dostop do kakovostnega izobraževanja vsem otrokom, mladim in odraslim, ne glede na kraj bivanja, socialni položaj ali posebne potrebe.

Pričakovani učinki:

- enakomerna dostopnost izobraževalnih programov v vseh krajevnih skupnostih,
- povečana podpora učencem s posebnimi potrebami in ranljivim skupinam,
- izboljšani pogoji za delo učiteljev in strokovnih delavcev,
- večje zadovoljstvo prebivalcev z izobraževalnimi ustanovami in programi.

Cilj 2: Konstantno nadgrajevanje sistema vseživljenjskega učenja in medgeneracijskega sodelovanja

Namen: Nadgrajevati učno okolje, ki spodbuja pridobivanje novih znanj skozi celotno življenjsko obdobje ter krepi medgeneracijsko povezanost in prenos izkušenj.

Pričakovani učinki:

- nadaljevanje razvoja centra za vseživljenjsko učenje in programe medgeneracijskih delavnic,
- povečana vključenost starejših v izobraževalne in družbene dejavnosti,
- izboljšane kompetence odraslih za delo v digitalnem okolju,
- povečevanje povezanosti med formalnim in neformalnim izobraževanjem.

Cilj 3: Okrepiti in še naprej spodbujati povezavo med izobraževanjem, gospodarstvom in razvojnimi potrebami občine

Namen: Zagotavljati usklajenost izobraževalnih programov s potrebami trga dela, lokalnim gospodarstvom in strateškimi prioritetami občine.

Pričakovani učinki:

- ohranjanje in nadgrajevanje stalnega partnerstva med šolami, podjetji in raziskovalnimi institucijami,
- povečanje praktično naravnanih in strokovnih izobraževalnih programov,
- večja zaposljivost mladih in zmanjšanje odlivanja kadrov iz občine,
- okrepitev inovacijskega ekosistema in podjetniške kulture v šolah.

Cilj 4: Spodbujati družbeno vključenost, prostovoljstvo in skupnostno delovanje

Namen: Krepiti socialno povezanost, solidarnost in aktivno državljanstvo s spodbujanjem prostovoljstva, kulturnega udejstvovanja in skupnostnih programov.

Pričakovani učinki:

- povečanje števila medgeneracijskih in prostovoljnih projektov,

- večja vključenost mladih, starejših in ranljivih skupin v družbeno življenje,
- okrepljena mreža društev, NVO in skupnostnih centrov,
- večja stopnja zaupanja, sodelovanja in družbene kohezije v občini.

Cilj 5: Digitalna preobrazba izobraževanja in družbene vključenosti

Namen: Uvesti sodobne digitalne pristope v izobraževanje, usposabljanje in komuniciranje z občani z namenom izboljšanja dostopnosti, učinkovitosti in vključenosti vseh prebivalcev. Cilj je usmerjen v krepitev digitalnih kompetenc vseh generacij, zagotavljanje enakopravnega dostopa do digitalnih storitev ter spodbujanje aktivne vključenosti prebivalcev v soustvarjanje in odločanje v pametnem mestu. S tem prispeva k dolgoročni družbeni odpornosti, zaposljivosti in socialni vključenosti.

Pričakovani učinki:

- izboljšana digitalna opremljenost z namenom izboljšanja delovanja izobraževalnih, kulturnih in drugih javnih ustanov,
- razvoj sodobnih oblik učenja, vključno s spletnimi in kombiniranimi učnimi okolji,
- dvig digitalnih kompetenc prebivalcev vseh starostnih skupin,
- večja odprtost, preglednost in učinkovitost delovanja občinskih institucij,
- povečana vključenost in participacija prebivalcev pri oblikovanju lokalnih politik in storitev,
- večja vključenost mladih v inovativne, ustvarjalne in podjetniške dejavnosti na področju digitalnih rešitev,
- učinkovitejša in uporabniku prijazna komunikacija občine z prebivalci preko digitalnih kanalov.

Ti cilji skupaj predstavljajo vizijo Velenja kot mesta znanja, sodelovanja in medgeneracijske solidarnosti, kjer izobraževalni sistem ni zgolj vir formalnega znanja, temveč gonilo družbene povezanosti in inovacij. Njihovo uresničevanje bo potekalo v sodelovanju z vzgojno-izobraževalnimi zavodi, krajevnimi skupnostmi, nevladnimi organizacijami, podjetji in kulturnimi ustanovami, pri čemer bo napredek spremljan skladno s kazalniki, določenimi v poglavju 6 – Sistem spremljanja in vrednotenja strategije do leta 2040.

5.4.3 Usmeritve in prioritetni ukrepi

Izobraževanje, znanje in družbena vključenost predstavljajo temelj prihodnje družbene kohezije in inovacijske sposobnosti Mestne občine Velenje. Učinkovit izobraževalni sistem mora hkrati zagotavljati enake možnosti, kakovostno infrastrukturo, povezavo z gospodarstvom in priložnosti za vseživljenjsko učenje. V prihodnjem obdobju bo občina usmerjena v spodbujanje inovativnih oblik poučevanja, digitalno preobrazbo in razvoj sodelovalnih ter solidarnih družbenih programov.

1. Krepitev kakovosti in dostopnosti izobraževanja

Usmeritev: Zagotavljati visoko kakovost vzgojno-izobraževalnega sistema ter enake možnosti za učenje vsem otrokom, mladim in odraslim, ne glede na kraj bivanja ali socialne okoliščine.

Tipični ukrepi:

- investicije v vzdrževanje in modernizacijo šolskih in vrtčevskih objektov,
- spodbujanje manjših oddelkov in individualiziranega pouka,
- spodbujanje izvajanja podružničnih programov v krajevnih skupnostih,
- ohranjanje kvalitete dostopa do šolskih prevozov za učence iz oddaljenih naselij,
- ohranjanje in prilagajanje štipendijskih shem za deficitarne poklice,
- ohranitev spodbujanja učnih podpornih služb (psihološka pomoč, svetovalci).

2. Razvoj sistema vseživljenjskega učenja in medgeneracijskega sodelovanja

Usmeritev: Ustvariti okolje, ki omogoča stalno pridobivanje novih znanj, povezovanje med generacijami in prenos izkušenj ter vrednot.

Tipični ukrepi:

- nadaljnje podpiranje delovanja Centrov za vseživljenjsko učenje in medgeneracijsko sodelovanje,
- nadgradnja programov digitalne in finančne pismenosti za odrasle in starejše,
- organizacija učnih krožkov in delavnic v sodelovanju z lokalnimi društvi,
- spodbujanje mentorskih programov med starejšimi in mladimi,
- vključevanje upokoјencev in prostovoljcev v vzgoјno-izobraževalne in kulturne aktivnosti,
- nadgradnja lokalne mreže delovanja ljudskih univerz in centrov neformalnega izobraževanja.

3. Povezovanje izobraževanja z gospodarstvom in inovacijskim okoljem

Usmeritev: Krepiti aktivno sodelovanje med šolami, podjetji, inkubatorji in raziskovalnimi institucijami z namenom prilagajanja kompetenc prihodnosti.

Tipični ukrepi:

- razvoj dualnih in praktično naravnanih izobraževalnih programov,
- organizacija kariernih sejmov, podjetniških taborov in prakse v lokalnih podjetjih,
- krepitev povezav s SAŠA inkubatorjem, Šolskim centrom Velenje in Univerzo v Mariboru,
- spodbujanje STEM področij (znanost, tehnologija, inženirstvo, matematika) v osnovnih in srednjih šolah,
- spodbujati delovanje programov za razvoj kariere in zaposljivosti mladih,
- vključevanje podjetij v mentorstvo in inovacijske izzive.

4. Spodbujanje družbene vključenosti, prostovoljstva in kulturne pismenosti

Usmeritev: Krepiti socialno povezanost, solidarnost in kulturno zavest s spodbujanjem skupnostnega delovanja, prostovoljstva in medkulturnega dialoga.

Tipični ukrepi:

- oblikovanje dodatnih programov prostovoljstva v sodelovanju z društvi, NVO in šolami,
- organizacija medgeneracijskih kulturnih dogodkov (npr. medgeneracijski festival),
- spodbujanje aktivnega državljanstva in družbene odgovornosti mladih,
- izvajanje kulturno-umetnostne vzgoje v vseh vzgojno-izobraževalnih programih,
- podpora delovanju kulturnih, športnih in humanitarnih društev v vseh KS,
- razvoj domov KS kot prostorov srečevanja in vključevanja.

5. Digitalna preobrazba izobraževanja in družbenih storitev

Usmeritev: Omogočiti sodoben, digitalno podprt izobraževalni sistem in e-storitve, ki povečujejo dostopnost in učinkovitost javnih storitev za vse prebivalce.

Tipični ukrepi:

- digitalna nadgradnja šol in vrtcev z interaktivno opremo in e-učilnicami,
- usposabljanje učiteljev in strokovnih delavcev za uporabo sodobnih digitalnih orodij,
- spodbujanje razvoja spletnih platform za izobraževanje odraslih in e-učenje,
- digitalizacija občinskih storitev s področja izobraževanja in družbene skrbi,
- sodelovanje s tehnološkimi podjetji pri pilotnih projektih pametnega izobraževanja,
- nadgraditev dostopa do širokopasovnega interneta v vseh naseljih.

6. Krepitev družbene kohezije in vključevanje ranljivih skupin

Usmeritev: Zagotavljati enake možnosti za sodelovanje v družbenem življenju in preprečevati socialno izključenost ranljivih skupin.

Tipični ukrepi:

- razvoj programov za socialno integracijo priseljencev,
- krepitev psihosocialne podpore mladim in preprečevanje zgodnje izključenosti,
- zagotavljanje dostopnosti javnih objektov in storitev za gibalno ovirane,
- ohranjanje svetovalnih točk za družine in mlade,
- spodbujanje medkulturnih in vključujočih projektov na ravni skupnosti,
- sodelovanje s centrom za socialno delo, šolami, drugimi javnimi organizacijami in NVO pri podpornih programih.

Z izvajanjem teh usmeritev in ukrepov bo Mestna občina Velenje do leta 2040 oblikovala učno, vključujočo in solidarno skupnost, v kateri izobraževanje presega formalne okvire in postaja temeljni element družbene povezanosti ter inovacijskega razvoja. Izvajanje ukrepov bo povezano z drugimi stebri strategije (zlasti gospodarstvo, kakovost življenja in okolje), njihovo spremljanje pa bo potekalo skladno s kazalniki, določenimi v poglavju 6 – Sistem spremljanja in vrednotenja strategije do leta 2040.

5.5 Kakovost življenja in skupnostni razvoj

5.5.1 Ključni izzivi in priložnosti

Kakovost življenja in skupnostni razvoj predstavljata bistvo trajnostne in vključujoče občine. V Mestni občini Velenje se kakovost bivanja izraža skozi visoko stopnjo varnosti, dostopnost do zdravstva in družbenih storitev, bogato kulturno in športno ponudbo ter močno prisotnost skupnostnega delovanja. Kljub doseženemu napredku pa se soočamo z izzivi starajoče se populacije, prostorskimi razlikami med naselji ter potrebo po nadgradnji storitev za ranljive skupine.

Rezultati ankete kažejo, da so prebivalci z občinsko kakovostjo življenja v veliki meri zadovoljni. Najvišje ocenjena področja so varnost bivanja (4,00), medsosedske odnosi (3,77) in šport ter rekreacija (3,85), kar potrjuje občutek socialne povezanosti in dobre bivalne razmere. Visoko sta ocenjeni tudi kulturna ponudba (3,63) in zdravstvena oskrba (3,45), kar odraža stabilnost osnovnih javnih storitev. Nižje ocene pa se nanašajo na medgeneracijsko sobivanje in skrb za starejše (2,81) ter stopnjo zaupanja v občino (3,17), kar nakazuje potrebo po nadaljnji krepitvi dialoga med občinsko upravo in prebivalci ter večji vključenosti starejših v družbeno življenje.

Med ključnimi izzivi na področju kakovosti življenja se izpostavljajo:

- krepitev dostopnosti zdravstvenih storitev, zlasti na primarni ravni,
- izboljšanje pogojev za aktivno staranje in medgeneracijsko povezovanje,
- zagotavljanje cenovno dostopnih stanovanj in kakovostnih socialnih storitev,
- stalni razvoj kulturne in športne infrastrukture,
- spodbujanje socialne povezanosti ter zmanjševanje občutkov izoliranosti,
- krepitev zaupanja v institucije in spodbujanje participacije prebivalcev pri odločanju,
- povečanje vključenosti ranljivih skupin, predvsem starejših, mladih brezposelnih in oseb s posebnimi potrebami.

Z vidika zdravja in dobrega počutja je pomembno, da se občina še naprej osredotoča na preventivo, športno rekreacijo in mentalno zdravje, saj se prebivalstvo stara in potrebe po storitvah zdravstvene oskrbe ter pomoči na domu naraščajo. Na delavnicah je bila posebej poudarjena potreba po izboljšanju prostorske dostopnosti zdravstvenih ustanov, razvoju mobilnih zdravstvenih storitev ter podpori lokalnim zdravstvenim programom in svetovalnicam.

Na področju kulture in skupnostnega življenja ima Velenje bogato tradicijo in razvito infrastrukturo v okviru objektov in vsebin, ki jih upravljajo javni zavodi ter številna društva in druge organizacije. Kljub temu ostajajo izzivi na področju posodabljanja programskih vsebin, večje vključenosti mladih v kulturne in skupnostne dejavnosti ter izboljšanja digitalne dostopnosti kulturnih programov. Pomemben razvojni poudarek predstavlja tudi krepitev lokalne identitete skozi umetnost, kulturno dediščino in javne dogodke.

Šport in rekreacija predstavljata pomemben del identitete Velenja, saj mesto premore bogato infrastrukturo (stadion, bazen, športni parki, jezerska območja). Glavni izziv ostaja vzdrževanje

in energetska učinkovitost objektov ter dostopnost športnih programov v vseh krajevnih skupnostih. Poudarek bo na spodbujanju aktivnega življenjskega sloga za vse generacije, zlasti otroke, mladino in starejše.

Na področju varnosti in zaupanja občani izražajo visoko stopnjo občutka varnosti, vendar si želijo večjo prisotnost občinskih služb na terenu, boljše osvetlitve javnih površin in več dialoga pri načrtovanju lokalnih politik. Socialna varnost in občutek pripadnosti sta neposredno povezana z aktivnim vključevanjem prebivalcev v odločanje, kar odpira priložnosti za razvoj modelov proračuna in stalnega občinskega foruma prebivalcev.

Med priložnostmi za prihodnji razvoj izstopajo:

- razvoj programov za kakovostno staranje in integracijo oskrbe na domu,
- širitev programov preventive in duševnega zdravja,
- razvoj kulturno-športnih stičišč v krajevnih skupnostih,
- digitalizacija kulturnih, športnih in zdravstvenih storitev,
- spodbujanje vrednot solidarnosti, prostovoljstva in skupnostne odgovornosti,
- razvoj “mesta dogodkov” kot integralne identitete Velenja, ki povezuje kulturo, šport in turizem.

Skupaj navedeni izzivi in priložnosti potrjujejo, da je kakovost življenja v Velenju visoka, vendar zahteva stalno nadgradnjo socialne infrastrukture, večjo vključenost, odprt dialog z občani in razvoj inovativnih programov, ki krepijo občutek pripadnosti, varnosti in zadovoljstva z življenjem v občini.

5.5.2 Strateški cilji do leta 2040

Kakovost življenja in skupnostni razvoj sta temeljni sestavini družbene blaginje in socialne povezanosti Mestne občine Velenje. Do leta 2040 si občina prizadeva razviti skupnostno usmerjeno, zdravo, kulturno in varno okolje, ki bo podpiralo dobrobit vseh generacij, omogočalo enake možnosti ter krepilo občutek pripadnosti in povezanosti prebivalcev.

Na podlagi analiz, delavnic in povratnih informacij prebivalcev so bili opredeljeni pet ključnih strateških ciljev, ki usmerjajo razvoj občine na področju kakovosti življenja in skupnostnega razvoja.

Cilj 1: Nadgraditi dostopno in kakovostno zdravstveno oskrbo za vse prebivalce

Namen: Okrepiti zdravstveno in socialno varnost prebivalcev z zagotavljanjem dostopnih, sodobnih in preventivno usmerjenih zdravstvenih storitev.

Pričakovani učinki:

- povečanje vlaganj v preventivne in rehabilitacijske programe,
- razvoj zdravstvenih svetovalnic in lokalnih centrov za duševno zdravje,
- večja povezanost zdravstvenih, socialnih in izobraževalnih ustanov.

Cilj 2: Spodbujati aktivno, zdravo in vključujoče življenje vseh generacij

Namen: Ustvariti pogoje za aktivno udeležbo prebivalcev v športnih, kulturnih in družbenih dejavnostih ter spodbuditi zdrav življenjski slog in medgeneracijsko povezanost.

Pričakovani učinki:

- povečanje števila športno-rekreativnih in kulturnih programov za vse generacije,
- izboljšana dostopnost športnih in kulturnih objektov,
- večja vključenost starejših v družbeno in rekreativno življenje
- krepitev javnega zdravja ter preprečevanje socialne izolacije.

Cilj 3: Okrepiti kulturno identiteto, ustvarjalnost in družbeno povezanost

Namen: Razvijati kulturo kot orodje družbene povezanosti, identitete in inovativnosti ter zagotavljati raznoliko in dostopno kulturno ponudbo.

Pričakovani učinki:

- povečano sodelovanje prebivalcev pri kulturnih dogodkih in projektih,
- digitalna in prostorska dostopnost kulturnih vsebin,
- večje vključevanje mladih v ustvarjalne in umetniške programe,
- krepitev lokalne identitete in promocija Velenja kot mesta kulture in dogodkov.

Cilj 4: Krepiti socialno vključenost, solidarnost in sodelovalno upravljanje

Namen: Zagotavljati enake možnosti in aktivno vlogo vseh skupin prebivalcev pri oblikovanju skupnostnih politik in projektov ter spodbujati prostovoljstvo in solidarnost.

Pričakovani učinki:

- večja vključenost ranljivih skupin v družbene dejavnosti,
- uvedba občinskih forumov prebivalcev,
- povečanje prostovoljskih iniciativ in medgeneracijskih projektov,
- krepitev zaupanja med občinsko upravo in prebivalci.

Cilj 5: Nadgraditi varno, prijetno in vključujoče bivalno okolje

Namen: Povečati občutek varnosti, urejenosti in pripadnosti skupnosti z naložbami v infrastrukturo, osvetlitev, javne površine in skupnostne programe.

Pričakovani učinki:

- izboljšana javna osvetlitev in varnost na javnih površinah,
- urejena in dostopna mestna ter krajevna infrastruktura,
- ohranitev občutka varnosti in zadovoljstvo prebivalcev,
- spodbujanje spoštljivega sobivanja in medsosedskih odnosov.

Cilj 6: Pametne javne storitve in visoka digitalna dostopnost

Namen: Pospešiti digitalno preobrazbo javnih storitev ter izboljšati digitalno dostopnost za prebivalce z namenom povečanja kakovosti bivanja, varnosti, informiranosti in vključenosti v lokalno skupnost. Cilj spodbuja uporabo pametnih rešitev za učinkovitejše delovanje javnih služb ter krepi povezanost in odpornost lokalnih skupnosti.

Pričakovani učinki:

- poenostavljeni in uporabniku prijazni javni postopki z večjo razpoložljivostjo storitev v digitalni obliki,
- večja časovna in prostorska dostopnost občinskih storitev ter zmanjšanje administrativnih ovir,
- izboljšan občutek varnosti in podpora samostojnemu bivanju z uporabo pametnih in podpornih rešitev,
- visoka stopnja digitalne povezljivosti kot podpora delu na daljavo, izobraževanju, zdravstvu in sodobnim oblikam bivanja,
- okrepljeno sodelovanje prebivalcev pri oblikovanju lokalnih rešitev preko digitalnih kanalov,
- večja povezanost lokalnih skupnosti ter razvoj novih oblik medsebojne pomoči, prostovoljstva in medgeneracijskega sodelovanja.

Ti cilji skupaj predstavljajo okvir za celostni družbeni razvoj Mestne občine Velenje, ki temelji na zdravju, solidarnosti, kulturi in sodelovanju. Njihovo uresničevanje bo podprto z lokalnimi programi za zdravje, kulturo, šport, socialno vključenost in upravljanje, napredek pa bo spremljan skladno s kazalniki, določenimi v poglavju 6 – Sistem spremljanja in vrednotenja strategije do leta 2040.

5.5.3 Usmeritve in prioritetni ukrepi

Razvoj kakovosti življenja v Mestni občini Velenje temelji na prepričanju, da so zdravje, varnost, kultura, šport in družbena povezanost medsebojno povezani dejavniki celostne blaginje. V prihodnjem obdobju bo občina usmerjena v razvoj dostopnih javnih storitev, spodbujanje zdravega življenjskega sloga, krepitev kulturne in športne infrastrukture ter vzpostavljanje močnih, povezanih in solidarnih skupnosti.

1. Krepitev zdravstvenega sistema in preventive

Usmeritev: Zagotavljati kakovostno, dostopno in preventivno usmerjeno zdravstveno oskrbo, ki temelji na sodelovanju med zdravstvenimi, socialnimi in izobraževalnimi institucijami.

Tipični ukrepi:

- ohranitev delovanja zdravstvenih svetovalnic,
- promocija programov zdravja na delovnem mestu in preventivnih pregledov,
- širitev programov duševnega zdravja in svetovalnih storitev za mladino, otroke in odrasle,
- sodelovanje z osnovnimi šolami pri promociji zdrave prehrane in gibanja,

- digitalizacija zdravstvenih storitev in spodbujanje e-naročanja v ambulantah
- nadgradnja povezovanja zdravstvenih domov, domov za starejše in CSD v integrirane storitve.

2. Spodbujanje aktivnega življenjskega sloga in športne kulture

Usmeritev: Razvijati športno in rekreativno infrastrukturo ter programe, ki spodbujajo gibanje, zdravje in medgeneracijsko povezovanje.

Tipični ukrepi:

- nadgradnja in energetska prenova športnih objektov in igrišč,
- razvoj jezerskega športno-rekreacijskega območja kot osrednje točke aktivnega turizma,
- spodbujanje športnih društev in klubov z vključujočimi programi,
- uvedba občinskega programa »Aktivno Velenje« za vse generacije,
- organizacija družinskih športnih dni in skupnostnih tekov,
- nadgradnja urbane mreže fitnes točk in trim stez.

3. Dostopna in sodobna kulturna infrastruktura

Usmeritev: Krepitev kulture kot temelja identitete, kreativnosti in družbene povezanosti z zagotavljanjem sodobne infrastrukture ter raznolikih vsebin.

Tipični ukrepi:

- modernizacija in energetska sanacija Doma kulture Velenje, Knjižnice Velenje in Muzeja Velenje,
- digitalizacija kulturnih vsebin in razvoj spletne kulturne platforme,
- spodbujanje kulturne participacije mladih skozi umetniške programe,
- podpora lokalnim kulturnim društvom in festivalom,
- krepitev kreativnih industrij kot del gospodarske diverzifikacije,
- razvoj mreže kulturno-izobraževalnih centrov po krajevnih skupnostih.

4. Socialna vključenost, skrb za starejše in ranljive skupine

Usmeritev: Zagotavljati socialno pravičnost in vključevanje ranljivih skupin v družbeno življenje s pomočjo inovativnih storitev, prostovoljstva in medgeneracijskih programov.

Tipični ukrepi:

- razvoj programov pomoči na domu, dolgotrajne oskrbe na domu, osebne asistence in pomoč družinskemu članu,
- nadgradnja oskrbe z dnevnim varstvom in dejavnostmi,
- izvajanje lokalnih programov za socialno integracijo (mladi brezposelni, priseljenci),
- spodbujanje socialnega podjetništva in podpornih storitev,
- sofinanciranje projektov prostovoljstva in solidarnosti.

5. Povečevanje varnosti in občutka zaupanja

Usmeritev: Krepi varnost prebivalcev z urejenim javnim prostorom, ustrezno osvetlitvijo in aktivnim sodelovanjem občanov pri oblikovanju varnostnih politik.

Tipični ukrepi:

- modernizacija javne razsvetljave in izboljšanje osvetlitve nevarnih odsekov,
- nadgradnja sistema videonadzora na ključnih točkah ob spoštovanju zasebnosti,
- promocija prometne in osebne varnosti preko preventivnih programov,
- krepitev sodelovanja med občinsko upravo, policijo in civilno zaščito,
- redna komunikacija z občani o varnostnih vprašanjih (portal, aplikacija).

6. Spodbujanje skupnostnega sodelovanja

Usmeritev: Povečati sodelovanje prebivalcev pri odločanju o lokalnih projektih ter krepiti družbeno povezanost in odgovornost.

Tipični ukrepi:

- uvedba stalnega občinskega foruma z občani in tematskih posvetov,
- podpora samoorganiziranim skupnostnim pobudam,
- ohranjanje sodelovanja mladinskih organizacij pri pripravi občinskih politik za mlade,
- razvoj programov skupnostnega prostovoljstva in lokalnih akcij,
- ohranjanje delovanja občinskega portala »Sooblikujmo Velenje« za vključevanje občanov.

7. Trajnostni razvoj bivalnega okolja in javnih površin

Usmeritev: Zagotavljati urejenost, dostopnost in trajnostno rabo javnega prostora kot temelj kakovostnega bivanja in družbenega sobivanja.

Tipični ukrepi:

- prenova mestnih parkov, sprehajalnih poti in otroških igrišč,
- razvoj urbanih vrtov in prostorov za druženje v naseljih,
- izboljšanje dostopnosti za starejše in gibalno ovirane,
- spodbujanje zelene arhitekture in energetske učinkovitih objektov,
- vključitev krajevnih skupnosti v načrtovanje prenov javnih površin,
- redno vzdrževanje in nadgradnja urbane opreme in osvetlitve.

Z izvajanjem teh usmeritev bo Mestna občina Velenje do leta 2040 postopno oblikovala zdravo, solidarno in kulturno skupnost, kjer bo kakovost bivanja temeljila na dostopnosti storitev, varnosti, medgeneracijskem sodelovanju in aktivni participaciji prebivalcev. Napredek bo spremljan z merljivimi kazalniki (zdravje, varnost, kultura, šport, socialna povezanost), ki so podrobno opredeljeni v poglavju 6 – Sistem spremljanja in vrednotenja strategije do leta 2040.

5.6 Velenje v Misiji 100 podnebno nevtralnih in pametnih mest

Na podlagi opredeljenih strateških stebrov, ciljev, usmeritev in ključnih projektov se Mestna občina Velenje umešča med evropska mesta, ki svoj dolgoročni razvoj načrtujejo skladno z usmeritvami podnebne nevtralnosti, digitalne preobrazbe in družbene pravičnosti. Strategija VIS Velenje tako predstavlja vsebinsko in izvedbeno podlago za vključevanje občine v evropsko Misijo 100 podnebno nevtralnih in pametnih mest.

Vključitev Mestne občine Velenje v evropsko Misijo 100 podnebno nevtralnih in pametnih mest pomeni strateško priložnost za pospešeno uresničevanje razvojnih ciljev, opredeljenih v tej strategiji, ter za krepitev sodelovanja z drugimi evropskimi mesti, raziskovalnimi institucijami, gospodarstvom in drugimi relevantnimi deležniki. Misija 100 predstavlja okvir, ki omogoča celostno povezovanje okoljskih, gospodarskih, prostorskih, socialnih in digitalnih politik v smeri dolgoročne podnebne nevtralnosti in trajnostnega razvoja.

Vizija Mestne občine Velenje do leta 2040 je skladna s temeljnimi usmeritvami Misije 100 in temelji na celovitem prehodu v podnebno nevtralno in pametno mesto. Ta prehod vključuje sistematično in dolgoročno zmanjševanje emisij toplogrednih plinov v vseh ključnih sektorjih, zlasti v stavbah, energetiki, prometu, industriji, ravnanju z odpadki in rabi prostora, ob hkratnem povečevanju ponorov ogljika ter izboljševanju odpornosti urbanega okolja na podnebne spremembe.

Poseben poudarek je namenjen celoviti energetske preobrazbi mesta, ki zajema povečanje energetske učinkovitosti v vseh sektorjih, postopno povečevanje deleža lokalno proizvedenih obnovljivih virov energije ter razvoj pametnih energetskih omrežij, hranilnikov energije in prožnosti odjema. Strategija predvideva tudi vzpostavljanje in krepitev lokalnih energetskih skupnosti ter aktivno vlogo prebivalcev kot proizvajalcev in souporabnikov energije, kar prispeva k večji energetske neodvisnosti in socialni pravičnosti energetskega prehoda.

Pomemben del prehoda v podnebno nevtralno mesto predstavlja sistematična in celovita sanacija stavbnega fonda, zlasti javnih stavb, večstanovanjskih objektov in energetske potratnih stavb. Ta vključuje globinske energetske prenove, prehod na nizkoogljične sisteme ogrevanja in hlajenja ter izboljšanje bivalnega udobja, zdravja in odpornosti stavb na podnebne vplive. Sočasno se spodbuja razvoj trajnostnih sistemov ogrevanja in hlajenja ter optimizacija obstoječih sistemov daljinskega ogrevanja.

Na področju mobilnosti strategija podpira preobrazbo prometnega sistema v smeri trajnostne mobilnosti, ki zmanjšuje odvisnost od osebnih avtomobilov, krepi javni potniški promet in aktivne oblike mobilnosti ter spodbuja deljene in brezemisijske oblike prevoza. Posebna pozornost je namenjena povezovanju prostorskega načrtovanja in mobilnostnih rešitev, kar prispeva k bolj učinkoviti rabi prostora in višji kakovosti bivanja.

Trajnostno upravljanje prostora in naravnih virov vključuje razvoj zelene infrastrukture, sonaravno urejanje urbanega okolja ter prilagajanje na podnebne spremembe, kot so vročinski valovi, poplave in suše. S tem se krepi odpornost mesta, zmanjšujejo okoljska tveganja in dolgoročno izboljšuje kakovost življenja prebivalcev.

Prehod v krožno gospodarstvo predstavlja pomemben steber podnebne nevtralnosti in trajnostnega razvoja, saj zmanjšuje nastajanje odpadkov, spodbuja ponovno uporabo materialov, lokalne verige vrednosti ter učinkovito rabo virov v javnem in zasebnem sektorju. Strategija predvideva postopno uvajanje krožnih praks v gospodarske dejavnosti, javne storitve in vsakdanje ravnanje prebivalcev.

Ključno podporno vlogo pri uresničevanju ciljev Misije 100 imajo digitalna orodja in podatkovne platforme, kot so VIS Velenje, digitalni prostorski dvojček in druge digitalne rešitve, ki omogočajo transparentno spremljanje napredka, pametno upravljanje energetske, prometne in prostorske infrastrukture ter boljše odločanje na podlagi podatkov. Digitalna preobrazba hkrati krepi vključevanje prebivalcev in drugih deležnikov v razvojne procese.

Posebna pozornost je namenjena zagotavljanju pravičnega in vključujočega zelenega prehoda, ki sistematično naslavlja energetske revščine, zmanjšuje socialne neenakosti ter zagotavlja, da so koristi podnebne in digitalnega prehoda dostopne vsem prebivalcem, podjetjem in institucijam. Strategija s tem podpira razvoj novih znanj in kompetenc, nastajanje zelenih delovnih mest ter krepitev socialne kohezije v lokalni skupnosti.

Vključevanje Mestne občine Velenje v evropsko Misijo 100 podnebno nevtralnih in pametnih mest poteka v specifičnem nacionalnem in regionalnem kontekstu, ki ga zaznamujeta postopno zapiranje premogovništva ter celovito razvojno prestrukturiranje Savinjsko-šaleške regije. V tem okviru predstavljata Zakon o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje in Zakon o razvojnem prestrukturiranju Savinjsko-šaleške premogovne regije ključna nacionalna institucionalna stebra pravičnega prehoda, ki vsebinsko in izvedbeno dopolnjujeta cilje evropske Misije 100.

Zakon o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje zagotavlja pravni in finančni okvir za varno, postopno in okoljsko odgovorno opuščanje premogovne dejavnosti ter sanacijo okoljskih in prostorskih posledic dolgoletnega rudarjenja. Ta proces predstavlja nujno izhodišče za doseganje podnebne nevtralnosti, saj omogoča zmanjševanje emisij toplogrednih plinov, preobrazbo energetskih sistemov ter dolgoročno izboljšanje kakovosti okolja in bivanja v mestu. Zapiranje premogovništva je v tem smislu razumljeno kot temeljni pogoj za prehod v nizkoogljično in podnebno nevtralno urbano okolje.

Komplementarno temu Zakon o razvojnem prestrukturiranju Savinjsko-šaleške premogovne regije vzpostavlja razvojni okvir za pravičen prehod, ki presega tehnično zapiranje rudnika in se osredotoča na dolgoročno gospodarsko, socialno in prostorsko preobrazbo regije. Ukrepi razvojnega prestrukturiranja, usmerjeni v diverzifikacijo gospodarstva, razvoj novih delovnih mest, krepitev znanja in inovacij, energetski prehod ter revitalizacijo degradiranih območij, so neposredno skladni s cilji Misije 100 in jih na lokalni ravni konkretizirajo.

Strategija VIS MO Velenje 2040 v tem kontekstu deluje kot povezovalni strateški dokument, ki nacionalne cilje pravičnega prehoda prevaja v lokalno razvojno vizijo ter jih povezuje z evropskimi podnebnimi, digitalnimi in pametnimi usmeritvami. S tem Velenje ne nastopa zgolj kot izvajalec posameznih projektov, temveč kot celostno razvojno okolje, v katerem se pravičen prehod uresničuje hkrati na okoljskem, gospodarskem, prostorskem in družbenem nivoju.

Umeščanje Mestne občine Velenje v Misijo 100 tako predstavlja sinergijo med evropskim strateškim okvirom podnebne nevtralnosti in nacionalnimi zakonodajnimi mehanizmi

pravičnega prehoda. Ta dvojni okvir omogoča, da se prehod iz premogovne v trajnostno, nizkoogljično in pametno mesto izvaja postopno, socialno odgovorno in razvojno usmerjeno, ob aktivni vlogi lokalne skupnosti, gospodarstva in drugih deležnikov.

5.7 Razvoj strateško pomembnih lokacij Mestne občine Velenje

Razvoj strateško pomembnih lokacij predstavlja ključen prostorski in razvojni vidik uresničevanja Strategije VIS Mestne občine Velenje do leta 2040. Gre za območja z izrazitim vplivom na gospodarski razvoj, kakovost bivanja, prostorsko identiteto mesta ter na prehod v trajnostno, nizkoogljično in vključujočo lokalno skupnost. Njihova obravnava presega posamezne sektorske politike in zahteva celosten, usklajen ter dolgoročen pristop, ki povezuje cilje vseh strateških stebrov strategije.

Razvoj teh lokacij ni razumljen kot skupek posameznih projektov, temveč kot postopna in usmerjena prostorska preobrazba, ki upošteva okoljske omejitve, družbene potrebe, gospodarske priložnosti ter zakonodajni okvir pravičnega prehoda. Strategija zato strateško pomembne lokacije obravnava kot nosilce razvojnih sprememb, ki omogočajo prestrukturiranje mesta, ponovno rabo prostora in krepitev njegove funkcionalne in identitetne vloge v regiji.

Območje jezer predstavlja eno ključnih prostorskih in identitetnih razvojnih območij Mestne občine Velenje. Njegov razvoj je usmerjen v krepitev kakovosti bivanja, rekreacije, trajnostnega turizma in zelene infrastrukture, ob hkratnem varovanju naravnih virov in izboljševanju ekosistemskih funkcij prostora. Območje jezer ima pomembno vlogo tudi pri prilagajanju na podnebne spremembe ter pri oblikovanju javnih prostorov, ki spodbujajo zdrav življenjski slog in družbeno povezanost.

Deponija premoga predstavlja specifično strateško lokacijo, ki je neposredno povezana s procesom zapiranja premogovništva in pravičnega prehoda. Njena dolgoročna preobrazba je tesno povezana z okoljskimi sanacijami, postopno spremembo rabe prostora ter iskanjem novih razvojnih funkcij, skladnih z okoljskimi in varnostnimi omejitvami. Območje ima potencial za razvoj novih dejavnosti, povezanih z energetske prehodom, raziskavami, izobraževanjem ali drugimi dopolnilnimi rabo prostora, ob jasnem ločevanju zapiralnih in razvojnih procesov.

Poslovne cone, zlasti Poslovna cona Stara vas, Poslovna cona Trebuša in Poslovna cona Pesje, predstavljajo osrednja območja za gospodarsko diverzifikacijo in ustvarjanje novih delovnih mest. Njihov razvoj je usmerjen v spodbujanje podjetništva, privabljanje dejavnosti z višjo dodano vrednostjo ter učinkovito rabo prostora in infrastrukture. Poslovne cone imajo pomembno vlogo pri uresničevanju ciljev pravičnega prehoda, saj omogočajo preusmerjanje gospodarskih dejavnosti iz energetske intenzivnih panog v bolj trajnostne in inovativne sektorje.

Mestno središče Velenja, skupaj z območjema Kardeljeve in Stantetove ulice, predstavlja ključno urbano jedro mesta. Njegov razvoj je usmerjen v krepitev funkcije središča kot prostora bivanja, dela, storitev, kulture in družbenega življenja. Poseben poudarek je namenjen izboljšanju kakovosti javnega prostora, trajnostni mobilnosti, prenovi obstoječega stavbnega fonda ter oživljanju pritličnih dejavnosti, kar prispeva k večji privlačnosti in vitalnosti mestnega jedra.

Območje Zatega griča ima pomembno vlogo predvsem v kontekstu stanovanjskega razvoja, kakovosti bivanja in zelene infrastrukture. Razvoj tega območja je usmerjen v zagotavljanje uravnoveženega stanovanjskega fonda, dostopnosti zelenih površin ter povezovanja z ostalim urbanim prostorom mesta. Pri načrtovanju razvoja se upoštevajo načela trajnostne gradnje, energetske učinkovitosti in prilagajanja na podnebne spremembe.

Selo predstavlja območje z izrazitim skupnostnim in lokalnim značajem, kjer je razvoj usmerjen v krepitev lokalne oskrbe, dopolnilnih dejavnosti, kakovosti bivanja ter ohranjanje identitete prostora. Razvojne usmeritve za to območje poudarjajo pomen uravnoveženega odnosa med urbanim in podeželskim načinom bivanja ter vključevanje prebivalcev v sooblikovanje lokalnega razvoja.

Območje Pošta–Paka predstavlja pomembno razvojno rezervo z vidika funkcionalne in prometne preobrazbe prostora. Njegov razvoj je povezan z izboljšanjem prostorske povezanosti, racionalno rabo prostora ter možnostmi za umestitev novih dejavnosti, ki dopolnjujejo širšo urbano strukturo mesta. Območje ima potencial za razvoj večnamenskih vsebin, ki povezujejo gospodarske, storitvene in skupnostne funkcije.

Celostna obravnava strateško pomembnih lokacij omogoča Mestni občini Velenje, da razvojne cilje strategije VIS 2040 prevaja v konkretne prostorske usmeritve, hkrati pa ohranja potrebno prilagodljivost za postopno uresničevanje razvojnih vizij. Razvoj teh območij bo potekal fazno, v skladu z razpoložljivimi viri, zakonodajnim okvirom ter aktivnim vključevanjem lokalne skupnosti in drugih deležnikov.

5.8 Sinteza strateških usmeritev

Poglavje 5.8 povzema vsebinske poudarke in razvojne usmeritve vseh petih strateških stebrov: gospodarstvo, promet in infrastruktura, okolje in prostor, izobraževanje, znanje in družbena vključenost ter kakovost življenja in skupnostni razvoj. Sinteza sledi poglavjema 5.6 in 5.7, v katerih sta kot horizontalni in prostorski okvir razvoja obravnavana umeščanje Mestne občine Velenje v evropsko Misijo 100 podnebno nevtralnih in pametnih mest ter razvoj strateško pomembnih lokacij občine.

Predstavljena sinteza omogoča hiter pregled strateških ciljev, glavnih usmeritev in pričakovanih učinkov strategije, pri čemer je vsebinsko in vizualno povezana z matriko kazalnikov v poglavju 6.3, ki služi za spremljanje izvajanja in vrednotenje napredka do leta 2040.

Digitalna infrastruktura, elektronske komunikacije in koncept pametnega mesta predstavljajo horizontalno razvojno področje, ki prežema vseh pet strateških stebrov razvoja Mestne občine Velenje ter podpira uresničevanje ciljev Misije 100 in prostorsko preobrazbo strateško pomembnih lokacij občine. Skladno s Strategijo digitalnega razvoja pametnega mesta in skupnosti MOV se predvideva postopno vključevanje rešitev pametnega mesta na področjih gospodarstva, prometa, okolja, izobraževanja ter dviga kakovosti življenja. Digitalne tehnologije in elektronske komunikacije predstavljajo ključni vzvod za večjo učinkovitost javnih storitev, boljšo povezanost deležnikov, večjo participacijo prebivalcev ter prehod v nizkoogljično in podatkovno podprto upravljanje občine.

Tabela: Pregled strateških usmeritev Mestne občine Velenje do leta 2040

Steber	Ključni strateški cilji	Usmeritve in prioritetni ukrepi
1. Gospodarstvo	1. Povečati število kakovostnih in trajnostnih delovnih mest 2. Nadgraditi večjo dostopnost do cenovno ugodnih in kakovostnih stanovanj 3. Nadgraditi turistično ponudbo v smeri trajnostnih in celoletnih produktov 4. Okrepiti lokalno prehransko verigo in tržni potencial podeželja 5. Razširiti storitveno ponudbo in spodbuditi podjetniško ustvarjalnost 6. Krepitev digitalne infrastrukture in razvoja podjetij za pametno mesto.	1. Spodbujanje ustvarjanja kakovostnih delovnih mest 2. Izboljšanje dostopnosti in kakovosti stanovanj 3. Razvoj trajnostne, družinam prijazne in celoletne turistične ponudbe 4. Krepitev lokalne prehranske verige in podeželskih potencialov 5. Razvoj storitvenega in podjetniškega okolja 6. Spodbujanje zelenega, digitalnega in vključujočega gospodarstva
2. Promet in infrastruktura	1. Nadgraditi trajnostno, varno in povezano prometno infrastrukturo 2. Okrepiti javni potniški promet in medkrajevne povezave 3. Preobrazba daljinskega sistema ogrevanja 4. Razviti pametno in energetsko učinkovito komunalno infrastrukturo 5. Povečati dostopnost in urejenost javnega prostora 6. Spodbujati razvoj nizkoogljične mobilnosti in zelene prometne infrastrukture 7. Razvoj pametne mobilnosti in napredne komunikacijske infrastrukture.	1. Trajnostna prometna mobilnost in varna infrastruktura 2. Posodobitev cestne in komunalne infrastrukture 3. Krepitev javnega prevoza in regijskih povezav 4. Razvoj pametne in energetsko učinkovite infrastrukture 5. Urejanje in revitalizacija javnih površin 6. Odpornost in zanesljivost infrastrukture
3. Okolje in prostor	1. Ohraniti visoko kakovost naravnega in bivalnega okolja 2. Okrepiti odpornost občine na podnebne spremembe 3. Uveljaviti načela krožnega gospodarstva in trajnostne rabe virov 4. Ohraniti prostorsko uravnotežen, dostopen in vključujoč razvoj 5. Spodbuditi energetsko preobrazbo in samooskrbo 6. Pametno upravljanje okolja, energije in prostora.	1. Varovanje naravnih virov in kakovosti okolja 2. Prilagajanje podnebnim spremembam in krepitev odpornosti prostora 3. Uveljavitev krožnega gospodarstva in odgovorne potrošnje 4. Učinkovito in vključujoče prostorsko načrtovanje 5. Spodbujanje energetske učinkovitosti in lokalne samooskrbe 6. Ohranitev krajinske in biotske raznovrstnosti
4. Izobraževanje, znanje in družbena vključenost	1. Nadgraditi kakovostno, vključujoče in dostopno izobraževanje za vse 2. Razviti sistem vseživljenjskega učenja in medgeneracijskega sodelovanja 3. Okrepiti povezavo med izobraževanjem, gospodarstvom in razvojnimi potrebami občine 4. Spodbujati družbeno vključenost, prostovoljstvo in skupnostno delovanje 5. Digitalna preobrazba izobraževanja in družbene vključenosti	1. Krepitev kakovosti in dostopnosti izobraževanja 2. Nadgradnja sistema vseživljenjskega učenja in medgeneracijskega sodelovanja 3. Povezovanje izobraževanja z gospodarstvom in inovacijskim okoljem 4. Spodbujanje družbene vključenosti, prostovoljstva in kulturne pismenosti 5. Digitalna preobrazba izobraževanja in družbenih storitev 6. Krepitev družbene kohezije in vključevanje ranljivih skupin
6. Kakovost življenja in skupnostni razvoj	1. Razviti dostopno in kakovostno zdravstveno oskrbo za vse prebivalce 2. Spodbujati aktivno, zdravo in vključujoče življenje vseh generacij 3. Okrepiti kulturno identiteto, ustvarjalnost in družbeno povezanost 4. Krepi socialno vključenost, solidarnost in upravljanje s sodelovanjem 5. Ohraniti varno, prijetno in vključujoče bivalno okolje 6. Pametne javne storitve in visoka digitalna dostopnost	1. Krepitev zdravstvenega sistema in preventive 2. Spodbujanje aktivnega življenjskega sloga in športne kulture 3. Dostopna in sodobna kulturna infrastruktura 4. Socialna vključenost, skrb za starejše in ranljive skupine 5. Povečevanje varnosti in občutka zaupanja 6. Spodbujanje skupnostnega sodelovanja in upravljanja 7. Trajnostni razvoj bivalnega okolja in javnih površin

Ta sintezna preglednica predstavlja povezovalni člen med strateškim delom (poglavje 5) in kazalniškim sistemom (poglavje 6). Vsak cilj, ukrep in pričakovani učinek je kvantificiran oziroma kakovostno spremljan preko objektivnih in anketnih kazalnikov, navedenih v poglavju 6.3 – Matrika kazalnikov spremljanja strategije MO Velenje do leta 2040. Na ta način strategija zagotavlja pregledno, merljivo in dinamično upravljanje razvoja, ki omogoča stalno vrednotenje učinkov in prilagajanje politik v skladu z dejanskimi potrebami skupnosti.

5.9 Priporočila za učinkovito izvajanje strategije

Uresničevanje vizije in strateških ciljev Mestne občine Velenje do leta 2040 zahteva dobro načrtovano, usklajeno in vključujoče izvajanje. Strategija ne predstavlja končnega cilja, temveč izhodišče za dolgoročen proces sodelovanja, učenja in prilagajanja, ki upošteva tako vsebinske strateške stebre kot horizontalne razvojne okvire in prostorske razvojne prioritete občine. Za učinkovito implementacijo je ključno, da se strateški dokument prevede v operativne načrte, projekte in letne programe dela, ki bodo temeljili na preglednem sistemu spremljanja, odgovornosti in rednem vrednotenju napredka.

1. Faza implementacije

Prva faza izvajanja strategije mora zagotoviti operativno konkretizacijo ukrepov, opredeljenih v posameznih stebrih. To vključuje:

- pripravo akcijskih načrtov po vsebinskih področjih,
- določitev nosilcev nalog in partnerjev,
- časovni načrt izvajanja ter finančne vire,
- integracijo ukrepov v proračun Mestne občine Velenje in druge razvojne dokumente,
- opredelitev prednostnih projektov za obdobje 2025–2030 kot začetno fazo izvajanja.

Pomembno je, da se v zgodnjo fazo implementacije vključijo projekti z visokim multiplikativnim učinkom, ki hkrati prispevajo k več stebrom (npr. trajnostna mobilnost, energetska učinkovitost, družbena vključenost, znanje in inovacije).

2. Partnerstva in sodelovanje

Uspeh strategije bo temeljil na širokem partnerstvu med občinsko upravo, javnimi zavodi, krajevnimi skupnostmi, podjetji, nevladnimi organizacijami, izobraževalnimi ustanovami in prebivalci. Za doseganje sinergij je priporočljivo:

- razviti stalno koordinacijsko skupino za spremljanje izvajanja strategije,
- okrepiti sodelovanje z RRA SAŠA, regijskimi združenji in državnimi institucijami,
- razviti partnerske modele javno-zasebnega sodelovanja (JZP) pri infrastrukturnih in družbenih projektih,
- spodbujati vključevanje podjetij in izobraževalnih institucij v razvojne pobude,
- ohranjati stalen dialog z občani preko sodelovalnih mehanizmov in javnih forumov.

Občina naj tudi v prihodnje aktivno sodeluje v nacionalnih in evropskih programih (npr. Kohezijska politika 2028+, Mehanizem za okrevanje in odpornost, Horizon Europe, LIFE), saj ti predstavljajo pomemben finančni in razvojni okvir za uresničevanje strateških ciljev.

3. Viri financiranja

Izvajanje strategije bo zahtevalo kombinacijo občinskih, državnih, evropskih in zasebnih virov. Priporočljivo je oblikovati finančni načrt izvedbe, ki bo temeljil na naslednjih načelih:

- povezovanje projektov s programi evropskih skladov (ESRR, ESS+, EKSRP),
- vključevanje občinskih sredstev v sofinanciranje ključnih projektov,
- oblikovanje rezervnega sklada za pripravo projektne dokumentacije,
- spodbujanje zasebnih vlaganj v partnerstvih, zlasti na področjih stanovanjske politike, turizma in energetike,
- iskanje dodatnih sredstev preko donatorskih in nacionalnih razpisov.

4. Komunikacija, vključevanje in upravljanje znanja

Strategija bo uspešna le, če bo živa in razumljiva vsem deležnikom. Občina mora zagotavljati:

- stalno komunikacijo o dosežkih in izzivih strategije,
- dostopnost informacij na spletnih in družbenih platformah,
- vključevanje prebivalcev v soustvarjanje in evalvacijo projektov,
- razvoj interne baze znanja o izvajanju strategije, ki bo omogočala prenos dobrih praks,
- redno izmenjavo izkušenj z drugimi slovenskimi in evropskimi mesti.

5. Spremljanje, vrednotenje in prilagajanje

Izvajanje strategije se bo spremljalo preko celovitega sistema kazalnikov, opredeljenega v poglavju 6 – Sistem spremljanja in vrednotenja strategije do leta 2040. Ta sistem omogoča:

- redno letno poročanje o napredku po posameznih stebrih,
- vmesno evalvacijo (2030) kot temelj za morebitne prilagoditve ciljev,
- vključevanje rezultatov v proračunske in razvojne dokumente,
- povezavo med anketnimi in objektivnimi kazalniki, kar zagotavlja uravnoteženo oceno učinkov.

S tem se strategija vzpostavlja kot dinamičen dokument, ki se prilagaja spremembam v okolju in potrebam skupnosti, hkrati pa ohranja jasno razvojno vizijo – Velenje kot zeleno, vključujoče in učno mesto prihodnosti.

6. KAZALNIKI IN SPREMLJANJE IZVAJANJA STRATEGIJE

Namen poglavja

Poglavje Kazalniki in spremljanje izvajanja strategije vzpostavlja sistem za merjenje napredka pri uresničevanju strateških ciljev Mestne občine Velenje do leta 2040. Opredeljuje nabor ključnih kazalnikov, način njihovega spremljanja ter odgovornosti za poročanje in vrednotenje doseženih rezultatov. Namen poglavja je omogočiti pregledno, transparentno in primerljivo spremljanje izvajanja strategije ter omogočiti pravočasno prilagajanje ukrepov in razvojnih usmeritev v skladu z doseženimi učinki in spremenjenimi razvojnimi okoliščinami.

Za uresničevanje vizije razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 je ključno, da se strateški dokument ne zaključi s postavitvijo ciljev, temveč z jasno opredeljenim sistemom njihovega spremljanja, vrednotenja in prilagajanja. Poglavje 6 predstavlja operativni okvir, s katerim občina zagotavlja, da se razvojni cilji izvajajo merljivo, pregledno in v sodelovanju z vsemi ključnimi deležniki.

Sistem spremljanja temelji na načelih transparentnosti, podatkovne zanesljivosti in vključevanja občanov. Njegov namen je omogočiti:

- redno spremljanje napredka po posameznih razvojnih stebrih,
- primerjavo med pričakovanimi in dejansko doseženimi rezultati,
- pravočasno prepoznavanje odstopanj in priložnosti za izboljšave,
- vključevanje mnenj in zaznav prebivalcev v evalvacijski proces.

S spremljanjem strategije se vzpostavlja dinamičen sistem upravljanja razvoja, ki povezuje vsebinske politike z merljivimi kazalniki, proračunskimi dokumenti in projektnimi načrti. Merjenje napredka poteka s pomočjo orodja »VIS Velenje«, ki združuje objektivne podatke (statistične in administrativne) ter anketne kazalnike zadovoljstva prebivalcev. Tak pristop omogoča celovit vpogled v stanje občine – ne le glede fizičnih rezultatov, temveč tudi glede kakovosti življenja in zaznane uspešnosti občinskih politik.

Posebnost sistema spremljanja je njegova večdimenzionalnost: poleg kvantificiranih kazalnikov, ki prikazujejo napredek pri izvajanju ukrepov, vključuje tudi horizontalne kazalnike zaupanja in participacije prebivalcev, s katerimi se meri legitimnost in sprejetost občinske razvojne politike.

Podatki, zbrani v okviru tega sistema, bodo predstavljali temelj za:

- letna poročila o izvajanju Vizije razvoja MO Velenje,
- vmesno evalvacijo leta 2030, kjer se bo preverila skladnost ukrepov z dejanskimi razvojnimi trendi,
- končno vrednotenje leta 2040, ki bo analiziralo dosežene učinke in dolgoročne družbene spremembe.

S tem poglavjem se strategija preveša iz programske v operativno fazo, v kateri postane merljiva, preverljiva in usmerjena v konkretne rezultate. Sistem spremljanja iz poglavja 6 tako predstavlja orodje vodenja, odločanja in učenja, s katerim bo Mestna občina Velenje dosegala uravnotežen, transparenten in vključujoč razvoj.

6.1 Nabor in tipi kazalnikov

Sistem spremljanja strategije razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 temelji na celovitem in večdimenzionalnem naboru kazalnikov, ki omogočajo merljivost, primerljivost in pravočasno odzivnost občinskih politik. Kazalniki so zasnovani tako, da pokrivajo vsebinske stebre strategije in obenem omogočajo presojo napredka tako z objektivnega kot subjektivnega (perceptivnega) vidika.

Tipologija kazalnikov

Za potrebe spremljanja izvajanja strategije ločimo tri osnovne tipe kazalnikov:

1. Objektivni (strukturirani) kazalniki temeljijo na podatkih iz uradnih statističnih virov, evidenc občinske uprave, javnih zavodov in nacionalnih baz podatkov. Primeri: število novo zgrajenih stanovanj, dolžina kolesarskih poti, delež priključenosti na kanalizacijo, stopnja brezposelnosti, delež obnovljenih javnih površin. Prednosti: visoka zanesljivost, možnost časovne primerjave, standardiziranost.
2. Anketni (perceptivni) kazalniki merijo zadovoljstvo, zaznave in pričakovanja prebivalcev glede posameznih področij s pomočjo enotne metodologije letnega anketiranja. Primeri: ocena zadovoljstva s stanovanjsko politiko, občutek varnosti, dostopnost storitev, zadovoljstvo s kulturno ponudbo. Prednosti: poudarek na subjektivni izkušnji uporabnikov, zaznavanje kakovosti storitev, zgodnje opozorilne funkcije.
3. Kompozitni (sestavljani) kazalniki nastajajo z združevanjem več posameznih kazalnikov v enoten indeks ali kazalno skupino (npr. indeks kakovosti bivanja, indeks prometne dostopnosti). Ti kazalniki se uporabljajo predvsem za prikaz skupnega napredka v posameznih stebrih, pri čemer je njihova sestava in ponderiranje določena v sodelovanju z občinsko upravo.

Struktura nabora kazalnikov

Kazalniki so razvrščeni skladno s petimi strateškimi razvojnimi stebri strategije MO Velenje:

- I. Gospodarstvo
- II. Promet in mobilnost
- III. Okolje in prostor
- IV. Izobraževanje in vključevanje
- V. Kakovost življenja

Za vsak steber so določeni:

- ključni cilji do leta 2040,
- pripadajoči kazalniki spremljanja (objektivni in anketni),
- izhodiščne vrednosti (2024/2025) in ciljne vrednosti (2040),
- predlagani ponderji pomembnosti,
- odgovorni nosilci podatkov in viri.

Poleg navedenih stebrih kazalnikov je oblikovan še strateški horizontalni kazalnik zaupanja občanov v razvojno upravljanje občine, ki meri splošno stopnjo podpore in zaznane legitimnosti razvojne politike občine. Ta kazalnik bo vključen kot presečni indikator uspešnosti vseh ukrepov in bo letno spremljan preko metodologije NAO/NIO.

Poudarki za implementacijo

- Kazalniki so oblikovani tako, da omogočajo letno poročanje, hkrati pa so primerni tudi za vmesno in končno vrednotenje strategije.

- Kazalniki bodo vključeni v digitalni sistem spremljanja napredka (glej poglavje 6.3), kar bo omogočilo javni vpogled in večjo transparentnost.

6.2 Pripomočki za spremljanje in poročanje (Excel orodje, metodologija)

Za dosledno, pregledno in ponovljivo spremljanje izvajanja Vizije razvoja MO Velenje do leta 2040 je potrebno oblikovati ustrezen tehnični in metodološki pripomoček, ki bo omogočal enoten vnos podatkov, avtomatsko izračunavanje agregatnih kazalnikov, sledljivost napredka po posameznih stebrih ter pripravo letnih poročil in prezentacij.

a) Osnovno Excel orodje za spremljanje kazalnikov

Na ravni občinske uprave bo uporabljeno enotno Excel orodje s prilagojenimi tabelami in formulami, razdeljeno po naslednjih funkcionalnih sklopih:

- Zavihek »Kazalniki po stebrih«
 - vsak razvojni steber ima ločen list, kjer so navedeni:
 - kazalniki (output, outcome, impact, anketni),
 - izhodiščne vrednosti (2024/2025),
 - vmesni mejniki in ciljne vrednosti (2040),
 - dejanske izmerjene vrednosti po letih (2025–2040),
 - barvna signalizacija napredka (npr. zelena / rdeča),
 - prostor za opombe, spremembe metodologije ali virov.

b) Metodologija vnosa in posodabljanja

- Odgovorni nosilci kazalnikov (skrbniki) bodo enkrat letno vnesli ali posodobili podatke v svojo preglednico, na podlagi katere bo Excel orodje osvežilo prikaze in skupne kazalce.
- Uporabljeni bodo standardni formati datotek (CSV, XLSX) in dokumentiran sistem različic (arhiv letnih datotek).
- Določene podatke bo mogoče vključiti iz nacionalnih evidenc (SURS, AJPEŠ, GURS) z ročnim prenosom ali povezavo prek API, kjer bo to izvedljivo.

Občina bo v obdobju izvajanja strategije razvijala tudi digitalno podprto spremljanje uresničevanja Vizije 2040, ki bo omogočalo pregledno spremljanje ključnih razvojnih kazalnikov ter redno obveščanje javnosti o napredku pri uresničevanju strateških ciljev.

Sistem spremljanja bo vključeval:

- pregled kazalnikov razvoja po posameznih področjih in časovnih obdobjih,
- javno dostopen prikaz ključnih kazalnikov razvoja občine,
- možnost spremljanja napredka pri uresničevanju strateških ciljev,
- redno posodabljanje izbranih razvojnih kazalnikov na podlagi razpoložljivih podatkov.

Digitalni prikaz kazalnikov bo temeljil na obstoječih podatkovnih virih in informacijskih sistemih občine ter bo namenjen podpori odločanju in transparentnemu obveščanju javnosti.

e) Povezava s poročanjem in proračunskim ciklom

Excel orodje bo služilo kot temelj za:

- pripravo letnega poročila o izvajanju Vizije (priloga k proračunu),
- vmesno evalvacijo leta 2030, s kvantificirano oceno doseženih ciljev,
- končno vrednotenje leta 2040 z analizo odstopanj, razlag in predlogi.

Na podlagi spremljanja kazalnikov bo omogočeno tudi:

- prednostno razporejanje sredstev, kjer so učinki najvišji ali potrebe najbolj pereče,
- utemeljena prenova posameznih ukrepov, kjer podatki kažejo stagnacijo ali regresijo,
- primerjava med območji, s ciljem zmanjševanja razvojnih razlik znotraj občine.

6.3 Uporabljeni kazalniki v orodju »VIS Velenje«

Agregatni kazalniki v petih razvojnih stebrih zagotavljajo stalno spremljanje doseganja zastavljenih ciljev in so odraz doseganja absolutnih kvantificiranih ciljev, standardov kvalitete življenja in zadovoljstva prebivalcev. Skupaj je oblikovano 67 kazalnikov.

Po vsakem letnem vpisu vrednosti kvantificiranih kazalnikov in ocen zadovoljstva prebivalcev, se bo v programu Excel izrisal graf dosežene stopnje pričakovanega razvoja za posamezen razvojni steber in skupni graf za celotno občino.

V tabeli vrednosti podkriterijev je možno spremljati in primerjati pričakovane vrednosti v posameznih prihajajočih letih z dejanskimi vrednostmi. Vsakoletna analiza kazalnikov, bo opozarjala tudi na sorazmeren razvoj vseh dejavnosti in ustreznost sprejetih ukrepov.

KVANTIFICIRANI KAZALNIKI VIS VELENJE	STANJE 2024	CILJ 2040
Število nočitev v občini	38.172	60.000
Število turističnih postelj	835	1.200
Število urejenih počivališč za avtodome	30	50
Število javnih najemnih stanovanj	953	1.208
Število novozgrajenih tržnih stanovanj	38	400
Površina industrijskih in poslovnih con (v 1000 m ²)	126,9	150,0
Število novih podjetij (letno)	34	30
Km občinskih cest	218	250
Število urejenih javnih parkirnih mest	3.003	4.000
Km urejenih kolesarskih poti	46,7	50,0
Km sprehajalnih in tematskih poti	46,5	50
Km urejenih pločnikov	40,2	60
Število postaj električnih polnilnih mest	17	100
% gospodinjstev vključenih v org. odvoz odpadkov	87,13	99,9
Pokritost občine z optiko (v %)	85,0	100,0
Dolžina komunalnih vodov (km)	575,6	630,0

Površina ozelenjenih javnih površin (v 1000 m2)	579,6	620,0
Notranje površine objektov otroških vrtcev v občini (m2)	9.720	10.300
Zunanje površine vrtcev (m2)	20.028	21.000
Notranje površine osnovnih šol (m2)	35.072	36.000
Število učencev vključenih v pod., razisk. in tehn. projekte	137	220
Površine za zdravstveno oskrbo (v m2)	11.768	13.800
Zunanje površine namenjene športu (v m2)	95.074	97.000
Notranje površine namenjene športu (v m2)	14.365	15.000
Površine namenjene kulturni dejavnosti (v m2)	8.252	9.200
Število zdravnikov na 1000 prebivalcev	1,5	3,0
Število javnih najemnih oskrbovanih stanovanj	27	42
Število poklicnih gasilcev	36	50

OCENE ZADOVOLJSTVA PREBIVALCEV OBČINE OD NAJVEČJE DO NAJMANJŠE	STANJE 2025	CILJ 2040
Oskrba z vodo	4,17	4,5
Urejenost pokopališč	4,04	4,5
Dostopnost telekomunikacij	3,86	4,5
Javna razsvetljava	3,81	4,5
Sprehajalne in tematske poti	3,73	4,5
Urejenost javnih površin	3,72	4,5
Kanalizacija in ČN	3,68	4,5
Objekti otroških vrtcev	3,67	4,5
Ravnanje z odpadki	3,65	4,5
Varnost bivanja	3,63	4,5
Objekti osnovnih šol	3,59	4,5
Med-sosedski odnosi	3,52	4,5
Vključenost vrtcev in šol v življenje kraja	3,48	4,5
Turistična ponudba	3,47	4,5
Delovanje zimske službe	3,46	4,5
Šport in rekreacija	3,45	4,5
Kakovost zraka	3,43	4,5
Vsebine za starejše občane	3,42	4,5
Kolesarske poti	3,41	4,5
Ustreznost vsebin v izobraževalnih procesih	3,39	4,5
Čistost potokov in jezer	3,36	4,5
Oskrba prebivalcev	3,28	4,5
Urejenost pločnikov	3,24	4,5
Vključenost občanov v urejanje okoljja	3,23	4,5
Stanje hrupa	3,20	4,5
Prostorski plan občine	3,20	4,5
Kulturne dejavnosti	3,19	4,5
Kažipoti in označbe	3,18	4,5
Zdravstvena oskrba	3,16	4,5
Stopnja zaupanja v občino	3,14	4,5
Lokalne ceste in ulice	3,12	4,5
Urejenost parkirišč	3,11	4,5
Ponudba obrti in storitev	3,08	4,5
Dostopnost programov za mlade	3,08	4,5
Izkoriščenost kmetijskega potenciala	2,87	4,5
Ponudba delovnih mest	2,79	4,5
Socialne aktivnosti	2,76	4,5
Javni prevoz	2,67	4,5
Ponudba stanovanj	2,29	4,5

Skrbnik orodja »VIS VELENJE« je ga. Karla Sitar, njena namestnica pa ga. Ana Petkovšek. Vsako leto v mesecu februarju v orodju »VIS Velenje« v Excel programu vpiše dejansko stanje kvantificiranih kazalnikov, ki jih pridobi s strani skrbnikov kazalnikov in pridobljene ocene zadovoljstva prebivalcev, ki jih z anketo pridobi občina v mesecu avgustu in septembru preteklega leta na stalnem vzorcu (vsaj 25 nadpovprečno angažiranih občanov + 150 naključno izbranih prebivalcev). Program Excel izriše grafe vseh razvojnih stebrov in z rdečo barvo označi vse nedosežene podkriterije, z zeleno pa dosežene pričakovane vrednosti v preteklem letu.

Podkriterije, ki vplivajo na kazalnik posameznega stebra je možno dopolnjevati oz. spreminjati njihovo pomembnost (ponder), kar je posebej važno v primerih, ko bo neko področje doseglo željen standard oz. se bo pojavila potreba po drugačni obravnavi zaradi drugačnih okoliščin in novih spoznanj.

Ponderji (uteži) kazalnikov so v programu za spremljanje določeni tako, da je seštevek ponderjev v spodnjem delu tabele (ocene prebivalcev) vselej večji, kot seštevek v zgornjem delu tabele (kvantificirani cilji).

Prebivalci s svojo participacijo tako stalno usmerjajo delo in pozornost občinskega sveta v skladu z njihovimi pričakovanji.

6.3.1 Kazalnik – I. razvojni steber: Gospodarstvo

Gospodarski kazalnik s svojimi 12 kriteriji upošteva stanje 7 opredeljenih kvantificiranih ciljev na področju turizma, kmetijstva, gospodarstva in stanovanjske gradnje. Agregatni kazalnik dopolnjuje še 5 ocen zadovoljstva občanov na področju ponudbe dela, turistične ponudbe, ponudbe stanovanj, izkoriščenosti kmetijskega potenciala in ponudbe storitev malega gospodarstva.

S ponderjem je določen trenutni pomen posameznega kriterija in njegov vpliv na skupni agregatni kazalnik stebra Gospodarstvo.

KAZALNIKI "GOSPODARSTVO"	VIR	STANJE 2024	CILJ 2040	PONDER	SKRBNIK ³
Število nočitev v občini	SURS	38.172	60.000	5	MB
Število turističnih postelj	SURS	835	1.200	5	MB
Število urejenih počivališč za avtodome	MOV	30	50	3	MB
Število javnih najemnih stanovanj	MOV	953	1.208	10	GH
Število novozgrajenih tržnih stanovanj	MOV	38	400	8	GH

³ Uporabljene kratice skrbnikov kazalnikov:

MB – Marija Brložnik
 DP – Darja Plaznik
 MK – Mojca Kodrič
 IGL – Ines Gričar Ločnikar
 GH – Gašper Hostnik
 MOV – Mestna občina Velenje
 GS – Goran Semečnik
 UKD – Urad za komunalne dejavnosti
 DK – Dragica Kauzar
 PK – Peter Kovač

Površina industrijskih in poslovnih con (v 1000 m ²)	OPN	126,9	150,0	9	GS
Število novoustanovljenih podjetij (letno)	AJPES	0	30	9	PD
OCENE PREBIVALCEV OBČINE		2,90	4,5		MOV
Ponudba delovnih mest	A	2,79	4,5	10	
Turistična ponudba	A	3,47	4,5	10	
Izkoriščenost kmetijskega potenciala	A	2,87	4,5	4	
Ponudba stanovanj	A	2,29	4,5	20	
Ponudba storitev	A	3,08	4,5	7	

Kazalniki v I. stebru za spremljanje in primerjavo s stanjem v RS

Poleg kvantificiranih kazalnikov in ocen stanja s strani prebivalcev občine Velenje, bomo spremljali tudi primerjalne kazalnike, ki so na voljo v javnih evidencah in jih po potrebi vključevali tudi v orodje VIS.

Kazalniki za spremljanje in primerjavo s stanjem v RS in drugih občinah:

Število novih delovnih mest /letno

Stopnja brezposelnosti (%) – delež registriranih brezposelnih oseb v aktivnem prebivalstvu občine; kazalnik omogoča primerjavo s povprečjem Republike Slovenije in drugimi primerljivimi občinami

Število razvitih oziroma revitaliziranih degradiranih območij za gospodarsko rabo (št.) – število degradiranih območij, ki so bila v opazovanem obdobju sanirana in ponovno vključena v gospodarsko rabo; kazalnik omogoča primerjavo razvojne dinamike prostora med občinami.

Število uporabnikov EVA

Število delovno aktivnih prebivalcev

Število izposoj v sistemu izposoje koles

Število ekoloških kmetij s certifikati

Število registriranih kmetij z dopolnilno dejavnostjo

Število delovno aktivnih oseb, vključenih v programe prekvalifikacij (zeleni prehod)

Število novo ustvarjenih zelenih delovnih mest

Število lokalnih podjetij, ki so pridobila podporo za zeleni prehod

Površina revitaliziranih degradiranih območij (m²)

Število projektov financiranih iz Sklada za pravični prehod (JTF)

Delež občanov, ki ocenjujejo zeleni prehod kot uspešno vpeljan (anketno merjenje)

Število novih podjetij v dejavnostih zelenega in krožnega gospodarstva

Obseg investicij v zeleni prehod v občini (v EUR/leto)

Letna rast delovnih mest z visoko dodano vrednostjo

Delež prebivalcev zaposlenih v občini

Število novih podjetij v tehnoloških panogah

Povprečna cena m² glede na povprečni dohodek

Delež mladih do 35 let v novih stanovanjih

Razvitost trajnostnih turističnih produktov

Vključenost lokalnih ponudnikov v turistične verige

Število lokalnih blagovnih znamk

Število novih storitvenih dejavnosti v manjših krajevnih skupnostih

Delež prebivalcev z dostopom do osnovnih storitev znotraj 10 minut

Stopnja samozaposlenosti

6.3.2 Kazalnik – II. razvojni steber: Promet

Prometni kazalnik sestavlja 6 kvantificiranih ciljev in 10 ocen zadovoljstva prebivalcev s stanjem na področju prometne infrastrukture, javne razsvetljave, in javnega prevoza.

S ponderjem je opredeljena prioriteta in vpliv posameznega kriterija na skupno vrednost agregatnega kazalnika razvojnega stebra promet.

KAZALNIKI „PROMET“	VIR	STANJE 2024	CILJ 2040	PONDER	SKRBNIK
Km občinskih cest	MOV	218	250	5	UKD
Število urejenih javnih parkirnih mest	KPV	3.003	4.000	12	UKD
Km urejenih kolesarskih poti	KPV	16,4	30,0	11	UKD
Km sprehajalnih in tematskih poti	Visit Šal.	46,5	50	2	UKD
Km urejenih pločnikov	KPV	40,2	60	13	UKD
Število postaj električnih polnilnih mest	MOV	17	100	5	UKD
OCENE PREBIVALCEV OBČINE		3,36	4,5		MOV
Lokalne ceste in ulice	A	3,12	4,5	8	
Urejenost pločnikov	A	3,24	4,5	8	
Urejenost parkirišč	A	3,11	4,5	7	
Kolesarske poti	A	3,41	4,5	5	
Sprehajalne in tematske poti	A	3,73	4,5	4	
Kažipoti in označbe	A	3,18	4,5	4	
Javna razsvetljava	A	3,81	4,5	4	
Delovanje zimske službe	A	3,46	4,5	4	
Dostopnost telekomunikacij	A	3,86	4,5	4	
Javni prevoz	A	2,67	4,5	4	

Kazalniki v II. stebru za spremljanje in primerjavo s stanjem v RS

Poleg kvantificiranih kazalnikov in ocen stanja s strani prebivalcev občine Velenje, bomo spremljali tudi primerjalne kazalnike, ki so na voljo v javnih evidencah in jih po potrebi vključevali tudi v orodje VIS.

Kazalniki za spremljanje in primerjavo s stanjem v RS in drugih občinah:

Delež prebivalcev z dostopom do postajališča JPP znotraj 300 m

Pogostost voženj JPP na posameznih linijah v času konic

Število novih parkirišč za kolesa v javnem prostoru

Število prometno varnih točk preurejenih v sodelovanju s KS

Delež šolarjev, ki prihajajo v šolo peš ali s kolesom (aktivna mobilnost)

Povprečno število uporabnikov JPP na dan

Povprečna dnevna dolžina poti, opravljenih z osebnimi vozili

6.3.3 Kazalnik - III. razvojni steber: Okolje

Agregatni okoljski kazalnik sestavlja 14 kriterijev – 4 so kvantificirani cilji s področja vključenosti v organiziran odvoz odpadkov, telekomunikacijske pokritosti, stanja izgradnje in obnove komunalnih vodov in stanja na zelenih površinah v občini. 10 je ocen zadovoljstva prebivalcev z urejenostjo okolja, dostopnosti do vode, kanalizacije, čistilnih naprav, stanja rek, potokov in jezer, hrupa, kakovosti zraka, urejenosti pokopališč in ustreznosti prostorskega plana občine.

S ponderjem je opredeljena prioriteta in vpliv posameznega kazalnika na skupni agregatni kazalnik razvojnega stebra okolje.

KAZALNIKI „OKOLJE“	VIR	STANJE 2024	CILJ 2040	PONDER	SKRBNIK
% gospodinjstev vključenih v org. odvoz odpadkov	Reg.tveg.23	87,13	99,9	12	UKD
Pokritost občine z optiko (v %)	RUNE	85,0	100,0	18	UKD
Dolžina komunalnih vodov	KPV	575,6	630,0	8	UKD
Površina ozelen. javnih površin (v 1000 m ²)	MOV	579,6	620,0	11	UKD
OCENE PREBIVALCEV OBČINE		3,57	4,5		MOV
Urejenost javnih površin	A	3,72	4,5	6	
Ravnanje z odpadki	A	3,65	4,5	5	
Oskrba z vodo	A	4,17	4,5	4	
Kanalizacija in ČN	A	3,68	4,5	5	
Čistost potokov in jezer	A	3,36	4,5	5	
Kakovost zraka	A	3,43	4,5	3	
Stanje hrupa	A	3,20	4,5	3	
Urejenost pokopališč	A	4,04	4,5	4	
Vključenost občanov	A	3,23	4,5	8	
Prostorski plan občine	A	3,20	4,5	8	

Kazalniki v III. stebru za spremljanje in primerjavo s stanjem v RS

Poleg kvantificiranih kazalnikov in ocen stanja s strani prebivalcev občine Velenje, bomo spremljali tudi primerjalne kazalnike, ki so na voljo v javnih evidencah in jih po potrebi vključevali tudi v orodje VIS.

Kazalniki za spremljanje in primerjavo s stanjem v RS in drugih občinah:

% gospodinjstev priključenih na javni vodovod
 % gospodinjstev priključenih na ČN
 Površina novih ozelenjenih javnih površin (m²)
 Število lokacij z urejenim javnim brezžičnim dostopom do interneta (WiFi)
 Število novo zasajenih dreves in grmovnic / letno
 Prenova odprtih javnih površin
 Število prebivalcev, vključenih v skupnostne energetske projekte
 Zmanjšanje porabe toplotne energije v javnih objektih
 Delež občinskih zgradb s prenovljeno energetsko učinkovitostjo
 Število energetsko prenovljenih stavb v mestu
 Delež javnih stavb z izvedeno energetsko sanacijo
 Proizvedena toplotna energija v občini (Kwh/leto)
 Proizvedena el. energija iz OVE v občini (Kwh/leto)
 Del »OVE« v bilanci občine (v %)
 Količina ločeno zbranih frakcij (v % vseh odpadkov)
 Število vključenih stavb v skupnostne energetske rešitve
 Dolžina obnovljenih/razširjenih komunalnih vodov (m)
 Delež javnih površin dostopnih v 10 minut hoje iz stanovanjskih območij
 Število izvedenih projektov blaženja in prilagajanja na podnebne spremembe
 Delež vozil občinske flote na alternativna goriva
 Spremembe OPN
 Skupne letne emisije toplogrednih plinov (T CO₂) – skupna količina emisij toplogrednih plinov na območju
 Mestne občine Velenje; izhodiščni inventar emisij za leto 2018 znaša 171.276 T CO₂. Ciljna vrednost do leta
 2030 je zmanjšanje emisij za 80 % glede na izhodiščno leto, kar pomeni, da skupne letne emisije ne smejo
 presegati 33.833 T CO₂; kazalnik se uporablja za spremljanje stanja in primerjavo v okviru podnebnih ciljev.

6.3.4 Kazalnik - IV. razvojni steber: Izobraževanje

Agregatni kazalnik razvojnega stebra izobraževanje sestavlja 10 kazalnikov, od tega 4 kvantificirani kazalniki s področja materialnih pogojev v vzgojno - izobraževalnih ustanovah in deležem učencev vključenih v podjetnostne, raziskovalne in tehnološke procese, 5 pa je kazalnikov ocen zadovoljstva prebivalcev s stanjem na istem področju.

Ponderji opredeljujejo prioriteto in vpliv posameznega kazalnika na skupni agregatni kazalnik razvojnega stebra izobraževanje.

KAZALNIKI „IZOBRAŽEVANJE“	VIR	STANJE 2024	CILJ 2040	PONDER	SKRBNIK
Notranje površine objektov otroških vrtcev v občini (m2)	MOV	9.720	10.300	12	PK
Zunanje površine vrtcev (m2)	MOV	20.028	21.000	10	PK
Notranje površine osnovnih šol (m2)	MOV	35.072	36.000	12	PK
Število učencev vključenih v podjetniške, raziskovalne in tehnološke projekte	ŠCV + SAŠA inkubator	137	220	15	SP
OCENE PREBIVALCEV OBČINE VELENJE		3,44	4,5		MOV
Objekti otroških vrtcev	A	3,67	4,5	10	
Objekti osnovnih šol	A	3,59	4,5	10	

Ustreznost vsebin	A	3,39	4,5	7
Vključenost v življenje kraja	A	3,48	4,5	6
Dostopnost programov za mlade	A	3,08	4,5	15
Vsebine za starejše občane	A	3,42	4,5	3

Kazalniki v IV. stebru za spremljanje in primerjavo s stanjem v RS

Poleg kvantificiranih kazalnikov in ocen stanja s strani prebivalcev občine Velenje, bomo spremljali tudi primerjalne kazalnike, ki so na voljo v javnih evidencah in jih po potrebi vključevali tudi v orodje VIS.

Kazalniki za spremljanje in primerjavo s stanjem v RS in drugih občinah:

Zunanje površine osnovnih šol (m2)

Število študentov

Delež mladih (15–29 let) vključenih v lokalne mladinske programe

Delež odraslih (30+) vključenih v programe vseživljenjskega učenja

Delež prebivalcev s končano višjo ali visokošolsko izobrazbo

Število delujočih programov za vključevanje ranljivih skupin

Število medgeneracijskih programov in dogodkov po KS

Število šolskih in predšolskih otrok vključenih v lokalne kulturne/športne dejavnosti

Delež KS z dostopno točko za izobraževanje, mentorstvo ali digitalno opismenjevanje

6.3.5 Kazalnik - V. razvojni steber: Kakovost življenja

Agregatni kazalnik V. razvojnega stebra sestavlja 15 kazalnikov – od tega je 7 kvantificiranih kazalnikov s področja izboljševanja pogojev kvalitete življenja v občini na področju zdravstva, kulture , športa, varnosti in sociale ter 8 kazalnikov ocen zadovoljstva prebivalcev z dejavniki kvalitete življenja.

Ponderji predstavljajo stanje prioritete in vpliv na skupni agregatni kazalnik celotnega stebra kakovost življenja.

KAZALNIKI „KAKOVOST ŽIVLJENJA“	VIR	STANJE 2024	CILJ 2040	PONDER	SKRBNIK
Površine za zdravstveno oskrbo (v m2)	MOV	11.768	13.800	10	PK
Zunanje površine namenjene športu (v m2)	MOV	95.074	97.000	5	PK
Notranje površine namenjene športu (m2)	MOV	14.365	15.000	5	PK
Površine namenjene kulturni dejavnosti (m2)	MOV	8.252	9.200	5	DP
Število zdravnikov na 1000 prebivalcev	ZD Velenje	1,5	3,0	10	IGL
Število javnih najemnih oskrbovanih stanovanj	MOV	27	42	8	GH
Število poklicnih gasilcev	PGE Velenje	36	50	5	AR
OCENE PREBIVALCEV OBČINE		3,27	4,5		MOV
Zdravstvena oskrba	A	3,16	4,5	6	
Kultura	A	3,19	4,5	5	

Šport in rekreacija	A	3,45	4,5	5
Socialne aktivnosti	A	2,76	4,5	6
Medsosedski odnosi	A	3,52	4,5	5
Varnost bivanja	A	3,63	4,5	5
Oskrba	A	3,28	4,5	10
Stopnja zaupanja v občino	A	3,14	4,5	10

Kazalniki v V. stebru za spremljanje in primerjavo s stanjem v RS

Poleg kvantificiranih kazalnikov in ocen stanja s strani prebivalcev občine Velenje, bomo spremljali tudi primerjalne kazalnike, ki so na voljo v javnih evidencah in jih po potrebi vključevali tudi v orodje VIS.

Kazalniki za spremljanje in primerjavo s stanjem v RS in drugih občinah:

Delež prebivalcev v presejalnih programih (Zora, DORA, Svit .. v %)
Delež prekomerno prehranjenih otrok (v %)
Bolniška odsotnost (v %)
Število postelj v domovih za starejše
Število podeljenih koncesij v zdravstvu
Število uporabnikov vključenih v razne oblike pomoči na domu
Delež prebivalcev starejših od 65 let
Delež prebivalcev z invalidnostjo
Število prejemnikov denarne socialne pomoči
Število brezposelnih iz ranljivih skupin
Število uporabnikov e-oskrbe
Število elektronsko oddanih vlog
Število občanov vključenih v športna društva in programe
Število delujočih dnevnih centrov, programov za starejše in medgeneracijskih vsebin
Število kulturnih dogodkov na prebivalca letno
Število mednarodnih kulturnih projektov (letno)
Število aktivnih kulturnih društev
Povprečna čakalna doba za osebne zdravnika v občini (dni)

7. SKLEPNE UGOTOVITVE IN USMERITVE ZA PRIHODNOST

Namen poglavja

Poglavje Sklepne ugotovitve in usmeritve za prihodnost povzema ključne vsebinske poudarke in strateška sporočila dokumenta ter jih umešča v širši dolgoročni razvojni kontekst Mestne občine Velenje. Na podlagi celotnega analitičnega in strateškega okvira izpostavlja temeljne usmeritve za nadaljnje odločanje, izvajanje in prilagajanje razvojnih politik. Namen poglavja je razviti sintezni zaključek strategije ter jasno izpostaviti razvojne prioritete in usmeritve, ki bodo občini služile kot vodilo pri odzivanju na prihodnje izzive in priložnosti po letu 2040.

Razvojna vizija Mestne občine Velenje do leta 2040 temelji na celostnem, vključujočem in podatkovno podprtem pristopu k načrtovanju prihodnosti lokalne skupnosti. Priprava tega strateškega dokumenta je združila širok spekter deležnikov – od občinske uprave, krajevnih skupnosti, strokovnih institucij in podjetij, do občanek in občanov, ki so preko delavnic, anket in usmerjenih posvetov aktivno prispevali k opredelitvi prednostnih ciljev, ukrepov in vrednot.

V preteklih poglavjih so bile predstavljene strateške usmeritve na petih ključnih razvojnih stebrih, skupaj z naborom konkretnih kazalnikov, ciljev in mehanizmov spremljanja napredka. Vizija je bila sistematično prevedena v izvedbeni okvir, ki omogoča fazno izvajanje, vključuje horizontalne vrednote zaupanja, participacije in trajnosti ter vzpostavlja orodja za sprotno vrednotenje učinkov.

Zadnje poglavje povzema glavne ugotovitve dosedanjega procesa in podaja ključne usmeritve za prihodnje izvajanje strategije, s posebnim poudarkom na:

- institucionalnih in organizacijskih predpogojih za uspešno izvedbo strategije;
- potrebi po sprotni prilagodljivosti in vključevanju novih razvojnih izzivov (npr. digitalna preobrazba, demografske spremembe, energetski prehod);
- vlogi javnosti in deležnikov v nadaljnjem izvajanju in nadzoru;
- razvoj stabilnega sistema strateškega vodenja na ravni občinske uprave.

Poglavje tako ne predstavlja le zaključka dokumenta, temveč izhodišče za aktivno, transparentno in vključujoče upravljanje z Vizijo MO Velenje, ki bo zagotavljalo dolgoročne koristi za vse prebivalke in prebivalce občine.

7.1 Povezava s proračunskim in prostorskim načrtovanjem

Za učinkovito uresničevanje razvojne strategije občine ni dovolj zgolj opredelitev ciljev in kazalnikov, temveč je nujna njena neposredna vpetost v operative instrumente upravljanja – predvsem v letno in srednjeročno proračunsko načrtovanje ter v sisteme prostorskega razvoja. Povezava med Vizijo MO Velenje do 2040, občinskim proračunom in prostorskimi dokumenti mora biti dvosmerna, dosledna in sistematična.

a) Proračunska operacionalizacija strateških ciljev

Letni in srednjeročni proračunski dokumenti (OPI, NRP) bodo ključni mehanizem za:

- uresničevanje ukrepov in projektov, definiranih v Viziji;
- vključevanje razvojnih prioritet v finančne načrte posameznih oddelkov;
- spremljanje učinkovitosti porabe sredstev glede na vnaprej določene kazalnike.

Predlagani ukrepi za povezovanje strategije s proračunom:

- Vsak ukrep ali projekt v proračunu mora biti povezan s pripadajočim strateškim stebrom in ciljem.
- Proračunska postavka naj vključuje referenco na kazalnik(e), ki jih ukrep podpira.
- V sistemu spremljanja (npr. Excel orodje) naj se beleži delež sredstev na posamezen steber, kar omogoča oceno strateške porazdelitve občinskih vlaganj.

Priprava letnega poročila o napredku in uresničevanju Vizije naj bo časovno usklajena s postopkom priprave občinskega proračuna, tako da lahko ugotovitve poročila služijo kot podlaga za oblikovanje razvojnih prioritet in finančnih načrtov v naslednjem proračunskem obdobju.

b) Prostorsko načrtovanje in umeščanje razvojnih prioritet

Prostorski razvoj predstavlja ključno infrastrukturno dimenzijo strategije Vizije. Zato mora biti strateška usmeritev občine do leta 2040 vključena v prostorske dokumente, predvsem v:

- Občinski prostorski načrt (OPN),
- Občinski podrobni prostorski načrti (OPPN),
- Letne in srednjeročne programe urejanja prostora.

Povezave med strategijo in prostorskimi dokumenti:

- Prioritetni razvojni projekti (npr. novi stanovanjski soseski, kolesarske povezave, poslovne cone, prostori za skupnost) morajo biti ustrezno umeščeni in prostorsko predvideni.
- V strateškem načrtovanju naj se upošteva veljavni Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (SPRS) ter cilji prostorske stabilnosti in podnebne odpornosti.
- Prostorski akti morajo odražati teritorialno pravičnost – uravnotežen razvoj vseh KS, dostopnost do storitev in ustrezno prostorsko razpršenost javnih investicij.
- Razvoj digitalne evidence kazalnikov omogoča prostorsko kartiranje napredka (npr. po KS), kar poveča preglednost in vključevanje javnosti v prostorsko odločanje.

c) Kaskadno povezovanje: Vizija – proračun – prostor

Za dolgoročno učinkovitost strategije se predvideva ohranjanje stalne metodološke povezave:

Raven dokumenta	Povezava s strategijo	Instrument spremljanja
Letni proračun (proračunske postavke)	Vezava na ukrepe in cilje	Excel orodje / Letno poročilo
Srednjeročni načrt razvojnih programov	Fazni cilji 2026–2030, 2031–2040	Mejnik kazalnikov
OPN in OPPN	Umeščanje investicij in trajnostnih struktur	Digitalni prikaz / kazalniške karte

d) Priporočila za prihodnost

- Ohranja naj se letni krog usklajevanja med uradom za gospodarstvo, prostor in finance glede strateške usklajenosti investicij.
- Občinska uprava naj postopoma razvije digitalni nadzorni sistem, kjer bodo kazalniki, projekti, proračun in prostorski sloji povezani v skupno orodje (npr. Power BI + GIS + XLS).
- V okviru programov vključevanja občanov naj se redno preverja prostorska razpršenost učinkov in investicij.

7.2 Priložnosti za sodelovanje z deležniki

Eden ključnih temeljev uspešnega izvajanja Vizije MO Velenje do leta 2040 je aktivno, strukturirano in dolgoročno sodelovanje z deležniki, ki presega začetno fazo priprave dokumenta. Vizija ni zgolj dokument občinske uprave, temveč skupna razvojna zaveza, ki jo lahko uresničimo le z vključevanjem vseh akterjev – občanov, nevladnih organizacij, podjetij, izobraževalnih ustanov, javnih zavodov in krajevnih skupnosti.

a) Nadaljevanje vključevanja javnosti

Proces priprave Vizije je z izvedbo anket (NAO/NIO), fokusnih skupin in delavnic že vzpostavil pomembno izhodišče za nadaljnjo vključujočo prakso. V naslednjih fazah izvajanja strategije so predvidene naslednje oblike participacije:

- Letni posveti z javnostjo o izvajanju strategije, vezani na rezultate spremljanja kazalnikov in proračunske prioritete.
- Redno anketiranje (NIO/NAO) o zaznanem napredku, zadovoljstvu z javnimi storitvami in novih izzivih.
- Spletna platforma za podajanje pobud in spremljanje napredka, z enostavno strukturo po stebrih in KS.
- Delavnice v krajevnih skupnostih, ki bodo omogočale lokalno prilagoditev ukrepov ter hitrejše zaznavanje potreb.

b) Povezovanje z lokalnim gospodarstvom in izobraževalnimi ustanovami

Vizija 2040 se opira tudi na partnerstva s podjetniškim in akademskim sektorjem, zlasti na področjih:

- digitalne preobrazbe,
- trajnostnih inovacij,
- spodbujanja zaposlovanja in razvoja kadrov,
- mladinskega vključevanja in praktičnega izobraževanja.

Predvidene priložnosti sodelovanja vključujejo:

- skupno oblikovanje projektnih partnerstev za črpanje sredstev (EU, JTF, S5),
- vključevanje dijakov in študentov v lokalne projekte in raziskave,
- tematska srečanja med občinsko upravo, podjetji in podporno infrastrukturo (inkubatorji, GZS, RRA).

c) Vloga krajevnih skupnosti in mestnih četrti

Krajevne skupnosti (KS) in mestne četrti (MČ) imajo ključno vlogo pri lokalnem zaznavanju učinkov strategije in oblikovanju mikrointervencij. Vizija 2040 predvideva okrepljeno sodelovanje na naslednjih ravneh:

- Vključitev KS/MČ v fazno načrtovanje ukrepov, s pregledom investicij po območjih.
- Uporaba kazalnikov razpršenosti napredka po prostoru kot podlaga za pravičnejšo alokacijo sredstev.

- Lokalne pobude in proračun, usmerjeni v cilje Vizije (npr. mobilnost, stanovanja, javni prostor).

d) Uvajanje foruma za strateški dialog

Za krepitev kontinuitete in odgovornosti v izvajanju strategije se predlaga uvajanje občinskega foruma za strateški dialog, v katerem bi sodelovali:

- predstavniki občinske uprave,
- izvoljeni člani občinskega sveta,
- predstavniki KS/MČ,
- gospodarstvo, NVO, javni zavodi, mladinski svet,
- predstavniki šolstva in stroke.

Forum bi imel svetovalno in posvetovalno vlogo ter bi vsako leto obravnaval poročilo o izvajanju Vizije 2040, predlagal izboljšave in nadzoroval uresničevanje strateških kazalnikov.

e) Krepitev zaupanja skozi sodelovanje

Sodelovanje ni zgolj instrument za izvajanje strategije, temveč ključni mehanizem za krepitev zaupanja, legitimizacijo razvojnih odločitev in dolgoročno stabilnost lokalne skupnosti. Nadgradnja večkanalnega sodelovalnega modela omogoča:

- hitrejšo odzivnost na spremembe in krize,
- večjo učinkovitost ukrepov zaradi lokalnega znanja,
- višjo stopnjo družbene kohezije in občutka pripadnosti.

7.3 Priporočila za nadaljnje delo

Osnutek Vizije in strategije razvoja Mestne občine Velenje do leta 2040 je bil obravnavan na 29. seji Sveta Mestne občine Velenje, kjer bistvenih pripomb na dokument ni bilo.

S strani svetnikov so bili podane naslednji predlogi, ki se bodo upoštevali pri nadaljnjem delu:

- dokument naj bo »živ«, kar pomeni, da se naj posodablja na vsaj 5 let, tudi zaradi novih strateških dokumentov na državni in evropski ravni,
- pri prometni ureditvi naj se pri projektih upoštevajo tudi enosmerne ulice ter poudarek na peš poteh ter naj se upošteva uravnoteženost med posegi v naravo in vzdrževanjem grajene infrastrukture.

Seznam virov

A. Evropski strateški in programski okviri

1. Evropska komisija. Evropski zeleni dogovor (European Green Deal).
<https://commission.europa.eu>
2. Evropska komisija. NextGenerationEU – Mehanizem za okrevanje in odpornost (RRF).
<https://commission.europa.eu>
3. Evropska komisija. Večletni finančni okvir Evropske unije 2021–2027 in Kohezijska politika.
<https://commission.europa.eu>
4. Evropska komisija. EU Misija: 100 podnebno nevtralnih in pametnih mest.
<https://research-and-innovation.ec.europa.eu>

B. Nacionalni strateški dokumenti Republike Slovenije

5. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. (2017). Strategija razvoja Slovenije 2030.
<https://www.gov.si>
6. Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport. (2020). Slovenska industrijska strategija 2021–2030.
<https://www.gov.si>
7. Ministrstvo za okolje in prostor. (2020). Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja 2020–2030 (ReNPVO20–30).
<https://www.gov.si>
8. Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo. (2020). Celoviti nacionalni energetske in podnebni načrt (NEPN).
<https://www.gov.si>
9. Ministrstvo za infrastrukturo. (2021). Strategija za trajnostno in pametno mobilnost.
<https://www.gov.si>
10. Ministrstvo za kulturo. (2021). Nacionalni program za kulturo 2021–2028.
<https://www.gov.si>
11. Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport. (2021; posodobitve 2023). Strategija pametne specializacije Slovenije (S5).
<https://www.gov.si>
12. Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport. (2022). Strategija slovenskega turizma 2022–2028.
<https://www.gov.si>
13. Urad Vlade RS za digitalno preobrazbo. (2022). Strategija digitalne preobrazbe Slovenije do leta 2030.
<https://www.gov.si>
14. Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. (2021). Načrt za okrevanje in odpornost Republike Slovenije (NOO).
<https://www.gov.si>

C. Zakonski in normativni okviri

15. Uradni list RS. Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (OdSPRS).
<https://www.pisrs.si>
16. Uradni list RS. Zakon o postopnem zapiranju Premogovnika Velenje (ZPZPV).
<https://www.pisrs.si>
17. Uradni list RS. Zakon o razvojnem prestrukturiranju Savinjsko-šaleške premogovne regije.
<https://www.pisrs.si>

D. Regionalni razvojni dokumenti

18. Razvojna agencija SAŠA. (2021). Območni razvojni program SAŠA 2021–2027.
<https://www.ra-sasa.si>
19. Razvojna agencija Savinjske regije. (2022). Regionalni razvojni program Savinjske razvojne regije 2021–2027.
<https://www.rra-savinjska.si>
20. Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport. (2023). Območni načrt za pravični prehod SAŠA regije (ONPP SAŠA).
<https://www.gov.si>

E. Lokalni strateški dokumenti Mestne občine Velenje

21. Mestna občina Velenje. (2019). Trajnostna urbana strategija Mestne občine Velenje do leta 2030.
<https://www.velenje.si>
22. Mestna občina Velenje. (2021). Lokalni energetske koncept Mestne občine Velenje.
<https://www.velenje.si>
23. Mestna občina Velenje. (2022). Strategija razvoja in trženja turizma v Velenju in Šoštanju 2022–2027.
<https://www.velenje.si>
24. Mestna občina Velenje. (2022). Strategija digitalnega razvoja pametnega mesta in skupnosti MOV.
<https://www.velenje.si>
25. Mestna občina Velenje. (2022). Strategija enakih možnosti Mestne občine Velenje.
<https://www.velenje.si>
26. Mestna občina Velenje. (2022–2028). Lokalni program kulture Mestne občine Velenje.
<https://www.velenje.si>
27. Mestna občina Velenje. (2023). TalentMagnet – strategija za privabljanje in zadrževanje talentov v MO Velenje.
<https://www.velenje.si>
28. Mestna občina Velenje. (2024). Trajnostni energetske-podnebni akcijski načrt (SECAP).
<https://www.velenje.si>
29. Mestna občina Velenje. (2024). Smernice za organizacijo Velenjskih zelenih dogodkov.
<https://www.velenje.si>
30. Mestna občina Velenje. (2025). Strategija ravnanja z odpadki v Mestni občini Velenje do leta 2030.
<https://www.velenje.si>

31. Mestna občina Velenje. Projekt: Misija 100 podnebno nevtralnih in pametnih mest.
<https://www.velenje.si/projects/misija-100-podnebno-nevtralnih-in-pametnih-mest/>

F. Statistični in podatkovni viri

32. Statistični urad Republike Slovenije. (2024). Podatki za Mestno občino Velenje, SAŠA regijo in Savinjsko statistično regijo.
<https://www.stat.si>
33. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2024). Podatki o registrirani brezposelnosti po občinah in regijah.
<https://www.ess.gov.si>

G. Primarni viri projekta VIS MO Velenje 2040

34. Projekt VIS MO Velenje 2040. (2025). Terenska anketa med prebivalci Mestne občine Velenje (N = 588).
35. Projekt VIS MO Velenje 2040. (2025). Anketa o zaznavi občine Velenje v sosednjih občinah (N = 377).
36. Projekt VIS MO Velenje 2040. (2025). Delavnice in vprašalniki z angažiranimi prebivalci (N = 175).
37. Projekt VIS MO Velenje 2040. (2025). Delavnice z občinsko upravo (strateški cilji, kazalniki, metodologija).

H. Izvajalec projekta

38. Zavod Palemid Maribor – Inštitut za trajnostni razvoj. (2025–2026). Projektna dokumentacija, strokovne podlage in analitična poročila za pripravo dokumenta VIS MO Velenje 2040.

Priloga 1: Referenčni grafi in tabele ciljne vrednosti kazalnikov po strateških stebrih (2024–2040)

Tabela: Referenčni prikaz ciljne poti in izhodiščnega dejanskega stanja doseganja strateških ciljev po stebrih (2024–2040)

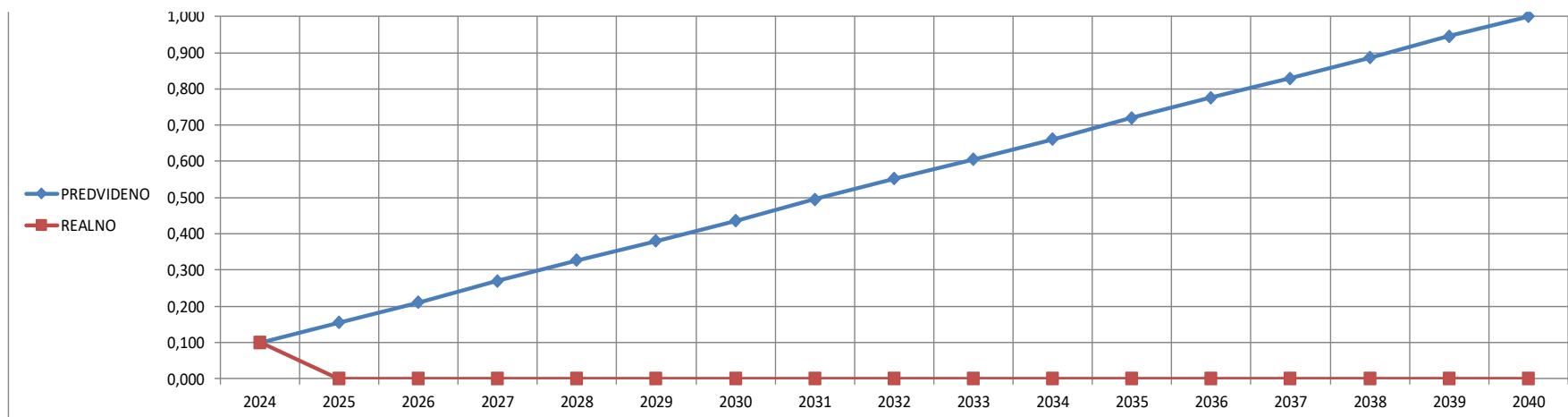
PREDVIDENO																	
LETO	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
POVPREČJE	0,100	0,155	0,211	0,270	0,327	0,380	0,436	0,495	0,552	0,605	0,661	0,720	0,776	0,830	0,886	0,945	1,000
GOSPODARSKI K.	0,100	0,151	0,203	0,274	0,326	0,375	0,429	0,499	0,552	0,601	0,653	0,725	0,775	0,826	0,878	0,949	1,000
PROMETNI K.	0,100	0,156	0,213	0,269	0,325	0,381	0,437	0,493	0,553	0,607	0,664	0,720	0,776	0,832	0,888	0,944	1,000
OKOLJSKI K.	0,100	0,155	0,213	0,268	0,327	0,381	0,437	0,494	0,551	0,606	0,663	0,719	0,777	0,831	0,887	0,944	1,000
K. IZOBRAŽEVANJA	0,100	0,156	0,212	0,270	0,327	0,381	0,437	0,493	0,552	0,607	0,663	0,719	0,775	0,830	0,889	0,944	1,000
K. KAK. ŽIVLJENJA	0,100	0,157	0,214	0,271	0,329	0,382	0,438	0,496	0,553	0,605	0,662	0,719	0,777	0,829	0,886	0,944	1,000

REALNO																	
LETO	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
POVPREČJE	0,100	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
GOSPODARSKI K.	0,100	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
PROMETNI K.	0,102	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
OKOLJSKI K.	0,100	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
K. IZOBRAŽEVANJA	0,100	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
K. KAK. ŽIVLJENJA	0,100	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

Pojasnilo:

Tabela prikazuje referenčno ciljno pot doseganja strateških ciljev (PREDVIDENO) in izhodiščno dejansko stanje kazalnikov (REALNO) po posameznih strateških stebrih in kot skupno povprečje za obdobje 2024–2040. Vrednosti ciljne poti so normirane na razpon od 0,1 v izhodiščnem letu 2024 do 1,0 v ciljnem letu 2040 ter predstavljajo referenčno pot za dolgoročno spremljanje izvajanja strategije. Dejanske vrednosti prikazujejo izhodiščno stanje v letu 2024, pri čemer se bodo podatki za naslednja leta postopno dopolnjevali v okviru rednega spremljanja izvajanja strategije. Prikaz ne predstavlja napovedi dejanskega razvoja, temveč služi kot metodološka in primerjalna podlaga za spremljanje napredka pri uresničevanju strateških ciljev.

Graf 1: Primerjava ciljne poti in dejanskega stanja doseganja strateških ciljev (2024–2040)

Pojasnilo:

Graf prikazuje primerjavo med referenčno ciljno trajektorijo (PREDVIDENO) in dejanskim stanjem (REALNO) doseganja strateških ciljev. Ker strategija predstavlja izhodiščni dokument, so dejanske vrednosti v letu 2024 še začetne, graf pa je namenjen dolgoročnemu spremljanju napredka skozi čas.

Tabela 2: Ciljna pot doseganja strateških ciljev (2024–2040)

		LETO	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
GOSPODARSTVO	UTEŽ	GOSPODARSKI K.	0,1	0,151	0,203	0,274	0,326	0,375	0,429	0,499	0,552	0,601	0,653	0,725	0,775	0,826	0,878	0,949	1
Število nočitev v občini	5%	K 1-1	38.172	39.536	40.901	42.265	43.629	44.993	46.358	47.722	49.086	50.450	51.815	53.179	54.543	55.907	57.272	58.636	60.000
Število turističnih postelj	5%	K 1-2	835	858	881	903	926	949	972	995	1018	1040	1063	1086	1109	1132	1154	1177	1200
Število urejenih počivališč za avtodome	3%	K 1-3	30	31	33	34	35	36	38	39	40	41	43	44	45	46	48	49	50
Število javnih neprofitnih najemnih stanovanj	10%	K 1-4	953	969	985	1001	1017	1033	1049	1065	1081	1096	1112	1128	1144	1160	1176	1192	1208
Število novozgrajenih tržnih stanovanj	8%	K 1-5	38	61	83	106	129	151	174	196	219	242	264	287	310	332	355	377	400
Površina industrijskih in poslovnih con (v 1000 m2)	9%	K 1-6	126,9	128,3	129,8	131,2	132,7	134,1	135,6	137	138,5	139,9	141,3	142,8	144,2	145,7	147,1	148,6	150
Število novih podjetij (letno)	9%	K 1-7	34	34	34	33	33	33	33	32	32	32	32	31	31	31	31	30	30
Ponudba delovnih mest	10%	K 1-8	2,79	2,9	3	3,11	3,22	3,32	3,43	3,54	3,65	3,75	3,86	3,97	4,07	4,18	4,29	4,39	4,5
Turistična ponudba	10%	K 1-9	3,47	3,53	3,6	3,66	3,73	3,79	3,86	3,92	3,99	4,05	4,11	4,18	4,24	4,31	4,37	4,44	4,5
Izkoriščenost kmetijskega potenciala	4%	K 1-10	2,87	2,97	3,07	3,18	3,28	3,38	3,48	3,58	3,69	3,79	3,89	3,99	4,09	4,19	4,3	4,4	4,5
Ponudba stanovanj	20%	K 1-11	2,29	2,43	2,57	2,7	2,84	2,98	3,12	3,26	3,4	3,53	3,67	3,81	3,95	4,09	4,22	4,36	4,5
Ponudba storitev	7%	K 1-12	3,08	3,17	3,26	3,35	3,44	3,52	3,61	3,7	3,79	3,88	3,97	4,06	4,15	4,23	4,32	4,41	4,5
PROMET	UTEŽ	PROMETNI K.	0,1	0,156	0,213	0,269	0,325	0,381	0,437	0,493	0,553	0,607	0,664	0,72	0,776	0,832	0,888	0,944	1
Km občinskih cest	5%	K 2-1	218	220	222	224	226	228	230	232	234	236	238	240	242	244	246	248	250
Število urejenih javnih parkirnih mest	13%	K 2-2	3.003	3065	3128	3190	3252	3315	3377	3439	3502	3564	3626	3688	3751	3813	3875	3938	4.000
Km urejenih kolesarskih poti	8%	K 2-3	46,7	46,9	47,1	47,3	47,5	47,7	47,9	48,1	48,4	48,6	48,8	49	49,2	49,4	49,6	49,8	50
Km sprehajalnih in tematskih poti	2%	K 2-4	46,5	46,7	46,9	47,2	47,4	47,6	47,8	48	48,3	48,5	48,7	48,9	49,1	49,3	49,6	49,8	50
Km urejenih pločnikov	15%	K 2-5	40,2	41,4	42,7	43,9	45,2	46,4	47,6	48,9	50,1	51,3	52,6	53,8	55,1	56,3	57,5	58,8	60
Število postaj električnih polnilnih mest	5%	K 2-6	17	22	27	33	38	43	48	53	59	64	69	74	79	84	90	95	100
Lokalne ceste in ulice	8%	K 2-7	3,12	3,21	3,29	3,38	3,47	3,55	3,64	3,72	3,81	3,9	3,98	4,07	4,16	4,24	4,33	4,41	4,5
Urejenost pločnikov	8%	K 2-8	3,24	3,32	3,4	3,48	3,56	3,63	3,71	3,79	3,87	3,95	4,03	4,11	4,19	4,26	4,34	4,42	4,5
Urejenost parkirišč	7%	K 2-9	3,11	3,2	3,28	3,37	3,46	3,54	3,63	3,72	3,81	3,89	3,98	4,07	4,15	4,24	4,33	4,41	4,5
Kolesarske poti	5%	K 2-10	3,41	3,48	3,55	3,61	3,68	3,75	3,82	3,89	3,96	4,02	4,09	4,16	4,23	4,3	4,36	4,43	4,5
Sprehajalne in tematske poti	4%	K 2-11	3,73	3,78	3,83	3,87	3,92	3,97	4,02	4,07	4,12	4,16	4,21	4,26	4,31	4,36	4,4	4,45	4,5
Kažipot in označbe	4%	K 2-12	3,18	3,26	3,35	3,43	3,51	3,59	3,68	3,76	3,84	3,92	4,01	4,09	4,17	4,25	4,34	4,42	4,5
Javna razsvetljava	4%	K 2-13	3,81	3,85	3,9	3,94	3,98	4,03	4,07	4,11	4,16	4,2	4,24	4,28	4,33	4,37	4,41	4,46	4,5
Delovanje zimske službe	4%	K 2-14	3,46	3,53	3,59	3,66	3,72	3,79	3,85	3,92	3,98	4,05	4,11	4,18	4,24	4,31	4,37	4,44	4,5
Dostopnost telekomunikacij	4%	K 2-15	3,86	3,9	3,94	3,98	4,02	4,06	4,1	4,14	4,18	4,22	4,26	4,3	4,34	4,38	4,42	4,46	4,5
Javni prevoz	4%	K 2-16	2,67	2,78	2,9	3,01	3,13	3,24	3,36	3,47	3,59	3,7	3,81	3,93	4,04	4,16	4,27	4,39	4,5

OKOLJE	UTEŽ	OKOLJSKI K.	0,1	0,155	0,213	0,268	0,327	0,381	0,437	0,494	0,551	0,606	0,663	0,719	0,777	0,831	0,887	0,944	1
% gospodinjstev vključenih v org. odvoz odp.	12%	K 3-1	87,13	87,9	88,7	89,5	90,3	91,1	91,9	92,7	93,5	94,3	95,1	95,9	96,7	97,5	98,3	99,1	99,9
Pokritost občine z optiko (v %)	18%	K 3-2	85	85,9	86,9	87,8	88,8	89,7	90,6	91,6	92,5	93,4	94,4	95,3	96,3	97,2	98,1	99,1	100
Dolžina komunalnih vodov	8%	K 3-3	575,6	579	582,4	585,8	589,2	592,6	596	599,4	602,8	606,2	609,6	613	616,4	619,8	623,2	626,6	630
Površina ozelenjenih javnih površin (v 1000 m2)	11%	K 3-4	579,6	582,1	584,7	587,2	589,7	592,2	594,8	597,3	599,8	602,3	604,9	607,4	609,9	612,4	615	617,5	620
Urejenost javnih površin	6%	K 3-5	3,72	3,77	3,82	3,87	3,92	3,96	4,01	4,06	4,11	4,16	4,21	4,26	4,31	4,35	4,4	4,45	4,5
Ravnanje z odpadki	5%	K 3-6	3,65	3,7	3,76	3,81	3,86	3,92	3,97	4,02	4,08	4,13	4,18	4,23	4,29	4,34	4,39	4,45	4,5
Oskrba z vodo	4%	K 3-7	4,17	4,19	4,21	4,23	4,25	4,27	4,29	4,31	4,34	4,36	4,38	4,4	4,42	4,44	4,46	4,48	4,5
Kanalizacija in ČN	5%	K 3-8	3,68	3,73	3,78	3,83	3,89	3,94	3,99	4,04	4,09	4,14	4,19	4,24	4,3	4,35	4,4	4,45	4,5
Čistost potokov in jezer	5%	K 3-9	3,36	3,43	3,5	3,57	3,65	3,72	3,79	3,86	3,93	4	4,07	4,14	4,22	4,29	4,36	4,43	4,5
Kakovost zraka	3%	K 3-10	3,43	3,5	3,56	3,63	3,7	3,76	3,83	3,9	3,97	4,03	4,1	4,17	4,23	4,3	4,37	4,43	4,5
Stanje hrupa	3%	K 3-11	3,2	3,28	3,36	3,44	3,53	3,61	3,69	3,77	3,85	3,93	4,01	4,09	4,18	4,26	4,34	4,42	4,5
Urejenost pokopališč	4%	K 3-12	4,04	4,07	4,1	4,13	4,16	4,18	4,21	4,24	4,27	4,3	4,33	4,36	4,39	4,41	4,44	4,47	4,5
Vključenost občanov	8%	K 3-13	3,23	3,31	3,39	3,47	3,55	3,63	3,71	3,79	3,87	3,94	4,02	4,1	4,18	4,26	4,34	4,42	4,5
Prostorski plan občine	8%	K 3-14	3,2	3,28	3,36	3,44	3,53	3,61	3,69	3,77	3,85	3,93	4,01	4,09	4,18	4,26	4,34	4,42	4,5
IZOBRAŽEVANJE	UTEŽ	K. IZOBRAŽEVANJA	0,1	0,156	0,212	0,27	0,327	0,381	0,437	0,493	0,552	0,607	0,663	0,719	0,775	0,83	0,889	0,944	1
Notranje površine objektov otroških vrtcev v občini (m2)	13%	K 4-1	9.720	9.756	9.793	9.829	9.865	9.901	9.938	9.974	10.010	10.046	10.083	10.119	10.155	10.191	10.228	10.264	10.300
Zunanje površine vrtcev (m2)	8%	K 4-2	20.028	20.089	20.150	20.210	20.271	20.332	20.393	20.453	20.514	20.575	20.636	20.696	20.757	20.818	20.879	20.939	21.000
Notranje površine osnovnih šol (m2)	13%	K 4-3	35.072	35.130	35.188	35.246	35.304	35.362	35.420	35.478	35.536	35.594	35.652	35.710	35.768	35.826	35.884	35.942	36.000
Število učencev vključenih v podjetnostne, raziskovalne in tehnološke projekte	15%	K 4-4	137	142	147	153	158	163	168	173	179	184	189	194	199	204	210	215	220
Objekti otroških vrtcev	10%	K 4-5	3,67	3,72	3,77	3,83	3,88	3,93	3,98	4,03	4,09	4,14	4,19	4,24	4,29	4,34	4,4	4,45	4,5
Objekti osnovnih šol	10%	K 4-6	3,59	3,65	3,7	3,76	3,82	3,87	3,93	3,99	4,05	4,1	4,16	4,22	4,27	4,33	4,39	4,44	4,5
Ustreznost vsebin	7%	K 4-7	3,39	3,46	3,53	3,6	3,67	3,74	3,81	3,88	3,95	4,01	4,08	4,15	4,22	4,29	4,36	4,43	4,5
Vključenost v življenje kraja	6%	K 4-8	3,48	3,54	3,61	3,67	3,74	3,8	3,86	3,93	3,99	4,05	4,12	4,18	4,25	4,31	4,37	4,44	4,5
Dostopnost programov za mlade	15%	K 4-9	3,08	3,17	3,26	3,35	3,44	3,52	3,61	3,7	3,79	3,88	3,97	4,06	4,15	4,23	4,32	4,41	4,5
Vsebine za starejše občane	3%	K 4-10	3,42	3,49	3,56	3,62	3,69	3,76	3,83	3,89	3,96	4,03	4,1	4,16	4,23	4,3	4,37	4,43	4,5
KVALITETA ŽIVLJENJA	UTEŽ	K. KAK. ŽIVLJENJA	0,1	0,157	0,214	0,271	0,329	0,382	0,438	0,496	0,553	0,605	0,662	0,719	0,777	0,829	0,886	0,944	1
Površine za zdravstveno oskrbo (v m2)	10%	K 5-1	11768	11895	12022	12149	12276	12403	12530	12657	12784	12911	13038	13165	13292	13419	13546	13673	13.800
Zunanje površine namenjene športu (v m2)	5%	K 5-2	95.074	95194	95315	95435	95556	95676	95796	95917	96037	96157	96278	96398	96519	96639	96759	96880	97.000
Notranje površine namenjene športu (v m2)	5%	K 5-3	14.365	14405	14444	14484	14524	14563	14603	14643	14683	14722	14762	14802	14841	14881	14921	14960	15000
Površine namenjene kulturni dejavnosti (v m2)	5%	K 5-4	8.252	8311	8371	8430	8489	8548	8608	8667	8726	8785	8845	8904	8963	9022	9082	9141	9200
Število zdravnikov na 1000 prebivalcev	10%	K 5-5	1,5	1,59	1,69	1,78	1,88	1,97	2,06	2,16	2,25	2,34	2,44	2,53	2,63	2,72	2,81	2,91	3
Število javnih najemnih oskrbovanih stanovanj	8%	K 5-6	27	28	29	30	31	32	33	34	35	35	36	37	38	39	40	41	42
Število poklicnih gasilcev	5%	K 5-7	36	37	38	39	40	40	41	42	43	44	45	46	47	47	48	49	50
Zdravstvena oskrba	6%	K 5-8	3,16	3,24	3,33	3,41	3,5	3,58	3,66	3,75	3,83	3,91	4	4,08	4,17	4,25	4,33	4,42	4,5
Kultura	5%	K 5-9	3,19	3,27	3,35	3,44	3,52	3,6	3,68	3,76	3,85	3,93	4,01	4,09	4,17	4,25	4,34	4,42	4,5
Šport in rekreacija	5%	K 5-10	3,45	3,52	3,58	3,65	3,71	3,78	3,84	3,91	3,98	4,04	4,11	4,17	4,24	4,3	4,37	4,43	4,5
Socialne aktivnosti	6%	K 5-11	2,76	2,87	2,98	3,09	3,2	3,3	3,41	3,52	3,63	3,74	3,85	3,96	4,07	4,17	4,28	4,39	4,5
Medsosedski odnosi	5%	K 5-12	3,52	3,58	3,64	3,7	3,77	3,83	3,89	3,95	4,01	4,07	4,13	4,19	4,26	4,32	4,38	4,44	4,5
Varnost bivanja	5%	K 5-13	3,63	3,68	3,74	3,79	3,85	3,9	3,96	4,01	4,07	4,12	4,17	4,23	4,28	4,34	4,39	4,45	4,5
Oskrba	10%	K 5-14	3,28	3,36	3,43	3,51	3,59	3,66	3,74	3,81	3,89	3,97	4,04	4,12	4,2	4,27	4,35	4,42	4,5
Stopnja zaupanja v občino	10%	K 5-15	3,14	3,23	3,31	3,4	3,48	3,57	3,65	3,74	3,82	3,91	3,99	4,08	4,16	4,25	4,33	4,42	4,5

Pojasnilo:

Tabela prikazuje ciljno, linearno pot doseganja strateških ciljev za vse stebre. Prikazane vrednosti so referenčne in temeljijo na vnaprej določenem sistemu ponderiranja, usklajenem z Mestno občino Velenje, ter ne predstavljajo dejanskega stanja

